

Львівський інститут банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ)

Кафедра теоретичної та прикладної статистики
Львівського національного університету імені Івана Франка

Інститут економіки і менеджменту
Національного університету "Львівська політехніка"

Феодосійська фінансово-економічна академія
Київського університету ринкових відносин

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ

**Збірник тез
XI Всеукраїнської науково-практичної конференції
аспірантів та студентів**

16-17 березня 2011 року

Львів 2011

УДК : 336:65.012.12

ББК : 65.26

Редакційна колегія:

Алексєєв І.В., д.е.н., професор завідувач кафедри фінансів

ІНЕМ НУ "Львівська політехніка"

Єлейко Я.І., д.ф.-м.н., професор завідувач кафедри теоретичної та прикладної статистики ЛНУ ім.І.Франка

Другов О.О., к.е.н., доцент, заступник директора з наукової роботи

ЛПБС УБС НБУ (відповідальний редактор)

Дем'яненко П.В., к.е.н., доцент, проректор з науково-виховної роботи

ФФЕА КУРВ

Гірна О.Й., к.ф.-м.н., науковий співробітник наукового відділу ЛПБС УБС НБУ

Мужеляк М.М., асистент кафедри фінансів ІНЕМ НУ "Львівська політехніка"

Гасюк І., студентка ЛПБС УБС НБУ

Марко С., студентка ЛПБС УБС НБУ

Свідницький Т., студент ЛПБС УБС НБУ

Теоретичні та прикладні аспекти аналізу фінансових систем: Збірник тез XI Всеукраїнської науково-практичної конференції аспірантів та студентів, 16-17 березня 2011 р. / Відп. за вип. О.О.Другов; Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ). – Львів, 2011. – 269 с.

Збірник містить матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції аспірантів та студентів, проведеної у Львівському інституті банківської справи УБС НБУ (м.Київ) 16-17 березня 2011 року. В тезах доповідей студентів та аспірантів висвітлено результати досліджень стану та розвитку вітчизняної фінансово-кредитної системи в посткризових умовах.

*Опубліковані матеріали відображають точку зору авторів,
яка може не збігатися з позицією редколегії*

Рекомендовано до друку

науково-методичною радою

Львівського інституту банківської справи УБС НБУ (м.Київ)

(протокол № 3 від 10.02.2011 року)

Адреса редакційної колегії:

Науковий відділ ЛПБС УБС НБУ

просп.Шевченка, 9

м. Львів 79005

ЗМІСТ

Розділ 1. Фінансові механізми стабілізації економіки України	7
1. Гусак Н. Проблеми формування соціально-орієнтованої ринкової економіки України	7
2. Воробець М. Застосування монетарної політики в умовах трансформації економіки України	10
3. Лаврук Г. Передумови створення єдиного національного платіжного простору в Україні	12
4. Мохнацький О. Проблеми проведення державних закупівель в національному університеті «Львівська політехніка»	15
5. Жебчук Р. Ефективна бюджетна політика – засіб забезпечення стабільної роботи економіки України	18
6. Сільченко Л. Програмно-цільовий метод бюджетування в Україні	20
7. Невешкіна Т. Казначейський контроль при виконанні видаткової частини бюджету	23
8. Жебчук Л. Роль держави у перерозподілі доходів населення в умовах ринкових перетворень	25
9. Мельник Х. Безробіття в перехідній економіці України	28
10. Мілютенко К. Фінансова незалежність домогосподарств та визначення її рівня	30
11. Андрусів Р. Зовнішній борг та його роль у відновленні економіки України	33
12. Бугайова В. Фінансова безпека України	35
13. Комарова А. Оценка тенденций финансовой безопасности в современных условиях	38
14. Дмитрієв Є. Сучасний американський досвід визначення рівня національної фінансової безпеки	40
15. Батуріна А. Оцінка боргової безпеки України	43
16. Гладка У. Проблеми природоохоронної діяльності в Україні, її інвестиційна складова і шляхи їх вирішення	46
17. Василиця О. Аналіз ефективності використання іноземного капіталу у посттрансформаційних економіках	48
18. Микрюкова Е. Современное состояние прямого иностранного инвестирования в Украину	51
19. Хархалис О. Порівняльний аналіз антикризової політики розвинених країн світу	53
20. Іолтуховський В. Доларизація економіки як наслідок діяльності іноземних банків в Україні	56
21. Гуменюк Р. Доцільність надання органам Державної податкової адміністрації додаткові повноваження	58
22. Івах Г. Особливості пільгових норм з оподаткування ПДВ в Україні	61
23. Войтків О. Проблеми бюджетного відшкодування ПДВ в Україні	64
24. Кутіна М. Порівняльна характеристика податкових систем України та Франції	67
25. Кукушкін Л. Оцінювання впливу податкової реформи та законодавчих ініціатив на ринок страхового посередництва в Україні	69
26. Шпак О., Рудейко А. Переваги та недоліки інтернет-страхування в Україні	72
27. Бондарчук О. Венчурні фірми: суть, особливості діяльності та вплив на реалізацію інноваційних процесів	74
28. Урбан І. Рейтингові компанії оцінки інвестиційного клімату	77
29. Заремба О. Перспективи розвитку підприємництва в Україні	79

30. Панасюк М., Бортняк А. Сутнісне значення індикативного планування та його роль в економіці України	82
31. Мавлютгазієва С. Сравнительный анализ национального учета обязательств с международными стандартами финансовой отчетности	84
32. Одинцова Е. Теоретические основы проведения стратегического анализа на предприятии пищевой промышленности	86
33. Бугіль М. Реінжиніринг в контексті антикризового управління підприємством	88
34. Лисненко І. Планування оборотних активів підприємства з використанням інтелектуальної методики фінансового планування	91
35. Челомбитько Ю. Фактори платоспроможності підприємства	93
36. Одинцова Л. Модели оценки ускорения расчетов с дебиторами	96
37. Майданик І., Продан О. Стан розвитку малого підприємництва у Львівській області та особливості його державної підтримки	98
38. Гануляк М. Мета діагностики фінансової стійкості як першого етапу побудови моделі діагностики фінансової стійкості суб'єкта господарювання	101
39. Гупало У. Формування механізму стійкості малих підприємств	103
40. Іванова Т. Статистичний моніторинг в інформаційному забезпеченні оцінки діяльності малих підприємств	106
41. Коваль Д. Якість продукції як основа забезпечення її конкурентоспроможності ..	108
42. Сокальський Д. Стратегія маркетингу фірми в умовах виходу з кризи	111
43. Абдулмінова З. Розвиток фондового ринку України	113
44. Палінчак О., Пришляк Д. Сучасні проблеми та тенденції розвитку фінансового ринку України	116
45. Матвієць М. Шляхи удосконалення інфраструктури фінансового ринку України	118
46. Луців П. Оцінка сучасного стану ринку похідних цінних паперів в Україні	121
47. Засадна Ю. Особливості функціонування недержавних пенсійних фондів в Україні	123
48. Перегородо Г. Місце і роль недержавних пенсійних фондів на фондовому ринку України	125
Розділ 2. Забезпечення ефективної діяльності банківської системи	128
1. Нежурін М. Сучасні проблеми розвитку банківської системи	128
2. Галецук С. Валютна політика Національного банку України: проблеми та перспективи проведення	130
3. Пристай П., Карасовський Т. Аналіз стану та перспективи зростання банківської системи України	132
4. Борисова Т. Інвестиційний потенціал банківської системи України в умовах нестабільності ринкової економіки	135
5. Гаталяк І., Чабан Ю. Регіональний розвиток банків	137
6. Лєскова О. Трансформація правового регулювання банківської діяльності України до законодавства ЄС	140
7. Сівчук Т. Проблеми та шляхи вдосконалення нормативно-правової бази регулювання валютного ринку України	144
8. Табатадзе О. Світовий досвід рефінансування комерційних банків та особливості його застосування в Україні	146
9. Рудан В. Ефективність управління ліквідністю Національного банку України як необхідна умова забезпечення стабільного розвитку вітчизняної банківської системи	149

10. Баташева Н. Управління ліквідністю комерційних банків України	151
11. Антків В. Основні недоліки і переваги теорій управління ліквідністю в банківських установах	153
12. Якименко Ю. Застосування системи комплексного аналізу ліквідності вітчизняних банків як необхідна умова ефективності банківської діяльності	155
13. Козьмук Н. Система обов'язкового резервування, як інструменту регулювання ліквідності	158
14. Бобанич А. Основні напрями співпраці Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з Національним банком України	160
15. Гнатишак О. Особливості визначення категорії вартості комерційного банку	163
16. Андроник А. Формування стратегії розвитку, як передумова ефективної діяльності банку	166
17. Бонецький Б. Інструменти та напрями стратегії розвитку банківської системи України	168
18. Конопацька М. Достатність капіталу як показник фінансової стабільності банківської системи України	171
19. Воловенко О. Оптимізація структури власного капіталу комерційних банків України	173
20. Дума І. Капіталізація банків України в умовах експансії іноземного капіталу	175
21. Самойлова С. Ринкові переваги злиття та поглинання як способу реорганізації банківської установи	179
22. Климова В. Особливості діяльності банківських установ на фондовому ринку України	180
23. Петришак Н. Проблеми та перспективи розвитку банківського інвестиційного кредитування в Україні	183
24. Бузько А. Економіко-правові засади стимулювання інвестиційної діяльності банків в Україні	186
25. Баховська Т. Проблеми формування кредитного портфеля банків України	188
26. Бегуш Р. Кредитування зовнішньоекономічної діяльності підприємства: проблеми та перспективи	191
27. Манукян Ю. Управление кредитным портфелем как основа стабильности банка (на примере «ПРИОРБАНК» ОАО ЦБУ 506 г.Пинск)	195
28. Кравченко О. Проблеми та перспективи іпотечного кредитування в сучасних умовах розвитку економіки	197
29. Задорожна О. Проблеми розвитку іпотечного кредитування в Україні	200
30. Бобрикович Е. Правовой титул кредитодателя на переданное покупателю имущество	202
31. Даньо Х. Аналіз депозитних операцій комерційного банку	204
32. Антонова Я. Роль внутрішньобанківського аудиту у здійсненні контролю за діяльністю банку	206
33. Табачук Ю. Проблеми управління фінансовою стабільністю банків	209
34. Тоценко А. Механізм забезпечення фінансової стійкості банківських установ	211
35. Скиба Г. Удосконалення системи фінансового моніторингу в банках через конкретизацію методів реалізації його завдань	214
36. Патер Х. Управління доходами комерційного банку в умовах фінансової кризи	217
37. Засядько О. Особливості функціонування системи «клієнт-банк» на сучасному етапі	219
38. Базадзе К. Перспективи розвитку послуг е-банкінгу в Україні	222

39. Воляник О. Експансія іноземного капіталу у діяльність банків України: аналіз, тенденції та наслідки	224
40. Янішевська І. Вплив іноземного капіталу на формування національної банківської системи України	226
41. Токарський Р. Шишко Т. Вплив іноземного капіталу на банківську систему України в посткризовий період	229

Розділ 3. Математичні моделі, статистичні та економетричні методи аналізу та прогнозу діяльності фінансових інституцій	232
1. Коновал С. Особливості застосування математичного моделювання у прогнозуванні розвитку фінансової системи	232
2. Magdalena Moksza Financial mechanisms to ensure the stabilization of the economy in Poland and Ukraine	234
3. Kubica Tomasz Simulation analysis of the polish market of student bank accounts with use of declared preferences	237
4. Бардин І. Стагнація інвестицій як чинник «кризового» зниження процентної ставки в Україні	240
5. Турчин В. Вибір найкращої депозитної альтернативи в умовах ризику	243
6. Гасюк І., Волянська Н. Кластерний аналіз демографічного стану Львівщини	245
7. Дзядевич А. Застосування нормативно-індексної моделі для оцінки сукупного ризику банку	248
8. Ковальчук О. Визначення показника скорегованої на ризик рентабельності капіталу банку розрахованої на основі моделі RAROS	251
9. Рева (Воливіндер) О. Моделі стохастичних комунікаційних систем	254
10. Лазарів Т., Мазур С. Основні характеристики функціоналу витрат	257
11. Малуца Я. Дослідження залежності між рівнем середньої заробітної плати у районах Львівщини та фінансовими ресурсами місцевих бюджетів	260
12. Sławomir Koziel, Małgorzata Suchenia, Kinga Szablowska The characteristic of the unemployed and economically inactive population in Poland using correspondance analysis	265
13. Malczyk Krzysztof, Maźnica Łukasz, Starzyk Małgorzata Is EURO 2012 a threat to public finances? Case of Poland	267

Розділ 1
ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ СТАБІЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ
УКРАЇНИ

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОЇ
РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Гусак Наталія

Науковий керівник: к.е.н. Калинець К. С.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

Постановка проблеми. Тривалість і глибина соціально-економічної кризи, що охопила Україну, вимагає вирішення не лише поточних, а й стратегічних проблем. Результатом болісного і тривалого перехідного періоду має стати ефективна соціально-орієнтована економіка, здатна забезпечити високий життєвий рівень населення. Однак для забезпечення ефективної переорієнтації економічної системи, в першу чергу, необхідно глибоко осмислити теоретичну сутність самого поняття «соціальна ринкова економіка».

Розуміння історичних аспектів формування даного поняття, особливостей сучасного трактування соціально-орієнтованої економіки є надзвичайно важливим в умовах соціально-економічної реформації нашої держави. Адже теоретичні здобутки можуть стати основою реформування суспільно-економічної системи, сприяти становленню соціально-ринкової економіки України.

Мета роботи – визначити місце критеріїв соціальної спрямованості в ринковій економіці.

Обґрунтування отриманих результатів. Особливістю ринкової економіки є те, що вона не розв'язує соціальних проблем незайнятих, в інших випадках навіть ускладнює їх. Тому поняття «соціальний захист» стає актуальним у тих країнах, які розвивають свою економічну систему на ринкових засадах.

Забезпечення соціальної злагоди в країні безпосередньо пов'язане з вирішенням державою найгостріших проблем суспільства – зайнятості населення і підвищення рівня його життя. Зайнятість населення має бути гарантом у забезпеченні кожним працівником свого добробуту відповідно до трудового вкладу знань і здібностей.

Серйозною соціально-економічною проблемою, від вирішення якої залежить стан соціального захисту населення є, зростання рівня безробіття, що загрожує несприятливими соціальними наслідками.

Доходи населення – один з найважливіших показників, що характеризує рівень економічного і соціального стану та захищеності суспільства. Низький рівень трудових доходів та їх не виправдана диференціація і суперечлива структура неминуче призводять до кризи мотивації трудової діяльності. Вивільнення значної кількості робітників і службовців загострює дві проблеми. По-перше, це їх фінансове забезпечення, по-друге, своєчасне здійснення професійної перепідготовки незайнятого населення.

Удосконалення пенсійного забезпечення – ключова ланка реформування соціального захисту. Недостача засобів для фінансування субсидій по оплаті житла і комунальних послуг, установ соціального обслуговування, забезпечення пільг пенсіонерам на користування пасажирським транспортом ускладнює і без цього важке становище цієї соціальної групи.

Однією з першочергових проблем соціального захисту є реформування системи соціального обслуговування та надання допомоги малозабезпеченим верствам населення.

В Україні призначаються такі види державної допомоги: при вагітності та пологах; допомога при народженні дитини; із догляду за дитиною; грошові виплати матерям (батькам), зайнятим доглядом трьох і більше дітей віком до 16 років; із догляду за дитиною-інвалідом; із тимчасової непрацездатності у зв'язку з доглядом за хворою дитиною; на дітей віком до 16 років (учнів – до 18 років); на дітей одиноким матерям; на дітей військовослужбовців строкової служби; на дітей, які перебувають під опікою, піклуванням; тимчасова допомога на неповнолітніх дітей, батьки яких ухиляються від сплати аліментів, або коли стягнення аліментів неможливе.

Право громадян на забезпечення рівня життя не нижче від прожиткового мінімуму шляхом надання грошової допомоги найменш соціально захищеним сім'ям, реалізується за допомогою прийнятого закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям». Державна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям надається у грошовій формі в розмірі, що залежить від величини середньомісячного сукупного доходу сім'ї.

До соціальних функцій держави належить також збереження і розвиток здоров'я населення як вирішального чинника забезпечення економічного і соціального розвитку країни. Реалізація зазначеної функції

відбувається через діяльність галузі охорони здоров'я. Залежно від соціально-економічної політики та з урахуванням ролі й функцій держави формується модель фінансового забезпечення охорони здоров'я. У сучасному світі основними джерелами фінансування даної галузі є бюджетні кошти, внески на обов'язкове і добровільне медичне страхування, власні кошти юридичних і фізичних осіб, що надходять у вигляді благодійних внесків, плати за надані послуги тощо.

Висновки. Проаналізувавши усі проблеми України пов'язані з переходом її до соціально-орієнтованої ринкової держави, можемо зробити висновок, що в нашій країні, щоб покращити соціальну ситуацію необхідно:

- здійснити трансформацію української економіки в напрямі соціальної трансформації, в якій в складі ВВП частка галузей соціального спрямування і надання послуг повинна становити в межах 80%, а у базових і у галузях засобів виробництва – 20 %;
- забезпечити реалізацію активної політики зайнятості, що стимулюватиме безробітних громадян до працевлаштування;
- бюджетне фінансування соціальної сфери зосередити на пріоритетних напрямках, а саме: надання допомоги малозабезпеченим верствам населення, пенсійне реформування, забезпечення високого рівня зайнятості, покращення якості та ефективності діяльності охорони здоров'я;
- посилити соціальну спрямованість кожної сфери діяльності.

Виходячи із ситуації, яка складається в нашій державі із забезпеченням соціальних і економічних прав громадян, важливо зробити все, щоб соціальна політика Української держави була, з одного боку, спрямована на захист соціально незахищених верств населення від жорстокого впливу на них ринкових перетворень, а з іншого, – щоб у країні створювалися умови для активізації економічної діяльності різних соціальних груп населення, для їх адаптації до ринкових відносин.

1. Балашов А.М. Сучасні проблеми соціального захисту населення в Україні // *Економіка і держава*. – 2010. – № 1. – С. 82-84.
2. Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» Стаття 12 із змінами, внесеними згідно із № 107 – VI (107-17) від 28.12.2007 р.
3. Закон України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» від 1.06.2000 р. № 1768 – III.
4. Лободіна З.М. Удосконалення національної моделі фінансування охорони здоров'я // *Фінанси України*. – 2010. – № 4. – С. 88-89.

ЗАСТОСУВАННЯ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Воробець М. В.

**Науковий керівник: к.е.н, доц., професор каф. БС Грудзевич Я.В.
Львівський інститут банківської справи УБС НБУ**

Постановка проблеми: У процесі переходу національної економіки України від командно – адміністративної до ринкової системи макроекономічного регулювання важливу роль відіграє такий вид державного регулювання, як монетарний інструментарій, що сприяє досягненню збалансованості економіки та її оздоровленню. Тому дослідження монетарних інструментів макроекономічного регулювання, форм та методів їх використання, механізмів впливу та основні макроекономічні змінні в умовах перехідної економіки України набуло особливого значення.

Також на сучасному етапі побудови економіки України існує потреба детального дослідження знарядь монетарної політики. Особливо актуальним є проблеми ефективності використання їх з метою впливу на основні макроекономічні показники: грошову масу, інфляцію, ВВП та зайнятість.

Мета: Дослідити теоретичні аспекти знарядь монетарної політики в розрізі макроекономічного регулювання, а також використання, становлення та вплив монетарних інструментів в умовах трансформації економіки України.

Обґрунтування отриманих результатів: При моделюванні впливу монетарних інструментів на реальну економіку виникають щонайменше дві головні перешкоди: одночасність та комплексність. Перша пояснюється ендегенним походженням реакції грошово-кредитної влади на економічні шоки, що робить виокремлення ефектів монетарного регулювання досить складним. Друга – акцентує увагу на конкурентному характері дії каналів передачі імпульсів, який значно ускладнює їх виокремлення. Існування даних проблем зумовило використання різних підходів до їх вирішення. [1, с. 8]

Механізм макроекономічного регулювання національної економіки залежить від ринкового механізму, державного регулювання та регулювання з боку фірм і підприємств. Їх співвідношення визначає економічну політику держави.

В історичних умовах склалися різні погляди на взаємозв'язок цих елементів, їх співвідношення. Так, наприклад, кейнсіанці вважають, що держава повинна дуже активно втручатись в регулювання економіки. А

монетаристи стверджують, що держава, майже, взагалі не повинна втручатися у господарські процеси. На це в економіці є свої інструментарії, за допомогою яких здійснюється вплив. Одним з цих інструментів є монетарна політика. [2, с. 307]

Процес формування та ефективного використання монетарного інструментарію ринкового типу в Україні відбувається повільно внаслідок труднощів періоду трансформації. Хоч на сьогодні найважливіші види знарядь монетарної політики сформовані, але їх вплив ще не є достатньо ефективними. Це пояснюється багатьма обставинами, зокрема:

- мінливістю пріоритетів держави;
- непослідовністю політики уряду та відповідно НБУ;
- неузгодженістю дій фінансової, монетарної та валютно – курсової політики;

- надмірне прагнення досягти проміжних цілей, коли всеж пріоритетні мають бути кінцеві. [3]

Усе це зумовлює необхідність вивчення і узагальнення досвіду становлення монетарного інструментарію у перехідній економіці України. Усі ці заходи проводяться для оздоровлення економіки, а не знаючи і не аналізуючи минулого, неможливо побудувати перспективне майбутнє. У вітчизняній науці постає безліч запитань стосовно монетарних інструментів. Передусім вони стосуються співвідношення між макроекономічним регулюванням, основним інструментарієм і державним впливом на економіку.

На сьогодні монетарна політика використовує знаряддя непрямого впливу, що дає змогу досягати фінансової стабільності держави, без втрати індикаторів ринкової економіки, таких як облікова ставка, ціна, тощо. Хоч в економіці відбулись зміни, і вони мають негативний характер, такий як спад ВВП, збільшення рівня інфляції. Але якщо вжити відповідних заходів пов'язаних із зміною макросередовища і налагодження діяльності всіх інститутів держави на досягнення єдиної цілі, можливе покращення економічної ситуації та фінансової стабільності. [3]

Висновки: Дослідження використання та становлення монетарних інструментів в умовах трансформації економіки України дозволило зробити висновок, що серед головних проблем дослідження монетарної політики в Україні можна виділити наступні: недосконалість статистичного інструментарію, недостатня кількість та якість даних, специфічність економічних процесів у перехідній економіці. Особливості його функціонування зумовлені специфікою дії вітчизняних інструментів

грошово-кредитної політики, які проявляються уже на першому етапі реалізації монетарної стратегії, а отже, моделювання дієвих макро-економічних взаємозв'язків вимагає їх врахування. Одночасно необхідно послідовно втілювати заходи, які направлені на усунення існуючих дисбалансів та посилення впливу монетарної політики на реальний сектор.

1. Гриценко А., Кричевська Т. Монетарна стратегія: шлях до ефективної грошово-кредитної політики [Текст] / А. Гриценко, Т. Кричевська // Національного банку України. – К, 2005. – №11.
2. Економічна теорія: Макро- і мікроекономіка / Ред. З. Ватаманюк і С. Панчишин – К.:Альтернатива, 2001.
3. <http://www.bank.gov.ua> – сторінка Національного банку України.

ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ ЄДИНОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЛАТІЖНОГО ПРОСТОРУ В УКРАЇНІ

Лаврук Геннадій

**Науковий керівник: д.е.н., професор Борщ Л.М.
Феодосійська фінансово-економічна академія**

За останні роки український ринок банківських технологій пройшов шлях від початкової стадії комп'ютеризації до повноцінних автоматизованих банківських систем, які відповідають найсучаснішим сучасним вимогам.

Ринок банківських платіжних карток в Україні розвивається швидкими темпами. Поява і розповсюдження пластикових платіжних засобів зумовлені взаємною зацікавленістю в цьому держави і власника пластикових карток.

Водночас помітним є певний дисбаланс на цьому ринку. Він полягає у тому, що переважна більшість емітованих українськими банками платіжних карток належить до платіжних систем VISA та MasterCard. Отже, для переважної більшості внутрідержавних операцій використовуються картки міжнародної платіжної системи (МПС), що здійснюються за «міжнародними» правилами та тарифами.

Окреслимо наслідки, до яких призводить зазначений дисбаланс на ринку платіжних карток України.

1. За здійснення внутрідержавних операцій у національній валюті українські банки повинні сплачувати на адресу МПС комісійні в іноземній валюті (євро, доларах США, англійських фунтах).

2. МПС нараховують гарантійні депозити в іноземній валюті не тільки на обсяги міжнародних операцій, а й на внутрідержавні і навіть на частину внутрібанківських операцій.

3. Незважаючи на високі темпи зростання показників ринку банківських платіжних карток в Україні (зокрема, обсягів емітованих карток, встановленого термінального обладнання, а також здійснених операцій), інфраструктура розрахунку платіжними картками усе ще розвинута недостатньо.

4. Сьогодні комерційні банки України в подальшому розвитку власних карткових програм об'єктивно зацікавлені у суміщенні національних та міжнародних платіжних технологій на своїх картках та у поєднанні їх з неплатіжними додатками, насамперед соціальними, студентськими, бонусними тощо (реалізація яких сьогодні розпочата на базі національної технології НСМЕП). Проте правила МПС або повністю забороняють подібне суміщення, або ускладнюють реалізацію проектів поєднання платіжних та неплатіжних додатків численними вимогами щодо ліцензування та сертифікації продукту, що потребує значних фінансових вкладень і часу.

Зазначене вище переконливо свідчить: існуючі принципи побудови національного ринку платіжних карток та взаємовідносини учасників ринку потребують серйозного переосмислення та впровадження нових концептуальних ідей. Основним стратегічним напрямом має бути зниження вартості внутрідержавних операцій з використанням платіжних карток в Україні та об'єднання термінальних мереж різних платіжних систем в єдину еквайрингову мережу і єдиний еквайринговий простір. Отже, необхідно будувати Єдиний національний платіжний простір в Україні. Він передбачає: операції, здійснені в межах України із застосуванням будь-яких платіжних карток, емітованих українськими банками, розглядаються як внутрідержавні та повинні бути оброблені (процесовані) за повним операційно-розрахунковим циклом в Україні. Існує кілька можливих стратегічних напрямів реалізації такого завдання. Два основні з них є такі:

1. Створено єдиний кліринговий центр. Українськими банками емітується єдина платіжна картка, яка поєднує в собі два платіжних додатки: міжнародний та національний (фактично така схема сьогодні функціонує у Франції).

2. Створено єдиний кліринговий центр. У країні незалежно функціонують міжнародні та національні платіжні системи.

Питання щодо гарантій завершення розрахунків між учасниками клірингу потребує додаткового вивчення та опрацювання з урахуванням нинішніх реалій (зокрема, розмір гарантійного фонду, порядок кредитування учасників клірингу, відповідальність учасників тощо).

Впровадження Єдиного платіжного простору в Україні дасть змогу:

- зменшити комісійні платежі банків-членів МПС до цих систем;
- скоротити гарантійні депозити банків-членів МПС у цих системах;
- створити сучасну платіжну та розрахункову інфраструктуру, а також підвищити надійність виконання внутрідержавних операцій;
- побудувати Єдиний еквайринговий простір, який забезпечуватиме приймання карток усіх національних та міжнародних платіжних систем у всій торговельній мережі, що прискорить розвиток безготівкових розрахунків;
- створити умови для консолідації діючих національних платіжних систем та запровадити єдиний національний картковий бренд, що поширить частку внутрідержавних карток в обігу;
- запровадити національну систему моніторингу шахрайських операцій та контролю ризиків;
- запровадити нові національні платіжні та інформаційні сервіси - внутрідержавні перекази з карткових рахунків в одних банках на карткові рахунки в інших банках, запит залишків на карткових рахунках, запит історії операцій тощо;
- створити умови для побудови національної системи лояльності;
- створити умови для запровадження національних систем клієнтського сервісу та VIP-обслуговування;
- створити умови для організації за запитом банків каналів до МПС, які можуть бути використані спільно всіма банками-учасниками [2, с. 35 - 37].

Отже, в Україні є всі передумови для створення Єдиного національного платіжного простору. Це значно зменшить комісійні платежі, так як переважна більшість внутрідержавних операцій за картками українських банків здійснюється за міжнародними правилами і тарифами, і дасть змогу розширити використання безготівкових засобів у торговельних мережах.

1. Інтернет-сайт Національного банку України // Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

2. Харченко В., Капралов Р. Банківські платіжні картки: передумови створення Єдиного національного платіжного простору в Україні // Вісник НБУ. - 2009. - №2. - С. 32-37.

**ПРОБЛЕМИ ПРОВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ
В НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ
«ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

Мохнацький Орест

**Науковий керівник: к.е.н., доцент Скоропад І.С.
Національний університет «Львівська політехніка»**

На сучасному етапі розвитку економіки України виключно важливе значення має раціональне використання бюджетних і державних коштів для вищих навчальних закладів. ВНЗ зобов'язані забезпечити раціональне і прозоре використання обмежених бюджетних та позабюджетних коштів. Ця проблема не тільки пов'язана із значним дефіцитом державного бюджету, який складає 5,3% від валового внутрішнього продукту країни, але і необхідністю створення прозорої системи для вибору постачальників високоякісних товарів, робіт, послуг за економічно обґрунтованою ціною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В теоретичному плані проблеми державних закупівель досліджувалися такими науковцями як В. Смиричинський, Н. Ткаченко, О. Костусєв, А. Савченко, О. Шатковський. Автори наголошують на тому, що процес проведення державних закупівель повинен бути обґрунтованим, своєчасним і якісним [1]. Відзначають типові проблеми в організації закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти, недосконалість і складність, а отже, і недостатню ефективність механізму державних закупівель

В законодавчому плані державні закупівлі в Україні регулюються Законом України “Про здійснення державних закупівель” (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, N 33, ст.471), надалі Закон, а також “Положенням про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти”, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2008 р. № 921.

У вищих навчальних закладах до особливостей організації державних закупівель належить те, що Тендерні комітети вищих закладів освіти є постійними. Наприклад, Тендерний комітет Національного університету “Львівська політехніка” створюється наказом Ректора Університету за погодженням з Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України. Це забезпечує організацію та проведення процедур закупівель на засадах колегіальності в прийнятті рішень, відсутність конфліктів інтересів членів тендерного комітету та їх неупередженість. Тендерний комітет у своїй діяльності керується чинним законодавством, у тому числі Положенням про тендерний комітет, Статутом Університету, наказом Ректора

Університету, внутрішніми нормативними документами Університету та рішеннями, які приймаються самим тендерним комітетом [2].

Незважаючи на прописані в законодавстві процедури проведення державних закупівель в окремих вищих навчальних закладах трапляються помилки, які знижують ефективність тендерних закупівель. До таких типових помилок належать:

- помилки в розрахунках очікуваної вартості закупівлі;
- нечітко сформульовані вимоги до учасників торгів;
- нечітко сформульовані критерії оцінки пропозицій;
- розбіжності між оголошенням про закупівлі та тендерною документацією;
- коротший, ніж передбачений в законодавстві, термін подання тендерних пропозицій;
- здійснення закупівлі товарів робіт, послуг на великі суми без проведення тендеру;
- приймання тендерних пропозицій після кінцевого терміну їх подання;
- внесення змін до тендерної документації під час розгляду тендерних пропозицій;
- оцінка тендерних пропозицій за критеріями, не вказаними в тендерній документації;
- відсутність вимог та контролю щодо задекларованих можливостей учасника;
- акцепт тендерних пропозицій, термін дії яких минув;
- невідповідність між тендерною документацією та договором;
- недостатній контроль за виконанням договірних умов;
- відсутність повідомлення у зв'язку з відміною торгів та публікації у “Віснику державних закупівель” тощо.

Складність законодавства про держані закупівлі, неоднозначність його трактування, помилки та відхилення від передбачених законодавством процедур державних закупівель викликають справедливі нарікання серед учасників торгів, скарги та судові позови зі сторони учасників, які не стали переможцями тендерів, а в окремих випадках, і відміну результатів торгів. Це призводить не тільки до фінансових втрат організаторів тендерів через несвоєчасність закупівель необхідних для життєзабезпечення вищих навчальних закладів товарів робіт, послуг, але і до фінансових та моральних збитків учасників торгів, втрати престижності та перспективності участі в державних закупівлях зацікавлених суб'єктів господарської діяльності. Адже серед багатьох із них побутує думка про

упередженість та суб'єктивність організаторів тендерів, а інших потенційних учасників торгів не влаштовують стислі терміни та складність підготовки тендерної документації, непродуктивні витрати на участь в тендерах, можливі перевірки державних контролюючих органів щодо дотримання законності у всіх доволі складних аспектах їх господарських взаємовідносин з державними установами. [3]

Національний університет “Львівська політехніка” як один із найстаріших та найбільших технічних вищих навчальних закладів України, який 8 липня 2009 року отримав статус самоврядного (автономного) дослідницького національного вишу, має унікальні можливості для залучення широкого кола власних висококваліфікованих фахівців для участі в роботі тендерного комітету на договірних засадах.

Для залучення фахових спеціалістів на проведення тендерів які заплановані на 2010 рік. потрібні кошти з спеціального фонду, дана сума становить 8915грн. Отже, витрати спеціального фонду збільшаться на $6959650 + 8915 = 6968565$ грн.

Таке поєднання професійності працівників тендерного комітету із досвідом, знанням вузьких ніш ринку та неупередженістю залучених фахівців дозволить підвищити ефективність державних закупівель в НУ “Львівська політехніка”.

Враховуючи, НУ “Львівська політехніка” є типовим вищим навчальним закладом механізм залучення до роботи в тендерних комітетах повинен ширше застосовуватися і в інших вищих навчальних закладах України.

1. Про затвердження Положення про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти : Постанова Кабінету міністрів України від 17 жовтня 2008 р. N 921 [Електронний ресурс] // Кабінет Міністрів України; Постанова, Положення, Перелік від 17.10.2008 № 921. – Документ 921B2008Bn, редакція від 28.10.2009 –
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgiBbin/laws/main.cgi?nreg=921B2008B%EF>
2. Закон України “Про здійснення державних закупівель ”(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, N 33, см.471, <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2289-17>;
3. Наказ Мінекономіки від 30.01.2009 N 61 30.01.2009 N 61 <http://www.ua-tenders.com/legislation/orders/p61/>

ЕФЕКТИВНА БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА – ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОЇ РОБОТИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Жебчук Роман,

**Аспірант Науково-дослідного фінансового інституту
Академії фінансового управління Міністерства фінансів України,
асистент кафедри фінансів і кредиту економічного факультету
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича**

Швидкі темпи розповсюдження глобальної економічної кризи загальмували економічний розвиток більшості країн та повернули їх на декілька років назад. Світова економічна криза не оминула й Україну, болісно зачепивши майже всі галузі економіки, тисячі компаній і мільйони громадян. В такій ситуації та у зв'язку з тим, що ринкові важелі регулювання економіки неспроможні відновити макроекономічну рівновагу тільки виважена бюджетна політика здатна ефективно подолати тривалу рецесію.

Питання бюджетної політики та використання бюджету як інструменту макроекономічного регулювання знайшло своє відображення у працях зарубіжних науковців Дж. Кейнса, А. Сміта, Д. Рікардо, Й. Шумпетера, М. Фрідмана та вітчизняних – О. Василика, В. Гейця, О. Кириленка, І. Луніної, Ц. Огня, І. Чугунов, С. Юрія та ін.

Наприкінці ХХ ст. вважалося, що ринкове регулювання є найефективнішим механізмом перерозподілу ресурсів та ризиків, а втручання держави в економіку має бути мінімальним. Дійсно, ринкові закони є ефективними, але існування таких об'єктивних явищ, як відмови ринку, циклічність економічного розвитку та періодичне виникнення криз потребують державного регулювання. У річному звіті Світового банку за 1997 р. Л. Вулфенсон зазначав, що без ефективної держави неможливі ні стійкий економічний розвиток, ні соціальний. За його словами, ринок та держава мають взаємодоповнювати один одного, держава — повинна створювати відповідні інституційні основи ринку, а державна політика та програми – не тільки сприяти економічному зростанню, а й впливати на діяльність ринку в інтересах суспільства та забезпечувати справедливий розподіл результатів економічного розвитку [1].

Сьогодні, коли найгострішими проблемами економічного й соціального розвитку України є оптимізація структури доходів населення, реформування соціальної сфери, подолання бідності, нераціональна структура господарського комплексу й низький рівень рівень конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, значне навантаження

на бюджет і державні цільові фонди із фінансування соціальних програм, гостро постає необхідність у формуванні та реалізації ефективної бюджетної політики, яка стане запорукою стабільного розвитку економіки.

Для того, щоб бюджетна політика була результативною та сприяла економічному зростанню, а отже й підвищенню якості життя громадян, потрібно зробити такі кроки [2]:

- створити адекватну розвиткові ринкової економіки інфраструктуру;
- зміцнити потенціал вітчизняного товаровиробника й посилити його конкурентоспроможності;
- послабити централізацію економічного розвитку й посилити економічний потенціал регіонів;
- сформувати справедливі відносини між бізнесом і найманими працівниками стосовно умов праці, участі в управлінні підприємствами й розподілі доходів;
- забезпечити проведення структурної перебудови господарського комплексу з метою формування його раціональної структури, що відповідає вимогам розвитку соціальної ринкової економіки;
- підвищити стимулюючу роль оплати праці для припинення відтоку кваліфікованих кадрів за кордон;
- підвищити якість людського капіталу, залученого до виробничої й посередницької діяльності;
- стимулювати й реалізовувати інноваційні та інвестиційні проекти.

Поряд з цим, на нашу думку, для підвищення ефективності бюджетної політики необхідно:

- оптимізувати функціонування системи управління державними фінансами;
- досягти високого рівня якості прогнозування основних макроекономічних показників, на основі яких формується Державний бюджет;
- формувати дохідну частину бюджету на основі принципу об'єктивності;
- оптимізувати бюджетні витрати з метою підвищення результативності використання державних фінансових ресурсів;
- забезпечити удосконалення бюджетного процесу, достатність фінансових ресурсів для виконання бюджетних зобов'язань на кожному рівні на основі законодавчо затверджених мінімальних державних соціальних стандартів і обґрунтованих нормативів мінімальної бюджетної забезпеченості;

- освоїти сучасні методи бюджетного планування, що спрямовані на досягнення позитивного кінцевого результату та забезпечують ефективне використання бюджетних коштів органами влади різних рівнів й установами бюджетної сфери.

Підсумовуючи, слід зазначити, що сьогодення вимагає переосмислення питання бюджетної політики в контексті її використання як інструменту для побудови сучасної, стійкої, відкритої й конкурентоспроможної у світовому масштабі економіки, формування професійної й ефективної системи державного управління та підвищення добробуту українських громадян.

1. Опалева О. И. Государственное управление инновационной деятельностью / О. И. Опалева // *Финансы и кредит*. - 2010. - № 15 (399). – С. 30.
2. Піхоцький В.Ф. Ефективність бюджетної політики як інструмент соціально-економічного розвитку України / В.Ф. Піхоцький // *Фінанси України*. – 2010. – № 3. – С.30-37.
3. Дишлева А.М. Бюджетна політика в умовах циклічного розвитку економіки / А.М.Дишлева // *Наукові праці НДФІ*. – 2010. – №3. – С. 59-67.

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ МЕТОД БЮДЖЕТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Сільченко Леся

Науковий керівник: ст.викладач Телюк К.Ф.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ

Будуючи власну державу, Україна має знаходити і запроваджувати найкращі світові здобутки у галузі державного управління. Усе це має безпосереднє відношення до вдосконалення програмного фінансового планування на державному рівні та його практичного застосування в бюджетах.

Мета роботи полягає в ознайомленні з програмно–цільовим методом бюджетування та обґрунтуванні необхідності його запровадження в Україні.

Протягом останніх років в Україні спостерігається негативна тенденція розвитку процесу бюджетування, тому особливої актуальності набувають питання вдосконалення цього процесу та програмно-цільового методу (ПЦМ) формування бюджету щодо посилення важелів бюджетної політики як інструмента підвищення ефективності використання бюджетних коштів. Бюджет, складений за програмно–цільовим методом, суттєво відрізняється від традиційного постатейного або економічного

бюджетів, а саме – здійснюється фінансування програм, а не адміністративних одиниць та штатних посад. Основними компонентами програмно–цільового методу є попередній розрахунок доходів і видатків, середньострокове та стратегічне планування доходів і видатків, довгострокове планування капітальних інвестицій, розгляд, оцінка, аналіз та моніторинг виконання бюджету, прозорість і участь громадськості у бюджетному процесі та стратегічне планування [4].

Основною метою програмно-цільового методу постає забезпечення необхідної інформації про ресурси та ефективність видатків, від яких залежить виконання програми та підпрограми. Така інформація допоможе керівникам, які приймають рішення, правильно вибрати першочергову та найважливішу для населення програму серед інших, альтернативних програм, які також можуть бути важливими, але при обмежених фінансових ресурсах фінансування всіх бажаних програм є нереальним [5].

Одним із засобів покращення фінансового управління та швидкої підготовки до запровадження складових ПЦМ є використання новітніх інформаційних технологій у бюджетній діяльності. Розробка і втілення прогресивних технологій управління бюджетними ресурсами в Україні реалізується у рамках проекту «Реформа місцевих бюджетів в Україні», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється RTI Int. На початок 2007 року до співпраці з РМБУ приєдналися 85 міст України, 82 з них вже затвердили бюджети за ПЦМ паралельно із постатейним методом.

Міністерством фінансів України спільно з Інститутом бюджету та соціально-економічних досліджень (ІБСЕД) продовжують роботу по запровадженню програмно-цільового методу планування та виконання місцевих бюджетів, що є одним із ключових компонентів проекту «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи», реалізацію якого ІБСЕД розпочав в жовтні 2008 р. за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Робота по запровадженню ПЦМ на рівні місцевих бюджетів проводиться у відповідності до Програми діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 16.01.2008 р. №14, Декларації цілей та завдань бюджету на 2009 рік [1], затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 5.03.2008 р. №160 та Концепції реформування місцевих бюджетів, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23.05.2007 р. №308 [3].

Програмно-цільовий метод бюджетування – дуже своєчасна та необхідна для України модель, яка задовольняє всі вимоги реформування

державної фінансової системи, особливо в умовах обмежених фінансових ресурсів, необхідності продуктивного розподілу бюджетних коштів та підвищення відповідальності за їх використання. Крім можливості більш ефективно використати обмежені фінансові ресурси, ця методологія дає змогу Україні зробити крок у напрямку вступу європейської інтеграції. Запровадження програмно-цільового методу відповідає усім вимогам вступу до Європейського Союзу у сфері реформи системи управління фінансами відповідно до європейського законодавства у цій сфері. Однією з основних умов вступу до Європейського Союзу є підготовка бюджету виключно у програмному форматі, а конкретні результати досягнуті в країнах ЄС, вказують на ефективність цього методу [2].

Отже, ефективність, продуктивність, альтернативи, аналіз та встановлення пріоритетів стали основними питаннями для обговорення у процесі розробки місцевої бюджетної політики. Для ефективного впровадження програмно-цільового методу необхідно здійснити структурні зміни.

Слід модернізувати систему стратегічного планування і програмування державної політики. Цей крок має також враховувати структурні реформи в Україні, спрямовані на підвищення ефективності функціонування галузей і підвищення якості надання державних послуг. Також потрібно вдосконалити методику бюджетування (в даному випадку програмно-цільового бюджетування на основі принципу "базового" бюджетування) з огляду на світовий досвід [5]. Необхідно поступово і професійно навчати сучасних методик бюджетування фахівців, що працюють у сфері державних фінансів, починаючи з рівня політиків, державних службовців, які приймають управлінські рішення, й закінчуючи фахівцями на місцях і майбутніми спеціалістами.

1. Декларація цілей та завдань бюджету на 2009 рік (Бюджетної декларації)/Постановою Кабінету Міністрів України від 5.03.2008–№160. [Електронний ресурс]. – Доступ до докум.: <http://www.ibser.org.ua>.
2. Ливдар М. В. Програмно-цільовий метод складання бюджету / Марта Ливдар // Галицький економічний вісник. — 2009. — № 2. — С. 109-114.
3. Міністерство фінансів України. Про програмно-цільовий метод бюджетування. [Електронний ресурс]. – Доступ до докум.: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=58628&cat_id=58626
4. Сегідін І.М. Програмно-цільовий метод складання бюджету в контексті бюджетної реформи. [Електронний ресурс]. – Доступ до докум.: http://www.rusnauka.com/6_NITSB_2010/Economics/59883.doc.htm
5. Радул Л.І. Сутність та проблематика бюджетування в Україні. [Електронний ресурс]. – Доступ до докум.: <http://intkonf.org/radul-li-sutnist-ta-problematika-byudzhetuvannya-v-ukrayini/>

КАЗНАЧЕЙСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ПРИ ВИКОНАННІ ВИДАТКОВОЇ ЧАСТИНИ БЮДЖЕТУ

Нєвєшкіна Тетяна

**Науковий керівник: к.е.н., доцент Сафонова Л.Д.
Київський національний економічний університет
імені В.Гетьмана**

Необхідною умовою ефективного функціонування економіки країни є злагоджена та оперативна система управління бюджетом. Результативне управління як дохідною, так і видатковою частинами бюджету передбачає наявність дієвого бюджетного контролю.

Контроль за видатками бюджету здійснюється на всіх стадіях бюджетного процесу державними органами влади і управління. На чільному місці в управлінні видатками стоїть контроль, який здійснюється Державною казначейською службою України (до 1 січня 2011 року – Державне казначейство України). Утворення органів казначейства в Україні мало на меті впровадження і здійснення попереднього і поточного контролю за цільовим використанням бюджетних коштів, який би зробив безперервним процес контролю в залежності від часу його проведення. Адаже до цього органи системи Міністерства фінансів України і Контрольно-ревізійної служби України проводили тільки наступний контроль за цільовим використанням бюджетних коштів протягом бюджетного періоду при виконанні бюджету. Встановити особливості проведення казначейського контролю та визначити наявну проблематику є метою написання даної роботи.

Після того, як у 1995 році було створено Державне казначейство України, провідні економісти країни почали досліджувати його діяльність та надавати певні рекомендації. Серед них такі науковці як Булгакова С.О., Дрозд І.К., Єфименко Т.І., Опарін В.М., Рубан Н.І., Стефанюк І.Б., Федосов В.М., Футоранська Ю.М. та інші. Але, зважаючи на те, що випадки бюджетних правопорушень та нецільового використання бюджетних коштів все ж таки мають місце після казначейського контролю, дослідження даного питання залишається актуальним.

Казначейський контроль при виконанні видаткової частини бюджету являє собою чітко сформований алгоритм дій, і, як вже було зазначено, поділяється на попередній та поточний.

Під час попереднього казначейського контролю аналізуються повноваження розпорядників бюджетних коштів. Це відображається у перевірці бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів щодо

відповідності до вимог законодавчо-нормативних актів. Якщо не виникає жодних сумнівів щодо їх легітимності та правильності оформлення, дані зобов'язання реєструють в обліку системи органів Державної казначейської служби по виконанню бюджетів.

Другим етапом, за терміном проведення казначейського контролю, є здійснення поточного контролю, під час якого перевіряється наявність в обліку системи органів Державної казначейської служби зареєстрованих юридичних і фінансових зобов'язань та відсутність судових рішень щодо списання коштів з рахунків. Характерною ознакою роботи ДКСУ при здійсненні поточного контролю є належність його до учасників системи електронних платежів Національного банку України. Це вимагає перевірки також всіх банківських реквізитів, а також дотримання інших вимог Національного банку України по оформленню платіжних документів.

Але, на жаль, казначейський контроль не є досконалим. Він має ряд недоліків у своїй організації, про що свідчать, зокрема результати роботи органів Державної фінансової інспекції України (до 1 січня 2011 Контрольно-ревізійна служба України), які під час проведення наступного фінансового контролю виявляють факти нецільового використання бюджетних коштів у значних сумах.

На нашу думку, причини недосконалого казначейського контролю необхідно розподілити на дві групи. До першої групи ми відносимо об'єктивні причини, що призводять до неефективного використання бюджетних видатків. Вони виникають, в основному, через неналежну організацію затвердження та виконання Державного та місцевих бюджетів, відсутністю чітких правил та процедур ухвалення рішень у бюджетному процесі з чітко окресленими межами для посадових осіб, які відповідають за формування та використання бюджетних коштів, несвоєчасного доведення інформації щодо змін бюджетного розпису і т.д. Наприклад, такий чинник як недодержання термінів затвердження закону про Державний бюджет України несе цілу низку негативних наслідків: несвоєчасне затвердження рішень про місцеві бюджети та бюджетного розпису; введення в дію тимчасових кошторисів, які мають певні невідповідності з тим кошторисом, який буде затверджено; перерахування коштів на цілі, які виявляються законодавчо незакріпленими.

Друга група – це суб'єктивні причини. Головною з них є прийняття свідомо неефективних та незаконних управлінських рішень. Також мають місце випадки використання розпорядниками бюджетних коштів бюджетних зобов'язань, які не відповідають тим, що були затверджені ДКСУ. Так як казначейство перевіряє тільки надані документи і не має

повноважень до перевірки фактичних даних, контроль з боку даного органу може втрачати ефективність.

Отже, щоб поліпшити якість казначейського контролю необхідно: постійно проводити роз'яснювальну роботу як з працівниками казначейської служби, так і з розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів, своєчасно доводити інформацію про зміни в нормативних документах щодо бюджетного процесу, систему правового забезпечення бюджетного процесу зробити чіткою та зрозумілою, постійно приділяти увагу недопущенню порушень та підвищенню відповідальності конкретних виконавців.

Будемо сподіватись, що адміністративна реформа 2011 року, яка має на меті створення ефективної, перш за все, системи управління, коли кожен працівник сфери управління знав би своє завдання, відповідав би за неї і ефективно би вирішував ті завдання, які перед ним поставлені, скоротить і недоліки казначейського контролю за видатками.

1. *Бюджетний менеджмент: Підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; За заг. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с.*
2. *Самохіна М. Ефективність казначейського контролю // Казна України. – № 1. – 2010. – С. 22-23.*
3. *Дрозд І.К. Державне казначейство в системі фінансового контролю // Казна України. – № 2. – 2009. – С. 8-11.*

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ПЕРЕРОЗПОДІЛІ ДОХОДІВ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ РИНКОВИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Жебчук Людмила

**Аспірантка Науково-дослідного фінансового інституту
при Міністерстві фінансів України**

Формування доходів є однією з найбільш гострих соціально-економічних проблем, оскільки їх розміри характеризують рівень добробуту, можливість задоволення матеріальних та духовних потреб і подальший розвиток індивіда. Дохід як економічна категорія належить до числа найскладніших і являє собою сукупність грошових та натуральних надходжень громадян в результаті розподілу та перерозподілу створених у суспільстві благ.

Сьогодні в Україні питання податкової політики доходів населення належать до найгостріших як в економічному й соціальному, так і в політичному контексті. Дослідження процесів формування та розподілу доходів, а також регулюючого впливу на них держави завжди перебувають

в центрі уваги науковців. Серед зарубіжних економістів необхідно відмітити праці Т.Веблена, Дж.Кейнса, К.Маркса, В.Парето, У.Петі, Д.Рікардо, А.Сміта, серед вітчизняних вчених – праці В.Андрущенка, А.Гальчинського, А.Крисоватого, Е.Лібанової, І.Луніної, А.Соколовської, В. Федосова, С.Юрія.

Метою роботи є оцінка сучасного механізму державного регулювання доходів населення в Україні.

Доведено, що доходи є головним джерелом задоволення матеріальних і духовних потреб та подальшого розвитку індивіда. Їх формування відбувається в результаті розподілу (первинні) та перерозподілу (вторинні) створених в суспільстві благ. До первинних належать заробітна плата та надходження від підприємницької діяльності, які є головним джерелом доходів економічно активного населення. Крім означених вище, працюючі можуть отримувати і вторинні доходи – від власності на капітал, землю, природні ресурси, трансфертні платежі. Роль останнього виду надходжень особливо зростає у перехідній економіці, коли захисту з боку держави потребує, поряд з безробітними та економічно неактивним, і зайняте населення. Головними джерелами доходів економічно неактивних індивідів є соціальні трансферти (пенсії, субсидії, допомоги тощо); надходження від власності та продажу продукції особистого підсобного господарства.

Варто зазначити, що на формування доходів індивіда впливають чинники двох рівнів: загальнодержавного та особистісного. До чинників першого рівня ми відносимо: державну соціальну політику; ступінь розвинутості підприємницької діяльності; фіскальну політику; рівень зайнятості населення. Чинники другого рівня – це професійні та організаторські здібності особи; здатність до навчання та перенавчання; ступінь авантюризму тощо [1].

У сучасному цивілізованому суспільстві податок – основне джерело доходів держави, а в умовах ринку – диференціація доходів населення значно підвищується. Тому для перехідної економіки, як, втім, і для розвиненого ринкового господарства, більш прийнятним є прогресивний прибутковий податок, який забезпечує перекладання певної частини податкового тягара на більш забезпечених людей і згладжує розрив у життєвому рівні різних верств населення. Соціальна орієнтованість оподаткування особистих доходів посилюється за допомогою системи податкових пільг і преференцій соціально незахищеним верствам населення [2].

Загалом, сучасна модель ринкової економіки припускає певне соціальне вирівнювання. Ринок – це компроміс між його учасниками.

Останні самостійні, за власною ініціативою протистоять один одному (оскільки мають протилежні інтереси), але й істотно залежать один від одного: їх інтереси можуть реалізуватися тільки в результаті "зустрічного" задоволення потреб. По-друге, при насиченості ринку і жорсткій конкуренції, виробники товарів та послуг зацікавлені у високих доходах споживачів.

Фіскальна практика економічно розвинутих країн в адмініструванні особистого прибуткового податку передбачає іноді й оподаткування деяких різновидів доходів у окремих категорій населення, що відбувається за відповідних умов. Наприклад, оподаткування пенсії (зокрема – Греція); оподаткування допомоги по безробіттю (Франція, Фінляндія, Швеція, Швейцарія, США; Канада, Бельгія, Нідерланди, Бельгія, Норвегія, Італія) [3].

Ситуація у сфері формування доходів населення в Україні є напруженою з наступних причин: падіння рівня реальних доходів; зниження частки заробітної плати у грошових доходах населення; незбалансованість попиту та пропозиції робочої сили на ринку праці; наявність заборгованості з виплат працівникам народного господарства; значна диференціація заробітної плати по областях, районах, сферах зайнятості; високий рівень прихованого безробіття; відсутність ефективних механізмів державної підтримки малого бізнесу та самозайнятості; нестабільність і недосконалість законодавства, що регламентує розвиток підприємництва; невирішеність питання фінансового забезпечення прийнятих у сфері соціального захисту населення законодавчих актів тощо.

Саме тому, для сучасного інтеграційно-адаптаційного етапу державного регулювання доходів населення пріоритетними мають бути: розвиток приватного підприємництва; нарощування купівельної спроможності громадян; підвищення питомої ваги оплати праці в структурі собівартості продукції та ВВП; випереджальне зростання первинних доходів громадян в порівнянні із вторинними; узгодження динаміки оплати праці з її продуктивністю; формування передумов для здійснення вчасних виплат заробітної плати; нарощування питомої ваги довгострокових заощаджень населення.

1. Полякова С.В. Формування доходів населення в період становлення ринкових відносин: дисертація к.е.н.: 08.09.01/НАН України. – К., 2003.
2. Макконнелл К.Р., Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: Пер. с 14-го англ. изд. – М.: ИНФРА – М, 2005. XXXVI, 972 с.
3. Славкова А. Нейтральні доходи в особистому прибутковому оподаткуванні: практичні аспекти методології // Ринок цінних паперів. – № 3-4. 2009. – С.18-25.

БЕЗРОБІТТЯ В ПЕРЕХІДНІЙ ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Мельник Христина

Науковий керівник: к.е.н. Калинець К.С.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ

Одним із найхарактерніших проявів економічних криз було і залишається безробіття. Воно є результатом порушення рівноваги на ринку праці. Якими б бездоганними не були ринкові механізми і як ефективно б вони не працювали, вони не можуть, забезпечити повної зайнятості навіть за наявності вільних робочих місць. Багато представників різних напрямів економічної думки вважають безробіття центральною проблемою сучасного суспільства. Воно є невід'ємним атрибутом ринкової економіки.

Актуальність теми полягає в тому, що проблема безробіття сьогодні є дуже важливим питанням, що відображає рівень зайнятого населення та аналіз рівнів безробіття з метою ефективного використання робочої сили. Безробіття є не тільки економічною, але й серйозною соціальною проблемою. Також, актуальність безробіття посилюється в зв'язку із неминучим скороченням у найближчій перспективі чисельності населення працездатного віку та його старінням. Прогнози розвитку ринку праці мають стати невід'ємною складовою всіх стратегічних документів, програм розвитку всіх без винятку галузей економіки та регіонів і територіальних одиниць. Мета – визначити особливості і закономірності безробіття в перехідній ринковій економіці України.

Згідно закону України “Про зайнятість населення “ від 1 березня 1991 р. “безробітними визнаються працездатні громадяни працездатного віку, які з незалежних від них причин не мають заробітку або інших передбачених чиним законодавством доходів, через відсутність підходящої роботи, зареєстровані в державній службі зайнятості, дійсно шукають роботу та здатні приступити до праці.

На сьогодні за даними ООН, близько 800 млн. чол., тобто практично кожний третій працездатний у світі, не має роботи взагалі або має випадковий чи сезонний заробіток. Чим нижчий рівень соціально-економічного розвитку країни, тим вищий рівень безробіття, і навпаки. Існує два види безробіття : вимушене і добровільне.

Добровільне безробіття пов'язане з вільним волевиявленням особи, яка входить до складу робочої сили, утриматись від пропозиції праці за неприйнятних для неї умов. Вимушене безробіття не пов'язане з вільним волевиявленням особи, яка входить до складу робочої сили, а зумовлене чинниками, що перебувають поза її вибором.

Досвід засвідчує: певний відсоток безробіття існує завжди. Покладаючись на цей безперечний факт, можна висловити припущення, що певний рівень безробіття є нормою, в певній мірі природним явищем.

Про те, масове безробіття в Україні, на жаль, стає суворою реальністю. Кількість тих, хто вже втратив роботу, значно зросла в порівнянні з минулим роком.

Рівень безробіття в Україні за січень 2011 р., в порівнянні з груднем 2010 р., збільшився на 7,4% (до 585,6 тис. людей). Про це повідомляє прес-служба Держслужби статистики. При цьому кількість людей, які одержують допомогу з безробіття, збільшилась на 8,89%, склавши 447,9 тис. людей. Середній розмір допомоги в місяць склав у січні 2011 р. 814,02 грн, в порівнянні з 780,05 грн. місяцем раніше.

Нагадаємо, в Україні в грудні 2010 р. було зареєстровано 544,9 тис. безробітних, що на 2,5% більше, ніж за відповідний період 2009 р. (531,6 тис. осіб). У грудні 411,3 тис. безробітних отримували допомогу. Середній розмір допомоги склав 780,05 грн.

Міжнародна організація праці (МОП) провела дослідження, що показало, що рівень безробітних на Україні значно вище офіційно визнаного.

Основними методами подолання безробіття в Україні є :

1. Стимулювання росту експорту.
2. Підтримка і заохочення інвестицій у реконструкцію підприємства з метою підвищення конкурентноздатності продукції.
3. Створення умов для росту самозайнятості. Зміст такого роду програм полягає в тому, що людям допомагають відкрити власну справу, щоб вони могли прогодувати себе і свою родину, навіть якщо їм не вдається знайти роботу за наймом.
4. Реалізація програм підтримки молодих працівників. Для допомоги молоді можуть використовуватися різні методи: економічне стимулювання молодіжної зайнятості; створення спеціальних фірм, що пропонують роботу саме молоді, створення центрів навчання молодих людей тим професіям, шанси на зайнятість у який найбільш високі. Список програм скорочення безробіття можна продовжувати ще довго, але важливо зрозуміти, що всі ці програми не можуть цілком ліквідувати безробіття. Такий результат досягається лише при загальному поліпшенні економічної ситуації в країні.

Безробіття, що є особливо змушеним - це і соціальна катастрофа. Депресія приводить до бездіяльності, а бездіяльність – до втрати кваліфікації, втрати самоповаги, занепаду моральних надбань, розпаду

родини, самогубств, соціальної напруженості. Історія переконливо показує, що масове безробіття приведе до швидких соціально політичних змін. Тому держави намагаються знижувати рівень безробіття, щоб убезпечити себе і суспільство від соціальних вибухів і потрясінь.

1. Закон України «Про зайнятість населення» від 1 березня 1991 року № 803-ХІІ.// В редакції Закону № 662- IV від 03.04 2003.
2. Економічна теорія : Макро - і Мікроекономіка : Навч. посіб. для студ. екон. спец. вищ. навч. закл. /За заг. ред. З.І. Ватаманюка, С.М.Панчишина. -Київ. - 2001. - С.266- 270.
3. Офіційний сайт Держкомстату України - <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. <http://www.tsn.ua>

ФІНАНСОВА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ЇЇ РІВНЯ

Мілютенко Катерина

Науковий керівник: к. е. н., доцент Момот О. М.

**ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет
економіки і торгівлі»**

Сучасна Україна потерпає від політичних катаклізмів, що, у свою чергу, призводить до економічної нестабільності. Така невизначена економічна ситуація суттєво підвищує інтерес усіх суб'єктів господарювання і, особливо, домогосподарств до фінансової незалежності та можливостей її досягнення.

Питання про місце і роль домогосподарства у національній економіці завжди перебувало у полі зору дослідників. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття економічна наука приділяє значну увагу сектору домогосподарств у перехідних економіках. Це питання досліджували І. Бондар, С. Злупка, Т. Кир'ян, І. Радіонова, С. Реверчук та інші. Зміни функцій домогосподарств в умовах ринкових трансформацій економіки досліджено у працях Л. Бальцеровича, В. Жеребіна, Л. Нестерова, А. Олейніка, В. Стрижкової та інших видатних економістів. В то й же час варто зазначити, що на даному етапі розвитку суспільства та економіки в Україні недостатньо дослідженим залишається питання про визначення поняття фінансової незалежності домогосподарств та шляхів її досягнення. Це питання є актуальним ще й тому, що саме домогосподарства є суб'єктами економіки, завдяки яким і заради яких вона працює. Метою статті є визначення рівня фінансової незалежності домогосподарств.

Домашнє господарство – це первинний елемент економіки, що складається з однієї чи більше осіб, які ведуть спільне господарство, виконуючи такі функції: забезпечення економіки факторами виробництва, використання зароблених при цьому коштів для поточного споживання товарів, послуг і заощаджень з метою задоволення своїх потреб [1, с. 95].

Домогосподарство в економіці виконує три основні функції:

- споживання;
- постачання чинників виробництва;
- заощадження.

Багато вчених вважає, що провідною з цих функцій є споживання. Припускають, що домогосподарство отримує доходи за рахунок продажу факторів виробництва, точніше їхніх послуг, за використання або перерозподіл між членами суспільства і повільно використовує їх для споживання, не роблячи заощаджень [2, с. 349].

Споживання домогосподарств – це придбання товарів особистого користування, тобто купівля продуктів харчування, одягу, взуття, меблів, предметів культури і побуту, витрати на соціально-культурні та побутові послуги [3, с. 198]

Але з точки зору фінансового ринку, провідною функцією домогосподарств є заощадження. Це грошові фонди, що формуються у населення з доходів, отриманих на основі трудової, господарської та інших видів діяльності. Основною метою фінансів цієї сфери є формування дохідної частини загальносімейних бюджетів (бюджетів окремих громадян) і використання цих доходів на цілі поточного споживання і накопичення. Заощадження населення – це та частина доходу сімейних господарств, що не йде на купівлю товарів і послуг, а також на сплату податків. При цьому кошти, призначені для накопичення, можуть бути інвестовані громадянами в різні види дохідних фінансових інструментів, об'єкти тезаврації тощо.

Найбільш розповсюдженою формою заощаджень є використання частини доходу для створення накопичень у вигляді готівкових грошей чи вкладів в ощадних банках або для придбання цінних паперів.

Джерелами грошових коштів, які йдуть на заощадження є:

- оплата праці;
- трансфертні платежі;
- надходження від особистого підсобного господарства;
- доходи з інших джерел [2, с. 196].

Основним джерелом грошових коштів сьогодні є заробітна плата. Грошові кошти, які отримують домогосподарства не повинні перевищувати споживчі витрати (якщо ставиться мета досягнути фінансової незалежності). У протилежному випадку буде знижуватись рівень добробуту, адже домогосподарства залежатимуть від основного джерела фінансування їхнього існування, що надходить з ринку ресурсів. Основною характеристикою фінансової незалежності домогосподарств повинно бути накопичення капіталу у вигляді заощаджень, які приносять домогосподарству стабільний дохід, що не буде залежати від ситуації на ринку ресурсів. Тобто, заощадження домогосподарств «працюватимуть» і будуть використовуватись суб'єктами фінансового ринку як додатковий капітал. Отже, крім основного доходу (доходу, що надходить від ринку ресурсів) у домогосподарств можуть бути ще й інвестиційні доходи, тобто доходи, які домогосподарство одержує від вкладеного капіталу в цінні папери, страхові поліси та інші фінансові інструменти.

Виходячи з цього можна зробити припущення, що рівень фінансової незалежності домогосподарств – це співвідношення між доходами, які домогосподарство отримує від фінансового ринку та витратами, що здійснюються ними ж на ринку ресурсів.

1. *Ходаківська В.П. Ринок фінансових послуг : Навчальний посібник / В.П. Ходаківська, О.Д. Данілов – Ірпінь : Академія ДПС України, 2001. – 501 с.*
2. *Основи економічної теорії: політекономічний аспект : Підручник / Г.Н. Климко, В.П. Нестеренко, Л.О. Каніщенко, А.А. Чухно. – К : Вищ. шк., 1994. – 559 с.*
3. *Політична економія : Навч. посібник / К.Т. Кривенко, В.С. Савчук, О.О. Беляєв та ін. ; За ред. д-ра екон. наук, проф. К. Т. Кривенка. – К. : КНЕУ, 2001. – 508 с.*

ЗОВНІШНІЙ БОРГ ТА ЙОГО РОЛЬ У ВІДНОВЛЕННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Андрусів Роксолана

**Науковий керівник: д.е.н., доцент кафедри МЕВ Флейчук М. І.
Львівська комерційна академія**

Трансформація економічної системи пов'язана із реформуванням економічних, політичних, фінансових та соціальних інститутів і потребує значних фінансово-кредитних ресурсів. Відсутність їх у розпорядженні держав із посттрансформаційною економікою сприяє широкому використанню зовнішніх запозичень як вагомому методу мобілізації ресурсів. Проте варто відзначити, що відкритість економіки України для потоків капіталу спричинила не лише зростання інвестицій та зовнішнього боргу, а й посилила вразливість економіки до зовнішніх шоків.

Аналізуючи динаміку зовнішнього боргу варто зазначити, що обсяг валового зовнішнього боргу України за 9 місяців 2010 року збільшився на 8.2 млрд. дол. США і на кінець III кварталу становив 111.6 млрд. дол. США.

Зміна заборгованості сформувалась під дією наступних факторів:

- за рахунок операцій платіжного балансу борг збільшився на 9.3 млрд. дол. США;
- курсова різниця, що виникла внаслідок посилення позицій долара США по відношенню до інших валют, зменшила обсяг боргу на 0.5 млрд. дол. США;
- інші зміни (переоцінка, списання боргу і т.д.) сприяли зниженню боргу на 0.6 млрд. дол. США.

Основними чинниками, що зумовили таку динаміку обсягів зовнішньої заборгованості впродовж 9 місяців 2010 року, були:

- залучення нових кредитних ресурсів обсягом 4.1 млрд. дол. США секторами державного управління та органами грошово-кредитного регулювання та розміщення Урядом єврооблігацій на суму 2 млрд. дол. США;
- суттєве накопичення короткострокового боргу інших секторів за торговими кредитами і простроченою заборгованістю (3.3 млрд. дол. США);
- чисте збільшення довгострокової заборгованості за кредитами (включно з кредитами прямого інвестора) та єврооблігаціями українських підприємств (1.1 млрд. дол. США);

– системне скорочення довгострокових зобов'язань українських банків перед нерезидентами (2.6 млрд. дол. США) [1].

Сьогодні ризики, пов'язані із залежністю України від коливань притоку і відтоку міжнародного капіталу, зводяться до таких, що підвищують залежність країни від зовнішнього фінансування та таких, що впливають на внутрішню фінансову стабільність. Обсяг і структура зовнішнього боргу України набули загрозливого вигляду. О. Барановський вважає, що борг будь-якого розміру – це тягар для економіки, з ним погоджується А. Гальчинський [2]. На наш погляд, зовнішні потоки капіталу у вигляді зовнішнього боргу є нестабільним ресурсом для фінансування економіки країни і не можуть розглядатися як надійне джерело фінансування як платіжного балансу, так і економічного розвитку в країні. На думку Н. Рєзнікової [3], варто також враховувати те, що ще більш негативно впливає залежність від потоків зовнішнього капіталу на сталість фінансування економічного розвитку, що пояснюється формування двох різних типів дефіциту капіталу в Україні – первинного і вторинного. Перший полягає в нестачі капіталу для реалізації запланованих інвестиційних програм внаслідок різкого рівня внутрішніх заощаджень. Дана ситуація є характерною для нинішнього етапу розвитку України, в якій залишається невикористаним потенціал кредитування економіки з боку населення, яке, натомість, формує додатковий попит через підвищення рівня споживання і в такий спосіб заохочує імпорт. Таку думку поділяють і А. Гриценко, С. Буковинський та Т. Унковська [4], науковці ще у 2007 році попереджали про ризики боргового фінансування економіки України. Вторинний дефіцит капіталу утворюється внаслідок відпливу капіталу, що був інвестований до країни з-за кордону, а тому, зазвичай, завдає економіці більше збитків.

Сучасна ситуація з зовнішнім боргом, що склалась в Україні, можна пояснити теорією „боргового навісу” [5] – коли виплати по обслуговуванню зовнішнього боргу перевищуватимуть можливості держави їх повертати. Таким чином надмірна заборгованість буде перешкоджати залученню інвестицій, як внутрішніх так і іноземних. Причиною цього є побоювання інвесторів про втрату частини прибутку, яка направлятиметься на обслуговування боргів.

Отже, на нашу думку, зовнішній борг не може бути джерелом відновлення економіки України оскільки є ризиковим і витратним для держави. Тому в даному контексті варто розглядати таке поняття як боргова безпека. Під якою слід розуміти певний критичний рівень

державної заборгованості, який дозволяє зберегти стійкість фінансової системи країни до внутрішніх і зовнішніх загроз, забезпечити певний рівень відносної незалежності держави, зберігаючи при цьому економічну можливість країни здійснювати виплати на погашення основної суми і відсотків, підтримуючи належний рівень платоспроможності та кредитного рейтингу. Лише у випадку дотримання боргової безпеки можна буде говорити про зовнішній борг як про джерело відновлення і розвитку української економіки.

1. Офіційний сайт Національного банку України – www.bank.gov.ua.
2. Мазур І., Гальчинський А. Про державний борг / І. Мазур, В. Майстришин: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.niss.gov.ua.
3. Резнікова Н. Стратегічні орієнтири менеджменту зовнішнього боргу як фактор фінансової безпеки держави / Н. Резнікова // Аналітичний центр „Академія”. – 2010: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.academia.org.ua.
4. Буковинський С. А., Гриценко А. А., Унковська Т. Є. Зростання корпоративного зовнішнього боргу України: макроекономічні наслідки та ризики для економіки / С.А. Гриценко, А.А. Гриценко, Т.Є. Унковська // Фінансова політика й економічне регулювання. – 2007. – № 10. – С. 3-18.
5. Krugman, Paul, 1988, “Financing vs. Forgiving a Debt Overhang,” *Journal of Development Economics*, Vol. 29, pp. 253-268.

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ

Бугайова Віра

Науковий керівник: к.т.н., академік, доцент Арзуманов Р.М.

Феодосійська фінансово-економічна академія

Однією із найважливіших складових економічної безпеки є фінансова безпека, без якої практично неможливо вирішити жодне із завдань, що стоять перед державою. Стан фінансової системи великою мірою залежить від гармонійного взаємозв'язку та розвитку всіх її складових.

Метою дослідження є визначення загроз фінансової безпеки, викликаних динамікою та тенденціями змін її показників, а також заходів спрямованих на забезпечення фінансової безпеки України.

Під безпекою розуміють стан захищеності життєво важливих інтересів держави, регіону, підприємства, особистості від зовнішніх і внутрішніх загроз [2;174].

Фінансова безпека держави – багатопланове поняття, яке визначається конкретними показниками функціонування економічної системи держави за певний проміжок часу.

Фінансова безпека є надзвичайно складною багаторівневою системою, яку утворюють ряд підсистем: бюджетна, податкова, боргова безпека, фінансова безпека банківської системи, валютна, грошово-кредитна, інвестиційна безпека, фінансова безпека страхового та фондового ринку.

На фінансову безпеку впливають такі загрози: слабкість банківсько-кредитної системи, нерозвиненість страхового ринку, слабкість фондового ринку, неефективне використання фінансових ресурсів, недосконалість податково-бюджетної системи, високий рівень монополізму на фінансових ринках, зростання “тіньової” економіки та її криміналізація, високий рівень інфляції, низький рівень фінансового менеджменту. Наявність внутрішніх загроз пов'язані з організаційно - правовою, адміністративною та інституційною недосконалістю фінансово-кредитної сфери, політичною нестабільністю, проявами сепаратизму. Зовнішні виклики фінансовій безпеці можуть бути пов'язані: з невизначеністю держави у сучасному геополітичному просторі, непричетністю до інтеграційних процесів; обмеженістю доступу до зарубіжних фінансових ринків, безконтрольністю щодо накопичення зовнішньої заборгованості.

Сучасна динаміка суспільних процесів в Україні й світі зумовлює необхідність формування адекватної, ефективної та економічно виправданої системи забезпечення фінансової безпеки. Для оцінки рівня фінансової безпеки України проведено моніторинг елементів її забезпечення та аналіз їх порогових значень. Побудовано графік фінансової безпеки (рис.1) (розрахунок проводився по крайнім пороговим значенням), який показує негативну тенденцію в динаміці індикаторів.

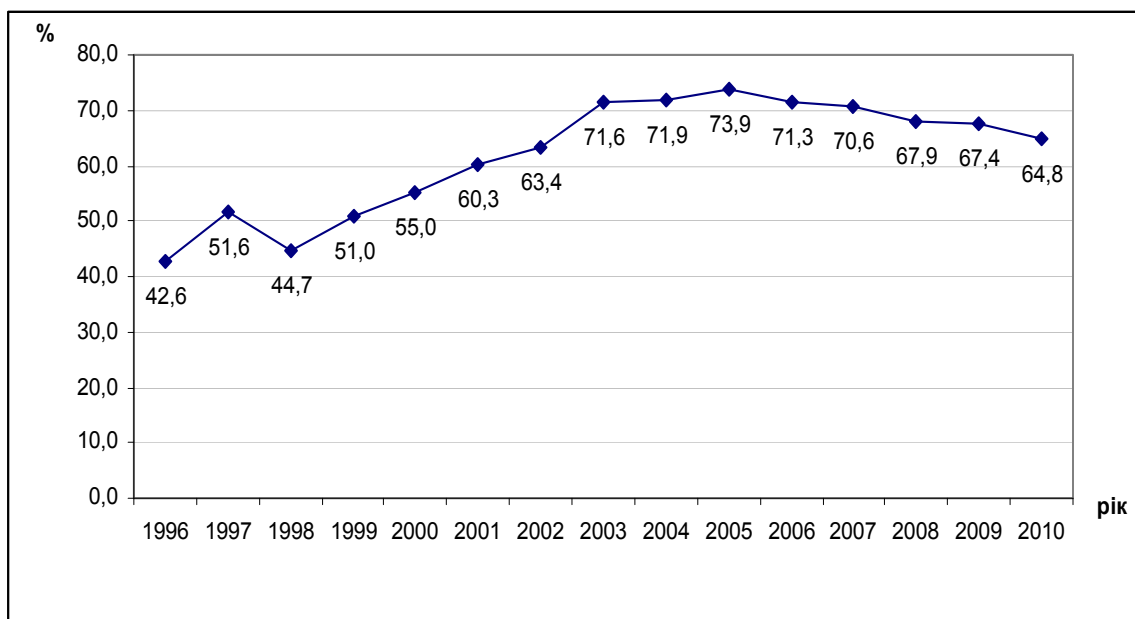

Рис.1. Індикатор фінансової безпеки, % (оптимальне значення = 100%)

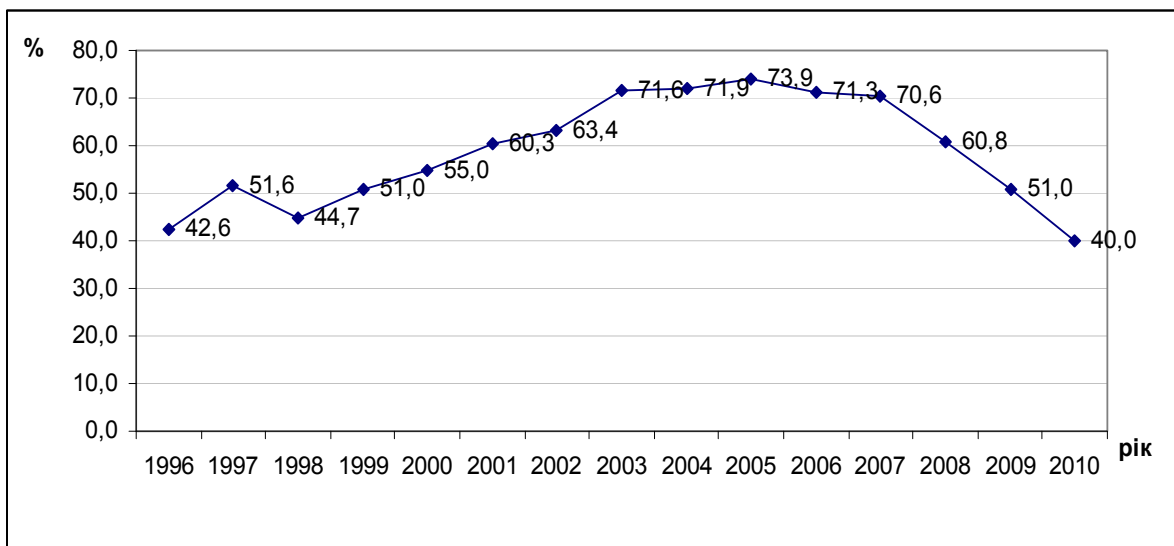

Рис.2. Індикатор фінансової безпеки, % (оптимальне значення = 100%)

Запропоновано методику розрахунку фінансової безпеки відповідно до якої індикатори фінансової безпеки мають негативний вигляд (рис. 2) (2008 – 2010 рр). Динаміка індикаторів за цією методикою ще більш негативна. Розрахунок за вказані роки проводився за наступною методикою: за оптимальне порогове значення показників приймається середнє значення; від середніх - якщо показник покращився, то відхилення взято зі знаком «+», а якщо погіршився – зі знаком «-». Значення фінансової безпеки визначається як середнє арифметичне показників.

Забезпечення фінансової безпеки країни повинно здійснюватись передусім за рахунок мобілізації усіх внутрішніх фінансових ресурсів шляхом ефективного використання механізмів та важелів бюджетної, податкової, амортизаційної, грошово-кредитної політики.

Підводячи підсумок дослідження фінансової безпеки України необхідно відзначити, що у зв'язку з негативною тенденцією показників фінансової безпеки необхідно прийняти міри, щодо підвищення ВВП, забезпечення стабільності національної грошової одиниці – гривні. Потрібно чітко визначення гранично допустимих значень фінансових та соціально-економічних показників (індикаторів), перевищення яких може провокувати фінансову нестабільність і фінансову кризу; а також повинен проводитись їх постійний моніторинг.

1. Бюлетень Національного банку України, № 01/201.
2. Економічний простір, №13, 2008.
3. М.М. Єрмошенко «Фінансова безпека держави». – К.: 2001 – 350 с.
4. Стан економічної безпеки України в I півріччі 2008 року//Міністерство економіки України, департамент макроекономіки. – 2008. - №10.

5. *Фінанси: підручник / за ред. С.І. Юрія, В.М. Федосова. - К.: Знання, 2008. - 611 с.*
6. <http://www.minfin.gov.ua>

ОЦЕНКА ТЕНДЕНЦИЙ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Комарова Анастасия

**Научный руководитель: к.э.н. Буркальцева Д.Д.
Феодосийская финансово-экономическая академия**

В системе экономической безопасности Украины важную роль играет ее финансовая составляющая, от уровня которой зависит реализация национальных интересов и стабильное экономическое развитие. Обеспечение финансовой безопасности приобретает особую актуальность в период финансово-экономического кризиса, поскольку расстройство финансов государства приводит к потере внутренней и внешней платежеспособности, нестабильности национальной денежной единицы, снижению доходов населения и активов субъектов хозяйствования.

Актуальность повышения уровня финансовой безопасности обусловливается также значительным уменьшением прибыли предприятий, доходов государственного и местных бюджетов, поступлений в целевые фонды.

Дана оценка финансовой безопасности в Украине, а также уровню реализации еще одного важного национального экономического интереса – достижению финансовой стабильности в стране, развитию и совершенствованию налогово-бюджетной, денежно-кредитной, банковской системы на основе анализа фактических и пороговых значений показателей.

По состоянию на 2008 год большая часть показателей, которые могут отражать уровень реализации национального интереса в финансовой сфере, находятся в безопасной зоне. Однако уже в 2009 году вследствие усиления экономического кризиса ситуация значительно ухудшается. Несмотря на это, по нашему мнению, следует отметить ряд положительных моментов.

Анализ основных показателей, отражающих уровень реализации национальных интересов в экономической сфере, показал, что их подавляющее большинство отклоняется от предельных значений и находится в опасной зоне. Это означает, что в современных условиях функционирования национальной экономики Украины сохраняется наличие проблем, негативных тенденций и системных диспропорций,

которые, в частности и под влиянием мирового экономического кризиса, приобретают актуализированной угрожающей формы, а это существенно ограничивает перспективы дальнейшего экономического роста и эффективного развития.

Определены внутренние и внешние угрозы, препятствующие полной реализации национальных экономических интересов в финансовой сфере.

Опасное влияние на функционирование экономической системы в современных условиях оказывают общие угрозы, к которым, на наш взгляд, следует отнести кризисное состояние институциональной системы страны, высокий уровень тенизации экономики и отсутствие эффективного управления (регулирования) экономикой. Именно они требуют немедленного учета при разработке системы путей и мер укрепления экономической безопасности Украины.

Дальнейшие перспективы улучшения положения и укрепления экономической безопасности Украины будут определяться, прежде всего, также способностью преодолеть базовые противоречия развития, гибкостью и эффективностью реагирования на изменение конкурентной ситуации, как на мировом, так и на внутреннем рынке.

Анализ уровня финансовой безопасности в Украине показал, что значительную угрозу для экономики Украины оказывает высокий уровень инфляции, причинами которой, по современным исследованиям является, преимущественно, немонетарные факторы, такие как движение значительного количества денег вне сферы производства, а именно в сфере торговли и потребления, выход денег на рынок без связи с товарным обеспечением, несоответствие объема производства товаров денежным доходам населения.

Текущий уровень финансовой безопасности в Украине в связи с тенденцией к быстрому росту объема внешней и внутренней задолженности является недостаточным. Исследование состояния долговой безопасности в Украине в 2008 г. позволило охарактеризовать его как рискованный, поскольку индикаторы приближены к предельному уровню, на котором государство уже не может за счет доходов обеспечивать финансирование расходов, что способствует росту государственного долга, препятствует эффективному взаимодействию страны с международными финансовыми организациями, негативно отражается на экономическом росте. Ситуация грозит ростом налогов, инфляционных процессов, нестабильностью обменного курса национальной валюты и долларизацией экономики. Важнейшими проблемами для отечественного банковского сектора являются дефицит финансовых ресурсов, дисбаланс

ликвидности, недостаток внутренних источников капитализации, валютные риски и т.д.

Предложены мероприятия с целью совершенствования экономической политики, которая способствовала бы укреплению финансовой безопасности Украины.

1. Грошова і банківська статистика [Електронний ресурс] / Національний банк України. – 2009 – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/Statist/index.htm>.
2. Державний борг [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – 2008. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=43000.
3. Зовнішній борг України на кінець 2008 року [Електронний ресурс] / Національний банк України. – 2009. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Balance/debt/ExtDebt_report_2008.pdf.
4. Індекси споживчих цін на товари та послуги [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – 2009. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/control/uk/localfiles/display/operativ/operativ2008/ct/cn_rik/icsR/iscR_u/isc_tp_gr_u.htm
5. Місцеві фінанси: Підручник / [за ред. О.П. Кириленко]. – К.: Знання, 2006. – 677 с.
6. Показники діяльності банківської системи України [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – 2009. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/control/uk/localfiles/display/operativ/operativ2005/fin/pdbsu/pdbsu_u/pdbsu_u.html
7. Статистичний бюлетень Національного банку України [Електронний ресурс] / Національний банк України. – 2009 – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/Statist/electronic%20bulletin/data/staat.pdf>.

СУЧАСНИЙ АМЕРИКАНСЬКИЙ ДОСВІД ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

Дмитрієв Євген

**Науковий керівник: д.е.н., професор Макаренко М.І.
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ» (м.Суми)**

Світова фінансова криза, що вплинула майже на всі економічні системи світу, окрім багатьох інших проблем, виявила неспроможність економіки ефективно справлятися з викликами та загрозами сучасності, виявляти їх та вживати відповідних заходів для обмеження їхнього негативного впливу. Таким чином, констатуємо, що на сьогодні одним із актуальних питань є розробка методів та способів оцінки національної економічної й фінансової безпеки.

Для України, яка все більше інтегрується у світову економічну систему, створення дієвої системи моніторингу стану національної фінансової безпеки є одним із першочергових завдань. При цьому повинен аналізуватися і враховуватися не тільки вітчизняний, а й закордонний досвід створення таких систем та показників для оцінки фінансової безпеки. В економіці однієї з найрозвинутіших країн світу – США – для оцінки національної фінансової безпеки використовуються різні показники, зокрема індекс фінансової безпеки країни (Country Financial Security Index), що характеризує стан фінансової безпеки домогосподарств. Останній і розглядається як основний показник національної фінансової безпеки, оскільки саме рівень фінансової захищеності домогосподарств може свідчити про фінансову безпеку країни в цілому.

Індекс фінансової безпеки країни являє собою показник, який відображає відчуття американськими домогосподарствами своєї фінансової безпеки. Процес розрахунку зазначеного вище показника здійснюється на основі результатів національного телефонного анкетування трьох тисяч американців, унаслідок чого можна дізнатися, наскільки фінансово безпечно почувають себе американські домогосподарства в залежності від стадії їхнього життєвого циклу. Анкета побудована таким чином, що охоплює питання, які стосуються як задоволення короткострокових потреб, так і захищеності доходів для планування на майбутнє [1].

Започаткований у лютому 2007 р., індекс фінансової безпеки країни (далі – ІФБК) забезпечує точне фіксування стану фінансової безпеки американських домогосподарств в масштабі всієї національної економіки та окремих ринків. При побудові індексу учасникам дослідження ставиться ціла низка питань, що стосуються загальних відомостей про респондента, склад його сім'ї, можливостей: заощаджувати, задовольняти потреби при виході на пенсію або за наявності потреби дати одному із членів сім'ї освіту; задовольняти потреби членів домогосподарства у випадку смерті чи інвалідності одного з них; у разі надзвичайної події (покриття страхуванням нанесених збитків) та, насамкінець, про здатність домогосподарства сплатити всі свої зобов'язання за наявного рівня фінансових ресурсів. Автори індексу зазначають, що перелік питань не є раз та назавжди зафіксованим набором, він може змінюватися в залежності від тих процесів, що відбуваються в економіці країни.

Індекс фінансової безпеки країни відображає стан фінансової безпеки домогосподарств за шкалою від 0 до 100, де позначка «100» показує найвищий рівень

фінансової безпеки. Для побудови остаточного рейтингу результати, отримані в ході дослідження, використовуються з урахуванням того, що фінансові рішення, які приймаються домогосподарствами, корелюються зі стадією їх життєвого циклу. Статистична похибка для вибірки складає близько $\pm 3\%$ з рівнем довіри 95 [2].

На сьогодні індекс фінансової безпеки країни у США складає 64,1; динаміка зміни ІФБК приведена на рисунку 1 [3].

Протягом 2008-2010 рр. спостерігалось значне падіння рівня фінансової безпеки США, про що свідчить наведений графік. Після піднесення у квітні-серпні 2008 р. настало різке падіння рівня фінансової безпеки, яке спостерігалось із серпня 2008 р. по серпень 2009 р. (ІФБК складав 69,9 та 62,8 відповідно), що було викликано світовою фінансовою кризою та її наслідками, і хоча амплітуда коливань значень індексу зменшилась, ми можемо говорити про спадний характер динаміки зміни індексу.

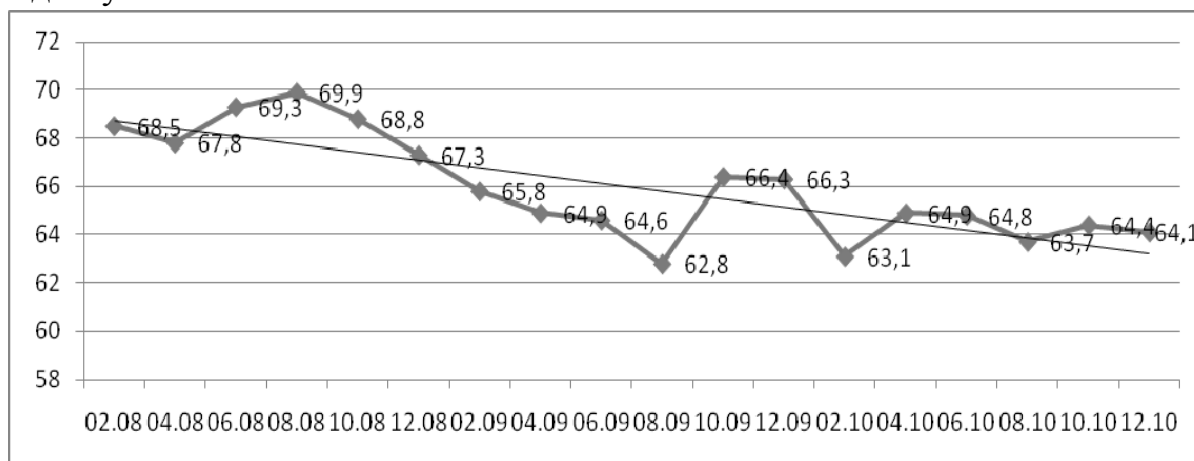

Рисунок 1 – Динаміка зміни ІФБК за 2008-2010 рр.

На нашу думку, наведений метод оцінки стану національної фінансової безпеки має суттєвий недолік – ототожнення фінансової безпеки країни з фінансовою безпекою окремого сектора економіки – домогосподарств. Адже національна фінансова безпека – це багатокомпонентне явище, що містить безпеку домогосподарств, бізнес-сфери й держави та їх взаємодію.

Основною перевагою даного методу, з нашої точки зору, є те, що він показує не тільки стан фінансової безпеки на момент проведення дослідження, а більшою мірою відображає очікування домогосподарств щодо цього стану. Відомо, що економічні очікування людей значно впливають на розвиток реального та фінансового секторів економіки, тому їх аналіз необхідний для прийняття ефективних рішень на національному рівні. Це набуває особливого значення для України, оскільки спроб

оцінити очікування щодо стану фінансової безпеки в нашій країні ще не було здійснено, але без таких досліджень доволі важко прийняти адекватні рішення стосовно подальшого розвитку економіки країни та рівня її фінансової безпеки

1. *Country Financial Security Index: overview: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.countryfinancialsecurityindex.com/overview.php>*
2. *About the Index: survey Methodology: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.countryfinancialsecurityindex.com/methodology.php>*
3. *Country Financial Security Index: data: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.countryfinancialsecurityindex.com/index.php?id=29>*

ОЦІНКА БОРГОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Батуріна Альона

**Науковий керівник: к.е.н. Буркальцева Д.Д.
Феодосійська фінансово-економічна академія**

Однією із найважливіших складових фінансової безпеки є боргова безпека, враховуючи специфіку стану зовнішньої заборгованості України (левова частка зовнішнього богу України – державний, обслуговування якого проводиться з державного бюджету), дуже важливо розробити комплексну систему показників, які б окрім загальної платоспроможності та тимчасової ліквідності включали б також індикатори гранично-безпечного боргового навантаження на бюджет.

Метою дослідження є визначення індикатерів та порогових значень боргової безпеки, аналіз динаміки та тенденцій змін її показників, а також запропонування заходів спрямованих на забезпечення зменшення боргової безпеки України.

Зростання державного боргу, складне явище, обумовлене цілою низкою факторів, яке в окремії країні в певних умовах може мати свою специфіку. Неефективне використання залучених коштів призводить до зростання державного боргу. Тому величина боргу та вплив його на економіку, в значній мірі залежить від механізму управління та обслуговування державних запозичень.

На сьогодні Україна далі продовжує позичати, що може призвести до втрати боргової безпеки, державний борг України збільшився на 103 млрд грн, тобто більше, ніж у 2 рази. Боргова безпека держави – це дотримання такого рівня державної заборгованості, який задовольняє потреби держави у фінансових ресурсах, дає змогу зберегти стійкість фінансової системи країни і, при цьому, не ставить під загрозу можливість виконання

державою своїх функцій та зобов'язань щодо погашення та обслуговування боргів зокрема.

Аналіз індикатерів та порогових значень боргової безпеки показав, що у безпечній зоні знаходяться значення співвідношення валового державного внутрішнього, зовнішнього і загального боргів до ВВП. Динаміка відповідних показників має негативну тенденцію, оскільки їх значення з кожним роком збільшуються.

На боргову безпеку впливають такі загрози: слабкість банківсько-кредитної системи, нерозвиненість страхового ринку, слабкість фондового ринку, неефективне використання фінансових ресурсів, недосконалість податково-бюджетної системи, високий рівень монополізму на фінансових ринках, зростання “тіньової” економіки та її криміналізація, високий рівень інфляції, низький рівень фінансового менеджменту. Для оцінки рівня боргової безпеки України проведено моніторинг макроекономічних елементів її забезпечення та аналіз порогових значень.

Для оцінки боргової безпеки доцільно використовувати систему індикаторів з визначенням їх допустимих (граничних) рівнів, своєрідних стандартів безпеки, порушення яких веде до дестабілізації в економіці або соціальній сфері. Відхилення фактичних рівнів індикаторів від граничних значень визначає систему пріоритетів економічної безпеки держави.

Індикатори боргової безпеки сигналізують про тенденції виникнення або протікання тихий чи інших проблемних ситуацій, диспропорції розвитку. Наявні принципові підходи щодо індикаторів боргової безпеки. Фундаментальність та й масштабність проблеми, різноплановість самого змісту боргової безпеки та її забезпечення вимагають також формування системної інформаційно-аналітичної бази моніторингу індикаторів боргової безпеки, нормативного визначення основних джерел накопичення первинної інформації з питань фінансової безпеки на шкільному рівні .

Забезпечення боргової безпеки країни повинно здійснюватись передусім за рахунок мобілізації усіх внутрішніх фінансових ресурсів шляхом ефективного використання механізмів та важелів бюджетної, податкової, амортизаційної, грошово-кредитної політики.

Дослідження стану боргової безпеки в Україні в 2010г. дозволило охарактеризувати його як ризикований, оскільки індикатори пріблизненні до граничного рівня, на якому держава вже не може за рахунок доходів забезпечувати фінансування витрат, що сприяє зростанню державного боргу, перешкоджає ефективній взаємодії країни з міжнародними фінансовими організаціями, негативно відбивається на економічному зростанні. Ситуація загрожуює зростанням податків, інфляційних процесів,

нестабільністю обмінного курсу національної валюти і долларізацією економіки. Враховуючи це, пріоритетними завданнями, направленними на підвищення ефективності управління державним боргом, повинні стати недопущення подальшого зростання дефіциту державного бюджету, розробка погодженої державної стратегії по зовнішніх запозиченнях і доріг їх поетапного зменшення; оптимізація структури боргу, зменшення об'ємів іноземних кредитів, гарантованих урядом; підвищення ефективності використання запозичених засобів, а також забезпечення розвитку альтернативних інструментів фінансування бюджетних витрат.

Одним із шляхів покращення системи управління державним боргом може бути підвищення інвестиційної спрямованості державних позик, оскільки структура державного боргу за напрямками використання залишається вкрай незадовільною. Боргова політика України характеризується переважно бюджетним використанням запозичень, або “проїданням”. Така політика, є безперспективною і суперечить цілям довгострокового розвитку держави. Посилення ж інвестиційної складової дозволило б створити сприятливі умови для економічного зростання та підвищення ефективності залучених коштів.

Підводячи підсумок дослідження боргової безпеки України необхідно відзначити, що у зв'язку з негативною тенденцією показників боргової безпеки необхідно прийняти міри, чітко визначення гранично допустимих значень макроекономічних показників (індикаторів), перевищення яких провокує фінансову нестабільність, підвищення ВВП, забезпечення стабільності національної валюти.

Доцільно розглянути можливості використання світового досвіду щодо управління державним боргом та обґрунтувати необхідність ефективної стратегії реалізації боргової політики в Україні.

1. *Грошова і банківська статистика [Електронний ресурс] / Національний банк України. – 2009 – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/Statist/index.htm>.*
2. *Державний борг [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України. – 2008. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=43000.*
3. *Єрмошенко М.М. «Фінансова безпека держави». - К.: 2001 – 350 с.*
4. *Зовнішній борг України на кінець 2008 року [Електронний ресурс] / Національний банк України. – 2009. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Balance/debt/ExtDebt_report_2008.pdf.*
5. *Показники діяльності банківської системи України [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – 2009. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/control/uk/localfiles/display/operativ/operativ2005/fin/pdbsu/pdbsu_u/pdbsu_u.html*
6. *Юрія С.І., Федосова В.М., «Фінанси: підручник». - К.: Знання, 2008. - 611 с.*

ПРОБЛЕМИ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ, ЇЇ ІНВЕСТИЦІЙНА СКЛАДОВА І ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Гладка Уляна

**Науковий керівник: к.е.н., доц. Бардиш Г.О.
Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м.Київ)**

Суттєвим чинником негативного впливу на природні ресурси, а також одним із потенційних джерел забруднення довкілля є розміщення і використання побутових і виробничих відходів. У 2009 р. екологічна ситуація у природному довкіллі України, як життєво важливому середовищі для існування людини, залишається досить складною. За оцінкою фахівців Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України загальний обсяг побутових і промислових відходів в Україні у 2006 році становив 750 млн т проти 714 млн т у 2005 році. [1, с.187]. Станом на кінець 2009р., за нашими розрахунками, ці обсяги зросли і були в межах 795 млн т. Щільність викидів у 2009р. від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на 1 км² території країни склала 6,5 т шкідливих речовин, а на душу населення – 85,3 кг. Проте, в окремих регіонах ці показники значно перевищили середній рівень по країні. Зокрема, у Донецькій області обсяги викидів у розрахунку на 1 кв.км були більшими у 7,5 раза, а на душу населення – у 3,4 раза, Дніпропетровській – відповідно у 3,8 та 2,8 раза, Луганській – у 2,9 та 2,6, Івано-Франківській – у 2,4 та 1,8 раза більше [3]. У загальній кількості відходів, що зберігаються у сховищах організованого складування та на території підприємств, найбільшу питому вагу складають відходи, що містять метали та їхні сполуки (10659,3 тис.т, або 51% до загального обсягу), відходи, що містять неметали та їхні сполуки (5665,3 тис. т, або 27%), відходи, що містять корозійні речовини (1944,0 тис.т, або 9%), відходи виробництва і застосування органічної хімії та відходи, що містять інші органічні сполуки (491,2 тис. т, або 2%), відпрацьовані нафтопродукти, продукти нафтопереробки (404,1 тис. т, або 2%). Надзвичайно небезпечними для навколишнього середовища є відходи, що містять стійкі органічні забруднювачі, яких станом на 1 січня 2010 р. було в наявності 11,1 тис.т (з них 99,5% припадає на відходи, що містять гексахлорбензол), а також відходи пестицидів і агрохімікатів, непридатні чи заборонені пестициди (7,4 тис. т) [3].

Протягом 2009р. в повітряний басейн, водні та земельні ресурси країни потрапило 11,3 млн т небезпечних забруднювальних речовин, з яких 6,4 млн т*, або 57% припадає на шкідливі викиди в атмосферу, 4,52

млн т*(40%) – у поверхневій воді, 0,34 млн т* (3%) – на небезпечні відходи, якими забруднюються земельні ресурси. У місцях видалення відходів зберігається 20,9 млн.т відходів I-III класів** небезпеки. У розрахунку на 1 км² території країни припадає 11 т викинутих в атмосферу шкідливих речовин та 35 т відходів I-III класів небезпеки, наявних у місцях видалення.

Одним із факторів, якими можна пояснити такий стан з відходами в українській економіці є фізичне і моральне зношення основних фондів. Їх зношеність у деяких галузях сягає 80%. Для більшості із них потрібна реконструкція та модернізація, відповідно і належні інвестиції.

У природоохоронну діяльність в Україні у 2008р. було вкладено - 12176,0 млн грн, із них: в охорону атмосферного повітря –4821 млн грн* або 39,6%*; очищення зворотних вод –3019 млн грн*(24,8%); захист ґрунтів, підземних і поверхневих вод -2569 млн грн*(21,1%); на використання відходів –1376 млн грн*(11,3%); зниження шумового і вібраційного впливу –219168 грн*(1,8%); збереження біорізноманіття – 109584 грн*(0,9%); інші напрямки природоохоронної діяльності – 60880 грн*(0,5%). [2]

Протягом 2009р. на охорону навколишнього природного середовища підприємствами, організаціями та установами було витрачено 11073,5 млн.грн., (що менше на 1102,5 млн грн, або 8,82% до 2008р.)* .З цієї суми 8,0 млрд.грн., або 72% – це поточні витрати на охорону природи, пов'язані з експлуатацією і обслуговуванням засобів природоохоронного призначення, 2,5 млрд грн (23%) – інвестиції в основний капітал, направлені на будівництво і реконструкцію

Примітка: *розрахунок виконано автором; ** I клас – високо-токсичні, II - стійкі до розкладання, III - переносяться на великі відстані з повітрям та водою.

природоохоронних об'єктів, придбання обладнання для реалізації заходів екологічного спрямування і 0,6 млрд грн (5%) – витрати на капітальний ремонт природоохоронного обладнання. Переважну частину капітальних інвестицій та поточних витрат на природоохоронну діяльність було спрямовано на очищення зворотних вод – 1,18 млрд грн, або 47% до загального обсягу, а також на поводження з відходами та охорону атмосферного повітря і клімату – по 0,5млрд грн, або 20% [3].

На нашу думку – охорона довкілля та створення безпечних умов для життя українців – одне із завдань, яке і надалі залишається найактуальнішим для України. Стан нинішніх проблем використання побутових і виробничих відходів в Україні і забезпечення їх інвес-

тиційними ресурсами вимагає значного удосконалення. В теперішньому трансформаційному періоді, не заважаючи на існуючі економічні проблеми, потрібно консолідувати державні, корпоративні і власні кошти суб'єктів господарювання і громадян. При такому підході покращення екологічного стану в Україні може бути забезпечено найбільш ефективно. Потрібно на державному рівні взаємоузгодження цілей соціально-економічної та екологічної політики країни. Без здорового довкілля не може бути могутньої економіки, міцної родини, здорової людини.

1. Міністерство охорони навколишнього природного середовища України / Рада по вивченню продуктивних сил НАН України / Національна доповідь про стан навколишнього середовища в Україні у 2006р. / . с.548. Електронний ресурс: www.rvps.kiev.ua
2. Веб-сайт Держкомстату України / Статистична інформація / Навколишнє середовище / Аналітична довідка "Довкілля України у 2008 році." / Електронний ресурс: www.ukrstat.gov.ua.
3. Веб-сайт Держкомстату України / Статистична інформація / Навколишнє середовище / Аналітична довідка "Довкілля України у 2009 році." / Електронний ресурс: www.ukrstat.gov.ua.

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ У ПОСТТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЕКОНОМІКАХ

Василиця Оксана

Науковий керівник: д.е.н., доц. Флейчук М.І.

Львівська комерційна академія

У світовій економічній думці притік капіталу розглядається як один із засобів вирішення певних економічних проблем, однак може спричинити кризові явища. Аналіз причин виникнення світової фінансової кризи виявив, що вона була зумовлена накопиченням надлишкового капіталу та нестримним зростанням сектору фінансових послуг, що виникає в ході зсуву вкладення капіталу зі сфери виробництва у сферу фінансових ринків та спекуляцій [1; 2]. Тому доцільним буде вивчення ефективності використання іноземних фінансових ресурсів у пост-трансформаційних країнах в промисловій сфері.

Аналіз структури ПІІ в економіку посттрансформаційних країн виявив, що у більшості цих країн інвестовані кошти надходять не у промисловість, а в операції з нерухомістю (Болгарія – 24%,) та фінансове посередництво (Хорватія – 35%, Угорщина – 42%, Естонія – 33%, Словенія

– 44%, Латвія – 28%, Україна – 23%). Така структура може свідчити про недостатню ефективність використання капіталу. Хоча є окремі країни, у яких кошти залучаються в обробну промисловість (Чехія – 26%, Литва – 27%, Словаччина – 40%, Польща – 32%, Румунія – 31%, Росія – 32,7%). У Македонії у сферу послуг залучено 54% вкладеного капіталу, в той час як в промисловість – 30% [3].

Задля вивчення ефективності використання іноземного капіталу був проведений DEA-аналіз. Досліджувався вплив інвестиційної позиції країни на промислову сферу та галузь високих технологій. Для аналізу було взято показники за 2008 рік: інвестиційна позиція країн у відносному вимірі (на душу населення), темпи росту доданої вартості у промисловості, частка високотехнологічного експорту у загальному експорті країни [4].

DEA-аналіз виявив, що серед посттрансформаційних країн найбільш ефективно використовують іноземний капітал для розвитку реального сектору економіки Чехія, Угорщина та Румунія. Такі результати цих країн пояснюються найвищими показниками частки високотехнологічного експорту серед досліджуваних країн: 24% та 14% відповідно. Показники Румунії є дещо нижчими – 7%, однак ця країна продемонструвала у 2008 р. найвищі темпи росту доданої вартості у промисловості – 8%.

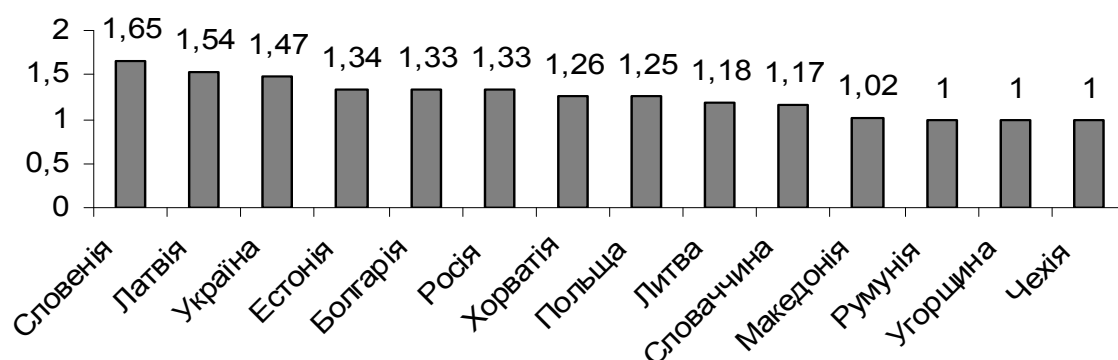

Рис.1. Ефективність використання іноземного капіталу

Неочікуваним є те, що наступною у рейтингу ефективності знаходиться Македонія. Ця країна серед посттрансформаційних економік займає останні позиції за інвестиційною привабливістю (інвестиційна позиція – 3,7 млн дол США на душу населення), випереджаючи лише Україну (2,5 млн дол США на душу населення). Частка високотехнологічного експорту є найнижчою серед досліджуваних держав – 0,8%. Проте Македонія у 2008 р. продемонструвала один з найвищих темпів росту доданої вартості у промисловості поряд із Чехією та

Словаччиною, який становив 6,7%. Такий результат зумовлений тим, що Македонія не зазнала сильного впливу світової фінансової кризи: фінансовий сектор практично не постраждав. Окрім того, консервативна монетарна політика зумовила низький рівень інфляції.

До країн, що неефективно використовують залучений іноземний капітал, за результатами аналізу було віднесено Словенію, Латвію та Україну. Проте, інвестиційний клімат у Словенії та Латвії є найбільш сприятливим для залучення іноземного інвестора.

Низька ефективність використання капіталу поряд із високою привабливістю пов'язана із темпами росту доданої вартості у промисловості. Так, у Латвії спостерігалось падіння темпів росту на рівні 4,5%. Словенія демонструвала темп росту на рівні 1,73%. Такі результати зумовлені впливом світової фінансової кризи на ці країни та непродуманою економічною політикою урядів.

Щодо України, то найменша інвестиційна позиція на душу населення серед досліджуваних країн демонструє низьку інвестиційну привабливість, що зумовлена складністю умов для ведення бізнесу, поширенням корупції, низькою економічною свободою. Окрім того, низька частка високотехнологічного експорту (3,22%) засвідчує, що країна не проявляє значного зацікавлення у розвитку високотехнологічної промисловості та, відповідно, залученні капіталу у цей сектор.

Отже, з досліджуваних посттрансформаційних країн найефективніше використовували іноземний капітал у реальному секторі економіки такі країни як Чехія, Угорщина та Румунія. Частка високотехнологічного експорту у цих країнах є значною, що й дозволило продемонструвати даний результат. Найменш ефективними були економіки України, Словенії та Литви. Це було зумовлено політикою уряду та наслідками світової фінансової кризи.

З метою підвищення ефекту від залучення іноземного капіталу необхідною є активна державна політика щодо підтримки високо-технологічної промисловості (для України), подолання наслідків світової фінансової кризи шляхом стабілізації фінансових систем країн (Латвія та Словенія).

1. Липницький Д. Економіка мильних бульбашок/ Д. Липницький //Контракти. – 2010. – № 11. – с.13-17.
2. Кравченко І. Криза та регулювання фінансової системи: уроки і перспективи / І. Кравченко, Г. Багратян // Вісник НБУ. – 2009. – №1. – с.19-23.
3. Balance of payment:[Електронний ресурс] – Режим доступу [http:// www.imf.org](http://www.imf.org)
4. World economy development:[Електронний ресурс] – Режим доступу [http// www.worldbank.org](http://www.worldbank.org)

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПРЯМОГО ИНОСТРАННОГО ИНВЕСТИРОВАНИЯ В УКРАИНУ

Микрюкова Е.В.

Научный руководитель: Крупко Т.В.

Феодосийская финансово-экономическая академия

Современная мировая экономика не может успешно развиваться без иностранных инвестиций. Многие страны мира активно инвестируют свои средства в экономику других стран, с целью получения определенных доходов, тем самым способствуют развитию отдельных отраслей народного хозяйства стран-реципиентов.

Целью исследования является изучение структуры и динамики привлечения иностранных инвестиций в Украину и определение отраслей, приоритетных с точки зрения иностранных инвесторов.

Иностранные инвестиции представляют собой ценности, которые вкладываются иностранными нерезидентами в объекты инвестиционной деятельности с целью получения прибыли, в соответствии с законодательством Украины. В стратегии инвестиционной деятельности важную роль играет обоснованный выбор направлений инвестирования – насколько оно будет соответствовать будущим национальным интересам конкретного государства. На сегодня наиболее важным, по мнению автора, является анализ прямых инвестиций, потому что таким образом появляется возможность получить средства, необходимые для реализации конкретных проектов, что, в свою очередь, способствует развитию экономики.

Необходимый общий объем инвестиций в экономику составляет свыше 40 миллиардов долларов США, тогда как в последние годы ежегодные иностранные инвестиции не превышают 300 миллионов долларов США, что можно объяснить неблагоприятным инвестиционным климатом в Украине, а также сложившейся не эффективной государственной инвестиционной политикой, отсутствии надлежащего механизма обеспечения гарантий инвесторам. В 2010 году, по сравнению с прошлыми годами, прирост иностранных инвестиций значительно уменьшился. Максимальное значение иностранных инвестиций достигало в 2007 году. Спад вложений 2006 г. объясняется причинами политического характера, а именно сменой власти, в 2008 – 2010 гг. обусловлено в первую очередь мировым финансовым кризисом и продолжающейся политической нестабильностью Украины. Если сравнить объемы инвестиций в 2005-2010 гг., то можно отметить их рост более чем в 4 раза.

При рассмотрении прямых иностранных инвестиций, наибольшие вложения в Украину поступают из Кипра, но так как официальных данных о направлениях инвестиций из этого государства достаточно мало, то проведем анализ привлечения капитала из Нидерландов, Австрии и США. Так, на первое полугодие 2010 года, объемы капитала из Королевства Нидерланды в экономику Украины увеличились на 211,9 млн. дол. США по сравнению с первым кварталом прошлого года. По объемам инвестиций, направленных в экономику Украины из 126 стран-инвесторов, Королевство Нидерланды занимает 3 место по объему инвестиций. При рассмотрении состояния инвестиционного сотрудничества между Украиной и Королевством Нидерланды, можно сделать вывод, что большинство вложений осуществлено в перерабатывающую и в добывающую промышленность, а также в строительство и финансовую деятельность. Украина также входит в сферу интереса австрийского капитала. По состоянию на 01.04.2010, Австрия инвестировала в нашу экономику 2569,8 млн. дол. США, что составляет 6,4 % от общего объема прямых иностранных инвестиций в экономику Украины. По объему прямых инвестиций, привлеченных в экономику Украины, Соединенные Штаты Америки занимают седьмое место среди стран мира, которые осуществляют инвестиции в украинскую экономику, после Кипра, Германии, Нидерландов, Австрии, Соединенного Королевства и Российской Федерации. По состоянию на 01.04.2009 в экономику Украины привлечено 1400,3 млн. дол. США американских инвестиций, что составляет 3,8 % от общего объема прямых иностранных инвестиций в экономику Украины.

По проведенному исследованию, можно сделать вывод, что Украина была и остается инвестиционно привлекательной страной. Основными странами-инвесторами нашего государства можно назвать такие как: Кипр, Германия, Нидерланды, Российская Федерация, Австрия, Соединенное Королевство, Франция. Основную часть прямых иностранных инвестиций, как Нидерланды и США вкладывают в промышленность, особенно их интересует перерабатывающая промышленность. С одной стороны, привлечение иностранных инвестиций в экономику, положительно для Украины, так как они способствуют развитию государства, а с другой стороны, серьезный вклад в эти отрасли может повлечь за собой такие проблемы, как нарушение экологии и множество других рисков для Украины. Если рассмотреть привлечение прямых иностранных инвестиций из стран ЕС, то можно увидеть, что большинство вложений приходит из Австрии, Бельгии, Болгарии и Греции. Бельгия большинство инвестиций

вкладає в оброблювальну промисловість і в оптову і розничну торгівлю, також вивчає можливості інвестування в Україну сучасного залізничного термінала і центру логістики. В той час, як Болгарія цікавиться перероблювальною промисловістю, Греція вкладає більшість своїх прямих інвестицій в фінансову діяльність і будівництво, що, на мій погляд, позитивно впливає на розвиток економіки. Україна з її розташуванням в центрі європейського ринку, дешевою, і кваліфікованою робочою силою, може стати ідеальним місцем для залучення інвестицій. Крім того в багатьох місцях України для цього вже існує підходяща інфраструктура.

1. *Державна підтримка українського експорту [Електронний ресурс] // <http://www.ukrexport.gov.ua/>.*
2. *Офіційний сайт Віктора Пинзенника [Електронний ресурс] // <http://pynzenyk.com.ua/>.*
3. *Державний комітет статистики України/ [Електронний ресурс]// Статистична інформація// Режим доступу к журн.: <http://www.ukrstat.gov.ua/>*

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ АНТИКРИЗОВОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИНЕНИХ КРАЇН СВІТУ

Хархаліс Оксана

**Науковий керівник: старший викладач, к.е.н. Руда О. І.
Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м.Київ)**

Світова економічна криза, яка розпочалась у 2007 році у США мала негативні наслідки для економік усіх країн світу. Хоча більшість вчених стверджують, що світова економіка уже знаходиться на етапі економічного зростання (виходу з кризи), проте ще досі не зрозуміло, які саме механізми є найбільш ефективними у випадках боротьби з кризовими явищами.

Негативні події на світових ринках суттєво вплинули і на економіку та фінансовий сектор України. Хоча Національний доповідач чималих зусиль (протягом вересня – січня 2009 року було прийнято понад 80 законодавчих і нормативних актів щодо стабілізації фінансового ринку) і країна мала підтримку з боку МВФ, проте економіка нашої країни ще досі не може оговтатись від потрясінь, які стались протягом 2008 – 2010 років [1, ст. 32]

Криза взяла свій початок у США. Так, зокрема, Михайло Швайка [4, ст. 3-4] у своїй статті виділяє основну причину кризових явищ – нездатність до саморегуляції міжнародної валютної системи. На думку

вченого, міжнародна валютна система, основою якої став долар має серйозні вади. Перетворення валюти однієї країни в міжнародну, причому без будь-яких зобов'язань і відповідальності, надало США значні переваги у здійсненні кредитної експансії.

Коли у 1973 році зазнала краху Бреттон-Вудська система, перед усіма країнами постало питання про організацію нової світової валютної системи, яка регулювала б міжнародну торгівлю і валютні відносини. Оскільки світове співтовариство цього не зробило, ситуацією скористалися США і пустоту було заповнено долларом, який перетворився у світову резервну валюту. Ось чому ніщо не завадило США нагромаджувати дефіцит поточного рахунку, який з 1980 року сягнув рекордної позначки – 3 трлн дол. [3, ст. 4] Цей дефіцит слугував субсидією решті країн світу. Відбулось активне нагромадження доларів, які стали новим міжнародним резервним активом замість золота.

Партнери США нагромаджували величезні резерви доларових активів за рахунок торгового прибутку. Проте замість того, щоб конвертувати їх у національну валюту, що підвищило б її курс, але зменшило б прибуток і темпи економічного зростання, вони почали купувати акції, облігації та боргові папери державних організацій США, тим самим збільшуючи нераціональне розміщення корпоративного капіталу і піднесення на ринках власності в США.

Одночасно з цим почала знижуватись якість багатьох категорій кредитів. Спостерігалось значне зниження цін на нерухомість і уповільнення економічного зростання. у США обсяг заборгованості кожного п'ятого позичальника за іпотекою істотно перевищував ринкову вартість будинку, на купівлю якого був виданий кредит.

Незважаючи на те, що банкам вдалось залучити додатковий капітал, їх баланси почали зазнавати стресу, а котирування акцій банків різко знизилось. У такому випадку не залишалось нічого іншого як чекати допомоги з боку держави.

Влада США у зв'язку з кризовими явищами вводить податкові пільги у 2008 році в розмірі 150 млрд дол., а у 2009 р. – 275 млрд дол. Держава також виділяє з федерального бюджету у 2008 році близько 700 млрд, а з коштів ФРС – близько 800 млрд.[2, ст. 35] Усі ці заходи були спрямовані на викуп «поганих» активів та акцій банків. Цими ж заходами США зуміло ще більше погіршити ситуацію, адже це лише збільшило державний борг США, що у свою чергу, спричинило зростання грошової маси, яка не була підкріплена на відповідних товарах, ні послугами [2, ст. 36]

Масштабні заходи були вжиті і на території ЄС: злагоджено асигнували близько 1,5 трлн євро. Водночас центробанки західних країн застосовують скоординоване зниження своїх ставок рефінансування та заборону провадити найбільш спекулятивні банківські операції.

З деяким запізненням НБУ також вдався до низки переважно адміністративних заходів: збільшив гарантованих депозитів з 50 до 150 тис грн., тимчасово заборонив комерційним банкам достроково припиняти договори з вкладниками, тобто видавати їм строкові депозити. Саме останній захід і спричинив небувалий резонанс у суспільстві – люди почали втрачати будь-яку довіру до банків. Також у лютому 2009 року КМУ розширив рефінансування та рекапіталізацію деяких проблемних банків. Проте усі ці заходи не мали ефективного впливу на економічну ситуацію. [1, ст. 27]

На сьогоднішній день існує декілька запропонованих способів для виходу із кризи. Так, Володимир Бобиль, у своїй статті, пропонує:

- підвищити рівень капіталізації банківського сектору шляхом залучення додаткового акціонерного капіталу;
- вдосконалити методику розрахунку обсягів і нормативів регулювання капіталу та ризиків;
- підвищити прозорість діяльності банківських установ;
- вдосконалити процедури реорганізації банків;
- збільшити кількість державних банків;

Проте, для ефективного виходу з кризи та попередження подальших кризових явищ, на нашу думку, у першу чергу потрібно змінити саму організацію міжнародної валютної системи; створити забезпечену світову валюту, обсяг якої керувався б міжнародними фінансовими організаціями.

1. Бобиль В. Механізм стабілізації банківської системи України в період фінансової кризи / Бобиль В.// *Банківська справа*. – 2009. - № 5. – С. 25-34.
2. Бутук О. Антидепресивні заходи в умовах світової кризи/ Бутук О.// *банківська справа*. – 2010. – № 2-3. – С. 34-41.
3. Міщенко В., Олексійчук М.. Удосконалення регулювання і нагляду за реорганізацією банків / Міщенко, М. Олексійчук// *банківська справа*. – 2010. - № 1 – С. 3-11.
4. Швайка М. Світова фінансова криза: причини виникнення та шляхи подолання / Швайка М.// *банківська справа*. – 2009. – № 6 – С.3-10.

ДОЛАРИЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК НАСЛІДОК ДІЯЛЬНОСТІ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ

Іолтуховський Віталій

Науковий керівник: викладач Прийдун Л. М.
Тернопільський національний економічний університет

Постановка проблеми. Експансія іноземного капіталу та зростання кількості іноземних банків на теренах українського фінансового ринку спонукає на дослідження питань, пов'язаних як із присутністю, так і з можливими напрямками їхнього впливу на розвиток національної банківської системи та української економіки в цілому.

Проблему присутності іноземного капіталу та його вплив на економіку аналізують багато провідних вітчизняних науковців, таких як: М. Савлук, А. Шаповалов, Д. Полозенко, Т. Вахненко, Ф. Шпиґа, Я. Поплюйко, проте питання впливу іноземних банків на доларизацію національної економіки є не достатньо висвітленим та потребує ґрунтовнішого дослідження.

Метою даної роботи є з'ясування наслідків доларизації української економіки під тиском залученого іноземного капіталу та інтенсивним зростанням філій іноземних банків.

Обґрунтування отриманих результатів. Іноземна банківська експансія була звичним явищем під час економічного зростання, яке ми спостерігали в останні роки. Починаючи з 2005 року кількість банків за участю іноземного капіталу становила 23 (12,3 %) від загальної кількості - 186 комерційних банків, а вже в 2006 р. їх кількість зросла до 35 (18,1 %) із загальної кількості - 193 комерційних банків. Станом на 01.01.2011 в Україні зі 195 зареєстрованих комерційних банків 53 (27,2 %) мають іноземний капітал, кількість комерційних банків зі 100% - ним іноземним капіталом становить 20, які на сьогоднішній день контролюють до 50% активів банківського сектору [1, с 176]. У 2010 році обсяг прямих іноземних інвестицій становив 5,5 млрд. дол., а за прогнозами Міжнародного фонду Блейзера у 2011 році їх обсяг може скласти 7 млрд. дол. Наведені статистичні дані свідчать, що в Україні немає суттєвих законодавчих бар'єрів входження іноземного капіталу в національну економіку, що провокує породження негативних фінансово-економічних явищ, таких як доларизація. В Україні поширена неофіційна доларизація, яка проявляється у таких формах, як [2]:

1) фінансова доларизація – наявність іноземної валюти у депозитній та у кредитній діяльності банків;

2)позабанківська доларизація – поширення іноземної валюти у населення;

3)неофіційна фінансова доларизація – наявність розрахункових рахунків за кордоном та придбання іноземних фінансових активів.

Для прикладу, фінансову доларизацію продемонструємо на розгляді показників питомої ваги депозитів та кредитів у іноземній валюті домашніх господарств протягом 2008-2010 рр., що нище наведемо у таблиці 1.

Таблиця 1

Депозитна та кредитна доларизація домашніх господарств протягом 2008-2010 рр [1, с. 96, с. 120].

Роки	Загальний обсяг іноземної валюти в депозиті/кредиті, млн грн		Загальний обсяг національної валюти в депозиті/кредиті, млн грн		Усього у депозиті /кредиті, млн грн		Частка іноземної валюти в депозиті/кредиті, у %	
2008	107 844	17 093	110 016	12 615	217 860	29 708	49,5	57,5
2009	113 016	10 935	101 081	9 645	214 097	20 580	52,8	53,1
01.10.2010	128 615	12 806	135 874	11 375	264 488	24 180	48,6	53

Прослідковуючи тенденцію 2008-2010 років слід відзначити коливання частки іноземної валюти в депозитах домашніх господарств на рівні 48-53% , а також стрімкий спад частки гривні у 2009 році з 51,5% до 47,2%. Дана тенденція пояснюється зростанням попиту на іноземну валюту з, відповідним, зменшенням попиту на вітчизняну. Щодо іноземної валюти у кредиті, то слід відзначити напрям зниження її частки на 4,5%, з відповідною тенденцією збільшення частки гривні в кредиті з 42,5% до 47%. Дана ситуація пояснюється збільшенням вартості іноземної валюти відносно національної.

За словами керівника інформаційно-аналітичного центру FOREX CLUB в Україні Миколи Івченка, рівень доларизації економіки в Україні, станом на кінець листопада 2010 року, розрахованого за методикою НБУ, становив 29,6% (депозити в іноземній валюті юридичних і фізичних осіб діляться на показник грошової маси). За іншою методологією, а саме якщо рахувати частку депозитів в іноземній валюті юридичних і фізичних осіб, то відповідний показник склав 42,6% [3]. В умовах зазначеної доларизації української економіки активна діяльність філій іноземних банків може суттєво погіршити можливості її подолання та спричинити низку негативних наслідків, а саме: закріпити викривлену валютну структуру банківського кредитування; посилити загрозу неконтрольованого відтоку

капіталу і фінансових ресурсів; створити нерівні умови конкуренції на фінансовому ринку України. Це створює загрозу реалізації внутрішніх і зовнішніх стратегічних завдань, які стоять перед українською економікою. Відтак процес входження іноземного капіталу в український банківський сектор має бути вкрай поступовим і законодавчо регульованим державою.

Висновок. Отже, проникнення іноземних банків сприяє залученню іноземних інвестицій, зростанню реального рівня рентабельності банківської системи, зменшенню кількості проблемних банків. В той же час країна втрачає контроль над своєю банківською системою, власники іноземного капіталу керуються власними інтересами, виникає викривлення валютної, строкової і галузевої структури банківського кредитування, зростають обсяги іноземної валюти в обігу, яка тисне на національну валюту змушуючи її девальвувати та породжує доларизацію, як негативне фінансово-економічне явище.

1. Дані про кількість банків в Україні// Бюлетень Національного банку України. - 2010. -№12. –С.178
2. Поплюйко Я. В. Доларизація економіки України: статистичні оцінки // Статистика України. – 2008. - №2. – С.44-50.
3. Івченко М. В. Доларизація економіки в 2010 році [Електронний ресурс]-Режим доступу:<http://economics.unian.net/ukr/detail/70657>

ДОЦІЛЬНІСТЬ НАДАННЯ ОРГАНАМ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ ДОДАТКОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

Гуменюк Роман

Науковий керівник: ст. викладач Телюк К. Ф.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м.Київ)

Постановка проблеми. Українське законодавство зазнає значних змін, які в майбутньому можуть призвести до перебудови економіки нашої держави, її покращення або погіршення. Особливу увагу привертають зміни в податковому законодавстві, що передбачені в Податковому кодексі. Органи Державної податкової адміністрації перш за все покликані наповнювати державний бюджет України, не здійснюючи надмірний тиск на суб'єктів господарської діяльності. Новий уряд надав податковим органам необмежену владу над бізнесом, посилив адміністрування податків. Доцільно проаналізувати, як надання нових повноважень може вплинути на стан економіки України, її розвиток та прогрес.

Метою даної роботи є визначення доцільності надання органам ДПА нових повноважень, передбачення можливих сценаріїв розвитку податкових відносин в Україні.

Обґрунтування отриманих результатів. Згідно даних рейтингу Всесвітнього банку Doing Business 2011 наша країна займає 181 місце із 183 за рівнем складності сплати податків [3]. Даний рейтинг країн базується на таких показниках, як рівень складності підрахунку податків, частота перевірок контролюючих органів, затрати на оплату праці працівників, що ведуть податковий облік тощо. Така позиція в рейтингу свідчить про низький розвиток податкових взаємовідносин між господарюючими суб'єктами та контролюючими органами ДПА, наслідком чого є погіршення інвестиційного клімату в Україні, сповільнення темпів економічного розвитку та зниження конкурентоспроможності національних підприємств. ДПАУ забезпечила загальний фонд бюджету України в 2010 році на суму 100,5 млрд. грн., в 2011 році запланований збір платежів на суму 169,7 млрд. грн. [2]. Варто зазначити, що главою уряду в грудні 2010р. було обіцяне зменшення податкового навантаження [5]. Залишається загадкою, яким чином може зменшитися податкове навантаження при ускладненні адміністрування податків, збільшенню повноважень податкових органів та плановому збільшенню надходжень в бюджет майже на 70%.

Податковий кодекс України (ПКУ) приніс ряд змін у повноваженнях органів ДПАУ, серед яких найбільшу увагу привертають такі:

1. Цивільні податкові інспектори відтепер мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення [Ст. 20.1.21. Податкового кодексу] та виносити постанови у справах про адміністративні правопорушення [Ст. 20.1.22 Податкового кодексу], що є більш характерним для співробітників правоохоронних органів.
2. Планові перевірки не можуть відбуватися частіше одного разу на рік [Ст. 77.2 ПКУ]. Основа для проведення ж фактичної перевірки нічим не обмежена [Ст. 80 ПКУ], а підстав для продовження перевірки та її затримання є більш ніж достатньо [Ст. 82 ПКУ].
3. Працівники органів ДПАУ при проведенні перевірок отримують необмежений доступ до всіх документів податкового та бухгалтерського обліку, територіям, приміщенням та іншому майну. Перевагою для бізнесових структур є те, що податківцям заборонено вилучати оригінали документів.
4. Податковий кодекс вміщує неоднозначне тлумачення визначення ціни товару. Це в свою чергу дозволяє податківцям самостійно визначати

розміри податкових зобов'язань, які цілком обґрунтовано можуть суттєво відрізнятись від суми податкового зобов'язання, зазначеного безпосередньо платником податків [Ст. 39 Податкового кодексу].

Висновки. Україна є країною з високим рівнем бюрократизації, з величезним рівнем тінізації економіки (за різними даними від третини до половини економіки знаходиться в тіні) та величезним рівнем корупції (за даними Transparency International Україна займає 146 місце із 180 за рівнем корупції [6]). За роки незалежності українські підприємства навчилися «розмовляти» з податковими органами. Таким чином можна зробити висновок, що хоча норми нового податкового законодавства зменшують можливості підприємств занижувати базу оподаткування та використовувати інші методи для мінімізації відрахувань у бюджет, проте вони відкривають широке коло можливостей для зловживань податківців, збільшення ними тиску на бізнес та хабарництва. Звичайно, можна покладатися на досвід таких країн, як США, податкова система якої вважається однією з найбільш суворих і дозволяє податківцям контролювати майже кожний крок підприємств, та Великобританія, в податковій системі якої податковими органами вже не перший рік проводяться розслідування, а штрафи і розміри санкцій за різні правопорушення зазначені в законодавстві настільки розмиті, що податківці можуть діяти на власний розсуд [4]. Але не варто забувати, що США та Великобританія є далеко не такими корумпованими, як Україна, українські підприємства мають величезний досвід ухиляння від податків та відпрацьовані навички мінімізації податкових платежів.

Існує висока ймовірність того, що збільшення повноважень податкових органів призведе не до підвищення рівня законності, а до того, що певними владними та олігархічними структурами буде здійснюватися тиск на потрібні їм підприємства аж до повного їх закриття. Наприклад, можемо пригадати ситуацію минулого літа з «Львівхолодом» - львівським виробником морозива, коли податківцями шляхом постійних перевірок, обшуків, допитів та конфіскації документів більш, ніж на місяць була припинена діяльність цього підприємства.

Отже, збільшення повноважень податкових органів повинно відбуватися еволюційно, а не радикально. Інакше, податкові взаємовідносини в Україні мало відповідатимуть принципам оподаткування в ринковій економіці.

1. *Податковий кодекс України: станом на 10 січня 2011р.* – К.: Велес, 2011. – 336с. – (Серія видань «Офіційний документ»)
2. *Снежко Е. Власть – налоговой! // Инвестгазета.*–24.01-30.01.2011 - С. 10-13

3. Дані рейтингу Всесвітнього банку *Doing Business 2011* [Інтернет-ресурс] – Режим доступу: www.doingbusiness.org/
4. Снежко Е. Налоговые мстители // *Инвестгазета*. – 24.01-30.01.2011 - С. 13
5. Микола Азаров: Податкове навантаження у бюджеті 2011 року суттєво знижене [Інтернет-ресурс] – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=243894681&cat_id=243311332
6. Индекс Transparency International (Електронний ресурс). - Режим доступу:
7. http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009/cpi_2009_table

ОСОБЛИВОСТІ ПІЛЬГОВИХ НОРМ З ОПОДАТКУВАННЯ ПДВ В УКРАЇНІ

Івах Г.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Кміть В.М.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Постановка проблеми. Податок на додану вартість (далі – ПДВ) є одним із найбільш суперечливих у податковій системі України. З одного боку, це один з найпотужніших джерел формування доходів бюджету, а з іншого, – нестабільність правового регулювання і складність адміністрування дають підстави стверджувати, що ПДВ є загрозою для економіки України.

Невід’ємним елементом системи оподаткування являються пільги, через які можна опосередковано регулювати важливі економічні пропорції. Рациональність та ефективність податкових пільг залежить від правового й економічного механізму їх застосування [1; 184-185].

Актуальність даного дослідження зумовлена наявністю численних праць науковців, які одноставно наголошують про надзвичайно великі втрати бюджетних коштів внаслідок застосування пільгових норм з ПДВ.

Мета. Метою даної роботи є спроба проаналізувати вплив податкових пільг з ПДВ на доходи бюджету України. Методологічною основою дослідження є нормативно-правова база України та праці вітчизняних вчених-науковців, а також практиків. Зокрема, даній темі присвятили свої праці такі вчені як Іванов Ю.Б., Соколовська А.М., Тарашенко В.А., Юрій С.І. та багато інших.

Обґрунтування отриманих результатів. Регулюючий вплив податків на господарське життя має багатоаспектний характер. Стрижнем податкового регулювання вважаємо систему економічних законів оперативного втручання у процес виконання податкових зобов’язань, основу яких становлять податкові пільги.

Розгляньмо детальніше вплив наданих податкових пільг на рівень виконання дохідної частини бюджету. Для оцінки впливу пільг з податкових платежів на доходи бюджету України застосовують метод втрачених доходів, відповідно до якого втрати бюджету розраховують як різницю між сумою податків, яку б сплатило підприємство в разі відсутності пільг, та сумою фактично сплачених податків [2; 23].

Звітні дані ДПА України свідчать про те, що найбільші втрати бюджетних коштів відбуваються внаслідок пільгового оподаткування ПДВ. Тому в даній роботі будемо акцентувати увагу саме на пільгах із цього податку.

Пільги з податку на додану вартість – це переваги, надані певним суб'єктам підприємницької діяльності, пов'язані з повним або частковим звільненням від установлених законом зобов'язань за сплатою цього податку до державного бюджету. Втрати державного бюджету з податку на додану вартість – це сума ПДВ визначена, виходячи з доданої вартості, що не надійде до державного бюджету внаслідок застосування платниками податку пільг з цього податку.

Методика обчислення втрат державного бюджету від найбільш вагомих пільг з ПДВ здійснюється відповідно до [2]. Проте певні вчені [4] вважають, що деякі з перелічених у даному документі норм в принципі не можна кваліфікувати як податкові пільги. Такої ж думки дотримується й А.Соколовська, яка зазначає, що «причинами, які дозволять трактувати ту чи іншу операцію як таку, що не є об'єктом оподаткування ПДВ, може бути той факт, що при її здійсненні додана вартість або не створюється, а лише змінює свою форму, або створюється, але визначити її величину (а тим більше - розподілити її між учасниками угоди відповідно до кредитного методу визначення суми податкових зобов'язань по ПДВ) практично неможливо»[4].

ДПА України звітує, що станом на 01.04.2010 року у структурі втрат державного бюджету від пільгового оподаткування частка пільг по ПДВ становить 92,05%. Проте, Ю.Іванов[5] у своїй праці в складі механізму податкового регулювання виділяє локальні механізми податкового регулювання, до яких, окрім податкових пільг, відносить: механізми, пов'язані з об'єктом та предметом оподаткування; визначення складу платників податків; принципи встановлення та розмір ставки податку; механізми, пов'язані з порядком обчислення податкових зобов'язань та суми податку, який підлягає сплаті в бюджет. Доволі часто вище перелічені механізми податкового регулювання неправомірно класифікують як податкові пільги. Разом з тим, власне пільгами вони не є,

їх варто розглядати як регулятори, безпосередньо вбудовані в конструкцію податку [5; 40]. Однак, розрахунки суми втрат бюджетних коштів від таких операцій все ж проводяться [3]. Таким чином, маємо наочний приклад завищення суми пільг з ПДВ.

Отже, наявність в Довіднику пільг норм, які за своєю економічною суттю не можна відносити до податкових пільг, призводить до того, що як держава, так і суб'єкти підприємницької діяльності не мають достовірних даних щодо суми наданих (отриманих) податкових пільг. Це породжує негативне ставлення до податкових пільг і загрожує відміною більшості з них. Тому, при встановленні податкових пільг потрібно суворо дотримуватися законодавчо закріпленого порядку.

На нашу думку, такий порядок буде особливим для кожної окремої пільги, однак він повинен не суперечити принципам надання податкових пільг та містити обґрунтування доцільності впровадження цієї пільги, розмір податкової пільги, категорію платників, які можуть застосовувати податкові пільги, необхідні заходи для адміністрування цієї пільги як з боку держави, так і платника податків, строки дії податкової пільги, за необхідності – цільове спрямування використання платником податків вивільнених коштів, джерела покриття видатків на надання пільги тощо. Потрібно враховувати також і те, що надання пільг не лише призводить до втрат бюджету. Якщо пільга має не соціальний, а економічний характер, то її надання в кінцевому рахунку повинно збільшити податкові надходження [4].

Висновки. До певної міри пільга – це інструмент фінансування окремих платників податку за рахунок бюджету. Отже, до її запровадження повинні бути встановлені чітко визначені законодавством вимоги. Її застосування потребує надзвичайно жорсткого контролю його ефективності, тобто реальної віддачі для бюджету [6; 69-70].

Нагальним питанням, що потребує якнайшвидшого вирішення, на даному етапі економічного розвитку та становлення податкових відносин в Україні є надання законодавчого визначення поняттю «податкова пільга», чітке розмежування її від інших механізмів податкового регулювання, напрацювання єдиного, а головне – науково обґрунтованого механізму обчислення втрат бюджетних коштів з метою встановлення правильного їх розміру для кращого розуміння значення податкових пільг для держави. Вважаємо за необхідне об'єктивно і компетентно, з урахуванням аналізу впливу на доходи бюджету та податкове навантаження підприємств, переглянути існуючі види пільг за всіма податками і зборами на законодавчому рівні та встановити диференційовану ставку ПДВ, так як це практикується у більшості розвинених країн світу.

1. Гринкевич С.С. Податкові пільги і справляння податку на прибуток // Науковий вісник Українського державного лісотехнічного університету. – 2004. – Вип. 14.4. – С. 184-188.
2. Таращенко В.А. Податкові пільги: теоретичні аспекти // Наукові праці НДФІ. – 2009. – №1(46). – С. 19-26.
3. Наказ ДПА «Про затвердження форми звіту №1-ПП, Інструкції про порядок її заповнення та Правил обліку податку на додану вартість з метою вдосконалення обчислення вартісної величини впливу пільг з цього податку на формування дохідної частини Державного бюджету України» № 419/453 від 23.07.04 р. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0938-04>
4. Іванов Ю.Б., Віннікова О.С. Податкові пільги: проблеми обліку та оцінювання. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/VNULP/Menegment/2009_647/62.pdf
5. Проблеми податкового регулювання і планування податкових платежів: Наукове видання / Ю.Б. Іванов та ін. – Харків, 2006. – 240 с.
6. Романюк М.В. Податкове регулювання як дієвий інструмент антикризової економічної політики // Фінанси України. – 2009. – № 12. – с. 66-71.

ПРОБЛЕМИ БЮДЖЕТНОГО ВІДШКОДУВАННЯ ПДВ В УКРАЇНІ

Войтків Олег

Науковий керівник: к.е.н., професор Паранчук С.В.

Інститут економіки і менеджменту НУ «Львівська політехніка»

На сьогодні в Україні однією із головних проблем адміністрування податкових платежів є механізм бюджетного відшкодування ПДВ, про що неодноразово відзначали як науковці, так і практики. Цей податок виконує не тільки фіскальну функцію, а й виступає інструментом регулювання доходів бюджету. Змінюючи обсяги відшкодування ПДВ, держава у такий спосіб регулює показники виконання дохідної частини бюджету.

При визначенні дати виникнення податкових зобов'язань і права на податковий кредит в Україні застосовується правило першої з подій, яке, має суттєвий негативний вплив на оборотні кошти вітчизняних підприємств. Це пояснюється наявністю розриву в часі між моментом сплати ПДВ в бюджет і моментом надходження коштів від покупця, а, відповідно, відсутність гарантії надходження породжує розбалансованість вхідного і вихідного грошового потоку, що іноді призводить до дефіциту грошових ресурсів [1]. Держава недотримує значної суми коштів у бюджет, оскільки нестача оборотних коштів обмежує ділову активність підприємства.

Причиною бюджетної заборгованості з ПДВ також може бути перевищення фактичного рівня сальдо експортно-імпортних операцій над його прогнозованим рівнем, внаслідок чого фактичні вимоги на відшкодування ПДВ виявляються вищими від очікуваних, як опосередковано враховані при визначенні планових надходжень податку на додану вартість [1].

До чинників, які впливають на ускладнення процесу відшкодування ПДВ, необхідно віднести значну кількість наданих платникам податкових пільг, а також зростання експортних операцій та позитивного сальдо платіжного балансу у ВВП. Разом із незаконними вимогами на відшкодування ПДВ ці два чинники зумовлюють надмірну частку вимог на відшкодування у загальній сумі надходжень ПДВ.

Внаслідок нерівномірності надходжень, списання та реструктуризації податкового боргу з податку в більшості випадків відшкодування здійснюється із запізненням. Затримка відшкодування може призвести до того, що в певний момент часу у підприємства може виявитися недостатньо обігових коштів для ефективного функціонування й повної та своєчасної сплати податків. Однак, чекати відшкодування суб'єкти господарювання можуть тривалий період часу (декілька місяців і більше) або їх змушують зараховувати податок у рахунок майбутніх платежів.

Слід зазначити, що наявність незаконних схем відшкодування ПДВ свідчить про недостатнє законодавче регулювання процедури відшкодування ПДВ, відсутність координації співпраці діяльності фіскальних органів.

Найбільш поширеними способами мінімізації податкових зобов'язань з ПДВ є: штучне формування податкового кредиту за допомогою використання фіктивних банкрутів, фальшивих накладних діючих підприємств та накладних попередніх податкових періодів; здійснення віртуальних фінансово-господарських операцій; реалізація продукції через спрощену систему оподаткування; здійснення операцій фіктивного експорту.

Зниження фіскальної ефективності ПДВ призводить до нарощування заборгованості держави з його відшкодування перед корпоративним сектором. Якщо у 2004-2005 роках борг складав тільки третину від суми відшкодованого ПДВ, то 2009 року цей показник знизився удвічі, що спричиняє зменшення ресурсів для погашення боргу. Станом на 1 січня 2010 року обсяг невідшкодованих сум ПДВ становив 24228,9 млн. грн. і зріс за 2009 рік на 10134,5 млн. гривень порівняно з 2008 р., тобто на 72%. В період 2005-2010 рр. частка невідшкодованого ПДВ зросла з 3,5% на до 23,1% [2].

Одним з чинників різкого зростання заборгованості держави перед підприємствами з відшкодування ПДВ є політика субсидування урядом промисловості. Оскільки НАК „Нафтогаз” реалізовує в Україні газ за ціною, нижчою за собівартість, компанія має від’ємні зобов’язання з ПДВ. Через повернення їй коштів скорочується відшкодування податку решті підприємств. Скоріш за все, ситуація в найближчому майбутньому не покращиться, оскільки питання відшкодування ПДВ поступається за пріоритетністю обслуговуванню боргів, фінансуванню соціальних виплат і підготовці до Євро-2012.

Державою було зроблено декілька спроб розв’язати проблему з відшкодування ПДВ і зменшити борг перед підприємствами. Податкові органи провели ряд заходів щодо забезпечення бюджетного призначення з ПДВ, а саме: упередження «віртуальних» заявок сум ПДВ до відшкодування, посилення контролю за правомірністю заявок до відшкодування, узгодження обсягів відшкодування заборгованості з податку ОВДП.

У Податковому кодексі України міститься процедура автоматичного відшкодування ПДВ [3] та критерії відбору компаній для його отримання. Загалом запровадження автоматичної системи повернення податку на додану вартість дасть можливість податковим органам здійснювати в оперативному режимі своєчасне відшкодовування податку на додану вартість сумлінним платникам, тобто швидко і без контакту з податковою службою.

Вирішення проблеми відшкодування ПДВ потребує реалізації трьох ключових завдань. По-перше, боротьби з необґрунтованим розширенням податкового кредиту шляхом нарахування податкового кредиту за касовим методом. По-друге, перекриття можливості перенесення бази оподаткування на суб’єктів господарської діяльності, які не сплачують ПДВ, шляхом їх реєстрації платниками ПДВ при перевищенні річної виручки в 300 тис. грн. По-третє, налагодження тісних комунікації з ключовими торговельними партнерами України, що дасть змогу виявляти факти фіктивного експорту, оскільки дозволить порівнювати обсяги експорту, зафіксованого на українській митниці, та обсяги імпорту, задекларовані на іноземних митницях.

1. Фомішин С. В., Вахновська Н. А. Засоби регулювання відшкодування ПДВ// «Економічні науки». – «Облік і фінанси». – № 7 (25). – Ч. 5. – 2010.
2. Статистичний довідник "Україна у цифрах у 2009 році". – 260 с.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОДАТКОВИХ СИСТЕМ УКРАЇНИ ТА ФРАНЦІЇ

Кутіна Марія

Науковий керівник: к.е.н., доцент Євтух Л. Б.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м.Київ)

Постановка проблеми. Вибір оптимальної системи оподаткування є однією із найскладніших економічних проблем. На сьогодні необхідним є подальше реформування податкової системи та податкової політики в Україні. Для цього слід вивчати досвід зарубіжних країн.

Метою даного дослідження є порівняльна характеристика податкових систем України та Франції.

Обґрунтування отриманих результатів. Ефективне використання реальних та фінансових ресурсів в Україні можливе лише на основі активної податкової політики, яка є гарантією реалізації головної мети державного регулювання економіки – довгострокового і стабільного піднесення добробуту народу на основі всебічного розвитку продуктивних сил та закріплення сприятливого місця в системі міжнародного поділу праці за країною в цілому.

Податкова система Франції формувалася багато століть, відображаючи історичні й культурні особливості країни. Одночасно для податкової системи Франції властивим є стабільність щодо переліку податків, зборів і правил їхнього застосування. Ставки ж податків щороку переглядаються з урахуванням економічної ситуації й напряму економіко-соціальної політики держави [1, с.2].

У сучасному світі Франція є однією з провідних країн та входить до клубу «Великої вісімки». При цьому її податкова система відрізняється деякими помітними особливостями від інших податкових систем світу.

По-перше, для Франції властиві високі соціальні податки – платежі та внески до фондів соціального призначення (більше 40% загальної суми обов'язкових платежів і податків).

По-друге, структура французької податкової системи історично склалася таким чином, що фіскальне значення непрямого оподаткування у загальній сумі державних доходів перевищують долю прямого. Тому й не дивно, що саме Франція – батьківщина податку на додану вартість.

По-третє, в основі бюджетного процесу знаходиться принцип пріоритету ресурсів. На відміну від багатьох інших країн, це означає затвердження парламентом спочатку доходної частини бюджету, а потім видаткової.

По-четверте, уряд проводить політику децентралізації, що полягає у розширенні прав місцевих органів самоврядування і супроводжується відповідним перерозподілом податкових надходжень.

По-п'яте, протягом останнього десятиліття спостерігається зниження ставок оподаткування з одночасним розширенням податкової бази за рахунок скасування пільг [2].

У відповідності до Податкового кодексу України, податкова система України налічує 7 загальнодержавних податків, 11 загальнодержавних зборів (плат), 2 місцевих податків і 3 місцевих збори [3].

Податкова система Франції налічує також велику кількість податків та зборів. До загальнодержавних належать: прибутковий податок з фізичних і юридичних осіб; податок на додану вартість; податок з доходів, одержаних від операцій із нерухомістю, цінними паперами та іншим рухомим майном; акцизи; податок на заробітну плату; податок на спадщину і дарування; податок на акціонерні товариства; податки на власність і майно (податок на доходи від грошових капіталів, податок на приріст капіталу, податок на доходи від нерухомості, податок на спекулятивні надприбутки при будівництві та продажі нерухомості); податок на автотранспортні засоби; реєстраційні податки і гербові збори. Місцеві податки і збори у Франції: земельний податок на забудовані ділянки; земельний податок на незабудовані ділянки; податок (збір) на прибирання територій; податок на житло; професійний податок; збір на утримання сільськогосподарської палати; збір на утримання торгово-промислової палати; збір на утримання палати ремесел; збір на установку електроосвітлення; збір за використовуване обладнання; місцевий збір на освоєння рудників; податок на продаж будівель; збір з автотранспортних засобів; податок на перевищення допустимого ліміту щільності забудови; податок на перевищення ліміту зайнятості території; збір на озеленення [2].

Основна увага в побудові податкових систем у деяких країнах світу, в тому числі і у Франції приділяється розвитку підприємницької діяльності та залученню інвестиційних коштів як вітчизняними, так і іноземними особами. Значні пільги надаються підприємствам, що експортують свою продукцію, при цьому слід зазначити, що більшість країн укладають між собою угоди про уникнення подвійного оподаткування [4, с.140].

Перевагами податкової системи Франції є гнучкість. Наявність різноманітних варіантів розрахунку та сплати податків, а також різні пільги щодо них дають можливість підприємству при плануванні своєї

податкової політики розробляти кілька варіантів і визначити можливу економію [1, с.3].

Висновки. Формування податкової системи України потребує вивчення досвіду розвинутих країн, податкові системи яких мають багатолітню історію. Від того, яка податкова політика реалізується в державі, залежить система оподаткування. Податкова стабілізація є важливим чинником економічної стабілізації країни.

В Україні найбільша проблема у податково-бюджетній сфері це – гіперцентралізація. На сьогодні 80% всіх бюджетних ресурсів надходить до державного бюджету і тільки 20% залишається у місцевих бюджетах [2].

Податкова система Франції досить схожа з українською, хоча має й суттєві відмінності. Вона є економічно розвиненішою, тому доцільно застосувати ті умови, в яких впроваджуються податки у Франції. При цьому необхідно виходити із конкретних історичних та економічних особливостей України.

1. Кирієнко Н. Податкова система Франції // Вісник податкової служби України -№24. – 2007р.
2. <http://www.sta.gov.ua/control/uk/index>.
3. Податковий кодекс України, № 2755-VI від 2 грудня 2010 р.
4. Ярошенко Ф.О., Павленко В.Л., Історія податків та оподаткування в Україні: Навчальний посібник - Ірпінь: Академія ДПС України, 2008р – 240 с.

ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ ПОДАТКОВОЇ РЕФОРМИ ТА ЗАКОНОДАВЧИХ ІНІЦІАТИВ НА РИНОК СТРАХОВОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА В УКРАЇНІ

Кукушкін Леонід

**Науковий керівник: к.е.н., доцент Гориславець П. А.
Національний університет «Львівська політехніка»**

Дослідження системних характеристик страхового посередництва в Україні вимагає необхідності застосування комплексного підходу щодо аналізу процесу державного законодавчого регулювання посередницького ринку, теоретичних та практичних засад функціонування страхових посередників.

Метою є системне оцінювання впливу податкової реформи та законодавчих ініціатив на ринок страхового посередництва в Україні.

Аналіз впливу прийняття нового Податкового кодексу України на ринок страхових посередників є надзвичайно важливим, адже держава може використовувати податкову систему, як важіль впливу на фінансову

діяльність підприємств певних галузей з метою стимулювання чи навпаки стримування розвитку певної галузі. На думку деяких експертів [1], Податковий кодекс виключить з українського страхового ринку дрібних агентів і схемні операції, і незважаючи на всі труднощі, документ змінить ринок на краще. В основному позитивні зміни призведуть до того, що український ринок структурується і буде схожий на більш розвинені ринки. Опосередковано на діяльність страхових посередників вплине і перехід страхових компаній на загальну систему оподаткування з 2012 року. Це буде вигідно гравцям ринку, оскільки податок буде сплачуватись лише в тому випадку, якщо компанія отримує прибуток. Перехід у 2012 році від бази оподаткування валового доходу (3%) до бази – прибутку суттєво очистить ринок від «псевдострахування» і, як наслідок, може призвести до одноразового падіння об'ємів ринку. Це нововведення може вплинути і на частину так званих «кептивних брокерів» чи страхових агентів, через яких укладалися угоди «псевдострахування».

Нова система оподаткування кардинальним чином позначиться на ринку дрібних страхових посередників. Велика кількість приватних підприємств, які оподатковуються в рамках Єдиного податку і після прийняття Податкового кодексу України втратили таку можливість [1]. Тому варто розглянути рішення про спрощений порядку реєстрації страхових посередників (страхових агентів, брокерів) як суб'єктів підприємництва, та пільгової системи оподаткування їх прибутку. Ринок, який створювався більше 10 років, і тримається сьогодні на цих дрібних посередниках (на думку експертів 50 тис. осіб) [2], може бути зруйнований. Наслідки цього важко спрогнозувати, хоча за новим Податковим кодексом існують певні плюси для компаній, оборот яких є менше 3 млн. грн. Тому більшість страхових посередників, в т.ч. дрібних, має можливість перейти на загальну систему оподаткування прибутку. Отже дрібні агенти будуть змушені або піти з ринку, або реорганізовувати свій бізнес.

Важливим нововведенням в Податковому кодексі є і те, що тепер страховик може віднести до власних витрат, які враховуються при визначення податку на прибуток і витрати на винагороду страховому агенту, страховому та перестраховому брокеру за надані послуги з виконання (супроводження) договорів страхування та перестрахування. (п. 156.1.2. ст. 15 Податкового кодексу) [3]. Це може означати, що незабаром Держфінпослуг скасує обмеження на отримання страховими брокерами бракеражу від страховика.

Держфінпослуг з метою підняття рівня довіри до страхових посередників і страхування, пропонує зробити більш безпечною роботу

страхових та перестрахових брокерів, змусивши їх гарантувати свою відповідальність перед клієнтами у вигляді банківської гарантії або страховки. Проте жорсткіші вимоги повинні бути як до страхових брокерів так і до страхових агентів.

Згідно з оприлюдненим проектом змін до Постанови КМУ №1523/1996 [4], страхові та перестрахові брокери повинні мати банківську гарантію на компенсацію витрат третіх осіб, понесених внаслідок неналежного виконання професійної діяльності брокера, або договір страхування професійної відповідальності. Для фізичних осіб-брокерів сума страхового договору або банківської гарантії повинна скласти 100 тисяч євро на всі договори страхування (не менше 10 тисяч євро за кожним страховим випадком), для юридичних осіб — 1,5 млн. євро (1 млн. євро). Для повноцінного виконання своїх зобов'язань страховий посередник повинен буде створити гарантійний фонд. Він буде поповнюватися за рахунок 4% річних премій, але не менше 15 тис. євро. Також з ініціативи регулятора у брокерському договорі серед основних вимог посередник повинен буде вказати, чи є він власником понад 10% страховика, в якому розміщуються ризики, або чи володіє страхова компанія більше 10% капіталу брокера. Посередників зобов'яжуть відкрити окремий рахунок для платежів і виплат, тоді як зараз усі транзакції здійснюються через загальний рахунок для господарської діяльності. Ці зміни були розроблені Держфінпослуг для виконання Директиви 2002/92/ЄС [5].

Ініціативу комісій підтримують експерти, учасники ринку, зокрема Федерація страхових посередників України. За оцінками експертів, вартість такої страховки не перевищить 2 тисячі євро на рік [6]. Заступник голови ради Ліги страхових організацій Олександр Залетов вважає несправедливим, що до брокерів, які залучають 1% всіх страхових премій, встановлюють такі жорсткі вимоги. Свою відповідальність повинні страхувати не тільки брокери, а й страхові агенти [6].

Як бачимо дані законодавчі ініціативи позитивно вплинуть на розвиток і діяльність страхового посередницького ринку в Україні, який в свою чергу може посприяти реалізації потенціалу страхового ринку України.

1. Сосновський О. Думка експерта: Дрібні агенти підуть із страхового ринку // *Економічна правда*. - 26.10.2010 Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2010/10/26/253819/>
2. Бастричев В.С., Забурмеха Є.М. Посередницький страховий ринок України: маркетингові аспекти // *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. – 2008. – №15(633). - С. 32-38.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI // *Голос України* від 04.12.2010 - № 229, / № 229-230 /

4. Постанова КМУ «Про внесення змін до Положення про порядок провадження діяльності страховими посередниками №1523/1996» від 01.04.2010 Режим доступу:
[http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews\[pointer\]=4&tx_ttnews\[tt_news\]=11974&tx_ttnews\[backPid\]=62&cHash=25918d2ca0](http://www.dfp.gov.ua/217.html?&tx_ttnews[pointer]=4&tx_ttnews[tt_news]=11974&tx_ttnews[backPid]=62&cHash=25918d2ca0)
5. OJ L 331/27, 7.12.2002, p.1. Directive 2002/92/EEC. Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2002:331:0027:0027:en:PDF>
6. Максимчук М. Брокерів заставляють страхуватися // Комерсантъ, - № 209 від 01.12.2010 Режим доступу:
<http://www.kommersant.ua/doc.html?DocID=1549377&IssueId=7000630>

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ІНТЕРНЕТ-СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Шпак Оксана, Рудейко Анна

Науковий керівник: к.е.н, доцент Козоріз Г.Г.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

Страховики порівняно недавно освоїли продаж страхових полісів через Інтернет. Всесвітній досвід online страховок почав розвиватися шість років тому. На цей час, у всесвітньому річному обсязі електронний продаж складає 10 млрд. \$. На долю страхових продуктів приходить 250 млн. \$.

Інтернет – страхування – це взаємодія інтересів між страховою компанією і клієнтом, яка виникає при продажі страхового продукту та його обслуговуванні, але вироблена за допомогою мережі Інтернет.

Ряд компаній (СК "Укрсоцстрах", "АСКА", "Кредо - Класік", "Остра-Київ", "БЕСКО", "Українська екологічна страхова компанія", "Оранта") зайнялись удосконаленням продажу в режимі online. Мотивація такого кроку проста – з розвитком бізнесу страховики шукають нові й мало витратні канали збуту своїх продуктів [5].

Розрахуватися з кур'єром страхової компанії, за куплену в мережі страховку, можна у вигляді готівки або "віртуальним способом" – за допомогою пластикової картки через одну з Інтернет-систем ("електронні гаманці").

В Україні більшість страхових компаній не тільки не думають про Інтернет-продаж, але й не має своїх власних сайтів. Страховики не вважають за потрібне витратити гроші на створення Інтернет-магазинів та підтримку сайтів тому що, у них є розгорнена мережа по всій Україні. Свої веб-сайти мають трохи більше 50 з 360 страхових компаній і це при тому, що страхування представляє дуже рентабельний бізнес, а створення самого сайту обходиться у середньому 100-2000\$ [3, с. 90].

Інтернет - представництво функціонує як віртуальний офіс страхової компанії. Воно надає наступні перевагами [2,с.72-74]: 1) інформацію про загальне і фінансове становище компанії; 2) інформацію про послуги компанії і можливості детального ознайомлення з ними; 3) розрахунок розміру страхової премії і умови її сплати для кожного виду страхування в залежності від конкретних параметрів; 4) заповнення форми заяви на страхування, не виходячи з офісу; 5) замовлення й сплата полісу страхування безпосередньо через Інтернет; 6) передача полісу, затвердженого електронно-цифровим підписом страховика, клієнту безпосередньо по мережі Інтернет і т. і.

Однак, в Україні існує ряд проблем, які можуть серйозно загальмувати наміри страховиків міцно закріпитися в мережі. Інтернет - бізнес “підриває” слабе забезпечення віртуальних платіжних систем в Україні, за допомогою котрих можна зробити розрахунок між двома сторонами економічних відносин. Але є ще одне міцне гальмо розвитку інтернет – страхування [1].

По-перше – порівняно повільний розвиток страхування online – чисто технічне. Щоб бути учасником такого роду угод, треба мати комп’ютерне устаткування, що відповідає певним вимогам. Інша причина в тому, що далеко не всі види страхування можна здійснювати віртуально. Наприклад, страховик повинен реально оцінити, елітний будинок чи гігантський виробничий корпус, який зараховують на таку величезну суму, і чи не підсувають під їхнім виглядом яку-небудь руїну? Не піддаються стандартизації й багато ризиків.

По-друге – Інтернет шахраї. Торгівля в режимі он-лайн стала новим полем діяльності не тільки для страховиків, але й для страхових шахраїв. Для боротьби із шахрайством розробляються нові технології, покликані допомогти страховикам відрізнити справжні претензії від фальшивих [3, с.89].

Інтернет - страхування є технологією продажу страхових послуг, вигідною як для їх продавців, так і для їх споживачів. Страховики економлять на адміністративних витратах та швидше обслуговують клієнтів. Споживачі отримують рівний доступ до максимально широкого асортименту страхових послуг. Водночас використання цієї технології потребує детальнішого та чіткішого правового регулювання електронного документообігу в цивільному обороті, нормативного закріплення статусу користувачів електронних грошей, приведення законодавства про захист прав споживачів у відповідність до актів європейського законодавства [4, с.47].

Інтернет - страхування дуже важлива і необхідна галузь економіки по всьому світу, у тому числі й в Україні. Хоча цей сегмент тільки-но розвивається, він є одним з найважливіших для економіки будь-якої країни, тому розвиток Інтернет - технологій у економічних аспектах для економіки України, яка розвивається, є дуже важливим. Подальший розвиток економіки у сукупності з Інтернет - технологіями призведе до збільшення темпів розвитку економіки, централізації фінансових фондів, що не може не відобразитися дуже позитивно на економічному стані країни в цілому.

1. Закон України “Про електронні документи та електронний документообіг” від 22.05.2003. № 851-IV.
2. Біленчук Д., Біленчук П. Правові основи використання Інтернет – технологій в страховій справі // Страхова справа. – 2008. - №5. – с. 72-74.
3. Денисова І., Шевченко К. Дослідження поведінки користувачів Інтернет. Практичні аспекти створення Інтернет - представницькі компанії //Страхова справа. – 2010.- №6. –с. 88-90.
4. Спіцина Н.М., Григораши О.В. Переваги Інтернет-страхування. Донецький національний університет економіки та торгівлі ім.М.Туган-Барановського, Донецьк, 2010.
5. Матеріали інформаційно - консалтингового Інтернет - центру: www.ins-club.com.ua

ВЕНЧУРНІ ФІРМИ: СУТЬ, ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ВПЛИВ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Бондарчук Олександр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Семів Р.А.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м.Київ)

Постановка проблеми. Глобальна світова криза суттєво вплинула на наше суспільство. Проте цей вплив не можна розглядати лише як негативний, адже криза також змушує підприємства здійснювати інновації, які відіграють головну роль в розвитку економіки. Статистичні показники економічної діяльності розвинутих країн показують, що від 75 до 100% приросту ВВП відбувається за рахунок використання нововведень, а для країн з перехідною економікою активізація інноваційних процесів є єдиною можливістю подолати кризу і в короткостроковій перспективі стати конкурентоспроможними учасниками світової економіки, в якій визначальна роль відводиться знанням – «економіки, заснованій на знаннях» [knowledge based economy].

Локомотивом запровадження нових технологій і галузей, тобто інновацій, є венчурні фірми. Саме їх наявність і ефективна діяльність дозволить зробити якісний стрибок від ранніх стадій (третій і четвертий технологічний уклади) розвитку українських підприємств до більш зрілих (п'ятий і шостий технологічний уклади).

Мета дослідження. Дати характеристику венчурних фірм, дослідити їх роль в реалізації інноваційних процесів, а також визначення перешкод на шляху їх ефективного функціонування в Україні та пошук рішень, які б подолали дані перешкоди.

Обґрунтування отриманих результатів. Назва «венчурна фірма» походить від англійського «venture» - спекуляція, ризикове підприємство. Венчурні фірми — це здебільшого малі підприємства у новітніх галузях виробництва (електроніка, біохімія, біоінженерія, виробництво споживчих товарів, нанотехнології), які швидко прогресують і в яких відбувається інтенсивна зміна поколінь продуктів і технологій, пов'язаних з базисними інноваціями. Малі венчурні підприємства спеціалізуються у сферах наукових досліджень, розробок, упровадження інновацій, організація яких пов'язана з підвищеним ризиком [1].

За оцінкою міжнародної Організації економічного співробітництва і розвитку, на частку малих фірм у промислово розвинених країнах припадає 20–30 % усіх новацій, хоча частка малих підприємств у витратах на нововведення становить 4–5 %. У США, наприклад, на малі фірми за останні роки припадає 25–30 % великих винаходів. Витрати на один винахід у малих фірмах становлять близько \$ 87 тис. проти \$ 2 млн. у великих корпораціях [2].

Одне з найпроблемніших питань української економіки – відсутність механізму трансферу інноваційної продукції у виробництво. Основою інноваційної політики має стати розбудова інноваційної інфраструктури, яка б створила умови для діяльності венчурних фірм. У даному випадку йдеться про організаційно-господарські утворення, в яких найбільш результативно проявляється інтеграція наукового знання, комерційної вигоди і розумної організації інноваційної діяльності [3, 54-55].

Твердження, що венчурний капітал неодмінно буде спрямовуватись на розвиток інноваційних проектів, є дещо утопічним. Насправді ж венчурні капіталісти прагнуть інвестувати у стрімко-зростаючі галузі, оскільки їх головною метою є отримання швидкого й великого прибутку.

Згодом, коли конкуренція стане жорстокішою, визначаться «переможці» та «переможені». Але до того часу венчурний капіталіст уже вийде з інвестиції. Однак якщо в розвинутих ринкових економіках

швидкозростаючими секторами ринку є саме інноваційні галузі (в силу самої природи інновацій та загальної насиченості), то в Україні такі галузі далекі від інноваційної діяльності. Це питання надзвичайно важливе в світлі розуміння причин, що спонукають українців інвестувати венчурний капітал не в інноваційні галузі. Це повинне стати об'єктом найпильнішої уваги держави, яка має заохочувати створення венчурних фірм саме в інноваційних, а не традиційних галузях економіки.

З метою створити сприятливі умови для венчурних фірм зокрема і інноваційної діяльності загалом, необхідно:

- створити систему державних фондів, які б сприяли інноваційній діяльності через вдосконалення системи фінансування (в тому числі й державний венчурний банк);
- забезпечити створення потужної системи бізнес-інкубаторів, діяльність яких має визначатися відповідною законодавчою базою а також розробити та прийняти Науково-технічний та інноваційний кодекс України;
- створити та забезпечити роботу Державної агенції з інноваційної діяльності та ін. [4, 250-251].

Висновки. Впровадження інноваційної моделі розвитку на основі власного наукового потенціалу – безальтернативний шлях до виведення економіки України з кризи в якій вона сьогодні знаходиться, а також на світовий рівень конкурентоспроможності. Надії на те що «невидима рука ринку» врегулює всі проблеми економіки не справдилися. Тому ключовим механізмом регулювання, поряд з ринком, має стати участь держави. В сучасних умовах глобалізованої економіки, коли економічно розвинуті держави зробили «технологічний стрибок», що спровокувало «розрив» - розвиток інституту венчурного підприємництва – ключовий фактор досягнення успіху.

1. Криворчук С. Венчурне фінансування як ключове джерело комерціалізації інноваційної діяльності підприємств України // *Інвестиції: практика та досвід.* – 2008. - №19. – С. 9-12.
2. Альмераї А. Проблеми венчурного інвестування в Україні // *Вісник КНТЕУ.* – 2009. - №3. – С. 11-15.
3. Геєць В.М., Семиноженко В.П. *Інноваційні перспективи України* – Харків; Константа, 2006. – 272с.
4. *Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів: Матеріали Парламентських слухань у Верховній Раді України 17 червня 2009 року.* - Київ: Парламентське видання, 2009. – 630 с.

РЕЙТИНГОВІ КОМПАНІЇ ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ

Урбан Ірина

Науковий керівник: к. е. н., доц. Остафіль О.В.

Львівський національний університет ім. І.Франка

Для аналізу умов раціонального використання інвестицій в економічній науці та практиці застосовують категорію інвестиційного клімату. Це узагальнена характеристика сукупності економічних, політичних, культурних передумов, які визначають привабливість і доцільність інвестування в ту чи іншу господарську систему (економіку країни, регіону, корпорації). Важливим при цьому є методика визначення інвестиційного клімату, яка допомагає глибше і ґрунтовніше вивчити інвестиційну привабливість.

Дослідженням питання оцінки інвестиційного клімату та методики її реалізації займалися різноманітні науковці, а саме: О. Ф. Балацький, І. А. Бланк, І. Гайдучкий, В. Е. Грамонтнев, Ю. В. Каракай, С. А. Романюк, С. М. Суярко, С. В. Трифонов О. М. Теліженко та інші.

Після нещодавньої фінансової кризи інвестори прискіпливіше ставляться до об'єктів інвестування. Вони все частіше звертаються до провідних рейтингових систем, які складають рейтингові оцінки інвестиційного клімату, як на макро-, так і на макрорівні.

Як правило, в зарубіжних країнах інвестиційний клімат оцінюють відповідно до макроекономічної сфери. Спеціальні консалтингові фірми, експерти банків, журналів і газет проводять аналіз по різній кількості країн у залежності від інтересів замовників. При цьому кількість показників, що враховують, коливається від 9 в журналі "Eromoney" до 381 в роботах Швейцарського інституту розвитку менеджменту [1, с. 7].

У світі найвідомішими та найавторитетнішими рейтинговими агентствами вважають такі: Institutional Investor, Eromoney, BERI, Moody's, Standard&Poor's, Fitch, JP Morgan Chase, Merrill Lynch.

Рейтинг Institutional Investor оцінює кредитоспроможність країн та складається за участю експертів та провідних міжнародних банків. У цьому випадку розраховується комплексний показник, який враховує різні складові оцінки платіжної спроможності та інвестиційної привабливості.

Рейтинг Eromoney базується на дослідженнях трьох груп індикаторів: 1) ринкових – 40%; 2) кредитних – 20%; 3) політико-економічних, які включають політичний ризик, економічне становище та прогноз економічного розвитку – 40%. На основі цих груп індикаторів

розраховуюся інтегральний показник надійності, що вимірюється за стабільною шкалою [2, с. 43-44].

У структурі формування рейтингу інформаційної системи BERI (Bussines Environment Risk Index – показник ризику середовища) оцінююся політичну стабільність, ставлення до іноземних інвестицій, націоналізацію, девальвацію, платіжний баланс, бюрократичні питання, темпи економічного зростання, можливість реалізації угод, витрати на заробітну плату та продуктивність праці, інфраструктуру, умови коротко- та довгострокового кредитування.

Міжнародні рейтингові агентства Moody's, Standard&Poor's, Fitch визначають в залежності від об'єкта дослідження корпоративні, муніципальні та суверенні рейтинги кредитоспроможності.

JP Morgan Chase, Merrill Lynch є інвестиційними банками і одночасно світовими лідерами з надання широкого спектру фінансових послуг. Прогнози цих компаній щодо окремих цінних паперів поряд з оцінками рейтингових агенцій є потужним сигналом для інвесторів [3, с. 263-264].

Дані цих рейтингових оцінок є важливими для інвестора однак ці рейтингові компанії переважно визначають інвестиційний клімат держав загалом або рейтингові оцінки найбільш привабливих об'єктів інвестування. Дослідження окремих об'єктів проводяться індивідуально для окремих інвесторів.

В Україні, на жаль, не існує авторитетних рейтингових агентств. До недавнього часу в нашій державі діяла тільки одна рейтингова компанія, яка займала монопольне становище на даному сегменті ринку, а саме: "Кредит рейтинг". З 2010 на українському ринку починали свою діяльність ще 3 рейтингові компанії – "Кредит Рейтинг" РА "ІВІ-Рейтинг", НРА "Рюрик" і РА "Експерт-Рейтинг". Але довіра до українських рейтингових агенств не висока. Це спричинено неточністю їхніх прогнозів, бюрократизмом і недосвідченістю кадрового персоналу. Тому часто як іноземні й вітчизняні інвестори звертаються за рейтинговими оцінками не до національних компаній, а до світових.

Отже, через неможливість інвестора самостійно здійснити якісну і точну оцінку інвестиційного клімату країни загалом та інвестиційної привабливості окремого об'єкта, він звертається до рейтингових компаній (міжнародних чи вітчизняних). Однак в Україні поки що не діють надійні рейтингові компанії, довіряти яким могли б не тільки вітчизняні, а й іноземні інвестори. Тому необхідно формувати не тільки привабливий інвестиційний клімат, а й створювати авторитетні компанії, які займалися б його дослідженням.

1. Яненко І. Г. *Інвестування: навч.-метод. Посібник* / І. Г. Яненко. – Миколаїв: Видавництво МГДУ ім. Петра Могили, 2007. – 177 с.
2. Лесечко М. Д., Чемерис А. О., Чемерис О. М. *Інвестиційний клімат: теорія і практика: Монографія* [За заг. ред. А. О. Чемерис]. – Львів: ЛФ УАДУ, 2001. – 160 с.
3. Мельник М. І. *Інвестиційний клімат регіону: теоретичні та прикладні засади дослідження: монографія* / Мельник М. І. – Львів: ІРД НАН України, 2005. – 302 с.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Заремба Остап

Науковий керівник: к.е.н. Калинець К. С.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м.Київ)

Однією з вирішальних умов поглиблення проведення в Україні економічних реформ, здатних вивести країну з кризи, забезпечити ослаблення монополізму, домогтися ефективного функціонування виробництва і сфери послуг, є розвиток підприємництва. Цей фактор економіки створює необхідну атмосферу конкуренції, здатний швидко реагувати на будь-які зміни ринкової кон'юнктури, заповнювати ніші, що утворюються у споживчій сфері та створює додаткові робочі місця.

Однак політична нестабільність, недосконалість нормативно-правової бази, мізерна підтримка підприємницької сфери державою призвели до дискомфортного існування існуючих підприємств, і небажання відкривати власну справу іншими суб'єктами країни. Посприяла цьому також і світова економічна криза. Тому, в сучасних умовах економічного розвитку, дослідження особливостей функціонування та перспектив підприємництва в Україні є особливо актуальним.

На сьогоднішній день підприємництво відіграє велику роль у ринковій економіці і є основним чинником економічного зростання країни. Розвиток підприємництва в Україні свідчить про ряд негативних явищ, які накопичилися в його середовищі. Упродовж 2000-2010 років кількість підприємств стабільно зростала. Але ці формально-позитивні рухи у розвитку підприємництва нівелюються високою часткою збиткових підприємств у загальній їх кількості. Так, упродовж 2000-2008 років кожне третє підприємство залишалося збитковим, а в період економічної кризи цей показник досяг рекордної за останній час позначки – 52%.

Згідно з статистичним довідником України станом на 01.01.2011 р. кількість суб'єктів єдиного державного реєстру підприємств та організацій України становить 1 294 641 підприємств. Порівняно з 2009 р. (1 247 888) кількість підприємств в 2010 р. зросла на 46 753 (або на 3,75%). Загалом же можна сказати, що кількість підприємств має тенденцію до щорічного стабільного зростання.

Територіальна структура кількості підприємств за регіонами характеризується нерівномірністю їх розподілу. Найбільша кількість підприємств в Україні зафіксована у м. Київ, а також у Дніпропетровській, Донецькій, Одеській, Харківській областях. Найнижча кількість спостерігається в західних регіонах, а саме: Рівненська, Волинська та Чернівецька області.

Крім того, слід зазначити що найбільш популярними видами економічної діяльності є: торгівля, ремонт автомобілів та побутових виробів; надання комунальних та індивідуальних послуг, а також діяльність у сфері культури та спорту та ін. Також слід зауважити що за останні два роки відбувається зменшення таких видів економічної діяльності як сільське господарство, мисливство, лісове господарство, а також фінансова діяльність.

Розвиток підприємництва протягом останніх 10 років характеризується низьким рівнем процесів капіталізації, інвестування, інформатизації та інноваційних технологій. Світовий досвід показує, що підприємництво є ефективним лише тоді, коли суспільство позитивно сприймає, а держава активно впливає на його розвиток.

На сьогоднішній день найбільшої підтримки потребує малий бізнес. У розвинених країнах світу це проявляється у різних формах, а саме: допомога в організації власної справи; надання пільгових позик під низькі процентні ставки; встановлення пільгового податкового режиму, та ін.

Українська держава також зробила декілька важливих завдань щодо підтримки підприємництва. Важливе значення для подальшого розвитку підприємницької діяльності має Указ Президента України “Про державну підтримку малого підприємництва”, а також указ “Про спрощену систему оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого бізнесу”. Однак ефективність даних мір для розвитку підприємництва є мізерно малою.

Для стабілізації ситуації в країні основна увага державної політики має зосереджуватись на створенні сприятливих умов для самостійної підприємницької діяльності. Це в свою чергу дозволить вирішити, по-перше, проблему безробіття і, по-друге, сприятиме наповненню бюджетів та зміцненню економіки країни.

Основними економічними засобами держави в умовах економічної кризи є: спрощення та прискорення процедури реєстрації, зниження податкового навантаження, спрощення дозвільних процедур, правил сертифікації, ліцензування, а також зменшення кількості перевірок.

Одним із чинників збитковості підприємств є нестача фінансових ресурсів. Конкретним економічним інструментом державної підтримки підприємництва в цій ситуації є здійснення оподаткування за зниженою ставкою (15 відсотків) прибутку, що дозволить збільшити оборотні кошти підприємств, акумулювати та спрямувати ресурси на оновлення їх матеріально-технічної бази, що підвищить рівень їх конкурентоспроможності на ринку.

Необхідно, також скасувати низку місцевих податків та зборів, оскільки це полегшить роботу підприємців, а також забезпечити підприємствам можливість отримування дешевих кредитів на доступних умовах.

Таким чином, можна зробити висновок, що підприємництво в Україні має багато варіантів подальшого розвитку. З однієї сторони в країні є великі перспективи для завоювання підприємництвом як внутрішнього ринку так і світового. Якщо держава почне всіляко підтримувати підприємництво через різноманітні інструменти (зниження податків, надання пільг, надання кредитів під низькі процентні ставки та ін.), то це, звичайно, призведе до зростання кількості й ефективності підприємців. З іншої сторони подальша бездіяльність державної влади може призвести до занепаду цієї діяльності. Якщо держава й надалі буде приділяти мало уваги підприємцям, а в країні буде панувати хаос, політична нестабільність, та масове процвітання корупції, то звичайно, працювати підприємцям буде дуже тяжко, наслідком чого може бути масове закриття власних справ підприємцями.

1. Захарчин Г.М. *Основи підприємництва: Навч. посіб.* – К.: Знання, 2008. – с.16-17;
2. *Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: Національна доповідь* / К.О. Ващенко, З.С. Варналій, В.Є. Воротін та ін. – К., Держкомпідприємництво, 2008. – с.59, 158-160;
3. Єрмошенко М.М. *Проблеми державного регулювання інноваційного розвитку підприємств і шляхи їх розв'язання.* – *Актуальні проблеми економіки. Науковий економічний журнал.* – 2010. №3 (105) с.45-47;
4. Сорокіна І.В. *Теоретико-методологічні аспекти формування системи економічної безпеки підприємства.* – *Актуальні проблеми економіки. Науковий економічний журнал.* – 2009. №12 (102) с.114-117.

СУТНІСНЕ ЗНАЧЕННЯ ІНДИКАТИВНОГО ПЛАНУВАННЯ ТА ЙОГО РОЛЬ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Панасюк Мар'яна, Бортняк Аліна

Науковий керівник: к.е.н., доцент Тимошук М. Р.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м.Київ)

Як показує практика індустріально розвинутих країн, сучасна держава акумулює у своїх руках значні матеріальні та фінансові ресурси. Через систему державного бюджету в різних країнах консолідується та розподіляється від 30 до 65% ВВП. Хоча, за даними Державного комітету статистики України, число державних підприємств за період із 1 січня 1997 року до 1 січня 2009-го зменшилося на 53,0% та при цьому питома вага обсягу реалізації продукції промисловості суб'єктами ЄДРПОУ державної та державної корпоративної форми власності на 01.01.2009 року становила 12,5%, а середньорічна кількість найманих робітників – 17,8% [1]. Оскільки держава виступає найбільшим стратегічним власником, то в сучасних економічних умовах гостро постає питання про ефективне функціонування державного сектору економіки. Одним з інструментів підвищення ефективності державного сектору, як свідчить світовий досвід, є індикативне планування.

Індикативне планування принципово відрізняється від директивного планування способами досягнення цілей, поставлених у плані. Його показники не мають для окремих господарських суб'єктів статусу обов'язкових завдань, а мають рекомендаційно-орієнтуючий характер. Виражаючи цілі і пріоритети соціально-економічної політики держави на відповідний період, показники індикативного плану набувають життєвої сили для окремих суб'єктів ринку лише за допомогою цілеспрямованої системи правових та економічних регуляторів. Останні створюють правову основу і економічні стимули для здійснення виробничо-господарської діяльності у напрямках, які відповідають цілям і пріоритетам суспільства, виражених у державному плані.

Індикативні плани включають розділи, які охоплюють увесь спектр проблем соціально-економічного розвитку країни: показники розвитку економіки в цілому (макроекономічні показники), окремих її сфер, соціального розвитку, зовнішньоекономічної діяльності та ін. Але серцевиною індикативних планів є економічні програми, спрямовані на розв'язання найбільш актуальних проблем розвитку країни. Не випадково тому індикативне планування часто називається економічним програмуванням. Кількість і характер економічних програм залежить від

конкретних цілей та умов розвитку національної економіки. Так, у повоєнний період у багатьох країнах до таких завдань належали: модернізація виробництва, зміна структури економіки, скорочення безробіття, стримання інфляції, соціальний захист населення, конверсія військової промисловості.

Індикативне планування – важливий інструмент розвитку для країн, які наздоганяють лідерів, воно пристосовано для вирішення завдань модернізації виробництва за рахунок технологічних запозичень. Після того, як держава наблизиться до передового технологічного кордону, широкомасштабне індикативне планування стає неефективним. Це проміжний, але надзвичайно необхідний етап. Через певний проміжок часу (20–25 років) необхідність в індикативному плануванні відпаде. Саме так було у Франції, де зародилося індикативне планування, в Японії та інших державах.

Можна стверджувати, що індикативне планування – це механізм координації інтересів та діяльності державних і недержавних суб'єктів управління економікою, який поєднує її державне регулювання з ринковим і неринковим її саморегулюванням та ґрунтується на розробленні системи показників (індикаторів) соціально-економічного розвитку. Індикативне планування передбачає встановлення і дотримання загальнонаціональних пріоритетів та цілеспрямовання на всіх рівнях управління національною економікою [2].

Відзначимо, що у процесі формування основних елементів системи індикативного планування важливою є характеристика взаємовідносин між різними рівнями управління. Система індикаторів розкриває зміст і характер соціально-економічних процесів на всіх рівнях, які відбуваються в країні з урахуванням того, що на регіональному рівні на різних стадіях виконання може перебувати ряд державних цільових середньо- та довгострокових програм, спрямованих на вирішення значної частини проблем соціально-економічного та культурного розвитку регіонів.

Важливим є створення такого індикативного плану, який би враховував інтереси усіх соціальних груп населення, тому, залежно від ситуації, елементи індикативного плану можуть змінюватись в часі. Проте найбільшу увагу потрібно приділяти аналізу найважливіших загальноекономічних пропорцій з огляду на соціальну спрямованість та з урахуванням економічного і науково-технічного потенціалу держави [3].

Поступальний розвиток України в напрямі європейської інтеграції немислимий без досягнення європейського рівня розвитку економіки, що стане можливим при використанні світового досвіду запровадження

індикативного планування. До проблемних завдань, які потребують подальшого дослідження, слід віднести: формування вітчизняної моделі індикативного планування процесу соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання; розроблення алгоритмів індикативного управління; формування системи показників оцінювання виробничо-господарської діяльності підприємства та потенціалу його розвитку; структури і порогових значень індикаторів розвитку [4].

1. Статистична інформація. Промисловість. ЄДРПОУ. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Тимощук М. Р. Система індикативного планування фінансово-економічного розвитку суб'єктів господарювання / М. Р. Тимощук, Р. В. Фецир // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Євроінтеграційний курс України: фінансовий вимір: зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т регіон. дослідж. ; відп. ред. М. І. Долішній. – Львів, 2006. – Вип. 3 (LIX). – Ч. 2. – С. 130–137.
3. Анализ социально-экономического развития. Министерство экономического развития и внешних связей республики Бурятия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://economy.Buryatia.ru:8085/econ/ot-indican.html>.
4. М. М. Погребняк Механізм удосконалення системи державного регулювання економіки України на основі науково-методичних засад індикативного планування // Формування ринкових відносин в Україні: 2005. № 10 (53) с. 26–29.

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ НАЦИОНАЛЬНОГО УЧЕТА ОБЯЗАТЕЛЬСТВ С МЕЖДУНАРОДНЫМИ СТАНДАРТАМИ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ

Мавлютгазиева Сабина

Научный руководитель: доцент Горобец Е.В.

Феодосийская финансово-экономическая академия

Для осуществления своей деятельности любое предприятие должно располагать определенным набором экономических ресурсов используемых для производства экономических благ, пользующихся спросом на рынке. Часть этих ресурсов формируется собственниками предприятия – собственный капитал, а часть за счет привлеченных средств физических и юридических лиц, вступивших с предприятием в корреспондентские отношения (кредиторы, поставщики и т.д.) – заемный капитал.

В соответствии со ст. 1 Закона Украины «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности в Украине» и п. 4 П(С)БУ 2 «Баланс»,

обязательство - это задолженность предприятия, возникшая вследствие прошедших событий, погашение которой, как ожидается, приведет к уменьшению ресурсов предприятия, воплощающих в себе экономические выгоды.

28 октября 1998 года было принято постановление Кабинета Министров Украины №1706, которым утверждена программа реформирования системы бухгалтерского учета с применением Международных стандартов [16]. Для учета обязательств был разработан и утвержден Положение (Стандарт) Бухгалтерского Учета 11 «Обязательства» (далее П(С)БУ 11), который включил некоторые аспекты международных стандартов по учету обязательств.

Как в украинской, так и в международной практике в настоящее время нет единого стандарта учета, регламентирующего порядок проведения и отражения в отчетности разных типов обязательств. В Украине методологические основы формирования в бухгалтерском учете информации об обязательствах и раскрытии ее в финансовой отчетности регламентируются П(С)БУ 11. Однако в соответствии с п. 3 данного Стандарта он применяется с учетом особенностей оценки и раскрытия информации по обязательствам, установленным другими положениями (стандартами) бухгалтерского учета [12], такими как: П(С)БУ 13 «Финансовые инструменты», П(С)БУ 17 «Налог на прибыль», П(С)БУ 26 «Выплаты работникам» [13, 14, 15]. В соответствии с международными стандартами учет обязательств регламентируют: Международный стандарт финансовой отчетности (далее МСФО) 1 «Предоставление финансовой отчетности», МСФО 11 «Договоры подряда», МСФО 18 «Выручка», МСФО 32 «Финансовые инструменты: представление информации», МСФО 37 «Оценочные обязательства, условные обязательства и условные активы», МСФО 39 «Финансовые инструменты: признание и оценка».

В процессе анализа и сравнения национального учета обязательств с международными, было выявлено, что присутствуют как одинаковые аспекты, так и различия.

Некоторые экономисты утверждают, что некоторые национальные стандарты бухгалтерского учета не совпадают по структуре и содержанию с международными, и это дает основание отдельным экспертам (преимущественно западным) утверждать о несоответствии бухгалтерского учета в Украине международным стандартам. Однако, в соответствии со ст. 1 Закона Украины «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности в Украине», национальное положение (стандарт) бухгалтерского учета - это нормативный документ, утвержденный МФУ,

который определяет принципы и методы ведения бухгалтерского учета и составления финансовой отчетности, которые не противоречат международным стандартам бухгалтерского учета. Таким образом, законодательно не требуется полного соответствия национальных положений (стандартов) международным.

Но при этом в международном учете обязательства раскрываются шире чем в национальном, и это дает пользователям более достоверную информацию о финансовом состоянии предприятия. Таким образом, все же необходимо дальнейшее усовершенствование национального учета обязательств, путем разработки и внедрения новых правил и методов международных стандартов, но с учетом национальных особенностей.

1. Закон Украины «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности» от 16.07.1999 г. № 996-XIV.
2. Международный стандарт финансовой отчетности 1 «Представление финансовой отчетности» [<http://www.google.ru/search?hl=86523d7923d85b2d>];
3. Международный стандарт финансовой отчетности 7 «Отчет о движении денежных средств» [<http://www.google.ru/url?sa=t&source=rjt>]
4. Международный стандарт финансовой отчетности 11 «Договора на строительство» [<http://www.google.ru/url?sa=cad=rjt>]
5. Международный стандарт финансовой отчетности 18 «Выручка» [<http://www.google.ru/url?sa=2bPuBr6hJarLJMkXA&cad=rjt>]

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРОВЕДЕНИЯ СТРАТЕГИЧЕСКОГО АНАЛИЗА НА ПРЕДПРИЯТИИ ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Одинцова Екатерина

**Научный руководитель: доцент Горобец Е.В.
Феодосийская финансово-экономическая академия**

Стратегический анализ – это начальный этап разработки стратегии деятельности предприятия, которая строится на исследовании и оценке внутренней и внешней среды, в которой находится предприятие. Стратегия интегрирует много конкурентоспособных действий и подходов к бизнесу, от которых зависит успешность деятельности предприятия. Действующее предприятие осуществляет свою хозяйственную деятельность в определенной среде. Его внутренняя среда является источником жизненной силы. Она содержит в себе тот потенциал, который дает возможность предприятию существовать и выживать в соответствующем интервале времени. Внутренняя среда также может быть источником разных проблем и даже гибели предприятия в том случае, если оно не

обеспечивает его необходимого существования. Внешняя среда поставляет предприятию необходимые материальные, трудовые, финансовые и прочие ресурсы, потребляет его готовую продукцию, работы и услуги. Предприятие постоянно взаимодействует с внешней средой и обеспечивает тем самым возможность своего выживания. Менеджеры предприятия должны иметь четкое представление о роли микро и макросреды предприятия для того, чтобы правильно определить его стратегические перспективы, сформировать цели и задачи, разработать стратегию развития предприятия, нацеленную на усиление его позиций на рынке.

В данной работе рассмотрено предприятие, функционирующее в пищевой промышленности по производству хлебобулочных изделий. Основными экономическими показателями, характеризующими данную отрасль, являются товарооборот и объем производства хлебобулочных изделий. Рассмотрены сильные и слабые позиции предприятия, определен уровень его конкурентоспособности на уровне города, а также внешние и внутренние факторы, влияющие на изменение в отрасли и в самом предприятии.

Таким образом, данный объект стратегического анализа размещается в трех частях среды: макроокружении, непосредственном окружении и внутри предприятия. Все они имеют различное влияние на стратегию деятельности предприятия.

Факторы внешней среды, которые могут влиять на функционирование данной предприятия можно классифицировать как: экономические, политические, социально-демографические, технологические, географические и конкуренция. Но процесс, которые происходят во внешней среде, очень сложны, взаимосвязаны и содержат много противоречий, вследствие чего, все эти процессы необходимо внимательно и систематически изучать. Кроме того, не все факторы, предложенные выше, с одинаковой силой оказывают давление на работу предприятия.

Чтобы иметь более четкое представление об отрасли, как ее понимает экономическая наука, необходимо проанализировать ее место и роль в экономике в целом, составить прогнозы относительно перспектив ее дальнейшего существования и развития.

Сравнительная характеристика дает возможность выявить ключевые, внутренние факторы конкурентоспособности, которые помогают предприятию обеспечивать достаточно длительное свое функционирование и развитие в условиях нестабильного, динамичного и нередко неблагоприятного окружения.

Главное здесь – существующий потенциал, умение его эффективно использовать и развивать

1. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. № 996—XIV.
2. Порядок подання фінансової звітності, затверджений постановою КМУ від 28.02.2000 № 419.
3. Ефремов В. С. Стратегия бизнеса: концепция и методы планирования: Учеб. пособие. — М.: Динпресс, 1998.
4. Миддлтон Д. Бухгалтерский учет и принятие решений: Пер. с англ. — М.: Аудит, ЮНИТИ, 1997. — 408 с.
5. Райан Б. Стратегический учет для руководителя / Пер. с англ. под ред. В. А. Микрюкова. — М.: Аудит; ЮНИТИ, 1998.

РЕІНЖИНІРИНГ В КОНТЕКСТІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Бугіль Мирослава

Науковий керівник: к. е. н., доц. Рудик О.Р.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Постановка проблеми. Внаслідок різкого загострення неплатежів, боргів, неплатоспроможності підприємств, їх збитковості в умовах кризи виникає необхідність пошуку альтернативних варіантів антикризового управління для оздоровлення підприємства. Поняття «антикризове управління» має два аспекти: антикризове управління як поняття, що означає новий напрям управлінської науки, пов'язаний із вивченням прийомів та методів, які дозволяють запобігти банкрутству, та антикризове управління як мікроекономічний процес, що представляє собою сукупність форм і методів реалізації антикризових процедур стосовно конкретного підприємства.

Антикризове управління не може мати іншої основи, ніж пошук і активне використання нових форм, методів, прийомів, сфер бізнесу, оскільки колишні підходи себе не виправдовують. Саме тому реінжиніринг отримав незаперечний пріоритет серед інструментів антикризового управління. Його методи взяті на переозброєння провідними компаніями світу.

Серед українських науковців-дослідників питань інструментів антикризового управління, зокрема реінжинірингу можна виділити таких: Василенко В.О. [1], Колісник М.К., Ільчук П.Г., Корнєв В.Л. [2], Теллін С.В. [3], Щербань І.О. та інші.

Метою дослідження є аналіз ефективності застосування реінжинірингу при антикризовому управлінні підприємством.

Обґрунтування отриманих результатів. Реінжиніринг – це перебудова (перепроєктування) ділових процесів для досягнення радикального (стрибкоподібного) поліпшення діяльності підприємства [4]. Антикризовий реінжиніринг – це упередження банкрутства на основі ліквідації збиткових підрозділів, удосконалення організації виробництва і праці, продажу частини майна, скорочення необов'язкових витрат, реорганізація фінансів. Існує чотири базові види реінжинірингу:

1. «Разові поліпшення» – опис деяких локальних процесів у вигляді ланцюжків послідовно виконуваних операцій з метою проведення аналізу і визначення заходів щодо їх поліпшення.

2. «Клаптикове документування» – опис деяких ключових процедур компанії з метою стандартизації порядку їх виконання.

3. «Тотальне моделювання» – опис більшої частини «наскрізних» бізнес-процесів компанії з метою аналізу, оптимізації, регламентації та наступної їх автоматизації.

4. «Комплексне впорядкування діяльності» – опис і регламентація діяльності структурних підрозділів, налагодження взаємодії між підрозділами за принципом «клієнт-постачальник» з метою впровадження процесного управління.

Для забезпечення значних змін показників діяльності підприємств пріоритетною є мобілізація внутрішніх резервів відновлення й зміцнення його платоспроможності. Для цього можна використовувати три групи резервів [4].

1. Резерви операційної діяльності: раціоналізація ресурсного забезпечення і використання ресурсів; вдосконалення організації виробництва та праці й застосування найбільш найбільш ефективних способів просування товарів на ринку; впровадження інноваційного менеджменту на всіх ієрархічних рівнях підприємства; дієвий контроль і стимулювання високопродуктивної праці; гнучкі виробничі схеми й оптимізація розмірів виробничо-збутової діяльності.

2. Резерви інвестиційної діяльності: оптимізація інвестиційного портфеля і вихід із неефективних інвестиційних проєктів; підвищення ефективності реалізації проєктів реального та фінансового інвестування.

3. Резерви фінансової діяльності: ефективне розміщення власного та іншого капіталу в рентабельні активи; залучення довгострокових позик та кредитів; ефективне реінвестування прибутку та раціональна дивідендна політика.

Таким чином, реінжиніринг є не просто підвищенням маржинального прибутку. Це якісний перехід до нового рівня ефективності бізнесу, здійснення прориву. З іншого боку реінжиніринг має бути зорієнтованим не тільки на поліпшення існуючого стану справ, проведення косметичних змін, перетасування вже існуючих систем. Також, це відмова від того, що було раніше, і початок з чистого аркуша, новий винахід того, як робота має бути виконана [2].

Реінжиніринг забезпечує значне зниження витрат, скорочення термінів роботи і підвищення якості. Важливо, що при цьому забезпечується велика гнучкість в управлінні підприємством. Реінжиніринг допомагає істотно підвищити якість роботи в усіх основних сферах життєдіяльності підприємства, зокрема таких, як постачання, науково-дослідницька робота, кадрова політика, планування виробництва, процес виробництва, управлінська звітність, маркетинг, обслуговування клієнтів.

Висновки. Для підприємств, що переживають кризу чи знаходяться за один крок до неї антикризовий реінжиніринг стає дуже актуальним. Головний потенціал його полягає в тому, що він є основним фактором успішного і стабільного розвитку. Одне з найістотніших достоїнств реінжинірингу – здатність сприяти швидким змінам у бізнесі, що забезпечує не тільки можливість зберегти своє місце на ринку, але й домогтись у порівняно короткий термін крутого перелому, міцного фінансового становища, високого суспільного іміджу.

1. Василенко В.О. *Антикризове управління підприємством: Навч. посіб. – 2 вид., випр. і доп. – К.: Центр навч. л-тури, 2005. – 501 с.*
2. Корнєв В.Л. *Особливості використання реінжинірингу на вітчизняних підприємствах // Держава та регіони. – 2010. – № 5. – С. 44-47.*
3. Теллін С.В. *Антикризове управління як засіб запобігання банкрутству підприємств // Вісник ХНУ. – 2010. – № 5. – Т.2 – С. 216-219.*
4. Шамрикова В.О. *Теоретично-методичні аспекти антикризового управління з використанням фінансової стратегії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ev.nuos.edu/ua/en/content/>*

ПЛАНУВАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ МЕТОДИКИ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ

Лисненко Ірина

Науковий керівник : к.е.н., доцент Сословський В.Г.

Харківський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

За нестабільності зовнішнього середовища, невизначених умов господарювання ефективність роботи підприємства залежить від стану внутрішньофірмового планування. Чим вищий рівень невизначеності, тим більшого значення набуває планування .

Вважається, що фірма, яка не вміє або не вважає за потрібне планувати свою діяльність, сама стає об'єктом планування, тобто засобом для досягнення чужих цілей. Тому головною метою кожного підприємства є планування своєї діяльності таким чином, щоб забезпечити її ефективність, досягнення поставлених цілей та високих результатів, бо саме планування дозволяє визначити сильні та слабкі сторони підприємства, його можливості та загрози з метою досягнення конкурентних переваг.

Вагомий внесок у розроблення теоретичних та прикладних засад планування зробили такі вітчизняні та іноземні науковці: М.Алексеева, В.Андрієнко, І.Балабанов, О.Безгубенко, М.Білик, І.Бланк, Є.Бойко, В.Бочаров, Є.Брігхем, Ф.Бутинець, В.Геєць, В.Гуменюк, А.Дайле, К.Друрі, К.Кернс, В.Ковальов, С.Леонтьєв, Т.Сааті, А.Устич, Д.Хан, Т.Циба, Л.Шваб та інші.

Питання управління оборотними активами підприємств стають все більш актуальними. Будь-яка господарсько-підприємницька діяльність неможлива без оборотних коштів. Ця потреба є одним з об'єктів фінансового планування і відображення в обліку та звітності.

Ефективне використання оборотних коштів в першу чергу передбачає визначення оптимальної величини, розробку варіантів фінансування та забезпечення ефективності їх використання. Оптимальна величина оборотних коштів повинна з однієї сторони забезпечувати безперебійне ефективне функціонування підприємства, з іншої – мінімізувати наявність недіючих поточних активів [1].

Планування оборотних активів може встановлюватися багатьма методами, такими як прямий, розрахунково-аналітичний, метод суми строків оборотності тощо. Але методологія процесу практичного планування на сьогоднішній день є неефективною через те, що у планових

рахунках ми маємо справу з показниками, які, по суті, є випадковими величинами, але з метою полегшення розрахунків за традиційними методиками плановики визначають їх середнє значення і в подальших розрахунках використовують у вигляді констант. Ні варіація, ні закон поділу, ні довірчі інтервали при цьому не визначаються і не враховуються в подальших розрахунках. Це збільшує розбіжність між дійсністю і результатом розрахунків.

Невизначеність майбутнього в процесі планування слід враховувати шляхом сполучення і одночасного використання: теорії про суб'єктивні ймовірності, теорії нечітких множин та інтервальних обчислень.

Методику планування, об'єднуючу ці наукові теорії, слід вважати інтелектуальною, бо її використання ґрунтується на взаємодії тих методів, які розвивають знання, інтелект, інтуїцію та досвід плановика.

Інтелектуальна методика планування передбачає такі дії плановика: 1. Аналіз існуючого методу планування. 2. Розподіл вихідних даних на постійні, умовно-постійні та випадкові величини. Умовно-постійні – це норми, нормативи та інше, що можна розглядати як константи, тобто точкові величини. 3. Визначення інтервалів та законів розподілу для показників, що є випадковими величинами. 4. Розрахунки проміжних та результативних показників за правилами інтервальної арифметики. 5. Визначення імовірних значень результативних показників на випадкових інтервалах з урахуванням теорії нечітких множин.

При аналізі методу слід вводити певні припущення, початкові дані і результативні показники, обмеження на область їх використання, алгоритми перетворення початкових даних в результативні показники, їх точність [3].

Ефективність використання інтелектуальної методики планування визначається більшою наближеністю результату планування до реальних умов реалізації плану; впливом методики на особистість, що її виконує, оскільки він повинен постійно відстежувати наближення планових до фактичних результатів і вдосконалювати значення інтервалів, функції приналежності та поповнювати алгоритм розрахунку на інтервальному калькуляторі, який було розроблено у рамках прикладної математики ХІБС УБС НБУ для обчислень, що реалізують алгоритми арифметичних дій над інтервальними величинами.

Так як методика інтервального оцінювання дозволяє здійснювати планування та отримувати результати, які формують більш реальну картину, а не лише констатують вже існуючу інформацію при використанні всім відомих формул, то надійніше і простіше, у процесі

бюджетування, застосовувати саме її. Задля більшої ефективності, корисності отриманих результатів необхідно використовувати точну і релевантну інформацію, через що похибка вимірювань буде мінімальною. Для досягнення зазначених цілей рекомендовано розробити власну комп'ютерну програму, що автоматизує як сам процес планування, так і збір, обробку вихідної інформації для планування та контролю.

1. Мануйлович.Ю.М. *Проблеми управління оборотними засобами підприємства в сучасних формах функціонування* / Мануйлович .Ю.М.// Вісник Хмельницького національного університету. - 2009. - № 1. - С.132-135.
2. Марцин В.С. *Планування як основна складова процесу фінансової діяльності* / Марцин В.С. // «Фінанси України», – 2008. – № 4. – С. 23-31.
3. Сословський В.Г. *Розробка інтелектуальної методики фінансового планування*// Сословський В.Г.,Романенко С.Ю.//БІЗНЕСІНФОРМ ,-.2009 - № 4(3) -.С. 99-103
4. Єпіфанов А.О. *Математичні моделі та інформаційні технології в сучасній економіці* / Єпіфанов А.О. – Суми: УАБС НБУ, 2007. – 246 с.

ФАКТОРИ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Челомбитько Юлія

Науковий керівник к.е.н., ст. викладач Орехова К.В.

Харківський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

Розвиток ринкових відносин в Україні суттєво змінює економічне середовище функціонування підприємств. Головною ознакою цього середовища є конкуренція товаровиробників, які набули повної самостійності та відповідальності за результати фінансово-господарської діяльності. Це передбачає обов'язкове виконання зобов'язань підприємств перед бюджетом та іншими суб'єктами господарювання.

Практика господарювання українських підприємств свідчить, що внаслідок несвоєчасних розрахунків та невиконання фінансових зобов'язань перед контрагентами, у них накопичилися великі обсяги заборгованостей. Так, за даними Державного комітету статистики України станом на 31.03.2010 року поточні зобов'язання за видами економічної діяльності склали 981417,8 млн грн, що на 171322,1 млн грн більше проти аналогічного періоду 2009 р. [3].

Дотримання розрахунково-платіжної дисципліни суб'єктами господарювання безпосередньо залежить від їх платоспроможності. Ефективність управління платоспроможністю підприємства залежить не лише від мети його проведення, а й від визначення впливу факторів, а

також наявності у підприємства достатніх коштів на розрахунковому рахунку та відсутності простроченої кредиторської заборгованості [2].

Платоспроможність характеризує здатність організацій і підприємств своєчасно розраховуватися за своїми зобов'язаннями. Фінансово стійке підприємство, яке працює рентабельно, має реальну можливість бути платоспроможним, оскільки забезпечує в процесі кругообігу виробничих фондів перевищення грошових надходжень над їх видатками.

Дослідження факторів, які впливають на платоспроможність підприємства, завжди знаходились в центрі уваги вчених-науковців, таких як: В.О. Василенко [1], Н.М. Давиденко [2] тощо. Розглянувши ряд факторів, які виділяють вчені-науковці, вважаємо за доцільне систематизувати їх та класифікувати за наступними ознаками: за місцем виникнення: зовнішні та внутрішні; за структурою: прості, складні; за часом впливу: постійні та змінні; за ступенем кількісного вимірювання: якісні та кількісні.

Найбільш доцільно розглянути детальніше зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на платоспроможність підприємства, оскільки до їх складу входить решта факторів вище розглянутих класифікаційних ознак. Зовнішніми стосовно підприємства являються ті фактори, на які воно не може впливати або цей вплив може бути незначним (ендогенні). Зовнішні фактори поділяються на: міжнародні; національні; ринкові. Міжнародні фактори складаються під впливом причин загально-економічного характеру (стан світової господарської системи, що характеризується політикою міжнародних банків, стабільність міжнародної торгівлі, що залежить від укладання міжурядових угод).

До національних факторів, що здійснюють досить відчутний вплив на фінансовий стан кожного суб'єкта, належать політичні, економіко-демографічні і науково-технічні. Економіко-демографічні фактори характеризуються розміром і структурою потреб, а при відомих економічних передумовах - платоспроможним попитом населення. До них можна віднести рівень доходів населення, рівень цін, фазу економічного циклу, у якій знаходиться національна економіка [2].

Рівень розвитку науки і техніки визначає всі складові процесу виробництва товару і його конкурентоспроможність. Зміни в технології виробництва, здійснені підприємством для забезпечення конкурентних переваг, вимагають, як правило, значних капітальних вкладень і можуть протягом досить тривалого періоду негативно впливати на прибутковість підприємства, у тому числі і внаслідок невдач при впровадженні нової технології.

Ринкові фактори. Зовнішні умови діяльності підприємства відбивають економічну ситуацію в країні і за кордоном, в окремих регіонах, на галузевих ринках. Найважливішими з зовнішніх умов господарювання підприємств є розмір податкових ставок, рівень відсотка за кредити, рівень розвитку ринкових відносин і ринкових структур, інвестиційна активність підприємства тощо [1].

До внутрішніх факторів відносяться ті, що безпосередньо залежать від форм, методів та організації роботи на самому підприємстві (ендогенні).

До пріоритетної групи факторів за структурою та часом впливання належить високий темп інфляції. Останнім часом постійні інфляційні очікування не сприяють реалізації підприємствами стратегічних цілей. Сполучені з недостатньо гнучкою, а часто руйнівною податковою системою держави, високі для кінцевого споживача ціни стимулюють не розширення виробництва, а його скорочення [2].

Таким чином, внутрішні чинники, які впливають на фінансове становище підприємства, можна поділити на якісні і кількісні.

До якісних належать: мета, галузь діяльності, репутація та імідж, форма власності, організаційна структура управління, організація системи управління, форма спеціалізації, концентрація виробництва, диверсифікація виробництва.

До кількісних належать: кваліфікований склад керівництва і персоналу, інноваційна діяльність, адаптивність фірми, рівень виробничих запасів, структура балансу, інвестиційна привабливість, рівень прибутковості та рентабельності [1].

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що фактори взаємозалежні між собою і впливають на результати діяльності підприємства в різних напрямках: одні – позитивно, інші – негативно. Тому в сучасних умовах нестабільності та невизначеності особливо актуальним постає питання дослідження та врахування всіх факторів, що впливають на платоспроможність підприємства для його успішної діяльності. Це є предметом подальшого дослідження автора цієї роботи.

1. Василенко В.О. Антикризове управління підприємством / Василенко В.О. // *Фінанси України*. – 2009. – № 1. – С. 504.
2. Курочкін Г.І. Вплив інвестицій на підвищення платоспроможності / Курочкін Г.І. // *Актуальні проблеми економіки*. – 2004. – № 4. – С. 11-13.
3. Поточні зобов'язання за видами економічної діяльності станом на 31 березня 2010 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

МОДЕЛИ ОЦЕНКИ УСКОРЕНИЯ РАСЧЕТОВ С ДЕБИТОРАМИ

Одинцова Любовь

Научный руководитель: Иванова Т.Н.

Феодосийская финансово-экономическая академия

Развитие рыночных отношений повышает ответственность и самостоятельность предприятий в выработке и принятии управленческих решений по обеспечению эффективности расчетов с дебиторами и кредиторами. Сомнительная дебиторская задолженность свидетельствует о нарушениях покупателями и заказчиками финансовой и платежной дисциплины, что требует незамедлительного принятия соответствующих мер для устранения негативных последствий. На основании этого необходимо разрабатывать способы эффективного управления экономическими отношениями по обязательствам покупателей и заказчиков.

Целью данного исследования является составление модели оценки ускорения расчетов с клиентами предприятия и применение ее к дебиторам, в соответствии с классами их надежности.

В результате исследования выявлено, что предприятия, принимающие меры по сокращению срока возврата платежей, при эффективном использовании их в обороте будут иметь дополнительный источник увеличения прибыли в виде отдачи от вложений в оборот досрочно полученных сумм. Однако меры по ускорению расчетов требуют определенных затрат и важно, чтобы доходы, полученные от этих мер, превышали сумму таких затрат.

Модель оценки ускорения расчетов с дебиторами предприятия состоит в следующем:

- для сопоставления отдачи вложенных в производство средств с расходами по ускорению расчетов рассчитывается рентабельность оборотного капитала по денежному потоку.
- ставка скидки дебиторам за срочность расчетов формируется в качестве переменной величины, в зависимости от стимулирующего воздействия.
- сумма сокращения долга (экономия) дебиторов от поступлений средств без отсрочки рассчитывается в зависимости от величины реальной задолженности и размера скидки.
- Рассчитывается сумма сокращения долга за каждый день сокращения срока возврата платежей.
- Рассчитывается сумма экономии дебитора за период сокращения срока возврата платежа.

- Рассчитывается величина дополнительных денежных поступлений на счета предприятия с учетом периода сокращения срока возврата платежа.

Совокупность формул, приведенных в работе, представляет единую модель, которая запрограммирована в виде электронных таблиц в системе «Microsoft Excel». Автоматизация расчетов позволяет производить любую замену исходных данных и рассчитывать множество соответствующих изменений интересующих показателей.

С использованием электронных таблиц разработана матрица дополнительных денежных поступлений за счет ускорения расчетов с дебиторами предприятия по варьирующим параметрам и матрица сокращения долга (экономии) дебиторов за счет уменьшения срока возврата платежей.

В соответствии с разработанными матрицами предприятие может выбрать наиболее оптимальное сочетание ставки процента предоставляемой скидки и периода погашения дебиторской задолженности.

Период инкассации дебиторской задолженности предлагается регулировать в соответствии с разработанной матрицей диапазона периодов инкассирования по классам надежности дебитора.

Для определения комплексной оценки надежности дебитора применяется метод баллов. Сущность методики заключается в классификации клиентов по уровню надежности в зависимости от набранного количества баллов, по фактическим значениям выбранных критериев, разработанных Коняровой Г. Система показателей ориентирована на доступную информацию о клиенте.

Клиенты позиционируются по следующим категориям надежности: первый класс перспективный, третий класс стабильный и пятый класс нестабильный. Второй и четвертый классы клиентов находятся в зоне неопределенности и необходимо оперативное отслеживание динамики их движения. Новый клиент не позиционируется по классам надежности, ввиду отсутствия какой-либо ретроспективной информации, поэтому должен происходить тщательный контроль платежей и детальное изучение клиента для определения категории, к которой в перспективе он будет отнесен.

В соответствии с классами надежности дебиторов разработана матрица диапазона инкассации дебиторской задолженности.

1.Бочаров В.В. Управление денежным оборотом предприятий и корпораций. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 144 с.

2. Друкер П. Як забезпечити успіх у бізнесі: новаторство і підприємництво: Пер. з англ. В.С. Гуля. – К.: Україна, 2004. – 319 с.
3. Економічний аналіз: Навч. посібник / Болюх М.А., Бурчевський В.З., Горбатюк М.І. та інші. За ред. акад. НАНУ проф. Чуманенька М.І. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2003. – 556 с.
4. Корхов А.В. Борьба с дебиторской задолженностью: автоматизации быть? [Электронный ресурс] // Информ Курьер – Связь. – 2005. – № 8. – Режим доступа к журн.: <http://www.billing.ru/guest/node/279>
5. Чернов В.А. Использование электронных таблиц «Microsoft Excel»/ [Электронный ресурс] // Аудит и финансовый анализ. – 2000. – № 3. – Режим доступа к журн.: http://www.cfin.ru/press/afa/2000-3/52_cher.shtml

СТАН РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ

Майданик Ірина, Продан Ольга

Науковий керівник: к.е.н. Пухир С.Т.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

Сектор малого підприємництва є необхідним елементом будь-якої розвиненої господарської системи, який сприяє підтримці конкурентного середовища, вирішує проблему зайнятості та сприяє практичному впровадженню інновацій. Малий бізнес також має вирішальне значення і для створення середнього класу. Важливою проблемою сьогодні виступає питання удосконалення системи державної підтримки малих підприємств. Адже її недоліки призводять до негативних наслідків в економіці країни та до її тінізації.

Сьогодні у нашій державі малі підприємства (МП) ще не посіли належного місця в національному господарстві. У країнах ЄС вони є визначальним фактором розвитку економіки, першоджерелом інновацій, зайнятості. У сталій ринковій економіці, частка малого й середнього підприємництва в ВВП ринкових країн становить: Великобританії – 50-54%, Німеччини – 50-53%, Італії – 57-60%, Франції – 55-62%, США – 50-52%, Японії – 52-55%, України – 10-15%. В Україні на 1000 осіб населення станом на 1999 рік припадало лише близько 3,5 підприємств, а частка зайнятих у сфері малого бізнесу лише близько 11% працездатного населення, тоді як у країнах ЄС ці показники становили відповідно 42 підприємства та 75% працездатного населення. На кінець 2000 року в Україні, в розрахунку на 1000 осіб населення, припадало 4,4 підприємств. У кінці 2008 року на 1000 осіб припадало 7,2 підприємств [2].

Якщо подивитись на ситуацію по Україні, то найбільше малих підприємств діє у м. Києві та Севастополі, а найменше – у Донецькій області. Зокрема, Львівська область в кінці 2010 року посіла шосте місце за показником кількості малих підприємств на 1000 осіб і протягом останніх років характеризувалася поступовим щорічним збільшенням суб'єктів МП. Серед районів і міст області за показниками розвитку малого бізнесу лідером є обласний центр: тут розташовано більше половини малих підприємств області. Завдяки малому бізнесу у 2009 році створено 34,9 тис. робочих місць, а у 2010 році – майже 35,8 тис. Найбільше створено робочих місць у м. Львові (142), Мостиському, Перемишлянському та Яворівському районах області. Загалом у 2010 році на малих підприємствах області працювало 124,4 тис. найманих працівників, очікується збільшення їх кількості у 2011 році на 1,5% [3].

Малими і середніми підприємствами на сьогодні виробляється більше 30% регіонального продукту. Це забезпечує 17 млрд. реалізованої продукції. На кінець 2010 року мале підприємництво Львівщини – це: 18,7 тис. малих підприємств-юридичних осіб та 94,5 тис. – підприємців – фізичних осіб.

Найбільше малих підприємств зосереджено в таких галузях економіки станом на кінець 2010р: торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 32%; операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям – 20,8%; промисловість – 16,1. У 2010 році дещо зросла частка малих підприємств, які отримали прибуток (63,1%) на 1,2% порівняно з 2009 роком (61,9%), що свідчить про покращення тенденції підприємницького середовища [3].

Для подальшого розвитку підприємницької діяльності Львівська область має достатній потенціал та відповідні ресурси. Проте, стан регуляторної політики держави у напрямку підтримки МП, свідчить про недосконалу нормативно-правову базу, яка потребує позитивних змін. Основною рисою державної підтримки МП є неузгодженість дій центральних та місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Варта уваги і проблема недостатності коштів на реалізацію цієї політики.

Існує багато інших перешкод у веденні малого бізнесу. До найбільш загрозливих відносять: незадоволеність умовами, які створює влада для роботи більшості підприємців; непрозорість діяльності органів влади, відсутність правових механізмів громадського контролю за органами

влади, небажання місцевих органів влади співпрацювати з підприємцями тощо.

За результатами опитування підприємців у Львівській області (496 підприємців), що проводилось у 2009 році було виявлено, що серед державних та громадських інституцій найбільшим фактором гальмування та розвитку підприємства в регіоні є податкова інспекція (71,71%), а найменший вплив мають об'єднання, союзи, асоціації підприємців (5,48%), недержавні організації інфраструктури підтримки МП (3,07%), енерго (2,63%) та екологічний нагляди (1,32%) [3].

Оцінивши стан розвитку МП, його проблеми та перспективи, Львівською обласною державною адміністрацією було запропоновано такі заходи з реалізації Регіональної програми розвитку МП у Львівській області на 2009-2010 роки: забезпечення прозорості діяльності місцевих органів влади; забезпечення доступу підприємців до необхідної інформації у веденні бізнесу; сприяння зменшенню безробіття; надання доступу до інвестиційно-кредитних ресурсів; забезпечення прозорості використання бюджетних коштів; сприяння доступу підприємців до ресурсного та інформаційного забезпечення, подальше формування інфраструктури підтримки підприємництва; сприяння розвитку МП в сільській місцевості тощо [1].

Отож важливим елементом щодо сприяння ефективної діяльності МП є Регіональна програма розвитку малого підприємництва, яка окреслює орієнтири для дій суб'єктів малого бізнесу. Проте, незважаючи на ефективність заходів Програми, для забезпечення інтересів усіх суб'єктів МП завжди не вистачає коштів. Тому першочерговим завданням є пошук джерел фінансування. Слід додати, що для вітчизняних підприємців основною метою діяльності є отримання прибутку, у той час, як у США – можливість самореалізації та розвитку підприємницького хисту. Першочергове прагнення українських підприємців до самореалізації сприяло б зниженню рівня тінізації економіки, підвищенню добробуту населення загалом.

1. *Регіональна програма розвитку малого підприємництва у Львівській області на 2009-2010 рр.*
2. <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. <http://www.stat.lviv.ua>.

МЕТА ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ЯК ПЕРШОГО ЕТАПУ ПОБУДОВИ МОДЕЛІ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Гануляк Мар'яна

Науковий керівник: к.е.н., доц. Рудик О.Р.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Постановка проблеми. У сучасних кризових умовах загострюється питання вчасності, якості та повноти проведеної діагностики суб'єкта господарювання, що дає змогу керівництву чітко оцінити результати його діяльності у попередніх періодах, проаналізувати теперішню ситуацію та прийняти правильні управлінські рішення на перспективу, досягнути фінансової стійкості та ефективної діяльності суб'єкта господарювання загалом.

Питаннями дослідження діагностики фінансової стійкості господарюючого суб'єкта, її теоретичного та практичного аспектів займалися такі провідні науковці як: Абрютина М.С. [1], Грачев А.В. [1], Забродський В.А. [2], Зінченко В.А. [2], Кизим М.О. [2], Копчак Ю.С. [2], Плиса В.Й. [3], Приймак І.І. [3], Шевчук О.Д. [4] та інші.

Мета нашого дослідження – постановка мети та цілей діяльності суб'єкта господарювання в ході діагностики його фінансової стійкості.

Обґрунтування отриманих результатів. Оскільки суб'єкти господарювання розглядаються як відкрита система, як певний узгоджений механізм, що підлягає впливу ендогенних та екзогенних факторів, то вважаємо за потрібне подати авторське визначення поняття “діагностика фінансової стійкості”.

Отже, діагностика фінансової стійкості – це комплексний, системний процес щодо ідентифікації загроз, причин їх появи, виявлення “слабких місць” та можливостей конкурентного розвитку суб'єкта господарювання за допомогою адекватної системи показників, що дає можливість прогнозу на майбутнє, прийняття на її основі управлінських рішень, розробки альтернатив для досягнення фінансової стійкості суб'єкта господарювання.

Мета діагностики фінансової стійкості суб'єкта господарювання – об'єктивна характеристика попереднього, поточного та перспективного періодів на базі інформаційно-аналітичного забезпечення, що дозволяє прийняти управлінські рішення, які в ідеалі приводять до досягнення фінансової стійкості або ж до покращення фінансової стійкості в динаміці.

При здійсненні діагностики фінансової стійкості формулюється мета її проведення, а також низка цілей, які повинні бути досягнуті в ході її реалізації (рис.1).

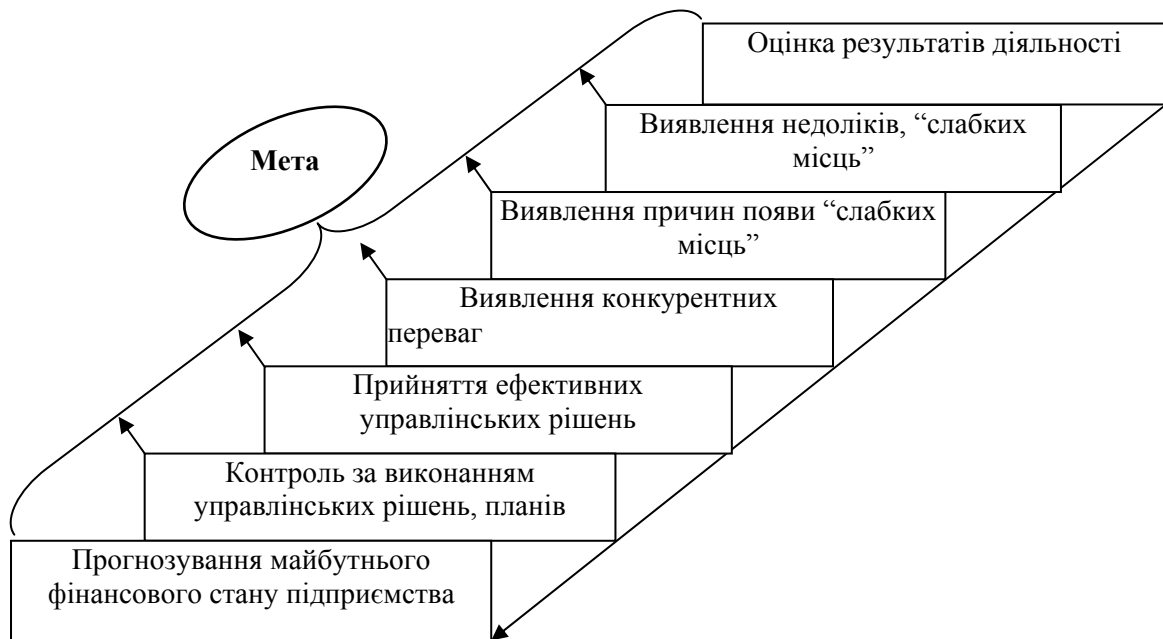

Рис.1. Цілі діагностики фінансової стійкості суб'єкта господарювання

Запропонована нами система постановки цілей передбачає їх пряму, ієрархічну взаємозалежність, поетапну постановку та виконання в ході діагностики. Саме даний етап діагностики фінансової стійкості суб'єкта господарювання – постановка мети та цілей є ключовим у всьому процесі, оскільки дозволяє структурувати, пришвидшити процес діагностики, що є вирішальним фактором в умовах кризи.

Висновки. Отже, для зростання ефективності господарювання підприємства керівництву необхідно чітко сформулювати мету діагностики та цілі її досягнення, оскільки від цього буде залежати ефективність реалізації наступних етапів діагностики фінансової стійкості суб'єкта господарювання. Для власників підприємства своєчасна діагностика дає можливість не знехтувати потенційними можливостями збільшення прибутку, отримання якого є місією діяльності кожної господарюючої одиниці.

1. Абрютіна М.С., Грачев А.В. *Анализ финансово-экономической деятельности предприятия : Учебно-практическое пособие.* – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Издательство “Дело и Сервис”, 2001. – 272 с.
2. Кизим М.О., Забродський В.А., Зінченко В.А., Копчак Ю.С. *Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: Монографія.* – Х.: Видавничий Дім “ІНЖЕК”, 2003. – 144 с.

3. Плиса В.Й., Приймак І.І. Стратегія забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання в економіці України: Монографія. – Львів: Видавництво ННБК «АТБ», 2009. – 144 с.
4. Шевчук О.Д. Фінансова стійкість сільськогосподарських підприємств: діагноз, оцінка, прогноз: Автореф. дис. ... кандидата економ. наук / Національний аграрний університет. – К., 2006. – 19 с. – укр.

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ СТІЙКОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Гупало Уляна

Науковий керівник: к.е.н., доц. Рудик О.Р.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Постановка проблеми. За роки існування ринкових відносин в економіці України створено велику кількість підприємств малого бізнесу, успішна діяльність яких є однією з важливих умов позитивного розвитку вітчизняної економіки. Підприємства малого бізнесу, безперечно, мають велику кількість переваг, які позитивно впливають не тільки на хід суто економічних, але і соціальних перетворень, що відбуваються у державі. Але вітчизняні підприємства малого бізнесу працюють не стабільно. На їхню діяльність впливають зміни, що відбуваються як у зовнішньому середовищі, так і у внутрішньому.

Особливості діяльності підприємств малого бізнесу та накопичений досвід їх роботи обумовили необхідність рішення науково-практичного завдання із забезпечення їх стійкості, досягнення якої можливе шляхом формування відповідного механізму. Питання прикладного характеру з формування механізму стійкості підприємств малого бізнесу, зокрема, обґрунтування структурних характеристик і особливостей функціонування такого механізму, є майже не розробленими і не доведеними до рівня практичного застосування.

У своїх працях питанню фінансовому стану та формування механізму фінансової стійкості малих підприємств приділяли такі вітчизняні науковці як Буряк Л.Д.[1], Назаров В.В.[2], Шафранська Т.Ю [3] та інші.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування механізму фінансової стійкості малого підприємства та аналіз його компонентів.

Обґрунтування отриманих результатів. Досягнення стійкості є метою управління будь-якою системою. Підприємство малого бізнесу також можна розглядати як систему, яка прагне бути стійкою. Незважаючи

на універсальний характер категорії стійкості, способи її дослідження, оцінки та забезпечення залежать від особливостей конкретної системи. Стосовно підприємства малого бізнесу стійкість можна розуміти як його здатність адаптуватися до мінливих умов внутрішнього і зовнішнього середовища.

Вітчизняний вчений Назаров В.В. запропонував структуру механізму стійкості підприємства малого бізнесу (рис. 1), у якій виділені напрямки забезпечення стійкості підприємств малого бізнесу: фінансовий, виробничий, кадровий та інформаційний. Кожен із зазначених напрямків забезпечення стійкості характеризується набором відповідних елементів.

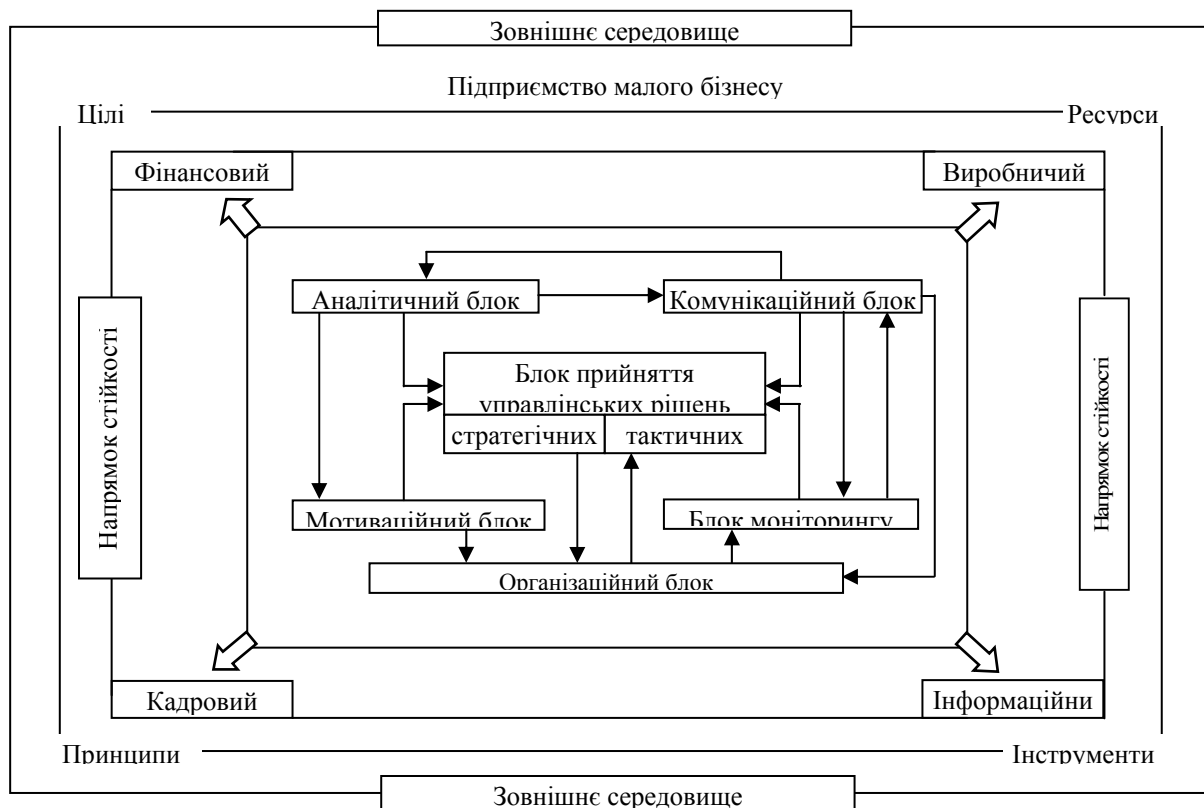

Рис 1. Структура механізму стійкості підприємства малого бізнесу [1; с. 9]

При аналізі фінансового напрямку забезпечення стійкості підприємств малого бізнесу необхідно мати на увазі стан власних оборотних коштів, власних інвестиційних ресурсів, залучених оборотних коштів і інвестиційних ресурсів, статутного фонду, норми прибутку використання оборотних коштів, норми прибутку використання інвестиційних ресурсів, ліквідності балансу.

До елементів, що характеризують стан виробничого напрямку стійкості підприємств малого бізнесу, віднесені його операційна і маркетингова діяльність, матеріальна і технічна підготовка виробництва, матеріальні потоки, збутова діяльність, транспортне обслуговування й енергетичне забезпечення.

Кадровий напрямок забезпечення стійкості підприємств малого бізнесу містить елементи, що дозволяють оцінити професійний рівень підготовки менеджерів, фахівців і робітників, мотивацію персоналу, підприємницьку активність менеджерів, систему підготовки і перепідготовки кадрів тощо.

Інформаційний напрямок забезпечення стійкості підприємств малого бізнесу ґрунтується на таких елементах, як забезпеченість комп'ютерною технікою, використання сучасного програмного продукту, інформаційна база маркетингової діяльності, правова інформаційна база даних, комунікаційна система підприємства, інформаційне забезпечення процесу прийняття управлінських рішень, інформаційна база управління персоналом [2; с.8].

Дієвість напрямків забезпечення стійкості підприємств малого бізнесу залежить не тільки від внутрішнього середовища, але і значною мірою – від впливу зовнішнього середовища. Серед основних чинників зовнішнього середовища, що негативно впливають на фінансовий напрямок забезпечення стійкості підприємств малого бізнесу, переважним є оподаткування. Високий податковий тиск не сприяє ні збільшенню кількості підприємств малого бізнесу, ні їх діловій активності.

Висновки. Отже, механізм стійкості підприємств малого бізнесу - це сукупність способів забезпечення взаємопов'язаної дії підсистем і функцій підприємства малого бізнесу, використання яких у заданих границях обумовлює досягнення цілей його діяльності в умовах нестабільності зовнішнього і внутрішнього середовища.

1. *Формування механізму фінансової стійкості підприємств малого бізнесу. Автореф. Дис... канд. Екон. Наук: 08.06.02/Назаров Валерій Вікторович; Східноукраїнському національному університеті імені Володимира Даля. – Луганськ, 2002. – 19 с.; укр*
2. Буряк Л.Д. *Фінансовий менеджмент у малому бізнесі : Навч. посіб. – К. : КНЕУ, 2007. – 432 с.*
3. Шафранська Т.Ю.. *Методологічні аспекти аналізу фінансового стану малих підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/12_ENXXI_2010/Economics/64772.doc.htm*

СТАТИСТИЧНИЙ МОНІТОРИНГ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОЦІНКИ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Іванова Т.М., аспірант

**Науковий керівник: д.е.н., проф. Ковтун Н.В.
Київський національний університет ім. Т.Шевченка**

В сучасних умовах інтенсивного розвитку підприємницької діяльності в Україні різко зростають вимоги щодо ефективності прийняття обґрунтованих управлінських рішень на державному та регіональному рівнях. Ефективність прийняття рішень з боку державних органів, залежить, не стільки від кількості, скільки від якості наявної інформації та форми подання результатів досліджень. Це свідчить про необхідність створення цілісної системи збирання, обробки, аналізу та документального подання статистичної інформації про діяльність підприємств малого бізнесу з метою використання її для моделювання та прогнозування можливих напрямів її розвитку.

Метою роботи виступає обґрунтування доцільності використання статистичного моніторингу як інформаційного забезпечення статистичної оцінки малого бізнесу.

Основою для прийняття та підтримки ефективних управлінських рішень за всіма напрямками державної регуляторної політики малого бізнесу повинен стати статистичний моніторинг, як засіб систематичного спостереження, який застосовується для поглибленого і всебічного вивчення малого бізнесу в статичній і динамічній з метою виявлення закономірностей та факторів, що визначають цю закономірність. Тобто на підставі статистичного моніторингу можна здійснювати оперативне прогнозування з метою прийняття обґрунтованих управлінських рішень, а також дозволяють постійно спостерігати за станом соціально-економічних явищ і процесів та швидко реагувати на їхні зміни.

Виділення малих підприємств як об'єкта статистичного дослідження дозволяє на базі даних державної статистики і вибіркового спостереження сформувати систему показників, які сприятимуть отриманню найточнішої інформації щодо поточного стану малих підприємств, покращенню якості оцінки тенденцій та прогнозування, підвищенню ефективності управління регіоном.

Статистичний моніторинг дозволить прогнозувати зміни у діяльності підприємств регіону, розробляти пропозиції та рекомендації, сприятиме ухваленню адміністративних та управлінських рішень. За допомогою

статистичного моніторингу розвитку та ефективності діяльності малих підприємств є можливість забезпечити:

1) поточну оцінку економічного стану, ресурсів і результатів господарської діяльності малих підприємств як інституційних одиниць ринкової економіки;

2) аналіз структури та структурних зрушень в економіці держави та її регіонів за видами діяльності;

3) порівняльний аналіз конкурентоспроможності вітчизняних малих підприємств на регіональному, державному та міжнародному рівнях;

4) відстеження бізнес-циклів і прогнозування динаміки економічного розвитку ділової активності малих підприємств.

Цілі і завдання, пов'язані з формуванням інструменту для збирання, збереження та поточного аналізу статистичної інформації про розвиток та ефективність діяльності малих підприємств з метою забезпечення ефективності управління цим сектором економіки, визначають функціональні можливості моніторингу: регулярне збирання статистичної інформації за системою показників для задоволення потреб суб'єктів управління; інтеграція цієї інформації та результатів опитування в узагальнюючі показники динаміки розвитку малих підприємств; діагностування стану об'єкта спостереження; прогнозування процесів розвитку та результатів діяльності підприємств; підготовка спеціальних аналітичних матеріалів за результатами проведеного статистичного моніторингу; розроблення пропозицій щодо вирішення встановлених негативних змін.

Пропонується використання матеріалів моніторингу, які можливо об'єднати у розділи:

1. Звітно-статистичний (первинний) – формується на базі даних Державного комітету статистики.

2. Адміністративний, що містить дані відомчої статистики, галузеві міністерства, відомства, міжгалузевий рівень.

3. Аналітичний – містить інформацію спеціалізованих державних та недержавних організацій.

З метою удосконалення методичного забезпечення статистичної оцінки розвитку та ефективності діяльності малих підприємств регіону та держави в цілому необхідно:

— вдосконалити перелік та методологію досліджувальних показників в розрізі адміністративно-територіального поділу України;

— прискорити процедуру обміну адміністративними первинними даними між органами Державного комітету статистики та центральними органами виконавчої влади;

— створити на центральному та регіональному рівнях бази даних первинних показників для забезпечення можливості проведення розрахунків та перерахунків для різних адміністративно-територіальних одиниць;

— з метою забезпечення зіставності даних у часовому вимірі розробити єдині методики збирання та узагальнення даних з урахуванням досвіду інших країн, а також методологію перерахунку показників.

Ці заходи дадуть можливість для методологічно-об'єктивного використання даних статистики підприємств малого бізнесу з метою статистичного вивчення їх поточного стану, тенденцій та перспектив розвитку та розробки необхідних програм з регуляторної політики з боку держави.

ЯКІСТЬ ПРОДУКЦІЇ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Коваль Дзвенислава

**Науковий керівник: к. е. н., доцент Мельник О.Г.
Національний університет «Львівська політехніка»**

Якість продукції є одним з найважливіших факторів успішної діяльності будь-якої організації на ринку, адже підприємство, яке не дбає про якість власної продукції, є приреченим на загибель [2, с. 6]. В 60-70-і роки вважали, що для успіху виробника достатньо, щоб продукції було багато і вона була дешевою. В 80-і роки стало очевидним, що виникла конкуренція не цін, а якості: 80% покупців приймали рішення про покупку, звертаючи увагу насамперед на якість продукції. Таким чином, конкурентоспроможною могла стати лише продукція, яка мала, за інших рівних умов, меншу виробничу собівартість і вищу якість. В останній час як в нашій країні, так і за кордоном, питанню якості продукції приділяється все більше уваги, оскільки вимоги, що висувуються споживачем до якості продукції, стали суттєво вищими та жорсткішими [3, с. 156].

Згідно з ДСТУ 2925-94, якість – це сукупність характеристик об'єкта, які стосуються його здатності задовольнити установлені і передбачені потреби [1, 3, с. 157]. Якість продукції включає не всі її властивості, а лише ті з них, що пов'язані з можливістю задоволення відповідних суспільних та особистих потреб відповідно до їхнього призначенням. Характер цих потреб і формує вимоги до властивостей

продукції. Суттєво, щоб вимоги до якості повністю відображали установлені і передбачені потреби споживача. Вимоги до якості продукції не постійні, вони змінюються відповідно до рівня розвитку науки, техніки, життєвого рівня населення, культури і т.д. Більш розвиненому матеріальному виробництву відповідає і виготовлення продукції більш високої якості [2, с. 20]. На сьогоднішній день, в нашій державі відбувається складне становлення цивілізованих взаємовідносин між товаровиробниками і споживачами. Зростає конкуренція на світових ринках, які потребують якісну та конкурентоспроможну продукцію та послуги. Споживачі прагнуть бути впевненими в якості, яку може забезпечити підприємство з результативною системою управління якістю. У сучасних умовах жорсткої конкурентної боротьби за ринки збуту продукції підприємства розвинутих країн все ширше застосовують ефективний інструмент забезпечення успіху – системи якості. З розвитком науково технічного прогресу проблема якості не спрощується, а, навпаки, стає складнішою. Тому вирішувати її традиційними методами, тобто лише шляхом контролю якості готової продукції, практично неможливо. Повинен використовуватись комплексний, системний підхід, реалізація якого можлива лише в межах системи управління якістю. Відомий американський спеціаліст Едвард Демінг ще в 1950 р. наголошував, що на 85% вирішення проблеми якості залежить не від людей, а від системи управління якістю. Ефективність цієї системи особливо зростає у зв'язку з прийняттям у багатьох країнах законодавства, яке встановлює жорсткі вимоги щодо безпечності продукції для здоров'я і життя людини, захисту прав і інтересів споживачів, охорони навколишнього природного середовища тощо. Так, в багатьох країнах уряд зобов'язує виробників зазначати вміст генномодифікованих організмів, які можуть викликати різноманітні алергії та хвороби. Проте на практиці не всі виробники на етикетках вказують про вміст ГМО і тому можна стверджувати, що товар не відповідає заявленій декларації про відповідність вимогам чинного законодавства.

Значну роль в підвищенні якості продукції відіграють стандарти, які є організаційно-технічною основою систем якості. Раніше існувала практика внесення у договори вимог до систем якості, що доповнювали вимоги до продукції, а також до перевірки систем якості на підприємстві у виробника. Для регулювання процесу перевірки систем якості в деяких країнах (США, Канада, Великобританія та інших) були створені національні стандарти, що встановлюють вимоги до систем якості, а в 1987 р. Міжнародною організацією із стандартизації ISO були розроблені

і впроваджені міжнародні стандарти серії 9000, доповнені в подальшому стандартами 10000, які сконцентрували досвід управління якістю, нагромаджений в різних країнах, і в багатьох із них були впроваджені як національні.

В останні десятиліття одним із важливих механізмів гарантії якості стала сертифікація, яка стала невід'ємною складовою торгівельних відносин будь-якого рівня. Якщо на перших етапах виникнення і розвитку сертифікації в її проведенні був зацікавлений головним чином виробник (з метою одержання гарантій відповідності певних характеристик виробів) і споживач, то зараз до вирішення завдань сертифікації залучені громадські і приватні виробники, споживачі та науково-технічні організації, уряди більшості країн і навіть міжурядові організації. При цьому сертифікація з продукції поширилась на системи якості. Сертифікація продукції пов'язана з оцінюванням показників її якості, тобто їх вимірюванням з використанням певних засобів вимірювання, достовірність і точність яких вивчає метрологія. Тому значно зростає роль метрологічного забезпечення діагностики якості продукції.

Проблема забезпечення і підвищення якості продукції актуальна для всіх країн і підприємств. Від її вирішення в значній мірі залежить успіх і ефективність національної економіки. При цьому необхідно враховувати те, що підвищення якості продукції – ціль довгострокова і безперервна. Рівень якості продукції не може бути постійною величиною. Вироби залишаються технічно прогресивними, зручними, красивими, модними до тих пір, доки їм на зміну не прийдуть нові, ще більш досконалі, що обумовлено науково-технічним прогресом в науці і техніці. Але на кожному часовому етапі якість продукції повинна бути оптимальною, тобто такою, що максимально задовольняє потреби споживачів при відносно мінімальних затратах на її досягнення.

Таким чином, проблема забезпечення якості продукції є комплексною: науковою, технічною, економічною і соціальною, і у вирішенні її повинні брати участь висококваліфіковані фахівці, які вільно володіють сучасними методами управління якістю, незалежно від того, в якому секторі вони працюють: державному чи приватному, на великих підприємствах чи в малому і середньому бізнесі, тому що загальні принципи організації і забезпечення високої якості продукції та послуг не залежать від розміру підприємства.

1. ДСТУ 2925-94. *Якість продукції. Оцінка якості. Терміни та визначення.*
2. *Якість продукції, метрологія, стандартизація та сертифікація в хімічній і біологічній технологіях/ Костиркіна Т.Д. –Х.:НТУ «ХПІ», 2002.- 6, 19, 20с.*

3. *Метрологія, стандартизація, управління якістю і сертифікація/ Бичківський Р.В., Столярчук П.Г., Гамула П.Р.- Л.: НУ «ЛП», 2002.-156-157с.*

СТРАТЕГІЯ МАРКЕТИНГУ ФІРМИ В УМОВАХ ВИХОДУ З КРИЗИ

Сокальський Дмитро

Науковий керівник: к.е.н., доцент Семів Р.А.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

Постановка проблеми. Діяльність підприємства в кризовому середовищі обумовлює необхідність вирішення ряду нагальних економічних проблем, в тому числі і питань сфери стратегічного маркетингу.

В першу чергу це стосується оптимізації рівня витрат на маркетингові заходи, які ніколи не можна зводити до нуля, адже це призведе в подальшому до ще більших витрат на повернення вже досягнутого рівня результатів, оскільки певні ринкові сегменти вже займуть конкуренти, або ж взагалі, – підприємство стане неконкурентоспроможним і його доведеться ліквідувати.

Саме тому правильна оцінка ситуації, розуміння керівництвом та персоналом фірми важливості розроблення ефективно діючої маркетингової стратегії в сучасних посткризових умовах є вкрай актуальним питанням.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблеми стратегічного маркетингу присвячені дослідження багатьох вчених, передусім це розробки відомих зарубіжних авторів, таких як Ігор Ансофф, Філіп Котлер, Малколм Мак-Дональд, Жан Жак Ламбен тощо, а також вітчизняних спеціалістів – Куденко Н.В., Каніщенко О.Л., Старостиної А.О., Циганкової Т.М., Шульгіної Л. А [2].

Мета роботи. Проаналізувати ключові шляхи вдосконалення стратегічної маркетингової політики як інструмента подолання кризових явищ на підприємстві.

Виклад основного матеріалу. Світова економічна криза серйозно вдарила по реальних доходах споживачів, відповідно, – змінилися і їхні потреби. Підприємства стали менше продавати, що, безсумнівно, позначилося на їх фінансових результатах.

Виходячи з цього, скорочення бюджетів (і в першу чергу - маркетингових) - вважається нормальною реакцією на даний фінансовий стрес. Втім, позиція захисту не завжди є найкращою в період кризи. Як

проголошує так званий рекламний закон Мерфі: “Недостатні рекламні витрати ведуть до безглуздої трати грошей” [3]. Тому не можна упускати рідкісну можливість змінити конкурентний “ландшафт”, витрачаючи більше і створюючи тим самим більш сильну позицію.

Тобто, криза розглядається як “золота можливість” (golden opportunity) з точки зору висування маркетингу на давно омріяні позиції першого “двигуна зростання”, джерела реальної диференціації та створення конкурентних переваг. Як коментує одне інтерв'ю, - “ніколи не пропускайте гарну кризу”.

Вочевидь, було б занадто просто пропонувати підвищити маркетинговий бюджет, щоб отримати вищу позицію. Адже компанії навпаки - прагнуть скоротити свої витрати. Тому основним завданням для них повинно стати вміння створити чи використати уже наявні умови для посилення своєї позиції на ринку, а маркетинг повинен змінюватися, перш за все, якісно.

А це значить, що посередні маркетингові програми повинні бути ідентифіковані і зупинені. Витрати на неефективний маркетинг коштують занадто дорого.

Важливого значення в умовах кризи набуває також захист бренду як активу, який не лише підтримує бізнес у складний період, але й слугує ключем до майбутнього стратегічного успіху. Важливо знайти і шляхи правильної комунікації цінності, щоб не нашкодити іміджу бренда. “Кричущі” ціни - це не зовсім правильний шлях, оскільки таким чином ми доносимо, що бренд не вартий своїх грошей.

Одним із рішень є приваблення уваги до суббрендів, які володіють меншою цінністю. Другий варіант - зв'язати між собою різні сервіси, щоб мати змогу запропонувати користувачу більшу цінність за ті ж гроші.

В скрутні часи важливо захистити лояльних споживачів, які є чи не найважливішим активом бренду. Збільшення інвестицій у їхню задоволеність принесе вигоду після стабілізації економічної ситуації і вони стануть тією платформою, на якій буде відбудовуватися бренд.

Складні економічні умови не дають можливості уникнути скорочення маркетингових бюджетів. Втім, мудрі менеджери завжди знайдуть можливість отримати вигоду із можливостей, які відкриваються і побудувати фундамент, який буде підтримувати бренд та компанію до тих пір, поки не настануть кращі часи.

Висновки. По-перше, не можна зводити маркетинговий бюджет до нуля. Все йде по колу: нема грошей на маркетинг, тому що нема продажів. Чому нема продажів? Тому що нема грошей на маркетинг. До того ж ті

компанії, які звели до нуля комунікаційний бюджет, повинні розуміти, що потім те, що вони досягнули на сьогоднішній момент, доведеться повертати за рахунок ще більших ресурсів. Якщо зараз компанія втрачає комунікацію зі своїм клієнтом, то в цей час хтось займає її місце [1].

По-друге, тепер все вирішуватиме не просто маркетинг, а правильний маркетинг. До вчора більшість компаній не знали, хто їхній клієнт. Поняття “середній клієнт” не існує. Нарешті настали часи, коли виграють ті компанії, які точно знають, хто їхній клієнт, які його потреби і чому він має обрати саме нас. Значно зростає роль існуючих ключових клієнтів. І маркетингові зусилля, в першу чергу, треба витратити на тих, хто вже в нас є. І останнє. Перефразовуючи відому фразу Пітера Друкера: “Тільки обґрунтований маркетинг і інновації приносять результат (прибуток). Все інше – витрати.” Про це варто не забувати.

1. Карбоне Э. Маркетинг в условиях кризиса: последнее, что следует сокращать / Э. Карбоне // *Маркетинг и реклама*. – № 11. – 2008. – С. 34-35.
2. Необхідність зміни маркетингової стратегії підприємства в умовах кризи: [Електронний ресурс] / Г.С. Гуріна, А.А. Кононова // К.: Нац. авіац. унів. Реж. доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2010_1/Gurina_110.html.
3. Шаргородский А. Размышление о проблемах маркетинговой стратегии и отношении к ней руководства в период кризиса / А. Шаргородский // *Маркетинг и реклама*. – 2010. – № 4. – С. 26-27.

РОЗВИТОК ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Абдулмінова Зарема

Науковий керівник: д.е.н., професор Ковальчук Т.Т.

Феодосійська фінансово-економічна академія

Становлення і розвиток української держави відбувся в умовах глибокої економічної кризи: застаріла технологічна база, залишена у спадок від Радянського Союзу, тотальне безробіття, величезний рівень інфляції, політична нестабільність. Розвиток ринкової економіки потребував мобілізації, розподілу та перерозподілу ресурсів, зокрема фінансових. Будь-які масштабні економічні перетворення залишалися б незавершеними без створення конкурентоспроможного фінансового сектора, здатного мобілізувати та надати реформованій економіці інвестиційні ресурси. У зв'язку з цим розвиток ринку цінних паперів або фондового ринку в Україні набув вирішального значення.

Фондовий ринок як складова фінансового ринку традиційно вважається забезпечувальною ланкою всієї фінансової системи держави.

Він виступає своєрідним індикатором, який відображає економічний стан країни, гостро реагуючи на зміну будь-якого макроекономічного показника, чи то рівня ВВП, чи інфляції, чи обсягів експорту-імпорту. Фондовий ринок являється важливим механізмом по перетворенню звичайних грошових коштів на капітал. Практика розвинутих країн свідчить, що він виступає своєрідною кровоносною системою, що живить весь організм.

Вітчизняний фондовий ринок вже пройшов декілька складних етапів свого розвитку. Сьогодні фондовий ринок України перебуває в нестандартній ситуації і переживає своєрідну стадію «зламу», що позначилась фінансовою кризою. Саме тому досить актуальним стає питання про розуміння причин спаду активності фондового ринку, які допоможуть виправити дану ситуацію та запобігти її повторенню в майбутньому.

2000 – 2007 роки ознаменувалися швидким ростом усіх показників і розвитком ринку в цілому. Це зростання фондового ринку стимулювалося з одного боку стабільним розвитком економіки країни, зростанням обсягів ВВП, промислового виробництва, з другого – сприятливими зовнішніми факторами, а саме зростанням цін на продукцію металургії і зростанням попиту на світових ринках на продукцію основних українських експортерів, а також усіх фондових індексів. За підсумками 2007 року індекс ПФТС виріс на 135,4% (найвищий показник у Європі і другий у світі) завдяки черговому припливу спекулятивних іноземних капіталів [1, с.116].

Стрімке зростання фондового ринку досягло свого апогею у 2007 початку 2008 року. У результаті іпотечної кризи в США американські та європейські фондові ринки падали впродовж липня-вересня 2007 року, однак недосить значна інтегрованість України в світову економіку, сприяла лише незначному падінню фондового ринку. Фінансова криза лише сприяла притоку спекулятивного капіталу на український фондовий ринок і до кінця 2007 року індекси ПФТС зросли до свого максимуму в 1208 пунктів, що сприяло виведенню обсягу портфельних інвестицій в обсязі \$5,7 млрд. Підвищення інвестиційної привабливості країни та активне входження зовнішнього капіталу на український ринок позитивно позначилося на його біржовому сегменті, який протягом останніх чотирьох років збільшився більше як в 5 разів та досяг світового піку в 2008 році [2].

Але як відомо стрімкий злет нерідко приводить до ще більш стрімкого падіння. На початку 2008 року, разом з обвалом світових фондових ринків, став падати й український індекс ПФТС. Його падіння було одним з найбільших в світі – майже 80%. Крім того капіталізація українського

ринку акцій знизилася фактично в 4 рази з \$110 млрд. до \$22,5 млрд., що дорівнювало рівню 2004 року.

Розпочався катастрофічний відтік капіталу та по мірі погіршення ситуації на глобальних ринках, інвестиційні фонди стали стрімко переводити його в більш надійні активи. Якщо в першому півріччі 2008 року така втрата могла компенсуватися істотним нарощенням експорту (чому сприяв світовий ріст попиту на сировинні ресурси, а відповідно і на зростання цін, наприклад ціни на сталь з \$ 210 за тону на початок року зросли до \$ 296 у липні), то вже наприкінці року відчувалася значна нестача грошей. Банківським інститутам було важко займати дешеві грошові ресурси на зовнішніх ринках. Пізніше це вилилося в катастрофічне падіння ліквідності фінансового сектору, що в свою чергу поставило під загрозу подальший розвиток реального сектору економіки і можливість рефінансування боргових зобов'язань фінансових закладів.

В другій половині 2008 року на фоні послаблення світового попиту і падінню цін на сталь відбулося значне погіршення економічної кон'юнктури, що викликане зниженням росту промислового виробництва, інвестицій в основний капітал при одночасному збереженні високого рівня споживчого попиту. Фактично, закриття кредитного ринку призупинило будівництво житла, доріг, інфраструктури, що призвело до падіння попиту на металургійну продукцію на внутрішньому ринку. Це в свою чергу привело за собою призупинення діяльності більшості металургійних гігантів, що було початком величезної хвилі безробіття.

Значне надходження спекулятивного капіталу вказало на неготовність економіки нашої країни, яка відреагувала збільшенням інфляційних процесів, які, нажаль, проявляються і досі.

Таким чином, можна зробити певні висновки, про те що після швидкого піднесення стану економіки та розвитку фондового ринку відбувся значний спад, що вилився в серйозну фінансову кризу від якої постраждали не лише окремо взяті компанії, але й цілі галузі і економіки. України не стала виключенням, а навпаки, увійшла у список країн з найбільш несприятливим економічним станом таких як Угорщина, країни Балтії та інші. Причиною цьому стала неготовність нашої країни до неконтрольованих, значних за обсягами інвестиційних вливань, що носили спекулятивний характер.

1. Калач Г.М. Вплив фінансової глобалізації на фондовий ринок України // *Фінанси України*. – 2009. - №1. – С.115–121.
2. www.pfts.com.ua
3. www.ssmc.gov.ua

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Палінчак Олег, Пришляк Данило

Науковий керівник: к.е.н., доцент Коцовська Р.Р.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ(м.Київ)

Постановка проблеми. В проєкті Стратегії розвитку фінансового сектора України до 2015 року під фінансовим сектором розуміється сукупність фінансових ринків, які забезпечують накопичення і розподіл інвестиційних ресурсів та надання фінансових послуг, взаємодію виробників та споживачів цих послуг за правилами, визначеними державою та її регуляторними органами. У цілому ситуація з забезпеченням реального сектора економіки фінансовими ресурсами дуже напружена, що ставить під загрозу і стабілізацію економічного зростання держави.

Метою даного дослідження є аналіз проблем розвитку фінансового ринку та його перспектив на сучасному етапі економічного розвитку.

Виклад основного матеріалу.

Фінансовий ринок — це сукупність обмінно-перерозподільних відносин, пов'язаних з процесами купівлі-продажу фінансових ресурсів, необхідних для здійснення виробничої та фінансової діяльності [2].

Ліквідний та прозорий фінансовий ринок повинен забезпечити реалізацію національних інтересів України, сприяти підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної економіки шляхом:

- акумуляції та перерозподілу інвестиційних ресурсів між різними галузями економіки та підприємствами;
- формування коректної ринкової вартості підприємств;
- утворення інформаційних індикаторів для інвесторів та всіх суб'єктів господарювання;
- створення ефективної системи захисту прав та інтересів інвесторів;
- сприяння розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення та інститутів спільного інвестування [1].

Динаміка основних показників діяльності учасників ринку фінансових послуг впродовж останніх трьох років подано в таблиці 1.

Успішне функціонування фінансового ринку вимагає існування цілого ряду різноманітних інституцій, для цього необхідна наявність наступних передумов: свобода переміщення капіталу; забезпечення ліквідності цінних паперів, наявність розвинутої інфраструктури фінансового ринку, чітка специфікація прав власності, інформаційна прозорість ринку; макроекономічна стабільність, високий рівень довіри до

держави, її інституцій, а також довіри між суб'єктами господарювання. Наявність зазначених передумов у поєднанні з ефективним фондовим ринком буде формувати привабливий та сприятливий інвестиційний клімат, який забезпечить надходження в економіку додаткових фінансових ресурсів.

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності деяких учасників ринку фінансових послуг України у 2007-2010рр. [3]

Показники	2007	2008	2009	2010	Зміна росту, %
Кількість зареєстрованих банків, в тому числі:	193	198	198	197	-0,5
З іноземним капіталом	35	47	53	51	-3,77
Зі 100% іноземним капіталом	13	17	17	18	5,88
Активи банків (млн.грн)	340179	599396	926086	880302	-4,94
Власний капітал (млн.грн)	42566	69578	119263	115175	-3,43
Зобов'язання банків (млн.грн)	297613	529818	806823	765127	-5,17
Кількість зареєстрованих страхових товариств (на IV квартал кожного року)	446	469	450	451	0,22
З іноземним капіталом	78	87	89	84	-6
Активи за балансом (млн. грн.)	32213,0	41930,5	41 970,1	43917,2	4,6
Кількість зареєстрованих кредитних спілок	800	829	755	679	-10,1
Активи (млн. грн.)	5 260,6	6 064,9	4 218,0	3 255,4	-22,8

Фондовий ринок в даний час є основним інструментом гнучкого перерозподілу інвестиційних ресурсів, залучення на стійкій і довгостроковій економічній основі вітчизняних і закордонних інвестицій. Забезпечуючи стабільну фінансову основу економічного розвитку, фондовий ринок виступає характерним індикатором кризових явищ.

Окрім цього необхідно вирішити проблеми фондового ринку, а саме:

- збільшити обсяг операцій та їх ліквідність;
- наростити рівень капіталізації учасників;
- зменшити ступінь ризиків;
- підвищити кваліфікацію персоналу;
- досягнути відкритого доступу до інформації;
- удосконалювати нормативно-правове забезпечення здійснюваних операцій [4].

Висновок. Подальші тенденції розвитку фінансового ринку в значній мірі залежать від зовнішніх факторів: політичних, економічних і соціальних. Задля належного рівня економіко-правового регулювання сучасного та майбутнього життя країни варто здійснити наступні заходи:

- координацію взаємодії органів державної влади та всіх учасників ринку фінансових ресурсів;
- стабілізацію валютного курсу та наявність стабільних валютних резервів, достатніх для підтримання макрофінансової стабільності й обслуговування державного боргу, що сприятиме фазі довгострокового стійкого зростання та розвитку;
- залучення в інвестиційні процеси потужних світових експортерів капіталу;
- створення сприятливого клімату для інвестицій та можливостей концентрацій фінансових ресурсів в перспективні сфери економіки;
- гнучкість вітчизняної банківської системи, що сприятиме переливанню фінансових ресурсів.

1. Євген Григоренко. Тенденції розвитку фінансового сектору // Цінні папери України, 2009 р., № 27 с.22-23
2. Поворозник В.О. Фінансовий ринок України на сучасному етапі: проблеми та шляхи їх вирішення // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 1(2). – С. 127-132.
3. Інтернет ресурс: <http://www.dfp.gov.ua/>
4. Чернищук В.Р., Данькевич А.П. Розвиток ринку цінних паперів: проблеми і перспективи // Фінанси України. – 2008. – № 8. – С. 96-103.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Матвієць Максим

Науковий керівник: д. е. н., проф. Ковальчук К.Ф.

Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара

В до кризовий період на фінансовому ринку України спостерігалися суттєвий приріст кількісних параметрів та вдосконалення окремих якісних показників функціонування інституцій, представлених в різних секторах. Проте за останні роки обсяги ринку все більше показують суттєве відставання від світових, зокрема, якщо звернути увагу на організованому фондовому ринку співвідношення річного обсягу торгівлі акціями з ВВП не перевищує 1%, тоді як в США цей показник складає біля 400%, у Великобританії – понад 300%, Німеччині – 130%, Росії – 95%, Угорщині – 30%, Польщі – 20% [1]. При досить помірних впливаннях іноземного

капіталу в країну на фоні недорозвиненої інфраструктури аналітики передрікають велику ймовірність втрати самостійності розвитку українського ринку в контексті міжнародної конкуренції між фінансовими ринками.

Фахівці в Україні останнім часом все більше говорять про два основні блоки проблем розвитку фінансового ринку: недосконалість роботи регуляторів та розрахунково-депозитарної системи. Зокрема регулятор не здійснює активного моніторингу, не забезпечує на належному рівні захист прав мінори тарних інвесторів, не захищає капітал від репарації, жорстоке валютне регулювання ускладнює роботу з іноземними інвесторами, а податкове законодавство обмежує активність фізичних осіб на внутрішньому ринку, відсутній центральний депозитарій, неможливе кредитування цінними паперами тощо.

Дослідження стану основних елементів ринкової інфраструктури засвідчили величезний вплив бірж, банківської системи та держави. З'ясовано, що бірж в Україні забагато, але обсяги операцій на них невеликі. Загальне число зареєстрованих бірж в Україні протягом останнього десятиріччя зросло майже в п'ять разів.

Банки в інфраструктурі ринку за обсягами операцій та регулюючою роллю знаходяться на другому місці, вони виступають в якості розрахунково-платіжної інфраструктури на всіх сегментах ринку, в якості безпосередніх й основних учасників на фінансовому ринку. Якість розрахунків в Україні загалом не можна назвати високою, але наявною є позитивна динаміка – темпи росту дебіторської та кредиторської заборгованостей уповільнюються, прострочена частина зменшується. Кредитні відносини в Україні також характеризуються і зростанням обсягів операцій і збільшенням ефективності їх використання.

Небанківські фінансові інститути не в повну силу реалізують функцію залучення надлишкових коштів населення та трансформацію їх в інвестиційні ресурси, що можуть бути використані для фінансування реального сектору економіки.

Станом на 30. 09. 2010 р. в Україні було зареєстровано 2292 небанківських фінансових установ. З них найбільшу частину займають небанківські кредитні установи, учасники фондового ринку, страхові компанії. Найвищі темпи приросту активів за 2010 р., в порівнянні з 2009 р., продемонстрували недержавні пенсійні фонди (30,5%) та фінансові компанії (19,2%). Активи страхового ринку показали значно нижчу динаміку (12%). Небанківський фінансовий сектор в загальному обсязі активів становить 7%, що свідчить про незначний вплив на економіку України [2].

Ринкова інфраструктура повинна бути пропорційна рівню розвитку виробництва на кожному етапі розвитку суспільства. Сучасна економіка вимагає наявності потужних промислових і торгово-складських комплексів, інформаційно-комерційних мереж, високоефективних засобів фінансово-кредитних розрахунків тощо. Існує пряма залежність чим більше розвинута інфраструктура – тим розвинутіший фінансовий ринок країни.

В зв'язку з вищезазначеним, необхідно забезпечити реалізацію комплексних реформ, спрямованих на удосконалення функціонування фондового ринку та його інфраструктури, які повинні бути одним з центральних у комплексному реформуванні фінансових ринків та ринку капіталу країни. Реформи повинні стосуватись, в першу чергу, розвитку інфраструктури ринків капіталу, зосередження укладення договорів купівлі-продажу цінних паперів на фондових біржах та інших організаторах торгівлі цінними паперами, розбудови Національної депозитарної системи, удосконалення механізму захисту прав інвесторів та системи розкриття інформації на ринку, випуску та обігу фінансових інструментів [3].

Таким чином, основні правила і норми формування й розвитку ринкових інфраструктур в Україні наступні: урегульованість та керуваність процесу розвитку, взаємодоповнюваність та спадкоємність, синергетичний ефект, необхідність і достатність конкуренції, інформаційна забезпеченість, вільне переливання ресурсів, індикативність. Об'єктивно необхідним є існування і державних і недержавних об'єктів інфраструктури фінансового ринку, у зв'язку з чим терміново слід визначити законодавчий і економічний механізм їх дії. Для забезпечення достовірності інформації на ринку та запобігання обмеженню конкуренції державі необхідно унеможливлювати монополізацію з будь-якого боку, в тому числі власного.

Кожен елемент ринкової інфраструктури має бути відображеним у регуляторній діяльності інститутів управління, скерований на ефективний розвиток економіки та відповідати міжнародним стандартам якості обслуговування, взаємодії й керування.

1. *Белых И. Кризис – время для инноваций / И. Белых // Банковский менеджмент. – 2009. - №3. – С.8-13.*
2. *Вахненко Т.П. Фінансова криза в Україні: фактори, механізми дії, заходи подолання / Т.П.Вахненко// Фінанси України. – 2008. - № 10. – с 3-21.*
3. *До питання про удосконалення інституційних основ небанківського фінансового ринку України <http://www.niss.gov.ua/Monitor/oktober08/6.htm>*

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ РИНКУ ПОХІДНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

Луців Павло

**Науковий керівник: к.е.н., доцент Пруський О.С.
Тернопільський національний економічний університет**

Сучасний етап розвитку фінансового ринку визначається концентрацією фінансово-промислового капіталу та інтернаціоналізацією фінансових потоків. Внаслідок даних явищ можна прослідкувати, з одного боку, стрімке зростання дохідності фінансових установ, а з іншого – збільшення ризику. Найбільш ефективним методом мінімізації ризиків є хеджування, яке є засобом зменшення ризику шляхом укладання протилежної угоди. Інструментами хеджування є інструменти строкового ринку (деривативи) – опціони, форвардні та ф'ючерсні контракти. Саме похідні цінні папери зайняли наприкінці ХХ століття одне з найважливіших місць у фінансових відносинах.

На жаль, в Україні немає розгалуженого, ліквідного та достатньо капіталізованого фінансового ринку. Однією з причин даного явища були, з одного боку, відсутність розвинутого ринку деривативів та низька психологічна підготовленість суб'єктів господарювання до виконання операцій з ними, з іншого – низька зацікавленість банків виступати у ролі фінансових посередників на ринку. Тобто, тенденція підвищення ролі банків на ринку деривативів, що мала місце у світовій практиці, не прослідковувалась в Україні.

Загалом, дослідження строкових ринків та їх роль у глобальному фінансовому середовищі вивчали такі класики економічної теорії як Дж. Хікс, Дж. М. Кейнс, А. Маршал, Дж. Гоффман.

В Україні дослідженням строкових ринків Заходу та розробкою необхідних заходів щодо становлення ринку деривативів займаються О. Кузьмін, Л. Примостка, О. Сохацька, О. Мозговий.

Існує ряд класифікаційних ознак, за якими можна виділяти клас деривативів з-поміж фінансових інструментів. Зокрема, залежно від предмета угоди, фінансові інструменти поділяються на первинні і похідні. Вартість похідних цінних паперів походить з ціни чогось іншого (основи). Як правило, основу деривативу складають активи (сировинні матеріали, акції, житлові застави, нерухоме майно, облігації, позики), індекси (наприклад, відсоткові ставки, валютні курси, фондові індекси, індекси споживчих цін), або інші (такі як погодні умови).

Існує декілька визначень похідних цінних паперів, усі вони є подібними між собою, проте кожне з них містить певні аспекти, які не використовуються в інших тлумаченнях. Внаслідок цього можна зробити висновок, що засади ринку похідних фінансових інструментів досі не були чітко визначені у законодавстві.

Сучасний стан ринку деривативів як сектору фінансового ринку в Україні характеризується падінням статистичних показників внаслідок зменшення динаміки вкладень інших депозитних корпорацій (банків) у цінні папери загалом через сучасну несприятливу макроекономічну ситуацію та зменшення ресурсної бази банків. Так, обсяг вкладень банків у цінні папери на кінець 2009 року становив 39,3 млрд. грн., або зменшився за рік на 3,1% (за 2008 рік зростання становило 41,5%), переважно за рахунок зменшення у портфелі банків обсягу акцій та інших форм участі в капіталі. Частка вкладень у цінні паперів в активах скоротилася за 2009 рік з 4,2 до 3,9%, а відтак, скоротився обсяг операцій з деривативами, оскільки, як вже було зазначено, вартість активів є основою для визначення вартості похідних цінних паперів.

Для забезпечення стабільного розвитку ринку деривативів слід підвищити професійну компетентність спеціалістів, що працюють у даному секторі, а також стимулювати активність підприємців в укладанні угод з деривативами. Перший шлях полягає у створенні нової генерації фахівців, які матимуть достатній рівень знань з операцій з деривативами.

Другий полягає спрямуванні зусиль на зміну психологічних поглядів суб'єктів господарювання в укладанні угод з деривативами, оскільки сьогодні багато підприємців просто не розуміють усієї користі від укладання деривативних контрактів.

Отже, сучасний стан ринку деривативів в Україні визначається такими тенденціями як:

- недосконалість нормативної бази, що регулює операції з похідними цінними паперами;
- зменшення обсягів операцій з деривативами внаслідок несприятливої макроекономічної ситуації;
- психологічна невідповідність суб'єктів господарювання до виконання операцій з деривативами тощо.

У даній роботі приведені для прикладу шляхи розвитку даного ринку та забезпечення стабільності його функціонування у довгостроковій перспективі.

1. Ковальчук А.Т. Фінансове право України. Стан та перспективи розвитку. – К.: Парламентське видавництво. 2007. – 488 с.

2. *Операції банків на ринку цінних паперів // Річний звіт НБУ за 2009 рік, с. 68-70.*
3. *Міжнародні фінанси / За загал. Ред. О. Мозгового. – К.: КНЕУ, 2005. – 504 с.*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ В УКРАЇНІ

Засадна Юлія

**Науковий керівник: к.е.н., доц. Шкварчук Л.О.
Національний університет “Львівська політехніка”**

Недержавні пенсійні фонди (НПФ) є важливою складовою фінансового ринку в усьому світі. В Україні вони починають динамічно розвиватися лише зараз, що породжує певні проблеми. Серед них в сучасних умовах проблема формування ефективної соціальної політики України залишається однією з найскладніших. Найбільш проблемною її сферою є пенсійне забезпечення, яке в цілому спрямоване на матеріальне забезпечення пенсіонерів. Виконання даного завдання реалізується в Україні неповною мірою. Причинами такого стану справ є: 1) значна частка населення пенсійного віку; 2) значне число найманих працівників, що не сплачують внески до Пенсійного фонду; 3) нерозвинутість системи недержавного пенсійного страхування. Здійснення пенсійної реформи в Україні передбачає збільшення пенсійного віку, обмеження на встановлення максимального розміру пенсії, підвищення мінімального стажу, що спрямовано на подолання перших двох причин.

Добровільна накопичувальна система в Україні представлена недержавними пенсійними фондами – неприбутковими організаціями, що функціонують та провадять діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь своїх учасників із вкладенням коштів у пенсійні активи та управління ними [1]. За даними офіційної статистики, робота НПФ супроводжувалася позитивними показниками навіть у час фінансової кризи, лише наприкінці 2009 – на початку 2010 рр. простежується негативна динаміка деяких показників. Аналіз діяльності НПФ за останні 5 років (2006-2010 рр.) показав, що кількість укладених пенсійних контрактів зросла більше ніж у 2 рази (з 30,6 до 66,9 тис.шт.); кількість НПФ зросла у 1,9 разів (з 54 до 109 НПФ від 2006 до 2009 року і 103 НПФ на кінець 2010 року) [2]. Однак, незабезпеченість достатньою інформацією про діяльність НПФ громадян, їхня недовіра до недержавних установ, пояснюють незначну частку добровільної накопичувальної системи у трирівневій пенсійній системі України. Статистична база

показує динамічну зміну відносних показників НПФ, однак зміни абсолютних показників залишаються незначними.

Недержавне соціальне страхування називають добровільним, але іноді це не зовсім відповідає дійсності. Це можна пояснити існуючими в Україні НПФ та особливістю їх функціонування. Участь у відкритих НПФ, учасниками якого можуть бути будь-які фізичні особи незалежно від місця та характеру їх роботи є справді добровільними. Засновниками такого фонду можуть бути одна чи декілька юридичних осіб з урахуванням обмежень, встановлених для бюджетних організацій. Такий НПФ дозволяє залучити максимально широке коло вкладників та учасників. Корпоративний НПФ може бути заснований тільки юридичною особою, що є роботодавцем (або декількома такими юридичними особами) для участі в ньому своїх працівників. До такого фонду можуть приєднуватися роботодавці-платники). Професійний НПФ може бути заснований об'єднанням юридичних осіб-роботодавців, об'єднанням фізичних осіб, включаючи професійні спілки, або фізичними особами, пов'язаними за родом їх професійної діяльності (занять). Учасниками такого фонду можуть бути виключно фізичні особи, пов'язані за родом їх професійної діяльності (занять), визначеної у статуті НПФ. Особливості корпоративних і професійних НПФ свідчать про обов'язковість участі у них для певних категорій працівників.

На прикладі системи добровільного пенсійного страхування США, де здійснюють приватні пенсійні внески за місцем роботи, особисті пенсійні рахунки та пенсійні внески до страхових компаній, робимо висновок, що майбутній пенсіонер може щонайменше потроїти свою пенсію, докладаючи при цьому мінімальні зусилля. Адже приватні пенсійні внески за місцем роботи найчастіше здійснюють працедавці. Ці кошти для найманого працівника можна розцінювати як додаткову заробітну плату. За допомогою особистих пенсійних рахунків, громадянин може самостійно контролювати рівень майбутніх пенсійних виплат: «більше сплачує – більше отримуватиме». Аннуїтетні внески здійснюються страховими компаніями на особистий рахунок застрахованого.

Світовий досвід застосування добровільної системи недержавного пенсійного страхування і широка її підтримка з боку населення засвідчує великий позитивний вплив на економіку в цілому у вигляді залучення тимчасово вільних коштів НПФ як довгострокових інвестицій. Останні роки характеризуються кризою сучасної світової пенсійної системи, що пов'язують з непередбачуваністю і важко прогнозованістю фондового ринку, через який вона і здійснюється. Проблеми американських та

європейських пенсіонерів виникли через практичну відсутність обмежень щодо діяльності пенсійних фондів на фінансових ринках.

Опираючись на проведений аналіз переваг та недоліків сучасного функціонування НПФ України та міжнародного досвіду, можна зробити наступні пропозиції щодо активізації недержавного пенсійного страхування в Україні: 1) створити систему державних гарантій НПФ для позиціонування їх у громадян як надійного фонду зберігання коштів; 2) забезпечити належний контроль за дотриманням передбачених обмежень на інвестування коштів у корпоративні цінні папери; 3) розробити заходи з реалізації принципів діяльності НПФ, таких як: достатність, стабільність, професійна доброчесність. Реалізація зазначених напрямків дозволить підвищити рівень соціальної захищеності населення.

Розвиток недержавних пенсійних фондів в Україні дасть можливість громадянам забезпечити собі належний рівень життя після виходу на пенсію, перетворити НПФ на потужного інституційного інвестора на фондовому ринку України, стабілізувати політико-економічну ситуацію в нашій країні.

1. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 09.07.2003 № 1057-IV.
2. Інформація про стан і розвиток недержавного пенсійного забезпечення України // <http://www.dfp.gov.ua> – офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг
3. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: Навч. посіб. – 2-ге вид., випр. і доп. К.: Знання – Прес, 2003 – С.498-505.

МІСЦЕ І РОЛЬ НЕДЕРЖАВНИХ ПЕНСІЙНИХ ФОНДІВ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Перегорода Ганна

Науковий керівник: к.е.н., доцент Шкодін І.В.

Харківський інститут банківської справи УБС НБУ (м.Київ)

Обов'язковою умовою розвитку ринку пенсійного забезпечення в Україні в умовах інтеграції нашої держави у європейське співтовариство та посилення процесів глобалізації, є приведення його діяльності у відповідність до європейських стандартів. Розвиток пенсійних систем в країнах світу сьогодні доводить, що наявність накопичувального рівня пенсійної системи є свідченням стабільності та додаткових гарантій соціально-економічного захисту громадян відповідної країни. Наявність у складі накопичувального рівня пенсійної системи недержавних пенсійних

фондів, в свою чергу, дозволяє оцінювати рівень незалежності пенсійних накопичень громадян від політичних ризиків, притаманних державній системі пенсійного забезпечення.

Аналіз показників діяльності вітчизняного ринку пенсійного забезпечення свідчить про наявність позитивної тенденції поступового зростання його обсягів, однак на теперішній час він ще не відіграє належної ролі у розвитку національної економіки.

Мета даної роботи розглянути особливості інвестування активів недержавних пенсійних фондів та основні групи фінансових інструментів, придатних для використання недержавними пенсійними фондами, запропонувати нові механізми інвестиційної діяльності НПФ та окреслити шляхи підвищення її ефективності.

В Україні, як і в більшості європейських країн, диспропорція у співвідношенні молодого і старого населення посилюється. За прогнозами Інституту демографії та соціальних досліджень НАНУ, після 2030 р. активно працюючому населенню потрібно буде віддавати 130 % свого заробітку на покриття пенсій. виправити ситуацію може лише чітка позиція влади щодо запровадження другого і третього рівнів нової пенсійної системи.

Перший рівень пенсійної системи – це обов’язкове загальнодержавне пенсійне забезпечення. Другий рівень – накопичувальна система загальнообов’язкового державного пенсійного страхування. Третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення, в якій можуть брати участь добровільно як фізичні особи, так і юридичні особи-роботодавці.

Одним із основних суб’єктів недержавного пенсійного забезпечення є недержавні пенсійні фонди (далі – НПФ). Незважаючи на дуже малі обсяги концентрації НПФ на фінансовому ринку України, цей сектор динамічно розвивається.

Фондовий ринок слугує важливим механізмом нагромадження та перерозподілу активів пенсійних фондів. Діяльність НПФ на фондовому ринку передбачає: торгівлю цінними паперами, депозитарну діяльність зберігача та управління цінними паперами. Не дивлячись на те, що український ринок недержавних пенсійних фондів ще дуже молодий, обсяг активів, що перебувають в управлінні НПФ, за останні кілька років збільшився майже в чотири рази [2].

Аналіз сучасного стану фінансового ринку України з огляду на прийнятність інвестування пенсійних активів показав обмеженість наявного кола цінних паперів та інших інструментів, які визначені законодавством і частково задовольняють вимоги пенсійних фондів.

Основними класами активів, в які можуть інвестуватися кошти з накопичувальної пенсійної системи, є державні, муніципальні та корпоративні облігації, іпотечні цінні папери, акції підприємств, банківські депозити, ощадні (депозитні) сертифікати та деякі інші. Банківські депозити є традиційним інструментом фінансового ринку для інвестування інституційних інвесторів, пенсійних фондів зокрема.

Результативність вкладень пенсійних активів в банківські депозити знаходиться в сфері стійкої залежності між рівнем надійності банківських депозитів, рівнем доходності за банківськими депозитами та показниками фінансової стабільності внаслідок застосування знижених депозитних ставок.

Враховуючи початкову стадію розвитку діяльності НПФ в Україні, основна увага приділяється борговим цінним паперам. Одними з найбільш прийнятних інструментів для інвестицій пенсійних фондів вважаються державні облігації. Однак вітчизняна практика реструктуризації державою заборгованості в цінні папери та інвестиційна діяльність пенсійних фондів є несумісними, оскільки перенесення на більш віддалений строк платежів зі сплати доходу та погашення облігацій, а також зменшення таких платежів може призвести до невиконання пенсійними фондами зобов'язань перед учасниками.

Зважаючи на вищевикладене і світовий досвід управління пенсійними активами, сьогодні потрібно внести зміни до законодавства щодо розміщення пенсійних коштів НПФ.

Реального ринку акцій, що відповідає розміщенню пенсійних активів, ще довго не буде, і НПФ не залишиться нічого, крім інвестування у короткострокові високоризиковані інструменти. Тому потрібно запровадити нові державні цінні папери – пенсійні облігації, емітентом яких має стати НБУ.

1. Перепелиця Р. Формування інституціональної структури фондового ринку в післяприватизаційний період / Р. Перепелиця / Научные труды ДонНТУ. – (Серия: Экономическая”. – 2009. – С. 143–148.
2. Сухоруков А. І. Роль фондового ринку у забезпеченні економічної безпеки України / А. І. Сухоруков, О. В. Собкевич // Стратегічна панорама. – № 1. – 2008. – С. 125.
3. Чорній В. О. Еволюція можливостей / В. О. Чорній // Галицькі контракти. – № 14. – 2007. – С. 18.

Розділ 2

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Нежурін Максим

Науковий керівник: к.е.н., доц. Погореленко Н.П.

Харківський інститут банківської справи УБС НБУ(м. Київ)

Швидка зміна умов функціонування, відкритість зовнішньому середовищу, схильність до внутрішніх перетворень спонукають банківську систему до постійного удосконалення. Рівень розвитку економіки значною мірою залежить від стану банківської системи. Тому, потужна банківська система є необхідною умовою забезпечення сталого економічного зростання в Україні. Сьогоднішній стан її розвитку вимушує згадати про її недостатню стабільність та низький рівень довіри населення до банків. Причиною цього є те, що під час криз та інших фінансових негараздів країни достатньо мало банків можуть нормально працювати та виконувати свої боргові. Основою для зміцнення банківської системи України, підвищення її надійності та стійкості до криз є достатній рівень капіталізації. Сумарний балансовий капітал усіх банків України приблизно дорівнює розміру капіталу одного із провідних зарубіжних банків – становить близько 5,4% до ВВП.

Іншою проблемою розвитку банківської системи є те, що 55% української економіки перебуває у «тіні». Занадто низька капіталізація вітчизняних банків, особливо у зв'язку із вступом України до СОТ, може призвести до того, що вони стануть неконкурентоспроможними порівняно з іноземними (нині у банківській системі України знаходиться близько 39,1% іноземного капіталу).

Для банків з недостатньою капіталізацією з боку НБУ має бути передбачено такі заходи впливу: зобов'язання продажу акцій; заборона на виплату дивідендів; обмеження на рівень відсоткових ставок за зобов'язаннями; заборона на виплату надлишкових компенсацій менеджменту і на прийняття депозитів від банків-кореспондентів; введення обмежень на сплату відсотків за боргами та здійснення операцій, які істотно відрізняються від їх звичайної діяльності.

Аналіз структур банківської системи України, свідчить про те, що за станом на 1.12.2010 року в Україні зареєстровано 195 банків, кількість діючих банків становить 175 банків, кількість банків, що перебувають на стадії ліквідації 5.

Разом із тим, кількість банків та їх філій у розрізі регіонів, свідчить про те, що фактично кожен регіон характеризується досить високою концентрацією банківських установ, які в основному представлені філіями банків. Майже усі головні офіси банківських установ розташовані у м. Києві.

По суті, така велика кількість банківських установ повинна була б повністю забезпечувати потреби населення у банківських послугах. Але, як відомо, якість банківських послуг лише до певної міри залежить від кількості банківських установ, представлених на ринку послуг для фізичних осіб.

Спектр та обсяги послуг що надаються банками залишаються досить обмеженими – тоді, як сучасні умови господарювання вимагають нових форм та методів банківської підтримки. У промислово-розвинутих країнах заходу накопичений багатий досвід інновацій, в тому числі і в банків, частина якого представляє безперечний інтерес для банків, і може бути з успіхом використана з урахуванням специфічних умов розвитку України.

Говорячи про перспективи діяльності української банківської системи, слід сказати, що для забезпечення відповідного рівня конкурентоспроможності вона повинна забезпечити відповідний рівень фінансової стабільності.

Основними шляхами покращення результативних показників у подальшому мають бути прогресивні структурні зміни в активах, капіталі, зобов'язаннях банків, підвищення дохідності активів за рахунок скорочення частки не дохідних і проблемних активів, а також зниження вартості запозичених та залучених коштів витратності діяльності, насамперед унаслідок скорочення адміністративних витрат тощо.

Таким чином, загострення проблеми підвищення капіталізації банківської системи активізувало роботу центрального банку держави та органів виконавчої влади, що спричинило ряд заходів на вирішення даної проблеми. Тому, для підвищення ефективності капіталізації банківських установ України, необхідно передусім поглибити сам процес капіталізації, розробити ефективну стратегію в цьому напрямку, забезпечити стабільність нормативної бази Національного банку України, покращити діяльність валютного та фондового ринків, удосконалити процес оподаткування банківських установ та спрямувати діяльність банків на покращення їх фінансової діяльності. Це, власне, і є предметом подальших наукових досліджень автора.

1. Гідулян А. Державна фінансово-кредитна політика в площині розвитку банківської системи України / Гідулян А. // Вісник Національного банку України. - № 10. - 2009. - С 35 – 39.
2. Зарицька І.А. Особливості функціонування банківського капіталу в глобальному економічному просторі // Актуальні проблеми економіки - 2009. - № 2(92) –С.129-141.
3. Карчева Г. Основні проблеми розвитку банківської системи України в посткризовий період та шляхи їх вирішення// Вісник Національного банку України. - №8. - 2010. - С. 26-32.
4. Пілявський А., Вовчак О., Маців Ю., Хома Т. Ефективність діяльності української банківської системи (2005-2009). Методологія аналізу фронтів// Вісник Національного банку України. - №4. - 2010. - С. 16-41.

ВАЛЮТНА ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРОВЕДЕННЯ

Галешук Світлана

**Науковий керівник: к.е.н., доц. Васильчишин О. Б.
Тернопільський національний економічний університет**

З переходом українського господарства до ринкових структур та до формування нових методів монетарного регулювання економіки все більша увага приділяється валютному ринку та валютним операціям. Особливо відчутним вплив курсової динаміки на розвиток економіки став у період світової фінансової кризи, яка створила значні труднощі для розвитку переважної частини країн світу, спровокувавши різку девальвацію національних грошових одиниць, тому валютні відносини набувають стратегічного значення, так як їх порушення можуть дезорганізувати систему міжнародних зв'язків країни. Відкритість української економіки та зростання зовнішньоторговельних операцій змушують змінювати принципи і механізми здійснення валютної політики відповідно до світових тенденцій розвитку фінансових ринків.

Метою роботи є аналіз особливостей здійснення валютної політики в період кризових явищ в економіці України та в посткризовий час, дослідження світового досвіду використання інструментів монетарного регулювання, висунення власних пропозицій щодо покращення валютного регулювання в країні. В роботі використовували методи дослідження: емпіричний, метод компонентного аналізу, елементи статистичного аналізу фактичного матеріалу, метод зіставлення.

Пропонуємо власну інтерпретацію поняття валютна політика як комплексу заходів та механізмів, що забезпечують досягнення довгострокових цілей державної економічної політики у сфері валютних відносин.

Щодо реалізації валютної політики на сучасному етапі, то слід проаналізувати певний ряд чинників, що вплинули на коливання гривні впродовж 2008-2010 рр. Так, уже у травні 2008 року відбулася ревальвація гривні. На розгортання такої ситуації вплинули дії Національного банку України (наприклад, центральний банк не викупував надлишок валюти банків впродовж травня-липня 2008 року), який за допомогою ревальвації вирішив стримати наростання інфляційних процесів.

Ревальвація гривні змінилася девальвацією у жовтні 2008 року, що означало офіційне зниження курсу національної грошової одиниці відносно іноземних валют або міжнародних розрахункових одиниць.

В українській практиці основними чинниками курсоутворення гривні є: стан платіжного балансу, темп інфляції та ступінь довіри до національної валюти, рівень доларизації економіки, валютно-курсова політика Національного банку України та спекулятивні валютні операції [1, с. 8]. Спираючись на це, можна виокремити кілька основних причин девальвації гривні в даний період. Серед них - залучення банками зовнішніх запозичень з метою кредитування в Україні. Очевидно, що потреба обслуговування даної заборгованості зумовлює підвищення попиту на долари США.

При цьому центральний банк не зміг вчасно передбачити кризові явища на валютному ринку. У результаті, валютні інтервенції у жовтні 2008 року не мали такого значного ефекту, який вони змогли б принести перед розгортанням кризових явищ, вказавши на можливість Національного банку підтримувати і надалі стабільний курс гривні, що припинило б поширення панічних настроїв серед економічних агентів.

Впродовж наступних дванадцяти місяців центральний банк прийняв зміни щодо регулювання валютного ринку з метою зниження валютних спекуляцій. Наприклад, Національним банком України запроваджено обмеження щодо купівлі та обміну іноземної валюти, необхідної для проведення розрахунків з нерезидентами за імпортом продукції, яка має здійснюватися лише за умов фактичного надходження товару на територію України [2, с.17].

З огляду на це вважаємо, що у коротко- та середньостроковій перспективі в період нестабільності на фінансовому ринку збереження рівноваги курсу національної валюти може здійснюватися в основному за рахунок інтервенцій та адміністративних методів. До нормативних заходів доцільно було б включити наступні:

➤ запровадження обмежень на здійснення зовнішніх запозичень комерційними банками;

➤ контроль над виконанням санкцій щодо здійснення розрахунків у іноземній валюті на внутрішньому ринку;

➤ посилення обмежень щодо спекулятивних операцій банків на валютному ринку аж до позбавлення цих установ письмового дозволу на здійснення операцій з іноземною валютою і навіть ліцензії;

➤ розробка чітких стандартів дій регулятора при різних можливих сценаріях розвитку подій на ринку банківських послуг та валютному ринку.

У довгостроковій перспективі забезпечення стабільності національної грошової одиниці має супроводжуватися відповідним розвитком економіки країни, посиленням конкурентоспроможності українських підприємств, збільшенням частки ринку України виробників вітчизняної продукції, стимулюванням виробництва нових товарів, що передбачає здійснення законодавчих змін та структурної перебудови економіки.

Такі зміни у грошово-кредитній та виробничій сферах зможуть підтримувати стабільність, а особливо прогнозованість валютного ринку та посилять довіру до гривні як до основного засобу платежу і нагромадження в Україні.

1. Береславська О. Чинники курсової нестабільності в Україні // *Вісник НБУ*. – 2009. – № 2. – С. 8-14.

2. Нідзельська І. Валютна політика: основні етапи та особливості реалізації в Україні // *Банківська справа*. – 2009. - № 4. – С. 12-18.

АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗРОСТАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Пристаї Петро, Карасовський Тарас

Науковий керівник : к.е.н., доц.. Коцовська Р.Р.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

Постановка проблеми. Світова фінансова криза негативно позначилася на економічному розвитку України. Особливо гостро переживає її наслідки банківська система країни. Тому виникає потреба у всебічному аналізі основних індикаторів стану банківської системи та у пошуку шляхів виходу з кризи і ліквідації її негативних наслідків.

Метою статті є аналіз стану банківської системи України в період економічної кризи та перспективи її подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. На економічний розвиток будь-якої країни впливає не лише розвиток науки, техніки та новітніх технологій, а й значною мірою ступінь розвитку національної банківської системи. Стабільний і прогресивний розвиток банківського сектора є одним з важливих умов подальшого розвитку ринкової економіки через мобілізацію та перетворення тимчасово вільних коштів у капітал, що працює [1].

Аналізуючи стан банківської системи, необхідно насамперед визначити основні проблеми, які призвели до фінансової кризи, а саме:

- неякісне кредитування;
- спекуляції на валютному ринку;
- втрата довіри до банків фізичних осіб через затримку видачі їхніх депозитів;
- залучення валютних кредитів від материнських банків і надання їх резидентам.

Основні показники діяльності банків через ці проблеми вказані в таблиці 1 і в таблиці 2.

Таблиця 1

Основні показники діяльності банків України [2]

Показники	2007	2008	2009	2010	01.01.2011
Кількість зареєстрованих банків	193	198	198	197	194
Що мають ліцензію НБУ	170	175	184	182	176
З іноземним капіталом	35	47	53	51	55
Зі 100% іноземним капіталом	13	17	17	18	20
Активи банків (млн.грн)	340179	599396	926086	880302	942088
Власний капітал (млн.грн)	42566	69578	119263	115175	137725
Зобов'язання банків (млн.грн)	297613	529818	806823	765127	804363

Таблиця 2

Доходи і витрати банків України [2]

	01.01.2010		01.01.2011	
Показник	Сума, млрд. грн.	%	Сума, млрд. грн.	%
Доходи	143,1	100,0	136,8	100,0
Процентні доходи	121,2	84,7	113,3	82,8
Комісійні доходи	16,2	11,3	15,3	11,2
Витрати	171,1	100,0	149,8	100,0
Процентні витрати	66,6	38,9	61,4	41,0
Витрати в резерви	65,4	38,2	46,2	30,8
Комісійні витрати	3,0	1,7	2,7	1,8
Чистий прибуток (збиток)	-28,0	x	-13,0	x

Економічна активність в Україні відновлюється після кризи, але її якість залишається низькою. Ситуація в банківській системі все ще складна: спостерігається низька кредитна активність банків, їх діяльність залишається збитковою, значною залишається кількість збиткових банків.

Збитковість банківської системи виникла, в першу чергу, через неякісну кредитну діяльність, але окрім того знизилася довіра до банків з боку населення, а отже, наявна незначна мобілізація ресурсів банками порівняно з потенційними її можливостями; присутній низький рівень довгострокового кредитування; низький (порівняно зі світовим) рівень розрахунків між клієнтами (хоча і відбувається досить активний розвиток у даному напрямі – введення платіжних карток, утворення національної системи масових електронних платежів населення як один із основних напрямів роботи НБУ та ін.) [1].

Банківські установи України поступово впродовж 2009-2010 років старалися відновити довіру населення до банків, що призвело до збільшення депозитів фізичних осіб, зростання обсягу кредитів, наданих юридичним особам, зниження ставок за кредитами [5].

За станом на 01.01.2011 активи банків становили 942,1 млрд. грн., а за станом на 01.01.2010 активи банків становили 880,3 млрд. грн. Таким чином, порівняно з попереднім роком активи зросли на 7% [4].

Збільшення депозитів фізичних осіб позитивно вплинуло на динаміку загального обсягу основних зобов'язань банків, які впродовж 2010 р. збільшилися на 1.0%, або на 2.6 млрд. грн. [3].

Аналіз стану банківської системи України дає можливість виявити основну проблему, вирішення якої сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських банків і створенню в країні банківської системи світового рівня. Такою проблемою є низький рівень капіталізації комерційних банків. За цим показником вітчизняні банки настільки відстають від іноземних, що навіть за сприятливих умов їм буде важко конкурувати не тільки на світовому ринку, а й всередині країни, якщо останні вирішать серйозно закріпитися на нашому ринку.

На основі вищевикладеного можна зробити висновок, що основними напрямами діяльності з подолання проблем розвитку банківської системи України повинні стати:

- 1) підвищення рівня капіталізації банківського сектора за допомогою залучення додаткового акціонерного капіталу;
- 2) вдосконалення методики розрахунку обсягів регулятивного капіталу та нормативів ризику;

3) підвищення якості та конкурентоспроможності банківських послуг шляхом заміщення готівкових розрахунків на безготівкові платіжні інструменти;

4) збільшення присутності іноземного капіталу в національній банківській системі має відбуватися з урахуванням усіх позитивних і негативних чинників, потенційних ризиків.

5) грамотна оцінка забезпечення кредиту;

6) виконання всіх умов депозитних договорів.

1. Береславська О. Актуальні проблеми курсової політики України // Вісник НБУ. – 2010. – № 2. – С. 16–20.

2. Бюлетень Національного банку України № 01/2011 (214) – С. 3-9.

3. Динаміка фінансового стану банків України на 1 січня 2010 року // Вісник НБУ. – 2010. – № 2. – С. 44.

4. Основні показники діяльності банків України [електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/dynamics.htm#top.

5. Фінансові результати діяльності банків України за станом на грудень 2009 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aub.com.ua>.

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Борисова Тетяна

Науковий керівник: д.е.н., доцент Герасимова С.В.

Феодосійська фінансово-економічна академія

В умовах розвитку ринкових відносин, виходу вітчизняної економіки з кризи та задля забезпечення стабільності економічного зростання важливого значення набуває інвестиційна діяльність економічних суб'єктів. Економічний розвиток будь-якої країни залежить не лише від рівня розвитку сучасних технологій і техніки, а великою мірою визначається ступенем розвитку банківської системи. Тому в системі відтворення української економіки банківським інвестиціям належить важлива роль у відновленні і збільшенні економічного потенціалу, а отже, забезпеченні високих темпів економічного зростання.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває аналіз проблем та перспектив розвитку інвестиційного потенціалу вітчизняної банківської системи в умовах нестабільності ринкової економіки та визначення шляхів забезпечення його стабільного розвитку в сучасних умовах.

Дана проблема знайшла висвітлення в працях ряду українських економістів, зокрема: Боровікової М., Малюкової Н., та інші. Але ця проблематика, при всій її актуальності, потребує нових практичних досліджень в умовах фінансово-економічної кризи.

Метою даної роботи є дослідження проблем та перспектив подальшого розвитку інвестиційного потенціалу банківської системи в умовах фінансово-економічної кризи та розробка рекомендацій щодо забезпечення його стабільної роботи.

Банківська система в економіці займає особливе становище. Уособлюючи одночасно й позичальника, і кредитора, банки відіграють важливу роль у русі капіталів. З цієї самої причини банківська діяльність криє в собі небезпеку підвищеного соціально-економічного ризику. Саме тому загальний аналіз інвестиційного потенціалу був би неповним без аналізу активів як напряду використання ресурсів. Більшу частину загальних активів банків становлять кредитні операції – 81,5 % (станом на 01.01.2009). Вкладення в цінні папери займають 4,4 %, основні засоби й нематеріальні активи – 4,1 %.

Проблемою, яка створює перешкоди на шляху активізації банківської діяльності в інвестиційному процесі, є низька капіталізація банківської системи загалом, а також існування значної кількості дрібних банків.

Від’ємний фінансовий результат по системі банків на 01.10.2009 склав 20,9 млрд. грн., що пов’язано з подальшим зростанням витрат вищими темпами у порівнянні з доходами.

Найбільшу питому вагу у структурі витрат продовжують займати відрахування в резерви під активні операції банків, які порівняно з відповідним періодом минулого року зросли у 6 разів і на 01.10.2009 досягли 51 млрд.грн. (39% витрат).

Важливо також зазначити те, що обсяг чистого притоку прямих іноземних інвестицій у IV кварталі 2009 року залишався на достатньо низькому рівні – 1,2 млрд. дол. США, насамперед внаслідок високих внутрішніх ризиків напередодні президентських виборів. Суттєву частку від притоку прямих іноземних інвестицій складала надходження, призначені на рекапіталізацію банків з іноземним капіталом. Зокрема, в IV кварталі до Сведбанку надійшло 408 млн. дол. США, до Правексбанку – 73 млн. дол. США.

На відміну від корпоративного інвестування специфіка банківської інвестиційної діяльності великою мірою зумовлюється характером і обсягом сформованої ресурсної бази. Досліджено, що джерелами інвестиційних ресурсів можуть бути власний капітал і грошові ресурси,

залучені банком на довгостроковій основі. Сьогодні банкам ще не вдалося залучити значні обсяги довгострокових ресурсів, що, своєю чергою, гальмує їхню інвестиційну активність. Нині більшість банків не має у своєму розпорядженні достатньої власної бази для великих і надійних позичкових операцій інвестиційного характеру.

Отже, для забезпечення розвитку інвестиційного потенціалу банківської системи уряду та НБУ слід вжити комплексних заходів з підтримки її ліквідності, включаючи: надання державних гарантій по зобов'язаннях фінансових інститутів; участь держави в їх капіталізації; захист заощаджень і депозитів; оздоровлення банківських рахунків, у тому числі за рахунок роботи з «поганими» активами. Також ситуація вимагає здійснення цілеспрямованої державної інвестиційної політики, яка б сприяла зміцненню процесів накопичення інвестиційних ресурсів у банківській системі, впорядкуванню їх використання, збільшенню частки інвестиційного спрямування.

Ефективною така політика може бути лише за умови забезпечення прозорості, доступності банківської інформації для зацікавлених сторін, постійний моніторинг її наслідків.

На рівні банку політика має полягати в удосконаленні управління активами, ризиками, підвищення якісного рівня менеджменту в цілому. Реалізація запропонованих заходів дасть змогу підвищити фінансову стабільність і стійкість банківської системи України. Разом з тим, державна підтримка банків повинна мати тимчасовий характер і обов'язково передбачати реальну віддачу у вигляді кредитування реального сектору економіки.

РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК БАНКІВ

Гаталяк І., Чабан Ю.

Науковий керівник: к.е.н. Рисін М.В.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м.Київ)

Постановка проблеми. Регіональність у банківській системі постає важливим фактором ефективності комерційних банків України, і їх подальший розвиток має відбуватися із урахуванням особливостей регіону, де вони створені. Можна також стверджувати, що в сучасних умовах питання регіоналізації стають наріжним каменем процесу формування стратегії розвитку держави в цілому та її фінансової системи зокрема.

Метою статті є дослідження запровадження концепції регіонального розвитку банків України та напрямів її реалізації.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку банківської системи України існує об'єктивна необхідність їх структурування та спеціалізації. Мережа відділень великих банків сконцентрована переважно в містах та районних центрах, тому доступ, зокрема сільського населення, до банківських послуг є обмеженим.

Регіональне представництво банку є сполучною ланкою між центральним офісом і регіоном, носієм цінностей і стратегії банку для клієнтів на місцевому рівні, водночас воно забезпечує зворотний зв'язок, аналізуючи потреби, інтереси та потенціал наявних і потенційних клієнтів (фізичних та юридичних осіб) з метою подальшого просування продуктів банку в регіоні.

Регіональний розвиток банків – це ефективні позитивні зміни банківської системи, спрямовані на використання в якості конкурентної переваги внутрішнього потенціалу кожного регіону, підтримку місцевої економіки, збалансований розвиток територій, які реалізуються на рівні банку та регіону в рамках виконання політики регіонального розвитку банку, області, держави.[1]

На загальнодержавному рівні політика регіонального розвитку банків має забезпечувати: дотримання стратегічних інтересів держави у сфері фінансового посередництва у всіх регіонах; вирівнювання регіональних диспропорцій; єдність фінансової системи держави, яка складається з фінансових систем регіонів; сталий розвиток територій; підтримку економічного зростання; нормативне забезпечення та регулювання регіонального розвитку банків.

Регіональний розвиток банків може відбуватися в напрямках спеціалізації банківської діяльності, за територіальним принципом, або за участі іноземного капіталу. На даний момент в Україні не вирішено проблеми створення мережі спеціалізованих банків(кооперативних, іпотечних, інвестиційних) незважаючи на наявність законодавчих передумов. Територіальний принцип прослідковувався до 2007 р., коли були встановлені для кожного рівня мінімальний розмір статутного капіталу, в залежності від кількості областей, які охоплює мережа філій та відділень банку.

Присутність іноземного капіталу, однозначно, є стимулюючим фактором для економіки. Внаслідок вступу України до СОТ були істотно змінені умови виходу на фінансовий ринок нашої держави іноземних банків. У майбутньому це позитивно вплине на рівень конкуренції у галузі,

а отже, слугуватиме важливим фактором саморегулювання фінансових установ, оскільки зменшення ефективності, надійності, кількості послуг та якості обслуговування у вітчизняних установах означатиме відтік клієнтів до філій іноземних банків.

Банки з іноземним капіталом або філії іноземних банків мають діяти на регіональному або загальнодержавному рівнях. Їх діяльність повинна зосереджуватися на обслуговуванні фізичних осіб та бізнес-проектів у сфері зовнішньоекономічних відносин.[1]

Банки розташовані по території України вкрай нерівномірно, що пов'язано з концентрацією виробництва. Звертає на себе увагу той факт, що більше 50% банків перебуває в Києві та Київській області. Як правило, такі банки мають філії та відділення в інших регіонах, основна функція яких акумуляція коштів. Більш як п'ята частина банків зосереджена у найрозвинутіших промислових регіонах. У південній сільськогосподарській зоні зосереджено 15% банків. У північних і західних областях України частка самостійних банків не перевищує 5% [1].

Основними регіонами де зареєстровані банки є: дніпропетровська область 13 банків; донецька область 11 банків; харківська область 10 банків; одеська область 9 банків; львівська область 4 банки і найбільше Київ та київська область 110 банків.[3]

В той же час за розмірами банків (розміром сплаченого статутного капіталу) також лідирують промислові регіони із розвинутою інфраструктурою. Невисокими середніми розмірами сплаченого статутного фонду банків характеризуються сільськогосподарські регіони.

Україна у своєму розвитку зіткнулася з такими проблемами, як і країни Західної Європи у післявоєнний період: із необхідністю реструктуризації промисловості та стимулювання розвитку малого й середнього підприємництва, диспропорцією в економічному розвитку регіонів, концентрацією банківських капіталів в окремих регіонах. Долаючи ці проблеми, згадані країни поряд із низкою інших заходів вдавалися до реструктуризації банківської системи. Загальною ознакою реструктуризації банківських систем Франції, Італії, Німеччини, Швейцарії було створення регіональних банків. [2]

Концепція регіонального розвитку банків України передбачає: аналіз потреб окремих регіонів у сфері банківського обслуговування та розробку регіональних програм розвитку банківського сектору; проведення досліджень (у тому числі моделювання економічних процесів) з метою визначення науково обґрунтованої кількості банківських установ, які мають діяти в масштабах окремого регіону, оптимальної концентрації

філій та відділень, проведення маркетингових досліджень; забезпечення вільної конкуренції та прозорості банківської системи; стимулювання трансформаційних процесів серед банків (укрупнення, реорганізації, переорієнтації) та формування в населення позитивного ставлення до місцевих банків, зокрема кооперативних [1]

Ми вважаємо, що в майбутньому основною метою створення і розвитку регіональних банків в Україні – є соціально-економічний розвиток власне регіонів, а значить, держави у цілому.

1. *Стаття УДК 336.71(477):338.24 «Основні напрями регіонального розвитку банків України», М.В. Яремчук.*
2. *www.grinchuk.lviv.ua, «Банківська система України в ринковій економіці».*
3. *Бюлетень національного банку України, липень 2010, ст.180*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ ДО ЗАКОНОДАВСТВА ЄС

Лєскова О. І.

Наук. керівник: к. е. н., доц. Момот О. М.

Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (м. Полтава)

Україна пройшла складний шлях до того, як здобути незалежність. На даному етапі розвитку досить важливими для нашої держави є перспектива входження до європейського простору. Європейська інтеграція є еволюційним процесом, що зумовлює обов'язок держави, яка претендує на вступ до Європейського Союзу (ЄС) достатньою мірою продемонструвати свій прогрес. Особливістю європейської інтеграції у банківській сфері – проникнення права ЄС у систему національного права. Основною причиною є те, що кожній окремій державі-членові досить важко дотримуватися різних стандартів і процедур. Тому на даному етапі розвитку банківської системи України досить важливим є вирішення питання імплементації (процес транспонування актів законодавства) норм банківського законодавства відповідно до законодавства ЄС, а також удосконалення уже існуючої законодавчої бази в нашій державі.

Проблематика європейської інтеграції знайшла широке висвітлення в економічній літературі. Наукове обґрунтування інтеграційних процесів України наведено у працях таких відомих учених як: О. Білорус, М. Долішній, Р. Кашпир, С. Кульпінський, Д. Лук'яненко, В. Мусієць,

Ю. Полунєєв, А. Ревенко, О. Шаров, В. Міщенко, В. Стельмах, С. Тігіпко, М. Савлук, А. Яценюк та інші. Разом з тим питання розвитку банківської системи за рахунок реформування чинного законодавства з урахуванням євроінтеграційних процесів України залишаються не достатньо дослідженими, тому дана тема є досить актуальною на сучасному етапі розвитку банківництва в Україні.

Банківська система є ключовим елементом реформування економіки України. Це не тільки впливає на правову практику, а й підпорядковує правову думку її потребам, стимулює розвиток нових галузей і відповідно формує нові правові засади кредитно-фінансового механізму в державі, тому метою роботи є дослідження раціональних шляхів інтеграції банківської системи України в європейський простір за рахунок трансформації нормативно-правової бази.

В нашій країні спостерігається досить велика кількість невирішених проблем пов'язаних з банківською сферою. До основних проблем, що не сприяють розвитку банківської системи України необхідно віднести наступні:

- низькі доходи більшості населення;
- недовіра клієнтів (пов'язано з фінансовою кризою, що розпочалася в кінці 2008 року);
- відсутність надійної системи гарантування вкладів;
- значна кількість збиткових підприємств;
- відсутність стабільних джерел надходження ресурсів до комерційних банків (хоча вимоги по резервам досить високі);
- концентрація кредитних ризиків;
- вузькість асортименту послуг (в іноземних банках налічується понад 300 видів різних послуг);
- недосконалість законодавства, що регулює відносини в банківському секторі економіки.

Слід зазначити, що основною проблемою на шляху інтеграційних процесів в Україні є нерегульованість законодавчої бази зі стандартами ЄС. Тому доцільно приділити значну увагу вирішенню цієї проблеми.

Реалізуючи стратегію інтеграції до європейського союзу Україні потрібно проводити процеси гармонізації національного законодавства, тобто приводити його у відповідність з нормами права ЄС. Розвиток міжнародних зв'язків, реалізація програми інтеграції України до ЄС у банківській сфері сприяють плідному співробітництву Національного банку України з міжнародними фінансовими організаціями та співпраці з

центральними банками й фінансовими установами розвинених країн [1, с. 37].

Для приведення вітчизняного законодавства в сфері банківництва до стандартів ЄС в нашій державі існує ЗУ «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу», відповідно до якого Кабінет Міністрів України має:

- привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

- відповідно до своєї компетенції забезпечити прийняття нормативно-правових актів, передбачених цим Законом;

- забезпечити приведення міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади їхніх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом;

- у проектах законів про Державний бюджет України на відповідний рік передбачати кошти на фінансування Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу [2].

Ще одним із шляхів трансформації банківського права є впровадження різних проектів, що будуть сприяти розвитку кредитно-фінансового механізму країни, зокрема, таким став Проект Твіннінг (Twinning) «Посилення потенціалу Національного банку України через наближення до стандартів Європейського союзу щодо діяльності центральних банків». Цей проект спрямований на підтримку банківського сектору України. Твіннінг уже довів свою ефективність як засіб гармонізації законодавства й запровадження передових практик державного управління в органах влади багатьох країн, цінний досвід послугує і Україні [3, с. 14].

Обравши курс на інтеграцію в Європейський Союз, Україна фактично зобов'язується перед своїм народом і європейською спільнотою докорінно реформувати всі сфери суспільного життя, зокрема й докорінно реформувати власну банківську систему, відповідно до наявних у ЄС стандартів.

З вищесказаного можна зробити висновок, що Україна і, безпосередньо, Національний банк України беруть активну участь у процесі адаптації національних правових норм до європейського законодавства у сфері монетарної політики та банківської справи. Проте, нажаль, в Україні на сьогодні невідпрацьовані механізми постійної адаптації національного банківського законодавства. Внесення змін і прийняття нових Директив в

ЄС повинно автоматично спонукати до нормотворчого процесу у суб'єктів законодавчої ініціативи.

Отже, інтеграція банківської системи України в європейський фінансовий простір можлива за рахунок імплементації норм та принципів регулювання банківської діяльності в ЄС. Для цього необхідно:

1. Врегулювати спірні питання в чинному українському законодавстві (потрібно більш детально проаналізувати законодавство, що регулює правовідносини на ринку банківських послуг, оскільки воно, хоча і прогресує, проте ще не повною мірою відповідає потребам ринкової економіки, а тим паче законодавству ЄС);

2. Імплементувати норми банківського законодавства до законодавства ЄС за рахунок:

–по-перше, опрацювання законодавства ЄС із питань, що регулюють банківську справу, зокрема з питань банківського нагляду, міграції капіталу тощо;

–по-друге, визначення переліку законодавчих актів, у першу чергу базових нормативних актів НБУ, які необхідно проаналізувати щодо їх відповідності до законодавства ЄС (наприклад, проект положення НБУ про електронні гроші спрямований на часткове регулювання діяльності емітентів електронних грошей – потрібно на основі аналізу привести у відповідність до законодавства ЄС);

–по-третє, розробити сам механізм перегляду законодавчих актів ЄС.

1. *Проблеми реформування банківської системи України в контексті європейської інтеграції Інформаційно-аналітичні матеріали.* – К : 2007. – т. №8 – С. 35 – 43.
2. *Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Закон України від 18.03.2004 № 1629-IV (ред. діє з 01.01.2011) / Портал Ліга-закон // Режим доступу : search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2009_01_14/an/144/T041629.html.*
3. *Пацера М. Національний банк України наближається до стандартів Євросоюзу / М. Пацера // Вісник Національного банку України. – 2010. – №3 – С. 14-15.*

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ РЕГУЛЮВАННЯ ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Сівчук Тетяна

Науковий керівник: к.е.н., доц. Галапуп Н. Д.
Тернопільський національний економічний університет

Актуальність теми. Валютний ринок України, як і валютні ринки більшості країн світу, значною мірою відображає стан економіки країни. На сьогодні він є найбільш чутливою і вразливою сферою порівняно з іншими різновидами економічних відносин. Це означає, що його нестабільність може спричинити виникнення і загострення проблем у інших секторах економічної системи країни. Зазначені обставини обумовлюють необхідність пошуку та безперестанного вдосконалення засобів впливу держави на діяльність валютного ринку України загалом та вдосконалення існуючої нормативно-правової бази зокрема.

Проблематикою дослідження валютного ринку України займаються як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема, О. Дзюблюк, О. Пруський, Ф. Журавка, С. Яременко, Г. Юрчук, Ю. Блащук, М. Фатєєв, А. Захаров та інші.

Метою роботи є вивчення основних проблем та шляхів вдосконалення нормативно-правової бази регулювання валютного ринку України.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні, основним нормативно-правовим актом, який регулює діяльність валютного ринку, є Декрет Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19 лютого 1993 року. Він регулює операції з валютними цінностями, визначає статус валюти України, як єдиний законний засіб розрахунків на території України, містить дефініції понять, якими оперує валютне законодавство, встановлює загальні принципи валютного регулювання, а саме: обов'язкове ліцензування при здійсненні валютних операцій, також обов'язкове декларування валютних коштів, функції державних органів та установ кредитно-фінансового характеру при регулюванні та здійсненні валютних операцій, права та обов'язки суб'єктів валютних відносин, відповідальність за порушення валютного законодавства тощо.

Проте, на нашу думку, Декрет КМУ «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» має певні *недоліки*, основними з яких є наступні:

- відсутність класифікації валютних операцій, що є важливим аспектом для визначення правового режиму того чи іншого виду операцій;
- не закріплено цілі, напрями, форми і види валютного контролю;
- чітко не визначено компетенцію органів державного управління у сфері валютного регулювання і контролю.

Відповідно до зазначеного Декрету, основним органом валютного регулювання в Україні є Національний банк України, проте він передбачає виконання окремих функцій регулювання й іншими органами державного управління. Але в Декреті не міститься вказівок на наявність єдиної національної системи органів валютного регулювання і не передбачено конкретного порядку визначення їх функцій та повноважень.

Значну роль у становленні валютного законодавства відіграють нормативні акти Національного банку України, які видаються у формі інструкцій, постанов, роз'яснень та листів, укази Президента, листи Державної податкової адміністрації України та інших органів. Тобто, на сьогодні валютне законодавство України розвивається головним чином завдяки підзаконним актам. На нашу думку, цей чинник зумовлює непостійність і безсистемність правової основи діяльності валютного ринку України, оскільки існуючі норми і правила містяться у великій кількості нормативних актів, які постійно змінюються, що ускладнює механізм їх застосування.

Одним із перших кроків на шляху вдосконалення нормативно-правової бази регулювання валютного ринку України, на нашу думку, є прийняття Закону, який би прийшов на зміну діючому Декрету КМУ «Про систему валютного регулювання і валютного контролю». В новому законі повинні бути враховані всі недоліки вищезазначеного Декрету щодо визначення окремих термінів та конкретних регулятивних заходів.

Зазначений Закон повинен сприяти розвитку вітчизняного валютного ринку, створити належні умови для організації зовнішньоекономічної діяльності, а також відповідати міжнародним стандартам та звичаям у галузі валютного регулювання та контролю, зокрема, забезпечити ліберальний доступ до валютних коштів різних економічних суб'єктів, забезпечити єдність курсу при проведенні різних операцій та сприяти мінімізації неринкових методів регулювання валютних відносин.

Ще одним можливим шляхом вирішення проблем правового регулювання діяльності валютного ринку, на наш погляд, є розробка і прийняття Банківського кодексу України, головною метою якого було б вирішення питань, пов'язаних із врегулюванням відносин між банком і його клієнтами.

Банківський кодекс України повинен передбачати види банківських договорів в іноземній валюті, права та обов'язки суб'єктів, відповідальність сторін тощо.

Отже, підсумовуючи вище викладене, можна зробити наступні висновки:

1) реальною потребою на сьогодні є впорядкування норм валютного законодавства в Україні, що має здійснюватися шляхом систематизації всіх нині чинних правових норм, які регулюють діяльність валютного ринку України;

2) необхідним є прийняття Закону України, який би прийшов на зміну діючому Декрету КМУ «Про систему валютного регулювання і валютного контролю», з метою конкретизації і вдосконалення його положень.

1. Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19.02.1993 №15-93(із змінами і доповненнями). – www.zakon.rada.gov.ua.
2. Дзюблюк О.В., Пруський О.С. Організаційно-економічний механізм функціонування комерційних банків на валютному ринку. – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. – 296с.
3. Філіпенко Т.В. Правове регулювання валютного ринку України: монографія/ Т.В. Філіпенко. – Донецьк: Донецький юридичний інститут ЛДУВС ім.Е.О. Дідоренка, 2010.

СВІТОВИЙ ДОСВІД РЕФІНАНСУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Табатадзе Ольга

**Науковий керівник: к. е. н., доц. Сороківська З. К.
Тернопільський економічний університет**

Динамічні зміни, що відбуваються в банківській сфері, вимагають проведення цілеспрямованої та ефективної грошово-кредитної політики Національним банком України яка б сприяла прискоренню соціально-економічного розвитку держави. При цьому провідне місце як при формуванні, так і при реалізації грошово-кредитної політики в Україні належить обґрунтованому відповідних інструментів рефінансування. Політика рефінансування – один із поширених інструментів грошово-кредитної політики, який використовується центральними банками різних країн. Шляхом рефінансування центральний банк діє як «кредитор останньої інстанції», він є гарантом безперебійного функціонування банківської та фінансової систем у цілому. У світовій практиці центральні

банки використовують різні способи рефінансування комерційних банків. Основні з них: редисконтування векселів, надання ломбардних кредитів і проведення операцій «прямого репо». Редисконтування (переврахування, переоблік) векселів – це кредитна операція, яка полягає у придбанні центральним банком векселів, що перебувають у портфелях комерційних банків, до настання строку платежу за ними зі знижкою (дисконтом) порівняно з номінальною сумою векселів. Це – один із найстаріших способів рефінансування, але останнім часом центральні банки розвинених країн активно його не застосовують. До створення Європейської системи центральних банків цей спосіб активно використовував Німецький федеральний банк (Бундесбанк). Ломбардні кредити центральні банки надають комерційним банкам під заставу цінних паперів, як правило державних. Рефінансування комерційних банків шляхом проведення операцій «прямого репо» - відносно новий спосіб рефінансування, який центральні банки почали його активно застосовувати у 80-90-ті роки ХХ ст. Його суть полягає у купівлі центральним банком цінних паперів у комерційних банків з одночасним зобов'язанням комерційних банків на зворотну купівлю цінних паперів на заздалегідь визначених умовах. Також в світовій практиці використовується такий інструмент рефінансування, як внутрішньоденні кредити, які сьогодні досягають значних обсягів і стають суттєвим фактором підтримання поточної ліквідності.

Дані кредити успішно використовують банки країн Європейського союзу. В Швеції ці кредити надаються у встановлених межах та без забезпечення, а при умові стовідсоткового забезпечення – без кількісних обмежень. У США вони надаються у великих масштабах, і на сьогоднішній день там встановлені ліміти та плата за їх використання.

В Україні переважають короткострокові інструменти, саме кредити овернайт. Це свідчить, що більшість комерційних банків України мають потребу в короткострокових кредитах для підтримання ліквідності в середині операційного дня. Зважаючи на світовий досвід, слід зазначити, що саме для забезпечення безперебійності функціонування платіжної системи та для підтримання ліквідності банків доцільним є використання саме внутрішньоденних кредитів.

Розглядаючи застосування нового виду рефінансування такого як внутрішньоденні кредити необхідно також звернути увагу і на забезпечення кредитів рефінансування. У США в якості забезпечення використовуються всі типи існуючих боргових зобов'язань, починаючи від зобов'язань казначейства та інших державних органів і закінчуючи споживчими кредитами. На сучасному етапі, неринкові інструменти, які

можуть бути використані в якості забезпечення представлені національними банками Німеччини, Франції, Австрії (корпоративні позики), а також Ірландії (кредити, забезпечені закладними). Активи з обмеженою ліквідністю знаходяться в переліку можливого забезпечення національних банків Іспанії та Нідерландів.

В Україні НБУ здійснює рефінансування комерційних банків під забезпечення: державних облігацій України; депозитних сертифікатів, векселів суб'єктів господарської діяльності; іпотечних сертифікатів; облігацій підприємств, що вільно обертаються на ринку; облігацій місцевих позик та інші. На нашу думку, варто активізувати політику рефінансування під заставу корпоративних цінних паперів та кредитних зобов'язань підприємств, що не тільки сприятиме розвитку інструментів рефінансування, а й активізує функціонування фондового ринку в Україні.

Отже, на нашу думку, для запобігання надмірних коливань реальної економіки необхідно спрямовувати грошово-кредитну політику на середньострокову перспективу та поступово посилювати роль операцій середньо- і довгострокового рефінансування. Система довгострокового рефінансування дасть можливість економічним агентам орієнтуватися в якому напрямі здійснюється монетарна політика центрального банку, що в свою чергу впливатиме на формування позитивного досвіду взаємодії Національного банку України та інститутів фінансового ринку. В Україні необхідно розвивати та удосконалювати систему рефінансування, адже створення ефективної сучасної системи рефінансування сприятиме стабільності в банківській системі та дасть поштовх до її розвитку.

1. Адамик Б.П. *Центральний банк і грошово-кредитна політика: Навчальний посібник.* – Тернопіль: Карт-бланш, 2007. – 393 с.
2. Буковинський С., Корнівська В. *Досвід використання інструментів рефінансування в монетарній політиці Європейського центрального банку* // *Вісник Національного банку України.* – 2010. - № 3. – С. 13
3. *Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.*

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Рудан Віталій

Науковий керівник д.е.н., проф. Дзюблюк О.В.

Тернопільський національний економічний університет

Однією із ключових умов розвитку банківської системи країни є оптимальний рівень її ліквідності, що залежить від якості управління ліквідністю не лише комерційних банків, а й центрального банку, як першого рівня банківської системи.

В сучасній економічній літературі питанням управління ліквідності банківської системи приділяється достатньо уваги, однак праці вчених-економістів спрямовані на трактування сутності поняття “ліквідність банківської системи”, як ліквідності системи комерційних банків, відкидаючи, при цьому, поняття ліквідність центрального банку, що теж є складовою банківської системи, а це в свою чергу не дає змоги виробити ґрунтовні теоретико-практичні рекомендації щодо удосконалення управління ліквідністю вітчизняного банківського сектору.

Тому метою даного дослідження є визначення поняття “ліквідність центрального банку” та вироблення рекомендацій щодо удосконалення управління ліквідністю Національного банку України.

Так, на наш погляд, *ліквідність центрального банку* – це здатність центрального банку, за нормальних умов функціонування економіки, своєчасно і в повному обсязі виконувати взяті на себе зобов’язання перед міжнародними валютно-фінансовими організаціями, урядом та комерційними банками, а також спроможність оперативно виконувати функції центрального банку із забезпечення стабільності національної валюти та підтримки ліквідності комерційних банків.

Відповідно до нормативно-правових актів, управління ліквідністю НБУ здійснюється на засадах утримання певних обсягів коштів міжнародних резервів у грошовій формі на кореспондентських рахунках ностро; наявності у складі міжнародних резервів високоліквідних цінних паперів (за основними валютами) з дотриманням допустимих їх часток у межах визначених нормативними документами Національного банку; організації рівномірного в часі повернення коштів розміщених на строкових депозитах і в цінних паперах у разі їх утримання до погашення; можливості проведення конверсійних операцій за потреби використання

наявної ліквідності коштів в одній валюті для оперативної компенсації недостатнього рівня ліквідності коштів в іншій валюті.

Як бачимо, основою ліквідності НБУ є золотовалютні резерви, оптимальний обсяг яких, дає змогу оперативно реагувати на коливання курсу національної валюти та зниження ліквідності комерційних банків.

Саме на забезпечення оптимального обсягу золотовалютних резервів повинні бути спрямовані дії керівництва НБУ, при цьому враховуючи обсяг державного боргу, середньозважений обсяг інтервенцій на валютний ринок (у річному вимірі), середньозважений обсяг коррахунків комерційних банків (у річному вимірі) і обсяг золотовалютних резервів, що є необхідним для підтримки курсової стабільності та ліквідності комерційних банків у випадку виникнення непередбачуваних подій (валютна криза, криза ліквідності), що на наш погляд, повинно забезпечити своєчасне виконання зобов'язань Національним банком, а також ефективно регулювання валютного ринку й рівня ліквідності комерційних банків.

Крім цього, важливе місце в управлінні золотовалютними резервами займає їхня структура, левову частку якої, на наш погляд, повинні займати цінні папери, оскільки на відміну від депозитів та коштів на коррахунках, вони забезпечують більшу ліквідність резервів і зменшують кредитний ризик. Однак, формування такої структури резервів потребує функціонування потужного ринку цінних паперів в Україні, що на даний час є слаборозвиненим.

Враховуючи частку готівкового обігу в Україні, золотовалютні резерви повинні включати необхідний обсяг готівкових валютних коштів призначених на оперативне регулювання вітчизняного готівкового ринку. Окрім цього, на наш погляд, доцільним є створення спеціального резерву готівкової національної валюти для надання кредитів рефінансування комерційним банкам у національній валюті спрямованих на наповнення кас та банкоматів банків з метою зменшення паніки населення у випадку виникнення кризи ліквідності.

Важливе місце в механізмі управління ліквідністю НБУ, на наш погляд, повинні займати й такі елементи як: аналіз сценаріїв розвитку подій у суспільно-економічному житті України і світу, що дасть змогу своєчасно виробити антикризові заходи; аналіз факторів негативного впливу на ліквідність Національного банку, зокрема психологічного (рівень довіри населення і бізнесу до банківської системи взагалі й центрального банку зокрема, а також панічні настрої населення) та інформаційного (поширення недостовірної та перебільшеної інформації про діяльність центрального банку у ЗМІ) з метою мінімізації яких,

доцільним є розробка і ведення антикризового PR; прозорість надання кредитів рефінансування та ефективна система їх лімітування.

Досить суттєвий вплив на ефективність управління ліквідністю НБУ має його економічна та політична незалежність, від рівня якої залежить виваженість прийняття управлінських рішень, стабільність та передбачуваність грошово-кредитної політики, доцільність і обсяги надання кредитів рефінансування тому чи іншому банку, ступінь довіри населення та бізнесу до монетарної влади.

Таким чином, підсумовуючи вищесказане варто відзначити, що висока ефективність управління ліквідністю Національного банку України сприятиме достатності та оптимальній структурі золотовалютних резервів, прозорості і обґрунтованості обсягів надання кредитів рефінансування комерційним банкам, своєчасності здійснення інтервенцій на валютному ринку, що сприятиме підтримці достатнього рівня ліквідності банківської системи та курсової стабільності, а це, в свою чергу, забезпечить сталий розвиток вітчизняної банківської системи.

УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Баташева Наталія

Науковий керівник: д.е.н., професор Черевань В.П.

Феодосійська фінансово-економічна академія

Показники ліквідності банку є основними показниками його фінансової стійкості, а ефективне управління ліквідністю – це одна з найважливіших проблем у діяльності кожного комерційного банку. Банки зацікавлені в забезпеченні власної ліквідності, але дану проблему ускладнює те, що ліквідність банку зворотно пропорційна його доходу. Сьогодні банківська система України характеризується певним запасом ліквідності. Це негативно позначається на банківському прибутку, тому що кошти не вкладаються в дохідні операції. З іншого боку, дефіцит ліквідності ставить під загрозу платоспроможність банку. Таким чином, проблема оптимізації рівня ліквідності банків на сьогоднішній день дуже актуальна.

Виникнення незбалансованої ліквідності може бути обумовлене як впливом внутрішніх факторів, що впливають на ліквідність всередині конкретних банків, так і зовнішніх, діючих на рівні держави, зокрема, обов'язкові нормативи ліквідності НБУ. Як відзначає автор статті «Про варіаційний підхід до оцінки ліквідності балансу банку» Вожжов С.П.

розподіл фактичних значень ліквідності здійснюється не відносно нормативного значення, тому що при цьому неминуче порушується норматив у половині випадків, а щодо певної цільової функції. У результаті цього фактичне значення ліквідності значно перевищує нормативне. У зв'язку з цим, автор пропонує варіаційний принцип оцінки, тобто оцінку ефективності управління ліквідністю балансу банку доцільно здійснювати не на підставі граничного значення нормативу, що є одним з основних факторів утворення надлишку ліквідності, а з урахуванням діапазону припустимих відхилень від оптимального значення ліквідності. [1, с.58].

На рівень ліквідності можуть впливати не тільки макроекономічні, але й мікроекономічні фактори, які діють всередині конкретного комерційного банку. Вчені останнім часом у своїх роботах звертають увагу на різні аспекти управління ліквідністю комерційного банку. Наприклад автор статті «Економічний аспект ліквідності комерційного банку» С. Інюшин розглядає проблему управління з точки зору оптимальної економічної доцільності. Він стверджує: коли ставка розміщення коштів вище ставки МБК, доцільніше розміщувати вільні засоби в дохідні інструменти, тому що в такому випадку доходи від розміщення перевищують витрати від залучення кредиту на МБР і навпаки [2, с.41].

Цікавим є підхід авторів статті «Управління ліквідністю банку з погляду зміни швидкості його фінансових потоків» О.Васюренко й Г.Азаренко. Вони пропонують наступне: потреба комерційного банку в ліквідних засобах зворотно пропорційна зміні швидкості фінансових потоків. Інакше кажучи, чим менше швидкість фінансових потоків, тим більше потреба комерційного банку в ліквідних засобах [3, с.61].

Одним з варіантів підтримки ліквідності може бути пропозиція підвищеної процентної ставки по залишкам коштів на поточному рахунку клієнта. Збільшуючи таку плату, банк буде стимулювати клієнтів затримувати надходження на розрахункові рахунки. Тому для оптимізації процесу підтримки ліквідності комерційного банку доцільно розробити диференційовану процентну ставку по залишкам коштів на поточних рахунках, по якій планується робити нарахування. Менеджмент банку може запропонувати клієнтові збільшити залишки засобів на поточному рахунку на певну суму. При цьому ставка нарахування відсотка на суму збільшення залишків на поточному рахунку буде вище основної ставки, що нараховує на залишки засобів до запитання (наприклад, на 1-2%). Крім того, доцільні розробка й впровадження системи пропорційного збільшення процентної ставки залежно від збільшення залишків на

поточних рахунках: на кожен встановлений банком суму збільшення засобів до запитання збільшувати запропоновану процентну ставку на певну величину. Збільшуючи таку плату, комерційний банк буде стимулювати клієнтів затримувати залишки на поточному рахунку. Більше того, клієнти будуть прагнути перевести кошти поточних рахунків з інших банків, тому що умови нарахування відсотків по засобах на поточних рахунках більше вигідні. Але найголовніше, що даний метод дає можливість більш точно прогнозувати відтік або збільшення засобів до запитання. Це дозволяє не тільки більш точно виділяти певну умовно постійну частину засобів до запитання й вкладати її в дохідні операції, але й дає можливість більш ефективно розраховувати прогнозну потребу банку в ліквідних засобах і підтримувати його ліквідність.

Подальше дослідження цієї теми полягає у розробці інформаційних та організаційних моделей управління ліквідністю комерційних банків. Необхідно здійснювати пошук нових та вдосконалювати існуючий інструментарій управління ліквідністю, розробити і впровадити систему оперативного аналізу ризику втрати ліквідності, яка ґрунтується на визначенні рівня стабільності пасивів, ліквідності активів, відповідність структури вимог і зобов'язань банку. Потребують вдосконалення методики планування ліквідності банку, система лімітування окремих видів активів і пасивів, механізми управління грошовою позицією банку.

1. *Вожжов С.П. Про варіаційний підхід до оцінки ліквідності балансу банку /С.П. Вожжов // Вісник соціально - економічних досліджень. – №24. – Одеса. – 2006 – с.57-62.*
2. *Інюшин С. Економічний аспект керування ліквідністю комерційного банку /С. Інюшин // Бухгалтерія й банки. – №7. – 2005. – с.41-43.*
3. *Васюренко О. Керування ліквідністю комерційного банку з погляду зміни швидкості його фінансових потоків / О.Васюренко //Банківська справа. – №1. – 2006. – с. 60-63.*

ОСНОВНІ НЕДОЛІКИ І ПЕРЕВАГИ ТЕОРІЙ УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ

Антків Володимир

Науковий керівник к. е. н., доц. Малахова О. Л.

Тернопільський національний економічний університет

Теорії управління ліквідністю з'явилась практично одночасно з організацією комерційних банків. Ліквідність – це динамічний стан, що забезпечує повноту і виконання всіх зобов'язань у банківській системі та

достатня кількість коштів відповідно до розвитку економіки спроможність банку виконувати свої зобов'язання, своєчасно і без збитків для себе погашати борги. Це найважливіші фактори фінансової стійкості поряд з платоспроможністю.

Ліквідність банку має важливе суспільно-економічне значення, оскільки її втрата може призвести до банкрутства суб'єктів господарської діяльності, банків-контрагентів і недовіри населення до банківської системи країни. За цих умов виникає потреба у впровадженні до практичної діяльності комерційних банків сучасних методів і підходів до управління їх ліквідністю. Тому у сучасній банківській системі використовують різні теорії управління ліквідністю. Зараз розрізняють чотири теорії: комерційних позик, переміщення, очікуваного прибутку і управління пасивами.

Основним недоліком теорії було те, що вона не враховувала кредитних потреб економіки, що розвивається, оскільки строге дотримання теорії забороняло банкам фінансувати розширення підприємств і обладнання, купівлю будинків, землі. Ця теорія не змогла врахувати відносну стабільність банківських вкладів. Банківські вклади можуть бути вилучені по першій необхідності, але навряд чи всі вкладники одночасно знімуть свої вклади. Стабільність вкладів дозволяє банку розміщувати засоби на помірно довгострокові строки без збитку для ліквідності. Теорія виходила з того, що при нормальному економічному процесі можуть бути погашені своєчасно. Дійсно, в періоди високої ділової активності промислові і торгові компанії не зустрічають труднощів при погашенні своїх зобов'язань. Але в період економічного спаду чи фінансової кризи лінія "готівка — товарні запаси — реалізація — дебітори по розрахунках — готівка" порушується. Тому фірмі чи компанії стає незручно, а іноді й неможливо погашати банківську позичку. Недолік цієї теорії полягає також в тому, що короткострокова само ліквідована позика в умовах нормального економічного розвитку забезпечує ліквідність.

Теорія переміщення базується на твердженні, що банк може бути ліквідним, якщо його активи можна перемістити чи продати кредиторам чи інвесторам за готівку. Якщо кредити не погашаються в термін, то передані в забезпечення позики товарно-матеріальні цінності можуть бути продані на ринку за готівку, а у випадку потреби в засобах можна звернутись до рефінансування Центрального банку. В даному випадку умовою покриття потреб окремого комерційного банку в ліквідних ресурсах є постійна наявність активів, які можна продати. відповідно, банківська система буде ліквідною, якщо Центральний банк буде вільно купляти пропонувані до

переобліку активи. При цьому легко реалізовані ринкові цінні папери багато часу розглядались в якості хорошого джерела ліквідних резервів, оскільки такі цінні папери можна перетворити в готівку. Тому на них часто посилаються як на резерви вторинної черги. Щоб забезпечити конвертування без затримок і втрат, вторинні резерви повинні відповідати трьом вимогам: короткий строк погашення, висока якість і реалізованість. Вони повинні бути захищені від кредитного ризику і ризику зміни ринкових процентних ставок, а також продаватись на ринку з короткостроковим повідомленням.

Отож, банки застосовують у своїй діяльності всі зазначені вище теорії, проте деякі з банківських установ виділяють для роботи одну з них. Окремий банк може опинитись у кризовому стані не лише через прорахунки в управлінні ліквідністю, а й внаслідок різкого погіршення якості його активів. Але незалежно від причин, які її зумовили, саме ліквідність найбільшою мірою характеризує такий фінансовий ресурс, при якому він може вирішувати назрілі проблеми.

1. Лис І. Удосконалення управління ліквідністю банку в умовах світової фінансової кризи. / Ігор Лис / *Банківська справа* №4 (88) – 2009. – С. 19-25
2. Рябіна Л. Ліквідність та платоспроможність комерційного банку, їх взаємозв'язок та відмінності. / Людмила Рябіна / *Банківська справа* - №6 (90). – 2009. – С. 72-84

ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ КОМПЛЕКСНОГО АНАЛІЗУ ЛІКВІДНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Якименко Юлія

**Науковий керівник: к. е. н., доц. Васильчишин О.Б.
Тернопільський національний економічний університет**

Розвиток банківської системи України на початку ХХІ століття супроводжується кризовими явищами, однією з причин яких, є різкі коливання ліквідності комерційних банків, що спричинені стрімким відтоком депозитів населення, погіршенням якості кредитного портфелю, надмірними обсягами зовнішніх валютних запозичень, курсовою нестабільністю тощо. З метою подолання кризових явищ в банківській системі та запобігання їх в майбутньому, потребує удосконалення механізм управління ліквідністю комерційних банків, а зокрема такий важливий елемент як аналіз ліквідності.

Тому метою даного дослідження є розробка комплексної системи аналізу ліквідності для ранньої діагностики та локалізації загроз виникнення кризи ліквідності як окремого комерційного банку, так і цілої банківської системи.

Сучасна практика функціонування банків свідчить про те, що в період нестабільності фінансових ринків та загальноекономічної кризи управління банком кардинально змінюється відповідно до вимог внутрішнього та зовнішнього середовища.

Управління ліквідністю, на сьогоднішній день, є пріоритетним напрямком у банківському менеджменті, основою ефективності якого є адекватний та оперативний аналіз ліквідного стану банку, від результатів цього аналізу залежить виваженість та обґрунтованість прийняття управлінських рішень. Відповідно до умов функціонування банку, за звичайного чи антикризового управління необхідно розробляти систему інструментів комплексного аналізу ліквідності, яка б повністю вирішувала поставлені перед нею задачі.

Для аналізу ліквідності банку в стабільних умовах функціонування застосовується порівняльний аналіз, який передбачає зіставлення об'єкту дослідження з уже існуючими тенденціями з метою визначення спільних ознак чи розбіжностей за основними параметрами аналізу.

Для більш глибокого аналізу показників ліквідності необхідно застосовувати факторний аналіз, який досліджує вплив окремих факторів на результативний показник. Проаналізуємо застосування наведеного інструментарію у контексті аналізу ліквідності банку.

Так, одним із основних факторів, що визначають ліквідність банку, є характеристики його активів та пасивів.

Аналіз активів передбачає оцінку рівня ліквідності, дохідності, ризику активів в цілому та за окремими портфелями; визначення диверсифікації за інструментами проведення операцій, галузями, контрагентами, географічним розподілом; рівня розвиненості та доступності ринків за кожною окремою групою активів.

За коефіцієнтним аналізом розраховуються показники, які безпосередньо визначають ліквідність банку з точки зору запасу. Виділяють зовнішні (нормативи ліквідності, виконання яких контролюється НБУ) та внутрішні коефіцієнти ліквідності (сукупність значень відносних показників, що визначають мінімально допустимий рівень ліквідності банку).

Необхідно зазначити, що коефіцієнтний метод, крім його простоти у застосуванні та доступності інформаційної бази, має і ряд недоліків. Зокрема, необхідність банків у значному обсязі створювати резерви, які

можна було б розмістити у дохідні активи, а також неможливість комплексно оцінити загальну тенденцію зміни ліквідності балансу банку через використання окремих показників. Недоліки коефіцієнтного методу покриває застосування методів непараметричної статистики на основі застосування динамічного індикатора. Динамічний індикатор ліквідності – це інтегральний показник, що використовується для комплексної оцінки стану ліквідності банку. Індикатор будується на основі застосування ординальної шкали, за допомогою якої можна виявити наявність ознак ліквідності в показниках та їх істотність у порівнянні з іншими [3, с. 31].

Окрім коефіцієнтного методу та методів непараметричної статистики, при аналіз ліквідності банку доцільно використовувати і метод GАР-аналізу, що концентрує увагу на розбіжності обсягів та строків погашення на окремих часових інтервалах активів та пасивів банку. Даний метод розробляється з метою проведення оцінки потреби в залученні додаткових коштів для зменшення ризику ліквідності.

В свою чергу для оцінки ризику ліквідності використовуються VAR-методології. Основою зазначених методик є оцінка капіталу, необхідного для покриття ризику ліквідності. VAR (вартість під ризиком) – це виражений у грошових одиницях розмір збитків, які не перевищують очікувані в даному періоді часу і з заданою імовірністю [2, с. 12].

VAR-аналіз є ефективним лише за стабільних умов, оскільки не враховує оцінку потенційних втрат, що можуть бути понесені банком у випадку реалізації екстраординарних подій з імовірністю настання, яка не включається в діапазон ймовірностей за нормальним законом розподілу. Тому у кризових умовах доцільно застосовувати стрес-тестування, що враховує зазначений недолік.

Таким чином, запропонована система комплексного аналізу ліквідності допоможе провести ранню діагностику можливих загроз для діяльності банку та вжити необхідних заходів щодо їх мінімізації, а ґрунтовність та достовірність результатів аналізу ліквідності, на наш погляд, стане запорукою ефективності управління фінансовими потоками банківської установи.

1. Аналіз банківської діяльності [Текст] : підручн: КНЕУ, 2005. – 600 с.
2. Барбашов, А. Управление финансовыми рисками в банке [Текст] / А. Барбашов // Банковский аудитор. – 2005. – №11. – С. 8-13.
3. Карчева, Г. Т. Використання методів непараметричної статистики для оцінки ризику ліквідності банків [Текст] / Г. Т. Карчева // Вісник Національного банку України. – 2007. – № 7. – С.31-40.

СИСТЕМА ОBOB'ЯЗKOBOTO PEЗEPBYBAHHЯ, ЯK ІНСТРУМЕНТУ РЕГУЛЮBAHHЯ ЛІКВІДНОСТІ

Козьмук Наталя

**Науковий керівник: д.е.н., проф. Кузнєцова А.Я.
Університет банківської справи НБУ (м. Київ)**

Економічна нестабільність змушує керівництво банку останнім часом приділяти особливу увагу можливостям оцінки та контролю банківського ризику. Чим вищий ступінь ризику бере на себе банк, тим вищим повинен бути прибуток, на який він може розраховувати. Тому, основна задача банківської організації полягає в досягненні оптимального поєднання ризиковості та прибутковості виконуваних банком операцій. Отже, актуалізується питання створення системи обов'язкового резервування, як інструменту регулювання ліквідності, що, в свою чергу, виступає як одне з найсуперечливіших питань у діяльності центрального банку держави.

Слід зазначити, що в світовій практиці є кілька варіантів страхування вкладів фізичних осіб – це централізовані та децентралізовані схеми страхування. Централізовані схеми страхування передбачають створення міжбанківського фонду страхування або гарантування депозитів, що формується за рахунок внесків комерційних банків, які ведуть роботу з вкладами фізичних осіб. Вкладникам усіх, без винятку, комерційних банків, які є учасниками фонду в разі погіршення становища банку, гарантується повернення вкладу в межах певного ліміту. При цьому, якщо «потерпає» один банк, претензії його вкладників можуть бути задоволені за рахунок внесків інших банків. Таким чином працює схема солідарного страхування.

Децентралізована схема передбачає створення страхового резерву безпосередньо на рівні самого комерційного банку, і у разі недостатності зарезервованих коштів виникає проблема із компенсацією решти вкладників. Тому найбільш продуктивним механізмом є централізована схема страхування.

Крім того, залежно від джерел покриття резерви поділяють на спеціальні та загальні. Спеціальні резерви створюються для відшкодування можливих збитків за кредитами, дебіторською заборгованістю банків та іншими активами. Загальні резерви є необхідним доповненням до спеціальних. Вони формуються за рішенням загальних зборів банку на різні види ризику за рахунок прибутку комерційних банків, який залишився після сплати дивідендів, а спеціальні резерви – відносяться на витрати комерційних банків. Загальні резерви збільшують розмір власних

коштів комерційних банків, а спеціальні – зменшують. Створення загального резерву – це перерозподіл статей капіталу.

Загальні резерви створюються для відшкодування можливого непередбаченого ризику. Це дуже суттєво, оскільки обсяг капіталу може не зменшуватися в разі сформованого загального резерву в сумі, яка достатня для покриття збитків. Враховуючи цю обставину, керівництво банку та збори акціонерів повинні обрати правильну стратегію щодо напрямів розподілу прибутку. Формуючи спеціальні та загальні резерви, банк не лише застраховує свою діяльність від ризику втрат, а й забезпечує успішне вирішення проблемних питань банківського менеджменту в майбутньому[1]

Створення резервів – це визнання витрат для відображення реального результату діяльності банку із урахуванням погіршення якості його активів або підвищення ризикованості його операцій. Спеціальні резерви створюються за всіма видами активів у необхідних сумах. Наводяться такі види спеціальних резервів: під знецінення боргових цінних паперів, що рефінансуються НБУ; під заборгованість інших банків; під дебіторську заборгованість за операціями банку; під заборгованість за кредитами, які надані клієнтам; під дебіторську заборгованість за операціями з клієнтами банку; під знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж; під знецінення цінних паперів у портфелі банку на інвестиції; на можливі втрати за сумнівною дебіторською заборгованістю.

Як правило, законодавством країни регулюються верхня і нижня межі резервних вимог, у діапазоні яких центральний банк фіксує фактично чинні норми резервування згідно зі станом кредитного ринку та завданням поточної грошової політики.

Зокрема, згідно з відповідними вказівками НБУ, з травня 1993 року норма резервування (депонування) банками залучених коштів на окремому рахунку становила 25% (середня норма) – диференційовані норми залежно від джерел залучених коштів, у тому числі: 25% - на розрахункові поточні рахунки, 60% - кошти державного бюджету, 40% – кошти місцевих бюджетів, 20% - вклади населення, залучені на строк до 6 місяців [2, с.11].

На сучасному етапі, у формування обов'язкових резервів внесені такі суттєві зміни як: здійснення формування обов'язкових резервів лише на залучені банками кошти в іноземній валюті; здійснення формування обов'язкових резервів у розмірі 50% від визначеної суми на окремому рахунку в НБУ, а ще 50% - на кореспондентському рахунку з вимогою щоденного дотримання залишків коштів на коррахунку не менше як 90% від суми обов'язкових резервів; запровадження плати за зберігання коштів обов'язкових резервів банків на окремому рахунку в НБУ [3].

Створення системи обов'язкового резервування як інструменту регулювання ліквідності – одна з найсуперечливіших проблем у діяльності центральних банків. З одного боку, існування механізму резервування знижує загальний ризик банківської системи і є необхідним елементом макроекономічного регулювання грошової маси. З іншого – така система має суттєві недоліки. Велика частина кредитних ресурсів вилучається з банківського, а, зрештою і з виробничого сектора. Резервування залучених коштів збільшує їхню вартість, що змушує банки встановлювати підвищені вимоги до дохідності активних операцій.

1. Карчева Г. Використання методів непараметричної статистики для оцінки ризику ліквідності банків // Вісник НБУ.- 2007. №7.
2. Гребеник Н. Розвиток і оптимізація механізмів та інструментів монетарної політики // Вісник НБУ.- 2010.- №2.- с.10-15.
3. www.bank.gov.ua - офіційний сайт Національного банку України.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ СПІВПРАЦІ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ З НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ

Бобанич Андрій

**Науковий керівник: к.е.н., доц. Галапуп Н. Д.
Тернопільський національний економічний університет**

Анотація. В тезах розглядається законодавча база на яку опирається у своїй діяльності Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (далі – ФГВФО, Фонд), висвітлюються основні напрямки співпраці між Фондом гарантування вкладів фізичних осіб та Національним банком України (далі – НБУ, Нацбанк), для забезпечення стабільності банківської системи. Також наводяться певні шляхи розширення взаємовідносин між ФГВФО та НБУ.

Постановка проблеми. За період кризи вітчизняна банківська система постала перед новими викликами сучасного економічного простору. Після багатьох років стрімкого розвитку банківського сектору наступив глибокий спад. Нестабільна робота, а в деяких випадках і банкрутство, банківських установ, конфлікти між власниками депозитних корпорацій, недоступність вкладів та, відповідно, паніка клієнтів – це все ті проблеми з якими українці зіткнулися за останні три роки. На тлі таких подій особливо важливу роль відіграла позитивна багаторічна стабільна робота Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, – як гаранта повернення недоступних вкладів клієнтам.

На сьогоднішній день аналіз сучасної системи гарантування вкладів в Україні є досить *актуальним* і, на нашу думку, питання що стосуються діяльності ФГВФО потребують детального розгляду. Тому *метою роботи* є визначення основних пріоритетних напрямків співпраці між Фондом гарантування вкладів фізичних осіб та Національним банком України, що б, в свою чергу, забезпечило високу організацію функціонування банківського сектору економіки України та покращило ефективність діяльності вітчизняної системи страхування депозитів.

Виклад основного матеріалу. В Україні система страхування депозитів представлена Фондом гарантування вкладів фізичних осіб. ФГВФО був створений Указом Президента України від 10 вересня 1998 року № 996 «Про заходи щодо захисту прав фізичних осіб – вкладників комерційних банків України». Однак, повноцінною діяльність Фонду можна було назвати з 20 вересня 2001 року після того, як Верховна Рада України прийняла Закон України «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб», та, як наслідок, було затверджено чинне Положення про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб Постановою Національного банку України та Кабінету Міністрів України № 1301/268 від 30 серпня 2002 року [1].

Тож, ФГВФО – це державна економічно самостійна неприбуткова спеціалізована установа, яка виконує функції державного управління у сфері гарантування вкладів фізичних осіб та має відокремлене майно [2].

Характеризуючи діяльність Фонду, необхідно відмітити, що він постійно веде співпрацю з Національним банком України при вирішенні різних питань.

Перш за все, позитивним кроком було те, що НБУ брав активну участь при створенні Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Саме кошти Нацбанку у розмірі двадцяти мільйонів гривень стали першим внеском у Фонд.

Проте, цим держава і обмежилася, так як не заклала у законопроекті статті про відрахування прибутку НБУ у Фонд. Аж підчас кризи законодавці внесли зміни до Закону України «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб» згідно із Законом N 639-VI (639-17) від 31.10.2008 [3]. Проте, в наступному ж році депутати вирішили що ці гроші більш потрібні для підготовки до Євро-2012. Тож, Фонд залишився без, приблизно, десяти мільярдів гривень. А ці кошти могли б значно посилити його позиції при відшкодуванні недоступних вкладів та для підтримки проблемних банків.

Важливим елементом у відносинах між ФГВФО та Нацбанком – є використання Фондом послуг НБУ щодо відкриття депозитних рахунків. Законом дозволено направляти частину активів Фонду саме на такі операції. Це приносить для ФГВФО процентний дохід та дозволяє розширити його розміри. Проте, такий прибуток був би значно вищим, якщо б активи направлялись на фондовий ринок України для операцій з цінними паперами найбільш надійних емітентів.

Наступним напрямом співпраці між Фондом та Нацбанком є їх кредитні відносини. У законі [2] прописано що Фонд може залучати кредити від Кабінету міністрів України, Національного банку, банків та іноземних кредиторів. За кредити взяті у НБУ Фонд повинен сплачувати проценти рівні обліковій ставці Нацбанку. Тому, такі кредити Фонд залучає тільки в разі особливої необхідності, а саме, коли його ресурси вичерпані.

Також у законі [2] прописано, що Фонд може рекомендувати Нацбанку застосувати певні заходи впливу до учасника Фонду чи тимчасового учасника у разі порушення ним норм цього закону. Проте, на нашу думку, доцільніше було б передати ФГВФО від НБУ частину наглядових і контролюючих функцій та наділити повноваженнями здійснювати заходи впливу до банків-порушників. Це б допомогло запобігти багатьом банкрутствам банківських установ.

Існують випадки, коли банки-учасники чи тимчасові учасники Фонду невчасно виплачують, або виплачують не в повному обсязі збори до ФГВФО. В такому випадку на цю суму нараховується пеня. Однак, це не гарантує того, що банк все ж таки внесе цю суму до Фонду. Тому Фонду гарантування вкладів спільно з Національним банком України необхідно розробити нормативний документ, який би дозволяв безспірне стягнення суми заборгованості перед Фондом із відкритого даним банком кореспондентського рахунку в НБУ. Це б додало Фонду гарантії його фінансової забезпеченості та обмежило б банкам-учасникам можливості ухиляння від сплати обов'язкових внесків.

Висновки. Стабільний банківський сектор є важливим елементом ефективної роботи всієї економіки України, так як він забезпечує обіг платіжних засобів між суб'єктами ринків. Тільки при взаємоузгоджених діях усіх структур, які мають вплив на грошово-кредитну політику країни, досягається найбільша ефективність їх рішень.

Тому, у своїй діяльності, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб повинен активно співпрацювати з Національним банком України. Саме їх

узгоджені кроки при вирішенні тих чи інших питань здатні гармонійно розвивати вітчизняну банківську систему.

1. Внукова Н.М., Куліков П.М., Череватенко В.А. *Ощадна справа: Навч. пос.* – Х.: ТОВ «Компанія СМІТ», 2005. – 480 с.
2. Закон України «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб» із наступними змінами та доповненнями // *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2002, N 5, ст.30
3. Офіційний сайт Верховної Ради України, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ ВАРТОСТІ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Гнатишак Ольга

Науковий керівник: д.е.н., проф. Слав'юк Р. А.
Університет банківської справи НБУ (м. Київ)

Постановка проблеми. Згідно з сучасною економічною теорією стратегічною метою діяльності учасників ринку являється максимізація ринкової вартості кожної фірми. Діяльність, спрямована на зростання вартості бізнесу, допомагає зберігати сильні конкурентні позиції і привертати нових клієнтів та інвесторів, а отже і капітал. Ефективність діяльності комерційних банків визначатиметься шляхом зміни ринкової ціни банків. Адже завдяки великій кількості суб'єктів ринок є своєрідним уособленням колективного розуму, який оцінює ефективність діяльності банку краще, ніж окремих взятих аналітик чи певна їх група. Це зумовлює формування вартісно-орієнтованого управління банком та актуалізують дослідження категорії вартості банку. Науковці, які досліджують категорію вартості умовно виокремлюють два основні напрями досліджень: перший - це розвиток та удосконалення загальноекономічної теорії вартості, другий оцінювання вартості бізнесу, в тому числі й банків (перероблене).

Метою даної роботи є визначення концептуальних засад та особливостей категорії вартості комерційного банку.

Обґрунтування отриманих результатів. Сучасна людина у своєму повсякденному житті тісно пов'язана з вартістю. Вартість є одним з базових понять у сучасній економічній науці, адже вартісні відносини пронизують економіку загалом. Проблему вартості розглядали українські вчені А. Гриценко, В. Кириленко, Л. Кирилеко, М. Павлишенко, О. Батура; російські економісти В. Афанасьєв, В. Медведєв, Ю. Осипов, а також

англійські вчені К. Маркс, А. Маршалл, К. Менгер, Дж. С. Мілль, У. Петті, Ж.-Б. Сей, А. Сміт, ін.

Фундаментальність вартісної оцінки в економічній науці не викликає жодних сумнівів, проте слід зазначити, що цю проблему зараз вивчають менше, ніж раніше. О. Т. Євтух з цього приводу зазначає, що «...особливо мало наукових розробок з цього напрямку у країнах пострадянського блоку» [1, с. 7]. Такої ж думки президент Асоціації українських банків О. А. Сугоняко. Він зазначив, що «...у другій половині ХХ століття інтерес до проблеми вартості з боку офіційної економічної науки в цілому значно послабився» [2, с. 23].

Вартість являється однією з основних категорій класичної школи економічної теорії. Російський економіст Д. Єгоров вважає, що основна відмінність між класичною та неокласичною школами економічної теорії полягає саме у трактуванні категорії «вартість». Д. Рікардо з цього приводу зазначав: «Ніщо не породило так багато помилок і розбіжностей у цій науці, як саме невизначеність понять, які пов'язувались з словом «вартість» [3, с. 3].

Розглянувши еволюцію вартості можна стверджувати про різноманітні погляди щодо поняття «вартість». Для систематизації цих вчень в науці виділено два основоположні напрями: трудова теорія вартості та маржиналізм. Трудова теорія вартості характеризує вартість затратами праці, а маржиналізм – граничною корисністю благ. Ці напрями розвивались паралельно в один і той же час, незалежно один від одного.

Великі економіст англієць А. Маршалл та українець М. Туган-Барановський намагались синтезувати обидва підходи до пояснення категорій вартості та ціни.

М. І. Туган – Барановський виступив проти теорії трудової вартості К. Маркса, протиставляючи марксизму теорію цінностей, засновану на поєднанні теорії трудової вартості з теоріями витрат виробництва і граничної корисності.

У 80-х роках ХХ ст. у західній економічній літературі набула поширення теорія постіндустріального, інформаційного суспільства. В зв'язку з цим у межах теорії постіндустріального, інформаційного суспільства з'явилася принципово нова концепція вартості - інформаційна, згідно з якою домінуючим типом у структурі суспільної праці є не структурно розчленована, а цілісна, переважно інтелектуальна, озброєна науковими знаннями праця. «Якщо знання у своїй системній формі, - пише один із засновників цієї концепції Д. Белл, - застосовуються у практичній

переробці існуючих виробничих ресурсів... то можна сказати, що саме вони, а не праця виступають як джерело вартості»[4].

На сучасному етапі формування вартості здійснюється на засадах обмеженості ресурсів й альтернативності варіантів їх застосування з однієї сторони та корисності з іншої. Зауважимо, що визначення вартості не повинно встановлюватися раз і назавжди, а його необхідно коригувати в залежності від змін, що відбуваються в системі цінностей суспільства.

Що стосується наукових розробок засад оцінки вартості, й насамперед банку, то в Україні вони тільки почали здійснюватись. У Законі України «Про банки і банківську діяльність» оцінці майна банку присвячена 94 Стаття, в якій зазначено, що майно, на яке звертається стягнення у ліквідаційній процедурі, оцінюється ліквідатором у порядку, встановленому законодавством України. Тому можна вважати, що основним законом, який регламентує оцінку майна банку є Законом України „Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні”. В ст. 94 Закону України «Про банки і банківську діяльність» зазначається, що в процесі ліквідації оціночна вартість майна банку є початковою при проведенні аукціону[5].

Висновки. Зауважимо, що визначення вартості не повинно встановлюватися раз і назавжди, а його необхідно коригувати в залежності від змін, що відбуваються в системі цінностей суспільства. Поняття вартості банку багатогранне, а остаточне розуміння даної економічної категорії, усвідомлення її важливості в управлінні банком є запорукою ефективного фінансового менеджменту установи в умовах посилення процесу реструктуризації кредитних установ.

1. Євтух О. Т. Теорія вартості через призму фінансів / О.Т. Євнух // *Фінанси України*. - 2005. - № 11. - С.7-20.
2. Сугоняко О. А. Проблема субстанції вартості / О. А. Сугоняко // *Економічна теорія*. – 2009. - № 2. – С.23-35.
3. Рикардо Д. Сочинения. Т. 1. М., Держполітвидав, 1941, с.3
4. <http://www.grinchuk.lviv.ua/book/56/2211.html>
5. Закон України «Про банки і банківську діяльність», №2121-III від 07.12.2000 року, із змінами та доповненнями // [http:// www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ, ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

Андроник Аліна

Науковий керівник: асист. Жебчук Р.Л.

**Чернівецький Національний університет ім. Ю.Федьковича
(м. Чернівці)**

Однак сьогодні, в період виходу з фінансової кризи, розвиток банківської системи все ще пов'язаний з труднощами, що уповільнюють її функціонування і впливають на ефективність стратегічного розвитку банків. Найважливішими проблемами, які нині постали перед банківською системою України, є такі:

- недостатній рівень капіталізації банків, оскільки сьогодні капітал банківської системи залишається недостатнім для стабільного її функціонування і розвитку, гальмує розширення масштабів операцій в реальному секторі економіки;

- низька якість банківських активів і пов'язана з цим проблема значних кредитних ризиків;

- проблема оптимізації банківської системи, тобто потреба злиття та приєднання неконкурентоспроможних банків, з метою зменшення структурних диспропорцій у розвитку банківської системи України;

- розвиток процесу денационалізації вітчизняної банківської системи, а саме стрімке збільшення присутності іноземного капіталу [2,с.35].

У зв'язку з однією даних факторів та уповільненням розвитку банківського сектору перед банками постає питання використання чітко вираженої стратегії, що допоможе їм вижити в умовах жорсткої конкуренції та при правильному використанні дасть можливість ефективного розвитку.

Вагомий внесок у розробку теорії та практики стратегічного управління банком та впровадження інноваційних стратегій зроблено у працях вітчизняних вчених: О. Вовчак, І. Бухуєвої, О. Васюренка, М. Савлук, В. Міщенко, Е. Уткін, Б. Луців, А. Мороз та ін. [2,с.23].

Однак, незважаючи на тривалу історію та інтенсивність розробок у сфері стратегічного банківського менеджменту, наука ще остаточно не дійшла висновку щодо сутності банківської стратегії та методів її формування. Про це свідчить існування наукових шкіл, у які дотримуються різних підходів, розглядають стратегію як план, принцип поведінки, позицію, перспективу або особливий прийом.

З розвитком банківської системи та посиленням конкуренції, банки все більшу увагу приділяють пошуку та впровадженню сучасних методик та рекомендацій стосовно побудови та реалізації стратегії розвитку банку. На це вказує зростання масштабів діяльності банків, збільшення обсягів їх фінансових ресурсів. На сьогоднішньому етапі розвитку, в умовах економічного спаду капітал банку зростає значно повільнішими темпами, ніж в попередні періоди. Так, в 2007 році власний капітал банків України становив 69 587 млрд. грн., а в 2008 році зріс до 119 263 млрд. грн. і за десять місяців 2009 року збільшивсь лише на 808 млн. грн. Таке явище є негативним, адже власний капітал виконує функцію індикатора восьмого рівня надійності банків і бере участь у його діяльності протягом усього часу існування банку [6].

Теоретично та практично доведено, що банк, який функціонує на ринках, що розвиваються, повинен мати цілісну стратегію ринкового розвитку, яка є достатньо гнучкою, адаптованою до доволі нестабільних умов зовнішнього, економічного та правового середовища та такою, що враховує теоретичні та практичні напрацювання, що вже існують у світі. Дана ситуація і зумовлює актуальність подальших досліджень в даному напрямку, так при формуванні стратегії необхідно врахувати, те що:

- стратегія стосується і організації, і її оточення;
- стратегія не буває простою;
- від стратегії залежить добробут організації;
- стратегія – це її зміст, процес обробки та реалізації;
- стратегію неможливо продумати до кінця [3,с.64].

З метою планування та реалізації грамотної, своєчасної, та головної, ефективної банківської стратегії банки повинні: враховувати зовнішні і внутрішні чинники; досліджувати ринки, зокрема макропоказники; орієнтуватись на певні якісні, кількісні і соціальні показники, такі як кількість клієнтів банку і їх рахунків, обсяг депозитів, кредитних вкладень, інвестицій, розміри здійснення банком операцій і послуг, показники доходів/витрат банку, ступінь задоволення клієнтів у кількості і якості послуг.

Загалом стратегія розвитку вітчизняних банків на сучасному етапі розвитку банківської системи в більшій мірі повинна орієнтуватися:

- на роздрібний сегмент ринку банківських послуг, котрий пов'язаний з обслуговуванням фізичних осіб (домашніх господарств);
- залучення іноземних коштів як джерела ресурсів для розміщення їх банками у прибуткові активи;
- збільшення власного капіталу;

– фінансування реального сектора економіки та виконання ними посередницьких функцій;

– розширення спектра банківських послуг (депозитних, кредитних, розрахунково-платіжних та інших), що дає змогу банкам вести активну конкурентну боротьбу [1,с.178].

Отже, у сучасних умовах стратегія банку стає невід’ємною складовою його розвитку, що дозволяє фінансовим інститутам ефективно позиціонувати у конкурентному середовищі та пропонувати клієнтам додаткову цінність – унікальне поєднання продукту, ціни, обслуговування, взаємовідносин з банком тощо.

1. Н.П. Дебет Цільова спрямованість та моделювання стратегічного планування розвитку банківської установи // *Регіональна економіка*. – № 2.– 2008. – С. 176-181.
2. О. Вовчак, Н. Меда Фінансова стратегія розвитку банку як передумова ефективної її діяльності // *Банківська справа*. – № 3.– 2008 – С. 23-36
3. С. Єгоричева Інноваційні стратегії банків: суть та класифікація // *Банківська справа*. – № 6.– 2009. – С. 63-73.
4. С. Єгоричева Інноваційний потенціал банку як фактор вибору стратегії розвитку// *Вісник НБУ*. – № 10.– 2009 – С. 20-23.
5. О. Штейн Суть та особливості стратегій банку на ринку банківських послуг // *Вісник НБУ*. – № 11.– 2007. – С. 44-47.
6. <http://www.bank.gov.ua>

ІНСТРУМЕНТИ ТА НАПРЯМИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Бонецький Богдан

Науковий керівник: асистент Мужеляк М.М.

Національний університет «Львівська політехніка»

На шляху розвитку банківської системи України існує безліч не вирішених проблем. Серед їх числа науковці-дослідники виділяють:

- невпорядкованість та нестабільність нормативно-правового регулювання діяльності банків, а разом з тим недосконалість податкового та фінансового законодавства;

- низький рівень капіталізації банків, недостатня кількість оборотних коштів;

- невирішеність питання відповідальності банку за порушення інтересів клієнтів та незбереження банківської таємниці;

-недоліки в сфері кредитування, розрахунків, порушення окремих економічних нормативів і, як наслідок, відсутність довіри населення до банків тощо [1, с.38].

За таких умов фінансова стійкість банківської системи загалом та окремого банку, зокрема, залежатиме від ряду факторів, а саме: рівня рентабельності результатів діяльності; вибору оптимального варіанту розміщення ресурсів; можливості оцінювати та контролювати банківські ризики тощо.

Одним із шляхів вирішення існуючих проблем на ринку банківських послуг може слугувати створення відповідних засад ефективного і науково обґрунтованого механізму стратегічного планування розвитку структурних складових комерційного банку, що, в свою чергу, потребує застосування комплексного підходу до розробки дієвих стратегічних заходів.

При цьому банківська стратегія повинна визначатися такими параметрами: узгодженість із фінансовими ресурсами, які можуть бути акумульовані банком та спрямовані в активні операції з метою забезпечення прибутковості; узгодженість отриманих результатів і витрат на їх досягнення; досягнення оптимального співвідношення між очікуваною ефективністю та можливими ризиками, які характерні для діяльності банку; узгодженість діяльності банку із загальноекономічними умовами, що склалися в Україні [2, с.134].

Від обраної банком стратегії на ринку банківських послуг значною мірою залежить його прибутковість та стійкість. Невід’ємним атрибутом банківської діяльності і засобом отримання максимального прибутку є управління комерційним банком на засадах виробленої ним стратегії, яка передбачає досягнення поставлених стратегічних цілей при дотриманні банком фінансової рівноваги і досягненні конкурентних переваг на ринку.

Стратегія банку постійно змінюється. Виникають нові обставини, які не можна не брати до уваги, отже – відкриваються нові стратегічні ніші. Вдосконаленню стратегії немає меж, вона повинна поєднувати в собі заплановану і виважену лінію поведінки, а також можливість адекватного реагування на зміни у внутрішньому і зовнішньому середовищі функціонування банку.

Основними інструментами реалізації ринкової стратегії комерційного банку є:

- товарна політика, яка полягає у визначенні та зміні характеру, асортименту та обсягу запропонованих послуг;

- цінова політика банку, що передбачає встановлення цін на різні банківські продукти та їх зміну відповідно до ситуації на ринку. Об’єктами

цієї політики банку є процентні ставки, тарифи, комісійні премії, знижки, мінімальний розмір страхового депозиту за кредитними операціями;

- комунікаційна політика, тобто система засобів взаємодії банку з потенційними споживачами, спрямована на те, щоб спонукати їх придбавати банківські продукти;

- збутова політики, яка спрямована на доведення банківського продукту до потенційного покупця [4, с.3-8].

Таким чином, до основних напрямів стратегії розвитку банківської системи потрібно віднести:

–забезпечення режиму чіткої узгодженості грошово-кредитної політики з вимогами зміцнення банківської системи і підвищення довіри до українських банків;

–створення законодавчої бази функціонування банківської системи (необхідно розробити ряд законопроектів, зокрема „Про банківську таємницю”, „Про комерційні банки України”);

–забезпечення відповідальності банків за прийняті ними зобов’язання перед державою, іншими банками, фізичними та юридичними особами;

–підвищення ролі Національного банку України в забезпеченні стійкого розвитку банківської системи, попередженні системних криз глобального характеру і масового банкрутства банків, що загрожує інтересам держави, суспільства, особи;

–створення системи органів нагляду за фінансовим станом банків і вжиття в разі необхідності відповідних заходів;

–активне включення банківського капіталу в структурні перетворення економіки;

–досягнення збалансованості попиту і пропозиції грошей шляхом послідовного зниження ставки рефінансування НБУ і відповідно підвищення попиту суб’єктів підприємницької діяльності на позичкові кошти;

–підвищення рівня управління активами і пасивами банків шляхом створення системи страхування ризиків [3, с.27].

1. Усенко О.В. Діяльність державних банків в Україні: проблемні питання та шляхи їх вирішення // *Фінансове право*, №1 (11), 2010. – с.38-41.

2. Н.Р.Галайко Методичні підходи до формування та реалізації стратегії забезпечення ефективності діяльності банку // *Регіональна економіка*, 2008, 4. – с. 132-140.

3. І. М. Комарницький, І. А. Франів, Б. М. Комарницький Сутність і шляхи забезпечення фінансової безпеки держави // *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)*, 2(49) 2010. – с.22-28.

4. Штейн О.І. Стратегія комерційного банку на ринку банківських послуг: автор. дис. на здобуття наук. ст. к.е.н. – Київ. – 2005. – 21с.

ДОСТАТНІСТЬ КАПІТАЛУ ЯК ПОКАЗНИК ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Конопацька Марія

Науковий керівник: д.е.н., акад. Марцин В. С.

Університет банківської справи НБУ (м. Київ)

Постановка проблеми. Ефективна діяльність окремого банку та банківської системи загалом можлива за відповідно сформованої ресурсної бази. Одним з найважливіших елементів банківських ресурсів є банківський капітал.

Достатність капіталу є важливим фактором забезпечення надійного функціонування банку. Підвищення рівня капіталізації сприяє збільшенню рівня фінансової стабільності і надійності банківської системи України.

Проблемам достатності капіталу банківської системи України значну увагу було приділено у наукових працях О. Васюренка, О. Дзюблюка, В. Капран, Т. Ковальчука, А. Мороза, М. Савлука, Р. Слав'юка та ін. Проте в умовах фінансової нестабільності, частоті зміни зовнішніх факторів особлива увага повинна бути надана аналізу достатності капіталу.

Метою даної статті є дослідження достатності капіталу як показника фінансової стабільності банківської системи України.

Обґрунтування отриманих результатів. Визначальним показником рівня фінансової стабільності банківської системи є капітал банку. У науковій літературі досліджують різні складові банківського капіталу: власний капітал, регулятивний капітал, статутний капітал, резервний капітал, основний капітал, додатковий капітал банку.

Власний капітал банку трактують як спеціально створені фонди та резерви, які використовуються банком протягом усього періоду його функціонування і призначені для поглинання можливих збитків та забезпечення економічної стабільності банку [1, с.274]. Також, його розглядають як грошові кошти, внесені акціонерами і засновниками банку, з метою забезпечення його економічної самостійності й фінансової стійкості протягом усього періоду його діяльності [2].

Для забезпечення фінансової стабільності банківської системи потрібно особливу увагу приділяти аналізу достатності капіталу банку, що захищає від впливу різноманітних ризиків, яких банк може зазнати у процесі своєї діяльності. Достатність капіталу забезпечує стабільне функціонування банківської системи, компенсує можливі втрати від ризикової діяльності, створює основу для підтримки довіри до банку з боку вкладників, визначає кредитоспроможність банку.

Одним з найважливіших показників діяльності банку, що служить для покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, котрі банки беруть на себе у процесі своєї діяльності, забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості й стабільної діяльності є *регулятивний капітал банку*. Національний банк України регулюючи рівень достатності капіталу встановив і відслідковує такі нормативи капіталу: мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1), адекватності регулятивного капіталу/платоспроможності (Н2), співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (Н3).

Відповідно до нормативно-правових актів Національного банку України про порядок регулювання банківської діяльності регулятивний капітал складається з основного (1-го рівня) капіталу та додаткового (2-го рівня) капіталу. Основний капітал вважається незмінним і таким, що не підлягає передаванню, перерозподілу та має повністю покривати поточні збитки. Додатковий капітал має менш постійний характер та його розмір піддається змінам.

Мінімальний розмір регулятивного капіталу окремого банку (Н1) має становити 120 млн.грн. [3]. Темпи зростання нормативу мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1) по банківській системі України за період з 01.01.2007 р. по 01.01.2011 р. вказують на зміну тенденцій в напрямку збільшення за останній рік (табл. 1). Загалом, дані нормативів капіталу свідчать про поступове зростання та покращення фінансової стабільності банківської системи України.

Таблиця 1

*Нормативи капіталу банківської системи України,
01.01.2007-01.01.2011 рр. **

Показники	01.01. 2007 р.	01.01. 2008 р.	01.01. 2009 р.	01.01. 2010 р.	01.01. 2011 р.
Норматив мінімального розміру регулятивного капіталу Н1, (млн.. грн)	41 148,34	72 264,70	123 065,6	135 802,13	160 896,95
Темпи зростання Н1, у % до попереднього періоду	-	175,62	170,30	110,35	118,48
Норматив адекватності регулятивного капіталу Н2, % (не менше 10%)	14,19	13,92	14,01	18,08	20,83
Норматив співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (не менше 4% до 09.10.2008; з 09.10.2008 р - 9%)	9,34	11,67	11,82	13,91	14,57

* Складено за даними НБУ [4].

Висновки. Практика останніх років засвідчує, що достатній рівень капіталу є визначальним показником довіри до банківської системи. Банки з достатнім рівнем капіталу мають кращі інвестиційні можливості, що сприяє ефективному виконанню своїх функцій в економіці, не допускають поширення кризових явищ, більш конкурентоспроможні та фінансово стійкі.

1. Шелудько В.М. *Фінансовий ринок : підручник / Шелудько В.М.* – К. : Знання, 2006. – 535 с.
2. *Банківські операції: Підручник / За ред. д.е.н., проф. О. В. Дзюблюка.* - Тернопіль: Вид-во ТНЕУ «Економічна думка», 2009. – 696 с.
3. *Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні. Постанова Національного банку України № 368 від 28.08.2001. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 26 вересня 2001 р. за № 841/6032.*
4. www.bank.gov.ua.

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ

Воловенко Олена

Науковий керівник: к.е.н., асист. Дунас Н.В.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

Одне з основних завдань, які стоять перед банківською системою України, – підвищення її ролі в процесах економічних перетворень. Від банків великою мірою залежить подальший розвиток економіки країни. Вони повинні бути ефективним інструментом реалізації політики економічного зростання.

При керуванні різними аспектами діяльності будь-якого банку найбільш складною і відповідальною ланкою є процес розробки комплексної системи управління його фінансовими ресурсами. Основне завдання при управлінні капіталом полягає у формуванні та підтримці його оптимальної структури. Від структури капіталу значною мірою залежать умови формування таких фінансових результатів як рентабельність активів, рівень фінансової стійкості та платоспроможності, рівень фінансових ризиків та інші.

Оптимізація структури капіталу – це визначення такого співвідношення між вартістю, втіленою у кошти банку, які йому належать і приносять прибуток, та вартістю, інвестованою в грошові кошти, що залучаються на основі їх повернення. При такій умові досягається максимальна ефективність діяльності комерційного банку [1].

Формування оптимальної структури банківського капіталу важливе насамперед для посилення довіри до банківської системи з боку вкладників та позичальників. Зростання та зміцнення капіталів банків дасть змогу банкам здійснювати широкомасштабне кредитування та інвестування галузей вітчизняної економіки.

Реальна фінансова ситуація є набагато складнішою. Оптимальна структура капіталу змінюється в різні періоди часу і залежить від багатьох чинників.

Власний капітал комерційних банків України протягом 2003-2007 років нарощувався швидкими темпами. Це спричинено активним ростом іноземного капіталу в банківській системі України, а також розвитком економічної ситуації у країні [4].

Протягом 2007-2010 років темпи росту власного капіталу банків знизилися. На це вплинула економічна криза, що спостерігалася у всьому світі.

Власний капітал комерційного банку слугує перш за все для страхування інтересів вкладників і меншою мірою – для фінансового забезпечення своєї оперативної діяльності [2]. Розмір власного капіталу є важливим фактором забезпечення надійності функціонування банку і має перебувати під контролем органів, що регулюють діяльність комерційних банків [3].

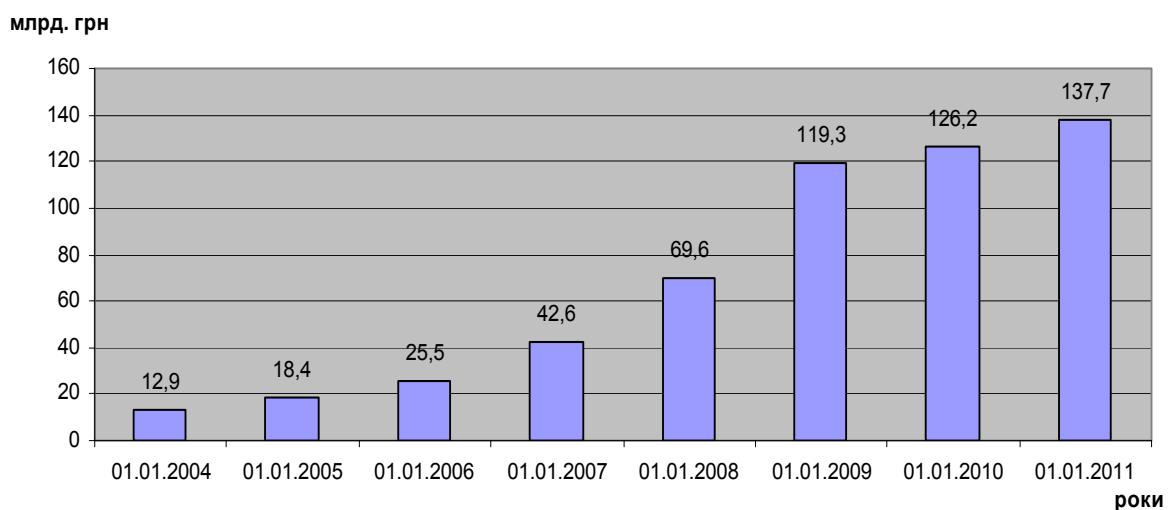

Рис 1. Динаміка власного капіталу комерційних банків України до кризи (2003-2010 рр.) [згідно з даними НБУ, www.bank.gov.ua]

Сучасна українська практика оцінки достатності капіталу з урахуванням в основному кредитних ризиків базується на пропозиціях Базельського комітету 1988 року (Базель I), тоді як у всьому світі

проводиться робота з переходу на нові стандарти його оцінки з урахуванням також операційних ризиків. Існування невідповідності підходів до оцінки банківського капіталу, що базуються на рекомендаціях Базель I, реальній потребі банків у капіталі і сучасним новим підходам до його регулювання змушує регулюючий орган вимагати від банків вищого рівня абсолютного значення капіталу.

Поступовий перехід на використання нових рекомендацій Базельського комітету щодо регулювання банківського капіталу дозволить отримувати більш реальну оцінку достатності капіталу кожного банку. Для досягнення цієї стабільності банки повинні намагатися накопичувати власний капітал.

Одним з ключових елементів структуризації власного капіталу комерційного банку є оптимізація його структури. Було б доцільно створити Комітет з питань капіталізації банків, здійснювати оцінку достатності банківського капіталу, надавати певні рекомендації щодо злиття та поглинання банків та вдосконалення нормативно правових актів.

1. Горчаківська Г.В. *Особливості формування оптимальної структури капіталу*//Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка
2. Чернишова Л.І. *Теоретичні основи формування структури банківського капіталу* // Автореферат. – Одеса. – 2006. – С. 20
3. Ткачук Н. М. *Власний капітал комерційних банків як складова капіталу банківської системи України* / Н. М. Ткачук // *Вісник Технологічного університету Поділля*. – 2004. – № 6. – С. 245–252.
4. www.bank.gov.ua

КАПІТАЛІЗАЦІЯ БАНКІВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКСПАНСІЇ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ

Дума Іван

Науковий керівник: к.е.н., доц. Грудзевич У.Я.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

Постановка проблеми. Інтеграція української економіки в світовий ринок неможлива без розвитку банківської системи, зокрема, за рахунок надходження іноземного банківського капіталу. Інтенсивність та швидкість, із якими іноземні банки останнім часом опановують український фінансовий ринок, вимагають поглибленого дослідження питань, пов'язаних як із присутністю, так і з можливими напрямками впливу цих банків на розвиток вітчизняної банківської системи та української економіки загалом.

Проблема експансії іноземного капіталу розглядається на даний час з посткризової позиції, адже поява таких нових форм глобальної макрофінансової нестабільності, як проциклічність фінансової системи, коливання динаміки глобальної ліквідності, зміни курсових паритетів резервних валют, впливає на поведінку глобальних потоків капіталу. [1, с. 22].

Метою роботи є дослідження процесу капіталізації банківської системи України в після кризовий період та вивчення руху грошових потоків з-за кордону, які спрямовані у вітчизняний банківський сектор.

Обґрунтування отриманих результатів. Власний капітал банку є основним показником його здатності до подальшого розвитку, зміцнення ресурсної бази, тому особливого значення на сучасному етапі розвитку банківської системи набувають питання підвищення її капіталізації [2, с. 248].

Сучасні глобалізаційні процеси характеризуються посиленням мобільності капіталу та його активним переміщенням між країнами. Однією з основних причин руху капіталу є нерівномірність економічного розвитку, унаслідок чого капітал переміщується до країн із високою макроекономічною динамікою.

Такі процеси стали особливо помітними у вітчизняній банківській системі в останні роки, крім того, у ході таких процесів усе вагомішою стає роль іноземного капіталу. Якщо приплив іноземного капіталу регулюється та контролюється належним чином, то структура банківської системи поліпшується, вітчизняні банки отримують більше стимулів для виходу на міжнародні фінансові ринки, зростає роль трансмісійного механізму грошово-кредитної політики, а процентні ставки за кредитами знижуються, відбувається оздоровлення фінансового сектору країни та підтримання платіжного балансу на належному рівні. [3, с.99].

В Україні присутність іноземного капіталу в банківській системі почала стрімко збільшуватися лише у 2005 р., що наглядно демонструють дані *табл. 1*.

Таблиця 1

Показники залучення іноземного капіталу в банківську систему України [4]

Показник		Роки (дані на 01 січня кожного року)						
		2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Кількість банків, що мають ліцензію НБУ на здійснення банківських операцій		160	165	170	175	184	182	176
Кількість банків з іноземним капіталом	усього	19	23	35	47	53	51	55
	із 100% ін. капіталом	7	9	13	17	17	18	20
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %		9,6	19,5	27,6	35,0	36,7	35,8	40,6

Якщо станом на 2005 р. кількість банків з іноземним капіталом становила 19 установ, то станом 01.01.2011 р. їх кількість зросла до 55, у тому числі 20 з них - банки зі 100% іноземним капіталом. Проблема загострюється тому, що, поряд із кількісним зростанням банків з іноземним капіталом, досить суттєвим є їх вплив на розвиток вітчизняної банківської системи. Адже у 2011 частка присутності іноземного капіталу перетнула позначку 40%. Слід зазначити, що низка економістів вважають загрозовою межею для вітчизняної банківської системи рівень цього показника в межах 30-50%. Причому рівень 30% зазначений показник перевищував ще з 2007 р. Так, у 2007 р. частка іноземного капіталу у статутному капіталі банківської системи становила 35%, у 2008 р - 36,7%. [3, с.93].

За офіційними даними, в Україні на теперішній час функціонують іноземні банки різних держав. У структурі іноземного капіталу банківської системи України основна частка припадає на такі іноземні банки: австрійські - 35%; французькі - 16%; російські - 12%. Інтерес до українських фінансових ринків проявляють Італія, Польща, Швейцарія, Великобританія та інші країни. Особливу увагу, на думку деяких науковців, слід звертати на проникнення іноземних державних банків у банківський сектор України. Зокрема, на нинішній день присутні державні банки Польщі (РКО БР), Росії - ВТБ банк, Внешэкономбанк та Сбербанк. [3, с.94].

Проблемами та загрозами, пов'язаними з експансією іноземного капіталу у вітчизняну банківську систему є:

- підвищення ймовірності відпливу українського капіталу з країни;
- обмеження доступу національних позичальників до внутрішніх заощаджень та використання мобілізованих філіями іноземних банків ресурсів для зовнішніх активних операцій;
- ускладнення банківського нагляду за операціями філій іноземних банків;
- підвищення вразливості банківського сектору України до коливань на світових фінансових ринках;
- кошти іноземних банків не є надійним джерелом кредитування національної економіки, при настанні фінансової кризи вони залишають ринок приймаючої країни без спроби відшкодування своїх витрат;
- загроза експансії на вітчизняний ринок не тільки авторитетних та потужних іноземних банків, а й банківських установ, які не мають високих міжнародних рейтингів та достатніх обсягів капіталу;

- імовірність зосередження діяльності іноземних банків на найприбутковіших операціях, операціях із «відмивання» брудних грошей та спекулятивних фінансових операціях;

- імовірність посилення іноземного контролю за банківською системою України, що може негативно позначитися на економічній безпеці держави;

- загострення міжбанківської конкуренції, що створює тиск на вітчизняні банки та в подальшому може сприяти їхній ліквідації. [5, с.100].

Але попри всі негативні моменти існують і позитивні аспекти приходу іноземних банків на ринок України, серед яких: швидке впровадження передових методів банківської діяльності; розширення асортименту банківських послуг і зниження їх ціни; підвищення прозорості та безпеки банківського сектора України; впровадження міжнародного досвіду реорганізації та реструктуризації банків; оздоровлення фінансового сектора України [6, с.90].

Висновок. Стратегічним напрямком розвитку національної банківської системи у контексті проникнення іноземного капіталу має бути укрупнення банківського капіталу та підвищення рівня капіталізації вітчизняних банківських установ. Разом з тим, слід залучати внутрішньодержавні джерела капіталу, що збільшить конкурентоспроможність вітчизняної банківської системи та забезпечить її стабільність і безпеку.

1. Козлюк В.. Глобалізація та макроструктурні імперфекції припливу капіталів. // Банківська справа. – 2010 – №6. – С.22-36.
2. Герасимова С.В., Лепьохіна О.В. Інвестиційний потенціал банківської системи України.//Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №8. – С.247-256.
3. Грудзевич У.Я., Грудзевич Я.В. Аналіз проблем капіталізації банківської системи України та напрями їх вирішення // Вісник Університету банківської справи Національного Банку України .- №2(8) . - червень 2010. - С. 91-97.
4. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/bank_supervision/dynamics.htm
5. Козьменко О.В., Васильєва Т.А. Експансія іноземного капіталу в банківську систему України: загрози і можливості // Вісник Університету банківської справи Національного Банку України .- №2(8) . - червень 2010. - С. 98-102.
6. Ігнатенко М.В. Оцінка впливу іноземного капіталу на функціонування банківської системи України // Вісник Української академії банківської справи. – 2009. - №2(27). – С. 88-91

РИНКОВІ ПЕРЕВАГИ ЗЛИТТЯ ТА ПОГЛИНАННЯ ЯК СПОСОБУ РЕОРГАНІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ

Самойлова Світлана

Науковий керівник: д.е.н., професор Черевань В.П.

Феодосійська фінансово-економічна академія

Угоди злиття та поглинання (приєднання) належать до способів реорганізації банків, порядок якої визначається Законом «Про банки та банківську діяльність». Відповідно до ст.26 даного Закону Банк може бути реорганізований за рішенням власників банку, а у разі призначення тимчасової адміністрації – за рішенням Національного банку України або тимчасового адміністратора, погодженим з Національним банком України. Реорганізація також може здійснюватися шляхом поділу, виділення та перетворення.

Злиття та поглинання – найпоширеніший спосіб реорганізації банківських установ, який використовується міжнародними банківськими холдингами, вітчизняними приватними та державними банками.

Залежно від мотивів, які спонукають власників та менеджерів банку до рішення про злиття або приєднання буде визначатися контрагент по угоді, реалізація якої надасть більше переваг та можливостей розвитку, ніж внутрішнє зростання компанії.

Якщо пріоритетом є вибір швидшого шляху розширення обсягів діяльності, то можливе придбання як фінансової установи однакової з банком-покупцем спеціалізації або ж такої, що спеціалізується на ще неохопленому сегменті ринку. Таким чином новостворений унаслідок злиття чи приєднання банк отримає приріст клієнтської бази та розширить спектр надаваних послуг. Досвід банку, який обирається для придбання, дозволить уникнути помилок та збитків, з якими зазвичай стикаються на новому ринку та у новій галузі.

Реалізація угоди зі злиття або поглинання може стати наслідком існування нормативно-правових чи фінансових бар'єрів для інших способів проникнення на певний ринок. Часто створення нового банку передбачає складнішу та тривалішу процедуру, ніж реалізація угоди з куплі-продажу контрольного пакету акцій, чим по суті є злиття та поглинання банку. Таким чином злиття та поглинання може виявитися найменш витратним для росту та легшим для фінансування шляхом.

Володіючи банками на різних географічних ринках та у різних галузевих сегментах, материнська компанія диверсифікує фінансові ризики та підвищує ефективність використання капіталу шляхом збалансованої

присутності на більш ризикових, відповідно, прибутковіших ринках та прогнозованих, із нижчою прибутковістю.

Українські та зарубіжні банки вдаються до злиття та поглинання інших фінустанов з метою досягнення монополістичного контролю та забезпечення конкурентних переваг, усуваючи наявного або потенційного конкурента. Укрупнення бізнесу дозволяє досягати ефекту масштабу, коли завдяки обсягам ринку витрати на залучення одного клієнта, здійснення однієї трансакції суттєво нижчі, ніж у «дрібніших» конкурентів, що дозволяє максимізувати норму прибутку.

Суттєва перевага, яку отримують банки після реалізації угоди із злиття та поглинання – це можливість репозиціонування себе як оновленого, удосконаленого, стабільнішого та надійнішого партнера. Важливо, щоб окрім нових акцентів в публічній комунікації з клієнтом, новостворений банк на належному рівні забезпечив якість надаваних послуг.

Зазвичай компанії, які здійснюють злиття та поглинання, характеризуються ефективною організаційною структурою, стандартизованими та оптимізованими процесами, сучасними підходами до управління персоналом. Відповідно такий досвід проектується і на приєднану банківську установу.

Найбільш очікуваним результатом реалізації угоди із злиття та поглинання має стати поява ефекту синергії, за якого новостворена компанія демонструє вищу ефективність діяльності, ніж окремі компанії, з яких вона була створена.

1. Козка А. Стратегии входа // Практика продаж. – 2008 р. – № 3. – С.32-35.
2. Нестеренко В.П., Створення вартості в угодах злиття та поглинання банків [Електронний ресурс]// Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2010 р. – № 28. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/2010_28/10_28_35.pdf.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Климова Валентина

Науковий керівник: д. е. н., проф. Хамініч С.Ю.

Дніпропетровський національний університет ім. О. Гончара

Важливе значення на економіку кожної країни мають банківська система та фондовий ринок, вони виступають основними фінансовими посередниками, які пропонують інвесторам альтернативні варіанти вкладення їх заощаджень. Фондовий ринок є важливим елементом

мобілізації національних заощаджень і трансформації їх в інвестиційні ресурси. Історично фондовий ринок і банківська система доповнювали один одного, особливо при залученні ресурсів під ризиковані інноваційні проекти. На думку багатьох науковців розвиток фондового ринку сприяє зростанню додаткових джерел фінансування реального сектора національної економіки, що позитивно впливає на відтворювальні процеси в цьому секторі, а це, в свою чергу, викликає інтерес потенціальних інвесторів до підприємств-емітентів і позитивно впливає на розвиток вітчизняного фондового ринку. Тому сталий, стабільно функціонуючий ринок цінних паперів є одним із чинників, який може поліпшити інвестиційний клімат у країні і сприятиме залученню й перерозподілу інвестиційного капіталу в найперспективніші сфери економіки.

Метою роботи є визначити роль та функції банків на фондовому ринку України у посткризовий період.

Актуальність питання пов'язана з тим, що за останні роки внаслідок певних історичних та економічних обставин на фондовому ринку в Україні починають домінувати комерційні банки. Комерційні банки є присутніми на всіх ланках інфраструктурної сфери фондового ринку від реєстратора до зберігача, а також проникають до традиційно – виключної сфери діяльності – до організаторів торгів та депозитаріїв. Сьогодні вітчизняні банківські інститути змушені працювати з цінними паперами ще в досить складних посткризових умовах, тому необхідно визначити їх подальшу роль у діяльності фондового ринку України.

У сучасній банківській практиці участь банків в інвестиційному процесі, як правило, обмежується прямим чи портфельним інвестуванням. При цьому портфельне інвестування зводиться до скуповування цінних паперів: акцій, облігацій, векселів різноманітних суб'єктів господарювання. Водночас внаслідок цих операцій відбувається процес фінансування названих суб'єктів, з одного боку, та формування банківського портфеля паперів – з іншого [1].

У міжнародній банківській діяльності частка вільних грошових ресурсів, яка спрямовується банками на придбання цінних паперів, становить від 20% до 40%. Зокрема у країнах – членах Європейської валютної системи частка цінних паперів у активах комерційних банків становить від 34,6%, Польщі – 22,3%, Чехії – 17,5%. В українських банках вона значно нижча і коливається в межах від 4-9 %, що пов'язано із зваженою політикою керівництва банків щодо вкладень у фондові інструменти, нерозвиненістю фондового ринку України, який потребує структурних змін і запровадження нових фінансових інструментів, які будуть привабливими для

внутрішніх інвесторів та браком надійності інструментів для фінансових інвестицій. За таких умов лише невелика кількість банків наважується вкладати кошти в цінні папери, формуючи при цьому власні портфелі цінних паперів з однієї сторони, та фінансує економічні суб'єкти – з іншої [2].

Поряд з емісійною діяльністю, формуванням та управлінням власними портфелями фінансових інвестицій вітчизняні банківські інститути у цей час велику увагу стали приділять розвитку клієнтських послуг, що стосується також цінних паперів. На сучасному етапі на ринку брокерських послуг існує жорстка конкуренція банків з іншими торговцями цінними паперами і з метою збереження брокерського сегменту фондового ринку України комерційним банкам необхідно вдосконалювати механізми надання цих послуг шляхом: задоволення потреб клієнтів з купівлі-продажу цінних паперів за найбільш сприятливими цінами, що складаються на ринку; збільшення швидкості обслуговування клієнтів; намаганням укласти не тільки разові договори з клієнтами, але й договори на обслуговування протягом певного часу [3].

Дилерські операції здійснюються шляхом придбання банківською установою цінних паперів на ринку за власний рахунок і на своє ім'я. З метою перепродажу даних інструментів третім особам шляхом виставлення котирувань на купівлю та продаж. Дилерська діяльність банку на вторинному ринку при торгівлі цінними паперами дає можливість банку, з однієї сторони, підтримати власний інвестиційний портфель, а з іншого – зробити значний внесок у забезпечення ліквідності та стабільності фондового ринку країни.

Стосовно проблем фондового ринку України, переважна їх більшість має організаційний характер, тобто стосується організаційної складової ринку цінних паперів. Досліджено, що на сьогодні фондовий ринок в Україні залишається одним із найслабших елементів вітчизняної фінансової системи, що в свою чергу, зумовлене інертністю у розвитку та різноспрямованістю завдань, які він вирішує.

Розглянувши більш детально вплив фінансової кризи, можна констатувати той факт, що світова криза прийшла до нас насамперед через вплив інвестицій і падіння фондового ринку через це фондовий ринок України у своєму розвитку зупинився на декілька років.

Доведено, що за останні роки внаслідок певних історичних та економічних обставин на ринку цінних паперів в Україні починають домінувати комерційні банки, тому визначення ролі комерційних банків на фондовому ринку України, та вдосконалення їх діяльності допоможуть

покращити не лише стан фондового ринку, а й економіки України в цілому.

1. Владиславлев Д. Конкуренция и монополия на фондовом рынке Владиславлев Д. – М.: Экзамен, 2001. – 256с.
2. Давидов О.І., Зінченко Я.В. Фондові кризи у ринковій економіці О. І. Давидов, Я. В. Зінченко Я.В. // Фінанси України. – 2009. – №3 – С. 20 - 23.
3. Калач Г.М. Вплив фінансової глобалізації на фондовий ринок України Калач Г.М. // Фінанси України. – 2009. – №1. – С.115 - 121.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Петришак Наталія

Науковий керівник: к.е.н., доц. Коцовська Р.Р.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ(м. Київ)

Постановка проблеми: Одним із найважливіших внутрішніх джерел інвестиційних ресурсів в Україні, як і в багатьох країнах світу, є банківські кредити, що пояснюється великими фінансовими можливостями банківських установ, порівняно із іншими інституціями. Але, на жаль, механізм банківського інвестиційного кредитування в Україні не працює належним чином і цей процес має доволі декларативний характер.

Мета дослідження: аналіз сучасних проблем банківського інвестиційного кредитування в Україні та розробка заходів для їх подолання.

Обґрунтування отриманих результатів: Сферу інвестиційного банківського кредитування становлять кредити, що спрямовуються на вкладення в об'єкти реального інвестування, пов'язані з відтворенням засобів виробництва, матеріально-речових цінностей, а також з інноваціями.

Серед джерел фінансування інвестицій виділяють: власні кошти підприємств, кошти державного та місцевих бюджетів, кошти інвестиційних фондів, іноземних інвесторів, банківські кредити та ін. Показники сучасного стану фінансування інвестицій в Україні (згідно даних на Рис.1), які є навіть нижчими за відповідні показники 2006 року, свідчать про неможливість забезпечення повноцінного розширеного відтворення в нашій країні. Дослідивши рівень фінансування інвестиційної діяльності за різними джерелами, можемо зазначити, що підприємства України фінансують розвиток найперше за рахунок власних коштів, а кредити банків лише частково задовольняють потребу у фінансуванні.

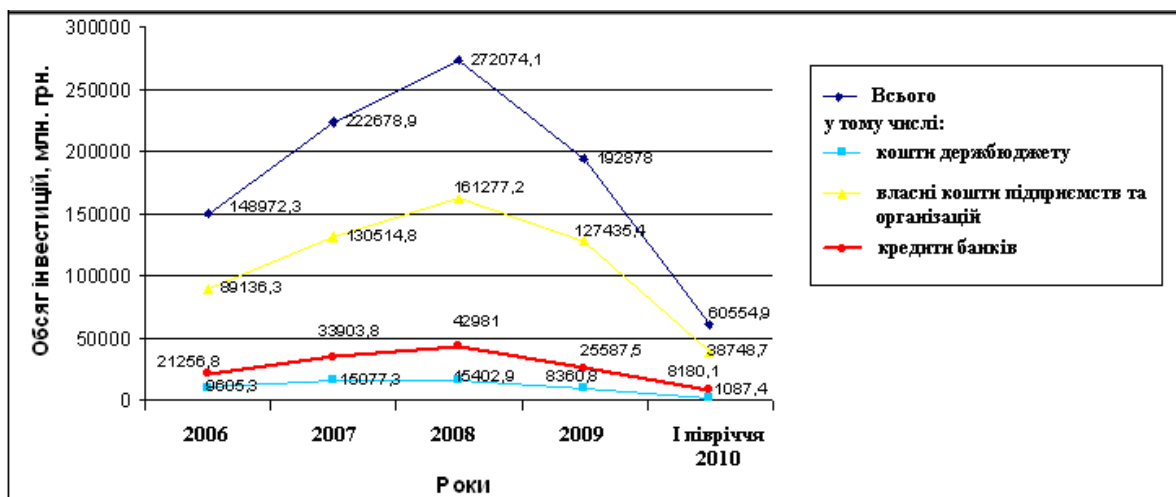

Рисунок 1. Динаміка капітальних інвестицій в Україні та їх джерел протягом 2006 – I півріччя 2010 року, млн. грн [1].

Аналізуючи статистичні дані Національного банку України щодо структури банківських кредитів за період 2006-2010 рр. [2], можемо зробити висновок про те, що фінансування розширеного відтворення української економіки банками, які більш зорієнтовані на фінансування споживання, аніж розвитку, є недостатнє.

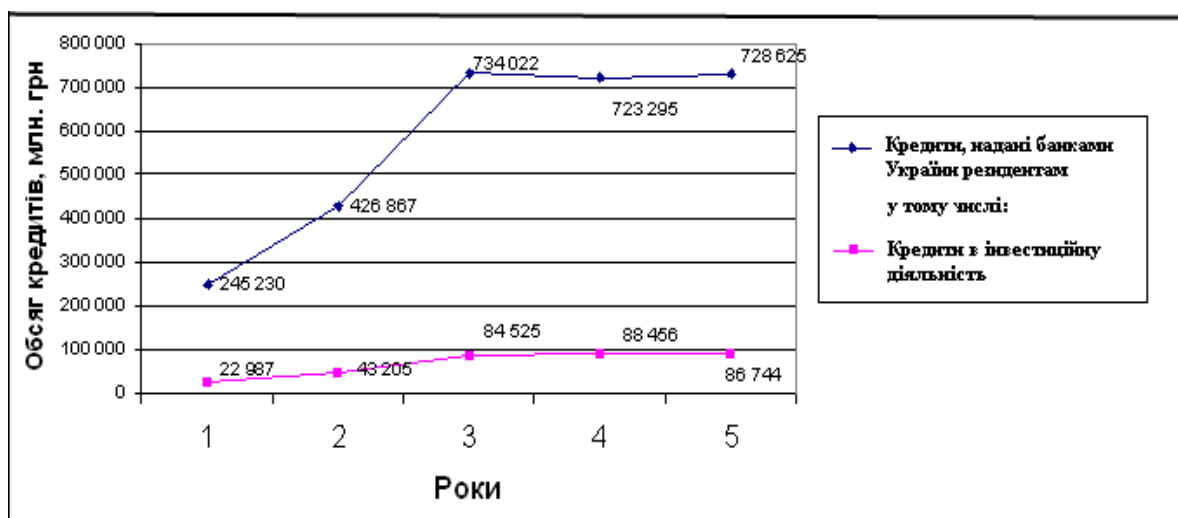

Рисунок 2. Динаміка інвестиційного кредитування в Україні протягом 2006-III кв. 2010 рр.

Основні чинники, що стримують розвиток банківського інвестиційного кредитування:

- зменшення довгострокової ресурсної бази банків та орієнтація банків на короткостроковий характер використання грошових ресурсів;
- зниження кредитоспроможного попиту потенційних позичальників, зокрема тих галузей, які найбільше потребують капіталовкладень;

- незахищеність прав банків-кредиторів;
- наявність у банків більш доходних та менш ризикових сегментів розміщення ресурсів, ніж підприємства реального сектору.

Доцільно запропонувати такі заходи щодо мінімізації негативного впливу зазначених чинників та активізації ринку банківського інвестиційного кредитування:

- підвищення довгострокової бази залучених коштів через стимулювання залучення грошових вкладів населення за рахунок підвищення якості обслуговування;

- прийняття Закону України «Про банківський кредит» та **внести зміни до Цивільного кодексу України, які б унеможливили дострокове розірвання депозитних договорів, за винятком чітко обумовлених форс-мажорних обставин;**

- підвищення рівня концентрації банківського капіталу шляхом поглинання більш сильними банками слабких, а також злиття невеликих банків в концерни і холдинги, створення спеціалізованих інвестиційних банків;

- **надання певних пільг, зокрема податкових, кредиторі та позичальнику кредитів на інвестиційні цілі, визначені державою як пріоритетні,** запровадження заходів щодо диференціації економічних нормативів залежно від частки інвестиційних кредитів банку в реальному секторі економіки [3-8].

Висновки: Проаналізувавши сьогоденний стан ринку банківського інвестиційного кредитування в Україні ми виявили ряд чинників, які гальмують його розвиток. З метою «увімкнення» механізму кредитування банками інвестиційної діяльності в нашій країні запропоновано наступні заходи: підвищення довгострокової бази залучених коштів, удосконалення законодавчої бази для захисту прав банків-кредиторів, концентрація банківського капіталу, корегування нормативних вимог функціонування, пільгових режимів та інших умов діяльності банків, які активно кредитують реальний сектор економіки. Очевидним також є те, що банківське інвестиційне кредитування потребує стимулювання зі сторони держави.

1. *Інвестиції та будівельна діяльність [Електронний ресурс].* – www.ukrstat.gov.ua
2. *Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України) [Електронний ресурс].* - <http://www.bank.gov.ua/Statist/sfs.htm>
3. А. Сомик, С. Жуйков. *Сучасний стан та напрями стимулювання розвитку банківського інвестиційного кредитування в Україні // Вісник Національного Банку України. – 2010. №7. – С.28-34*

4. Гуцал І.С., Тимків А.О., *Проблеми й перспективи функціонування інвестиційних банків* // *Фінанси України*. – 2009. №11. – С.78-87.
5. <http://disser.com.ua/contents/35101.html>
6. Вовчак О.Д. *Банківське кредитування як чинник фінансового забезпечення інвестиційного процесу в Україні* // *Наук. вісник: Збірник науково-технічних праць*. – Львів: УкрДЛТУ, 2003. – Вип. 13.4. – С. 165-170.
7. Карташян О. В. *Організаційно-економічні механізми інвестиційної діяльності комерційних банків* : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 «Фінанси, грошовий обіг і кредит» / О. В. Карташян. - Львів, 2006. - 20 с.
8. Сколотяний Ю., Дубинський О. *Антикризові стратегії для України: державні фінанси, заощадження, інвестиції* // *Дзеркало тижня*. — 2010. — №6. — <http://www.dt.ua/2000/2020/68726/>

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ СТИМУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ

Бузько Аліна

Науковий керівник: к.е.н., доц. Білокінь Г. М.

Черкаський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

Постановка проблеми. Сьогодні перед економікою України стоїть ціла низка актуальних завдань, пов'язаних з підвищенням її конкурентоспроможності на світовому ринку та зменшенням негативних наслідків структурних диспропорцій. Саме тому наразі головним завданням є стимулювання інвестиційної діяльності банків, підвищення адаптивності інвестиційного ринку та його здатності адекватно реагувати на зростаючий інвестиційний попит.

Проте, на даному етапі розвитку української економіки виникає одна із суттєвих перешкод активізації інвестиційної діяльності та реалізації інвестиційного потенціалу банків в Україні, - неможливість прогнозування інвесторами своїх вкладень на середньо- та довгострокові періоди. Це пов'язано з економічною ситуацією в Україні, зокрема, розвитком внутрішнього попиту, цін на сировину та товари, а також з нестабільністю у внутрішньому фінансовому секторі.

Втім, для створення оточення, яке б сприяло розвитку інвестиційної діяльності банків, в Україні також бракує стабільної та дієвої законодавчої бази. Ефективна юридична система, що ґрунтується на фундаментальних принципах приватної власності та ринкової економіки, значно стимулюватиме капіталовкладення і, навпаки, неефективне правове оточення загальмує процес банківського інвестування.

Метою даного дослідження є визначення основних заходів – економічних та правових, які дозволять стимулювати розвиток банківської інвестиційної діяльності.

Обґрунтування отриманих результатів. За даними Звіту про глобальну конкурентоспроможність 2010-2011 Всесвітній економічний форум здійснив оцінку конкурентоспроможності України, де було виявлено, що Україна за індексом правового забезпечення займає 6-те місце серед 139 країн світу. В той же час, за показником «ефективність законодавчих органів в регуляторній сфері» Україна посіла 138 місце в загальному рейтингу. Це свідчить про те, що чисельність нормативних актів, що видаються для регулювання інвестиційних відносин, велика кількість органів, уповноважених видавати їх, створюють масив несистематизованих та невпорядкованих актів, що не виконують своїх функцій і потребують суттєвих змін та доповнень [1].

Невідпрацьованість та невідлагодженість законодавчої основи банківської інвестиційної діяльності полягає у наступному: досить часто новий закон скасовує або зводить нанівець попередній; законодавчі акти, що продукуються різними урядовими структурами, частково дублюються; існує різновекторність дій ключових гілок влади; відбувається перманентна зміна законодавства та внесення коректив до нього, які призводять до дестабілізації в економіці та фінансах. Таким чином, має місце маніпулювання правовим полем, якого цивілізований ринок не визнає.

Закон України «Про інвестиційну діяльність» визначає загальні правила для всіх економічних суб'єктів. Тому існує потреба у системоутворюючому акті, який би регулював саме банківську інвестиційну діяльність. На наш погляд він потрібний для того, щоб:

- створити законодавче підґрунтя для інвестиційної діяльності українських банків;
- в ієрархії нормативного регулювання витримати вимоги послідовної відповідності актів нижчого рівня актам вищого рівня;
- визначити чіткі вимоги до банків щодо інвестування ними пріоритетних для держави галузей економіки.

З метою активізації банківської інвестиційної діяльності, потрібно розробити відповідні податкові пільги для фінансово-кредитних установ, що здійснюють інвестиційні вкладення та забезпечать конкурентні переваги інвестиційним банкам.

Таким чином, необхідною є розробка цілісної та комплексної системи податкових інструментів, оскільки, запровадження тільки одного податкового інструмента, який стимулює інвестиційну діяльність банків,

недостатньо та неефективно.

Для українських банків доцільним було б застосування зарубіжного досвіду щодо податкового стимулювання банківської інвестиційної діяльності:

- звільнення на певний період від оподаткування коштів банків, які інвестуються в інноваційні підприємства та пріоритетні галузі економіки;
- надання пільг в оподаткуванні банків, що здійснюють довгострокове інвестиційне кредитування [3, с. 223].

Водночас доцільним є системне застосування податкового стимулювання банківської інвестиційної активності у поєднанні із жорстким контролем за дотримання банком своїх податкових зобов'язань.

Висновки. В умовах спаду банківської інвестиційної активності в Україні існує ряд дестабілізуючих факторів, які впливають на розвиток інвестиційної діяльності банків. І лише за умови їх усунення можливе відновлення процесу вкладень банків в різноманітні вітчизняні інвестиційні об'єкти з метою подальшої розбудови економіки країни.

1. Аналітична записка «Конкурентоспроможність України: оцінка Всесвітнього економічного форуму» [Електронний ресурс]. – Сайт Національного банку України. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/Publication/econom.htm>
2. Прокопів І.І. Сучасний стан та роль банківської системи у фінансуванні реального сектора економіки [Текст]. / І.І. Прокопів / Збірник наукових праць «Економічний простір». - 2010. - №33. – с. 146-159.
3. Реверчук Н.Й. Зарубіжний досвід податкового регулювання банківської діяльності та його застосування в Україні [Текст]. / Н.Й. Реверчук / Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. - № 18. – с. 221-225.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКІВ УКРАЇНИ

Баховська Тетяна

Науковий керівник: к.е.н., доц. Остафіль О. В.

Львівський національний університет ім. Івана Франка

В умовах формування ринкового середовища, значного спаду промислового та сільськогосподарського виробництва велику увагу в організаційній та структурній перебудові економіки приділяють комерційним банкам та банківській системі в цілому.

Провідна роль у вирішенні певних економічних проблем належить саме кредитним відношенням та банкам, що можна пояснити не лише

збільшенням їхньої ролі у фінансовому забезпеченні економіки, але й наявною можливістю швидко та ефективно реагувати на впроваджені нові механізми господарювання.

Водночас одним з проблемних аспектів становлення фінансово-кредитного механізму і розвитку банківської системи в цілому є досить висока ризикованість кредитних операцій.

Якість кредитного портфеля банків залежить від кредитних ризиків, що притаманні позичальникам, від форми забезпечення і гарантій повернення довірених коштів, від повноти створених банком резервів на покриття можливих втрат за позиками, від досвіду інкасації дебіторської заборгованості та інших складових кредитного менеджменту [1].

Головна причина банківських банкрутств – неповернення раніше виданих кредитів. Більше половини виданих сум неповністю чи невчасно повертаються позичальниками. Усі зусилля банку щодо повернення кредитів зводяться нанівець через недостатню захищеність національним законодавством.

З огляду на існуючі труднощі з наданням кредиту та перелічені проблеми, обрана тема є досить актуальною. Визначення кредитоспроможності позичальника, віднесення його до відповідного класу надійності, а отже, і формування банком резерву покриття на можливі втрати за позиками є ще однією перешкодою на шляху здійснення кредитних операцій.

Проблема забезпеченості повернення кредитів, реалізації заставного права та формування резерву покриття на можливі втрати, а також оцінки та страхування майна знайшли своє відображення в працях Лаврушина О. М., Мороза А. Н., Галасюка В. М., Костюченко В. М. та багатьох інших.

Метою нашого дослідження є вивчення окремих аспектів ведення кредитної діяльності та надання рекомендацій щодо формування оптимального кредитного портфеля банку.

Аналіз джерел і форм гарантованості погашення позик, розробка методів зниження питомої ваги неповернених позик у загальному обсязі наданих кредитів, а отже, і впровадження якісних форм забезпечення та контролю за цільовим використанням позики, справляють регулюючий вплив на банківську діяльність.

Особливістю сучасного стану сфери банківського кредитування в Україні є значна кількість короткострокових позик порівняно з довгостроковими (табл. 1).

Зі збільшенням термінів надання позики зменшується ймовірність своєчасного та повного виконання позичальником кредитної угоди. Тому не зникає з порядку денного актуальне питання – як збільшити частку довгострокових кредитів і водночас зменшити ризик несвоєчасного повернення коштів позичальниками [2].

Як видно з табл. 1, у 2006 р. діяльність банків характеризувалася не досить раціональною структурою кредитних вкладень. У наступні роки диверсифікація кредитів дещо поліпшилась. З аналітичних даних видно, що вагому частку в структурі кредитного портфеля займають кредити суб'єктам господарської діяльності, причому їхні обсяги зростають як в абсолютному розмірі, так і в питомій вазі.

Таблиця 1

Структура кредитного портфелю банків

Види кредитування	2006 рік		2007 рік		2008 рік		2009 рік	
	сума, млрд. грн.	питома вага, %	сума, млрд. грн.	питома вага, %	сума, млрд. грн.	питома вага, %	сума, млрд. грн.	питома вага, %
Довгострокові кредити	76,4	77,4	119,1	77,7	168,4	82,4	71,6	62,5
Короткострокові кредити	22,4	22,6	34,2	22,3	35,9	17,6	42,9	37,5
Кредити, що надані юридичним особам	50,8	51,1	94,5	51,6	132,4	15,5	496,4	66,4
Кредити, що надані фізичним особам	38,6	38,8	65,9	36,0	204,2	23,9	247,7	33,1

Якщо припустити, що всі комерційні банки адекватно оцінюють якість власних активів (у першу чергу – кредитів) і своєчасно та у повному обсязі формують страхові резерви, то чим меншими є значення цих показників, тим краще почуває себе банк.

Вирішення цієї проблеми вбачають у всебічному вивченні вітчизняного та частково іноземного досвіду щодо надання кредитів, застосування ефективних форм забезпечення, управління кредитним портфелем банку, дослідження сучасного стану кредитних відносин, висвітлення нових методів, концептуальних підходів, науково-методичних рекомендацій з питання проблем оцінки заставленого майна, страхування

ризиків неповернення кредиту та удосконалення законодавства в сфері кредитування [3].

Від структури та якості кредитного портфеля банку значною мірою залежить його стабільність, репутація та фінансовий успіх.

Тому банкові необхідно аналізувати якість позик, проводити незалежні експертизи великих кредитних проектів і заходів, виявляти випадки відхилення від кредитної політики. Потрібно спрямувати зусилля на виявлення у складі кредитного портфеля великих кредитів, а також проблемних позик, що потребують підвищеної уваги.

Комерційний банк повинен періодично проводити оцінку фінансового стану позичальника. Слід враховувати чітко визначені об'єктивні показники його діяльності, такі як обсяг реалізації, прибутки та збитки, склад і динаміку дебіторсько-кредиторської заборгованості тощо. Банк повинен враховувати також чинники, які багато в чому носять суб'єктивний характер, а саме: ефективність управління підприємством позичальника, його ринкову позицію та залежність від циклічних і структурних змін в економіці тощо.

1. З. І. Щибиволок. *Аналіз банківської діяльності : Навч. посібник. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2007. – 311 с.*
2. В. Кігель. *Про визначення оптимального кредитного портфеля банку в умовах ризику неповернення коштів позичальниками // Вісник НБУ. 2003. – С. 15–17.*
3. А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін. *Аналіз банківської діяльності : Підручник / За ред. А. М. Герасимовича. – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 600 с.*

КРЕДИТУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.

Бегуш Роксолана

Науковий керівник: доц. Швець Н.Р.

Чернівецький національний університет ім. Юрія

Федьковича(м.Чернівці)

Кредит відіграє важливу роль у розвитку міжнародних економічних відносин. Стимулюючи додатковий попит на ринку з боку позичальників, він сприяє збільшенню обсягів світової торгівлі. Умови кредитування експорту є важливим чинником конкурентної боротьби окремих підприємств і держав за ринки збуту, тому вдосконалення кредитування

зовнішньоекономічної діяльності підприємств набуває важливого значення для їх розвитку.

Міжнародний кредит — рух позичкового капіталу в сфері міжнародних економічних відносин, пов'язаний з наданням валютних і товарних ресурсів на умовах повернення, терміновості і сплати процентів. Кошти для міжнародного кредиту мобілізуються на національних і міжнародному ринках позичкового капіталу, а також за рахунок використання ресурсів державних, регіональних і міжнародних організацій. Розмір кредиту й умови його надання фіксуються в кредитній угоді (договорі) між кредитором і позичальником.

Значення міжнародного кредиту проявляється в його функціях, а саме:

- * забезпечує перерозподіл фінансових і матеріальних ресурсів між країнами;

- * підсилює тимчасово вільні грошові кошти в одних країнах на фінансування капіталовкладень в інших;

- * прискорює процес реалізації у світовому масштабі розсуваючи тим межі розширеного відтворення. [1]

В наш час кредит обслуговує більшість видів зовнішньоекономічної діяльності — зовнішню торгівлю, обмін послугами, закордонну інвестиційну діяльність, виробничі і науково-технічні зв'язки тощо.

На міжнародному ринку позичкових капіталів практикою вироблені певні звичаї в оформленні й порядку виконання кредитних операцій. Знання процесу кредитування (види кредиту, етапи й умови його надання) як для продавців, так і для покупців є ключовим моментом у здійсненні експортно-імпортних операцій. Це пов'язано насамперед із тим, що в наш час практично жодна зовнішньоторговельна операція не обходиться без кредиту в тій або іншій формі, тому в процесі кредитування можуть виникнути деякі проблеми.

Щодо проблем що їх мають банки в процесі кредитуванні експортерів то найбільшої уваги тут заслуговує застава майна. Ці проблеми зумовлені недосконалістю низки норм про заставу. Так стаття 1 визначає заставу як угоду в результаті якої кредитор має право задовольнитися лише за рахунок вартості майна. При цьому визначення не містить положення про можливості кредитора отримати задоволення за рахунок саме цього заставного майна, тобто шляхом обігу предмета застави в свою власність. Застава з'являється в день підписання угоди але вимога кредитора відносно погашення кредиту здійснюється лише в майбутньому. Крім того в законі відсутні норми, які б закріпили б право заставоутримувача на прийняття застави в управління на визначений термін від імені заставодавця в тих

випадках, коли продаж предмета застави у момент звертання стягнення не є економічно вигідним не кредитуру ні позичальнику, через відсутність ринку на це майно. Багато проблем викликає обов'язкова оцінка майна, що є предметом застави. Не дозволяється визначати вартість заставного майна ні за узгодженням сторін, ні за документами, що підтверджують придбання майна заставодавцем. Лише кілька страхових компаній можуть страхувати великі ризики. Вітчизняні ризики значною мірою можуть пере-страховуватися за кордоном. Це відбувається тому, що загалом максимальна місткість українського ринку за одиничним ризиком становить майже 300 млн.грн., а з урахуванням статутного фонду і ліквідних активів менше 60 млн.грн. Тому ефективна система страхування експортних операцій залежить від багатьох чинників, які зуміють створити привабливі умови існування в Україні розвинутого страхового ринку.[2]

Другою проблемою, яка виникає в процесі кредитування зовнішньоекономічної діяльності підприємств є прострочена заборгованість за гарантованими державою кредитами, що є наслідком відсутності належної політики в сфері державних запозичень та негативного впливу світових фінансових криз.

В Україні спостерігається тенденція по зростанню простроченої заборгованості з відшкодування витрат державного бюджету на виконання гарантійних зобов'язань Кабміну України за кредитами, залученими під державні гарантії. Так станом на 01.01.2010 року загальна сума простроченої заборгованості позичальників перед державною, що виникла внаслідок невиконання ними зобов'язань за кредитами становить більше 1 млрд. доларів США, а кількість підприємств-позичальників, які заборгували бюджету з погашення кредитів, залучених державою або під державні гарантії, бюджетними позичками становила 17221,9 млн. грн.[3]

Вирішення проблеми ефективнішого забезпечення банками процесів структурної трансформації зовнішньоекономічного сектору вітчизняної економіки передбачає макроекономічні та мікроекономічні аспекти створення передумов для зниження ризиків інвестування.

Значний потенціал у цьому напрямі - вдосконалення механізмів регулювання Національним банком процесів перерозподілу ресурсів банківських установ.

Використання позичок в іноземній валюті пов'язане для позичальників із ризиками високих трансакційних витрат, які загрожують звести нанівець цінові переваги цих кредитів та втратами внаслідок валютного ризику. Отже, зменшити вплив ефекту внутрішнього відпливу капіталу на формування валютної структури кредитного портфелю можна шляхом

стабілізації валютного курсу та зниження інфляційних очікувань суб'єктів економіки.

Певний потенціал щодо поліпшення процесу формування інвестиційних ресурсів мають також адміністративні обмеження, спрямовані на оптимізацію умов кредиту, передусім вартості запозичення за рахунок обмеження рівня банківської маржі.

Мікроекономічні аспекти пов'язані зі зниженням ризиків банків та диференціацію механізмів надання кредитних ресурсів інвестиційного призначення. Проблема ефективності управління банківськими ресурсами потребує стандартизації методики прийняття інвестиційних рішень, що дасть змогу знизити ризики, оптимізувати цінові умови фінансування, а отже, зробити інвестиції доступними для позичальників.

Значний потенціал має також впровадження фінансових інновацій, нових банківських продуктів. Фінансування інвестицій - це складний процес: у цій сфері діяльності банків необхідно застосовувати такі механізми кредитування, які дають змогу мінімізувати ризики. Традиційні методи кредитування, активно використовувані у вітчизняній банківській практиці, передбачають застосування різноманітних видів застав із метою мінімізації ризиків.

Серед механізмів зниження ризиків, пов'язаних із наданням довгострокових ресурсів, доцільно ширше використовувати у вітчизняній практиці механізми спільного кредитування.

Отже, зважаючи на економічну ситуацію банківського сектору України було визначено певні недоліки та проблеми його функціонування, а також запровадимо ряд рекомендацій щодо покращення умов кредитування зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

1. *Міжнародні фінанси: Підручник / О.І. Рогач, А.С. Філіпенко, Т.С. Шемет. – К.:Либідь, 2006. – 784с.*
2. *Софіщенко І. Особливості та основні тенденції валютного фінансування банками національної економіки // Вісник Національного Банку України. - 2006. - №1. - С.36-41.*
3. <http://www.bank.gov.ua>

УПРАВЛЕНИЕ КРЕДИТНЫМ ПОРТФЕЛЕМ КАК ОСНОВА СТАБИЛЬНОСТИ БАНКА (НА ПРИМЕРЕ «ПРИОРБАНК» ОАО ЦБУ 506 Г.ПИНСК)

Манукян Юлия

Научный руководитель: Веренич Н.К.

УО «Полесский государственный университет» (г. Пинск)

Кредитная деятельность банка является одним из основополагающих критериев, который отличает его от небанковских учреждений. В мировой практике именно с кредитованием связана значительная часть прибыли банка. Кредитные операции - самая доходная статья банковского бизнеса. В тоже время данные операции связаны с кредитными рисками, которым подвергаются банки. Поэтому управление кредитным риском является необходимой частью стратегии и тактики развития любого коммерческого банка.

Кредитный портфель банка – это совокупность остатков задолженности по активным кредитным операциям на определенную дату. Клиентский кредитный портфель является его составной частью и представляет собой остаток задолженности по кредитным операциям банка с физическими и юридическими лицами на определенную дату. Управление кредитным портфелем представляет собой организацию деятельности банка при осуществлении процесса кредитования, которая направлена на предотвращение или минимизацию кредитного риска. Конечными целями кредитной организации при управлении кредитным портфелем является, во-первых, получение прибыли от активных операций, во-вторых – поддержание надежной и безопасной деятельности банка.

Для эффективного управления кредитным портфелем необходим его анализ по различным количественным и качественным характеристикам как в целом по банку, так и по его структурным подразделениям. Количественный анализ предполагает изучение состава и структуры кредитного портфеля банка в динамике (за ряд лет, на квартальные даты отчетного года) по ряду количественных экономических критериев, к которым относят: объем и структуру кредитных вложений по видам; структуру кредитных вложений по группам кредитополучателей; сроки кредитов; своевременность погашения предоставляемых кредитов; отраслевую принадлежность; виды валют; цену кредитования (уровень процентных ставок). Такой анализ позволяет выявить предпочтительные сферы кредитных вложений, тенденции развития, в том числе касательно возвратности кредитов и их доходности. За количественным анализом

следует анализ качества кредитного портфеля. Сфера деятельности кредитополучателя и его тип обладают различным риском для определенных экономических условий, следовательно, и виды кредита в зависимости от объемов и целей кредитования оцениваются по-разному, что и должно учитываться при изучении кредитного портфеля банка. Для этого используются различные относительные показатели, рассчитываемые по обороту за определенный период или по остатку на определенную дату. На основе качественной характеристики кредитного портфеля можно дать оценку соблюдения принципов кредитования и степени риска кредитных операций, перспектив ликвидности данного банка. Таким образом, в любом банке состояние кредитного портфеля должно находиться под постоянным наблюдением.

Автором проведен количественный анализ клиентского (малый и средний бизнес) кредитного портфеля «Приорбанк» ОАО ЦБУ 506 г.Пинска. Доля кредитов, выданных субъектам малого бизнеса в 2010 г. составила 31,3%, среднему бизнесу, соответственно, 68,7%. Темп роста кредитной задолженности по состоянию на 01.01.2010г. имеет следующие значения: по малому бизнесу – 77,16%, по среднему – 88,08%, в целом по кредитному портфелю – 84,4%. В 2010 г. кредитная задолженность субъектов малого и среднего бизнеса банку существенно выросла: задолженность малого бизнеса – на 22,25%, среднего – на 19,47%, а общая – на 20,32%. Данный рост можно объяснить стабилизацией экономического положения в стране, а также ориентированностью белорусских банков на сегмент малого и среднего бизнеса и предложением для этого сегмента привлекательных условий кредитования. Нужно отметить, что доля проблемных кредитов в валовом клиентском кредитном портфеле «Приорбанк» ОАО ЦБУ 506 г.Пинска невелика и составила на 01.01.2011г. 0,5 %, снизившись по сравнению с аналогичным периодом прошлого года на 44,5%.

В структуре кредитных вложений по видам кредитов, выданных в 2010г., преобладали кредиты, выданные на цели, связанные с созданием и движением внеоборотных активов – 56%, далее следуют кредиты, выданные на цели, связанные с созданием и движением текущих активов – 42,25%. Если классифицировать кредитный портфель банка по сорокам кредитной задолженности, то в структуре кредитного портфеля ЦБУ 506 преобладают долгосрочные кредиты – 57%. Что касается средних процентных ставок, то в 2010г. наблюдалось значительное их снижение по сравнению с предыдущим годом: по рублевым кредитам – на 22,3%, а по валютным – на 10,81%. Данное снижение можно объяснить снижением стоимости ресурсов для самих банков на межбанковском рынке (средние

процентные ставки на рынке межбанковских кредитов в национальной валюте в 2008г. составили 11,8%, в 2009г. – 20,7%, в 2010г. – 12,4%, а в СКВ – 4,0%, 1,0% и 0,9% соответственно).

Для диверсификации кредитных рисков банка также имеет значение отраслевая принадлежность клиентов. На протяжении 2008-2010гг. в отраслевой структуре кредитного портфеля ЦБУ 506 лидировали промышленный сектор, торговля и грузоперевозки.

Для стабильного функционирования банка, своевременного устранения возникающих проблем, планирования кредитной деятельности в каждом банке проводится детальный качественный и количественный анализ кредитного портфеля, ежегодно утверждается кредитная политика банка. Все эти меры позволяют банку качественно управлять своими активами, своевременно реагировать на изменяющуюся экономическую ситуацию в стране и мире.

1. Трубович Е. Кредитный портфель банка: что это?//www.zanimaet.ru. – Дата доступа. – 23.02.2010
2. Материалы «Приорбанк» ОАО ЦБУ 506 г.Пинск
3. Галов А., Байко А. Первоочередные задачи повышения устойчивости банковского сектора.// *Банковский вестник*, 2009. №30

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Кравченко Олена

Науковий керівник: к.е.н., доц. Костогриз В.Г.

Черкаський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

Постановка проблеми. Іпотечний ринок є одним з найважливіших механізмів ринкової економіки. Аспекти розвитку іпотечного ринку набувають значної актуальності в сучасних умовах, оскільки іпотечний ринок, завдяки своїй здатності стимулювати інвестиції, виступає потужним каталізатором економічного зростання, що дозволяє характеризувати його як одну з вагомих складових економічного розвитку та потребує постійних досліджень й пошуку напрямів удосконалення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченням проблем та перспектив іпотечного кредитування займаються провідні вчені-економісти: В. Базилевич, А. Пересада, В. Кравченко, Р. Тиркало, О. Любунь, О. Кіреєв, Д. Гриджук, Д. Фрідман та інші. В своїх працях науковці розглядають основні аспекти іпотечного ринку. Проте існують розбіжності в їх поглядах щодо побудови моделі ринку іпотечного

кредитування. Отже існує необхідність подальших досліджень сучасного стану іпотечного ринку та основних напрямів його розвитку.

Мета. Метою роботи є аналіз сучасного стану, тенденцій щодо проблем розвитку та обґрунтування перспектив іпотечного кредитування в Україні.

Обґрунтування отриманих результатів. Інтерес до іпотечного ринку існує завжди, оскільки він вважається найбільш стабільним та стійким сегментом фінансового ринку. Актуальним залишається питання про те, наскільки швидко цей ринок зможе відновитися після світової економічної кризи.

Найчастіше іпотечне кредитування пов'язують з ринком житла. На сьогоднішній день висока ціна на житло не дозволяє купити його одразу. А іпотечний кредит є зручним засобом вирішення цієї проблеми. Саме тому іпотечний сегмент кредитування необхідно розвивати та стимулювати найбільше.

Хоча цей сегмент банківського кредитування останнім часом розвивається активніше, на сьогодні, за даними Української національної іпотечної асоціації, суттєвих змін у структурі іпотечних кредитів не сталося: частка кредитів під купівлю житла становить майже 63% [1].

За словами експертів іпотечне кредитування розвивається, хоч і досить повільно. Наприклад, в 2009 році кількість банків, що видавали іпотечні кредити становила до 10, а до кінця 2010 року їх вже близько 30. Прогнозують, що відсоткові ставки також знизяться з 19-22% до 16%. А це означає, що в 2011 році більше людей зможе дозволити собі взяти іпотечний кредит. Зниження відсоткових ставок за іпотечними кредитами можливе лише при зменшенні відсотків по депозитним вкладам в гривні до 14-15%. Після цього відновиться попит на іпотечне кредитування. Збільшення термінів іпотечного кредитування малоімовірно, оскільки у банків зараз є проблема щодо залучення «довгих» ресурсів. Тому, як і в 2010 році, середній термін кредитування, швидше за все, буде складати близько 15 років. За прогнозами фінансистів стан іпотечного ринку повернеться на докризовий рівень не раніше ніж за 5 років [2].

В сучасних умовах економіки нашої країни існують проблеми, що перешкоджають стрімкому розвитку іпотечного ринку. До таких проблем можна віднести: низький рівень доходів населення порівняно із вартістю нерухомості, досить високі вимоги до платоспроможності позичальників, інфляційні ризики, недосконалість правової бази, незначна роль Державної іпотечної установи на ринку іпотечних кредитів, непрозорість взаємовідносин учасників ринку. Нерозвиненість механізмів залучення

довгострокових коштів населення також є проблемою, адже кредитувати фізичних осіб банкам дозволено лише в гривні, тоді як більшість іпотечних позик були валютними. До проблем можна віднести й низький рівень ринку житлового будівництва, оскільки банки побоюються падіння вартості заставної нерухомості. [3].

За сучасного стану економіки України розвиток ринку іпотечного кредитування можливий лише за наявності взаємопов'язаних інфраструктур. Серед них – стабільно діючий вторинний ринок заставних зобов'язань, ринок нерухомості, ринок земельних ділянок під забудову, установи, які забезпечують страхування операцій із власністю.

В Україні є позитивні передумови розвитку ринку іпотеки, серед яких можна виділити: наявність банків, що мають досвід роботи в галузі іпотечного кредитування, наявність попиту в іпотечних кредитах, можливість залучення в іпотечні схеми коштів населення, що перебувають поза банківською системою [4].

При широкому впровадженні іпотечного кредитування в країні збільшаться бюджетні надходження, більш ефективно будуть вирішуватися житлові питання, зросте відтворення робочої сили та її мобільність. За рахунок управління розгалуженими фінансовими потоками держава має можливість впливати на соціально-економічні процеси в країні.

Висновки. Отже, можна зробити висновок про те, що за сучасного стану економіки присутні очевидні проблеми для розвитку іпотечного ринку. Для вирішення нагальних проблем слід вдосконалювати правову базу, розширювати довгострокову ресурсну базу банків, підтримувати їх стабільність та довіру до банків серед населення.

1. Український діловий журнал «Експерт»: Новини - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: - // www.expert.ua
2. Офіційний сайт журналу «Кореспондент». - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: - // <http://ua.korrespondent.net>
3. Коли стане вигідною іпотека? Портал ділової еліти УкрБізнес . - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: - // <http://analitic.ub.ua>
4. Туркало Р.І., Москаленко О.М. Проблеми та перспективи іпотечного кредитування в Україні // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2007. - №1. – С. 20-28.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Задорожна Олена

**Науковий керівник: к.е.н. Бесплемінний Ю.М.
Феодосійська фінансово-економічна академія**

Ринок іпотечного кредитування знаходиться зараз в стадії рецесії. Для відновлення та подальшого росту іпотеки перешкоджає ряд проблем, що стосуються законодавства та соціально-економічного потенціалу країни в цілому.

Іпотечне кредитування незважаючи на зростання українського ринку іпотеки у 2005-2008 рр., все ж таки залишається малорозвиненим.

Тільки 30-40 діючих банків в Україні сьогодні займаються іпотечним кредитуванням. В їхніх кредитних портфелях такі позики займають лише 3-5% (в країнах Євросоюзу цей показник становить 40%) і кредити надаються в середньому до 15-20 років (лише окремі банки позичають гроші на тридцять років). До того ж, більшість цих фінансових установ знаходяться в м.Києві та Донецькому регіоні, де така послуга найбільш поширена.

Обсяги іпотечних кредитів українському населенню значно можна збільшити, шляхом: зниження відсоткових ставок; збільшення терміну кредитування; збільшення розміру кредиту відносно вартості предмету застави; зменшення суми витрат на оформлення кредиту та включення їх в «тіло кредиту»; застосування індивідуальних схем виплати кредитів; розвитку кредитів на первинному ринку; зміни технології розгляду можливості конкретного об'єкту бути предметом застави; застосування страхування ризиків позичальника; надання позичальнику можливості попереднього ознайомлення з кредитними документами для внесення в них узгоджених змін; вдосконалення самого процесу оформлення документів по кредитуванню; попереднього ознайомлення позичальника з технологією реалізації застави при неможливості виплати боргу; застосування технологій, які б виключали необґрунтовані затрати часу на пошуки квартири і втрати завдатку на знайдену квартиру; формування у населення економічної та юридичної культури; збільшення кількості публікацій в ЗМІ на тему іпотеки; залучення ріелторських організацій до роботи з іпотекою.

На даному етапі розвитку іпотеки необхідна більша державна підтримка. Так державою має здійснюватись субсидування цільових ощадних рахунків, призначених для придбання нерухомості, її

реконструкції чи ремонту; оплата частини відсоткової ставки за іпотечним кредитом; вилучення із суми, оподаткованої прибутковим податком, відсотків за іпотечним кредитом.

Зараз в Україні найгострішою проблемою є практично відсутність довгострокового кредитування банками населення. Банки в основному фінансують операції іпотечного кредитування за рахунок депозитів фізичних осіб, строк яких не перевищує трьох років, а іпотечні кредити надаються тільки від трьох років. Крім того, конкуренція спонукає збільшувати депозитні відсоткові ставки. Все це збільшує процентні ризики та зменшує ліквідність банку. Завищення вартості кредитів, що надаються, значною мірою зумовлюється: високою ціною залучених ресурсів; зростанням інфляції та зниженням ринкової вартості застави; несвоєчасним виконанням кредитних зобов'язань; ризиками, пов'язаними з правовими і судовими складнощами при відчуженні житла-предмета застави, а також із проблематичним виселенням боржника та продажем на торгах предмету застави. Існують складнощі у оцінці платоспроможності позичальника, адже значну частку доходів населення складають неофіційні доходи, які банк повинен враховувати при прийнятті рішення про видачу кредиту. Головна вимога до клієнтів – це їх платоспроможність, наявність стабільного джерела доходів. Оцінка фактичної платоспроможності позичальника є поки що невирішеною проблемою, яка суттєво обмежує можливість розвитку іпотечно-житлового кредитування. При доходах сім'ї менше 1000 доларів у місяць, обслуговувати іпотечний кредит просто нереально. Тому і доступність його в Україні не перевищує 5%.

Негативною стороною українського ринку житлового іпотечного кредитування є тенденція до велика частка кредитів, що надані в іноземній валюті (приблизно 24% кредитів надані в гривні), а якщо вони надані в національній валюті, то існує певне валютне хеджування, яке прив'язане до котировок, що по суті робить ці кредити також валютними. Це все зумовлено як негативними інфляційними очікуваннями, так і традиційно орієнтованою на іноземну валюту формою розрахунку на вторинному ринку житла.

Великим невикористаним резервом для підтримки іпотеки є Національний Банк України. Рефінансування як потенційне джерело «довгих ресурсів» є другим за значенням після збережень населення. Щоб активізувати цей процес, потрібно забезпечити відповідне нормативне забезпечення функціонування іпотечних цінних паперів, розробити необхідні підзаконні акти, здешевити кредити та продовжити термін їх надання, а також залучати до іпотеки іноземних інвесторів.

Важливим на даному етапі розвитку іпотеки є створення системи гарантій та прозорих умов діяльності учасників іпотечного ринку. Для цього слід запровадити ефективну систему державної реєстрації прав на нерухоме майно, вдосконалити систему оцінки нерухомого майна, стандартизувати діяльність іпотечного ринку, визначити механізми страхування іпотечних кредитів.

Отже, перспективи розвитку іпотеки в Україні значно залежать від економічного зростання, стабільності цін та обмінного курсу національної валюти, удосконалення фінансово-кредитної системи та ринку нерухомості. Іпотечне кредитування – це надійний і вивірений спосіб залучення приватних інвестицій іноземних та вітчизняних інвесторів. Лише надійні гарантії, зокрема застава нерухомості та емісія на її основі іпотечних цінних паперів, дозволять мобілізувати в значних масштабах заощадження населення і спрямовувати їх на інвестування перспективних секторів економіки. Лише в такому разі в Україні можлива поява зарубіжних портфельних інвесторів, які, через придбання іпотечних цінних паперів, здійснюватимуть інвестування української економіки.

ПРАВОВОЙ ТИТУЛ КРЕДИТОДАТЕЛЯ НА ПЕРЕДАННОЕ ПОКУПАТЕЛЮ ИМУЩЕСТВО

Бобрикович Елена

Научный руководитель: д.э.н., проф. Тарасов В.И.

УО «Полесский государственный университет» (г. Пинск)

Сохранение кредитором правового титула на имущество, переданное покупателю, достаточно простой и эффективный способ обеспечения. Он широко распространен в зарубежной практике и мало применяется в банковской практике Республики Беларусь. Сущность его заключается в том, что правовой титул на имущество сохраняется за продавцом до момента полной оплаты товара. В случае если банк выдал кредит на покупку оборудования, то он и стал временно собственником приобретенного имущества. После выплаты кредита на основании нового договора оборудование переходит в собственность кредитополучателя.

В зарубежной банковской практике имеются дополнительные средства защиты кредитора посредством удержания титула. Например, в законодательстве США ст. 9-306 ЕТК выручка от продажи имущества сохраняет статус обеспечения в течение 10 дней. Во Франции законодательство дает право требования получения выручки от третьего

лица, которому должник продал вещь уже принадлежащую кредитору. Говоря о законодательстве Германии и Швейцарии необходимо обязательное наличие договора на право получения выручки. В Австрии и Японии к договору необходимо также извещение покупателя об уступке выручки. Кроме того, в некоторых странах, таких как США, Швейцария, Италия необходима обязательная регистрация сделок, вследствие которых кредитор продолжает удерживать правовой титул на переданное должнику имущество. Говоря об Италии, удержание титула не дает кредитору право на получение выручки от реализации данного имущества, в Бельгии данный способ вообще не применяется [1].

Согласно ст. 149 Банковского кодекса Республики Беларусь на основании отдельного договора на кредитодателя может быть переведен правовой титул на имущество, принадлежащее кредитополучателю либо третьему лицу на праве собственности, праве хозяйственного ведения или праве оперативного управления, в том числе на имущественные права, если такое право на перевод не ограничено собственником или законодательством Республики Беларусь. Преимущества и недостатки перевода на кредитодателя правового титула на имущество приведены в таблице.

Таблица

Преимущества и недостатки перевода на кредитодателя правового титула на имущество, в том числе на имущественные права

	Банк	Клиент
Преимущества	<ul style="list-style-type: none"> – банк приобретает права и обязанности собственника на период кредитования – отсутствие громоздкой процедуры обращения на взыскание – банк может распоряжаться имуществом по своему усмотрению – на имущество не может быть обращено взыскание третьих лиц – в случае значимого имущества стимулирует должника к возврату кредита в срок 	<p>по сути не требует от клиента</p> <p>дополнительных гарантий возврата кредита, таких как поручительство, гарантия, залог</p>
Недостатки	Недостаточная законодательная проработка	
	<ul style="list-style-type: none"> – банк получает титул на имущество кредитополучателя со значительными ограничениями по его распоряжению – в случае передачи имущества должен содержать его – в случае передачи имущества его утрата, порча, гибель не возвращает банку ни кредит, ни проценты, ни все сопутствующие расходы, что, следовательно, требует еще, например, страхование имущества 	<p>до окончания срока кредитования или иного срока согласно договору права и обязанности собственника находятся у банка</p>

Таким образом, перевод правового титула на кредитодателя в отношении имущества и имущественных прав является перспективным направлением в отношении обеспечения выданного кредита в случае неисполнения и/или ненадлежащего исполнения кредитных обязательств кредитополучателем. Важно четко прописывать условия кредитных и иных договоров и переводить правовой титул на высоколиквидное либо ликвидное имущество, реализация которого не вызывает сомнений и может быть осуществлена в минимально короткие сроки, как правило, до 30 дней.

1. Овсейко, С.В. Международные банковские операции/С.В. Овсейко// [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.economy.bsu.by/library/>. – Дата доступа: 15.04.2010.

АНАЛІЗ ДЕПОЗИТНИХ ОПЕРАЦІЙ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Даньо Х.І.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Табачук Г.П.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

Постановка проблеми: В сучасних економічних умовах проблема формування ресурсів набуває першочергового значення. Тепер для успішного функціонування та розширення діяльності банківської установи недостатньо залучити кошти за нижчою ціною, а розміщувати за вищою, для цього необхідно створювати ефективну систему управління депозитними операціями, що на сьогодні становить найбільшу проблему для банків.

Мета: Дослідити проблему розвитку депозитних операцій для формування ресурсної бази комерційного банку та зазначити специфічні якості існуючих депозитних інструментів. Визначити місце депозитних операцій у сукупній діяльності банку та розкрити роль депозитної політики комерційного банку в структурі механізму банківського менеджменту.

Обґрунтування отриманих результатів: Специфіка банківської установи полягає в тому, що велика частина його ресурсів формується не за рахунок власних, а за рахунок позикових коштів.

На сьогодні у банківській практиці використовується велика кількість різноманітних вкладів і депозитних рахунків, що пояснюється прагненням банків в умовах високого рівня конкуренції найповніше задовольнити

попит різних груп клієнтів на банківські послуги і залучити їх заощадження та вільні грошові кошти на банківські рахунки.

Депозити по умовам отримання, як фізичних так і юридичних осіб поділяються на: депозити на вимогу (зобов'язання, які не мають конкретного терміну); строкові депозити (клієнт отримує кошти при настанні завчасно оговорених умов) [2, с.119].

Депозити на вимогу найбільш ліквідні. Основними недоліками депозитів на вимогу є: 1) для власників - низька депозитна ставка; 2) для банків – необхідність створення більшого оперативного резерву для підтримання ліквідності.

Строкові депозитні рахунки мають чітко встановлений строк, по таким депозитам виплачується фіксований процент і, як правило, існують обмеження по достроковому вилученню коштів. Перевагою строкових депозитів для клієнтів є отримання високого процента, а для банків – можливість підтримання ліквідності з меншим оперативним резервом. Недолік строкових депозитів для клієнтів – низька ліквідність і неможливість вільно користуватися коштами, на депозиті. [1, с.139.]

Для аналізу роботи банків Асоціація українських банків використала баланси 154 банків. За одержаними балансами виконано розрахунки ряду показників за станом на 01.01.2011 року, які представлені у 6 таблицях, у тому числі по індикативній групі банків, до якої увійшло 111 банків, зроблені розрахунки у динаміці для з'ясування загальносистемних тенденцій з початку 2010 року. Структура зобов'язань за рік змінилася. При цьому зросла питома вага строкових коштів з 30,50% до 35,20% та частка коштів до запитання з 16,65% до 20,39%; знизилася частка коштів банків з 34,90% до 28,85%.

Станом на 01.01.2011 р. структура зобов'язань мала такий вигляд: 20,39%(16,65%) - кошти клієнтів до запитання (розрахункові та поточні рахунки); 35,20%(30,50%) - строкові кошти клієнтів (депозити нефінансових установ та фізичних осіб); 28,85%(34,90%) - залучені строкові кошти банків; 1,88%(1,42%) - коррахунки інших банків; 5,47%(6,80%) - субординована заборгованість; 5,32%(5,28%) – інші фінансові зобов'язання; 2,89%(4,45%) – інші зобов'язання. [4]

Більшість банків концентрують свою увагу на удосконаленні існуючих операційних процесів, що за сучасних умов є звуженим розумінням досягнення конкурентних переваг. Для підвищення ефективності депозитних послуг комерційного банку необхідно застосовувати не тільки цінові методи (зміна депозитних ставок), програма лояльності та інше, а й методи оптимізації процедур депозитного обслуговування

клієнтів, з точки зору забезпечення клієнта необхідною інформацією або послугою на кожному етапі формуванні кінцевого продукту – задоволення потреби споживача. [3, с.98.]

Висновки: На основі проведеного наукового дослідження даної проблематики Ми можемо запропонувати наступне:

- ефективний метод додаткового залучення комерційними банками коштів на депозити - застосування комплексного обслуговування клієнтури;
- постійне розширення діапазону послуг, зниження їх вартості;
- покращення якості кредитно-розрахункового та касового обслуговування;
- надання різноманітних консультацій, які сприятимуть збільшенню обсягів кредитних ресурсів банку, забезпечуючи йому належний рівень прибутковості при здійсненні активних операцій.

1. Дмитрієва О.А. Оптимізація депозитної діяльності комерційного банку// *Фінанси України*. – 2008. - №5. – с.138-145.;
2. Миллер Р., Ван – Хуз Д. *Современные деньги и банковское дело: Пер. С англ..* – М. ИНФРА – М., с.856.;
3. Подплетний В.В. Напрями підвищення ефективності депозитної політики банків: зб. наук. пр. / В.В. Подплетний // *Кіровоградський національний технічний університет*.
4. <http://www.aub.org.ua> – офіційний сайт Асоціації українських банків

РОЛЬ ВНУТРІШНЬОБАНКІВСЬКОГО АУДИТУ У ЗДІЙСНЕННІ КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКУ

Антонова Яна

Науковий керівник доц. Сидоренко О.М.

Харківський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

Банківська система країни є своєрідним індикатором розвитку економічних процесів і потребує високого рівня захисту від різних ризиків. Ефективне управління ризиками в банку забезпечується функціонуванням системи внутрішнього контролю, найважливішим елементом якого є внутрішній аудит.

Однією з актуальних проблем внутрішньобанківської діяльності є дослідження системи внутрішнього контролю комерційного банку та роль внутрішнього аудиту в її функціонуванні.

Внутрішній аудит банківської діяльності в системі фінансового контролю, що являє собою незалежну перевірку й експертну оцінку стану

банку, та здійснюється спеціальним підрозділом служби аудиту, спрямований на організацію ефективного моніторингу системи внутрішнього контролю банку.

В українських банках функції внутрішнього аудиту й контролю часто плутають. Так, якщо звернутися до теоретичних основ внутрішнього аудиту, можна констатувати те, що внутрішній аудит є складовою внутрішнього контролю і є незалежною діяльністю з перевірки та оцінювання роботи суб'єкта

господарування в його інтересах. На противагу внутрішньому аудиту, внутрішній контроль є ширшим поняттям, він забезпечує відповідність функціонування конкретного об'єкта ухваленим управлінським рішенням і спрямований на успішне досягнення поставленої мети.

Внутрішній аудит банку – це незалежна експертна діяльність служби внутрішнього аудиту банку з перевірки та оцінювання адекватності й ефективності системи внутрішнього контролю, якості виконання певних обов'язків співробітниками банку. Головна увага внутрішнього аудиту зосереджена на аналізі інформаційної системи, враховуючи систему бухгалтерського обліку й супутніх видів контролю, вивченні фінансової та операційної інформації, дослідженні економічності й ефективності операцій.

Система внутрішнього контролю за діяльністю банків є досить складною та поділяється на дві підсистеми, а саме: підсистему зовнішнього контролю та підсистему внутрішнього контролю.

Підсистема зовнішнього контролю включає в себе банківський нагляд, який здійснює Національний банк України та зовнішній аудит, який здійснюють аудиторські фірми.

В свою чергу підсистема внутрішнього контролю є більш складною і складається з контролю з боку спостережної ради, якій підпорядковується внутрішній аудит, що здійснюється службою внутрішнього аудиту, контролю ревізійної комісії, а також внутрішньо-технологічного контролю, який здійснюють функціональні підрозділи банку.

Створення ефективної системи внутрішнього банківського контролю досягається шляхом оптимізації взаємовідносин та обміну інформацією між фахівцями, що проводять внутрішньо технологічний контроль, зовнішніми та внутрішніми аудиторами банківської установи.

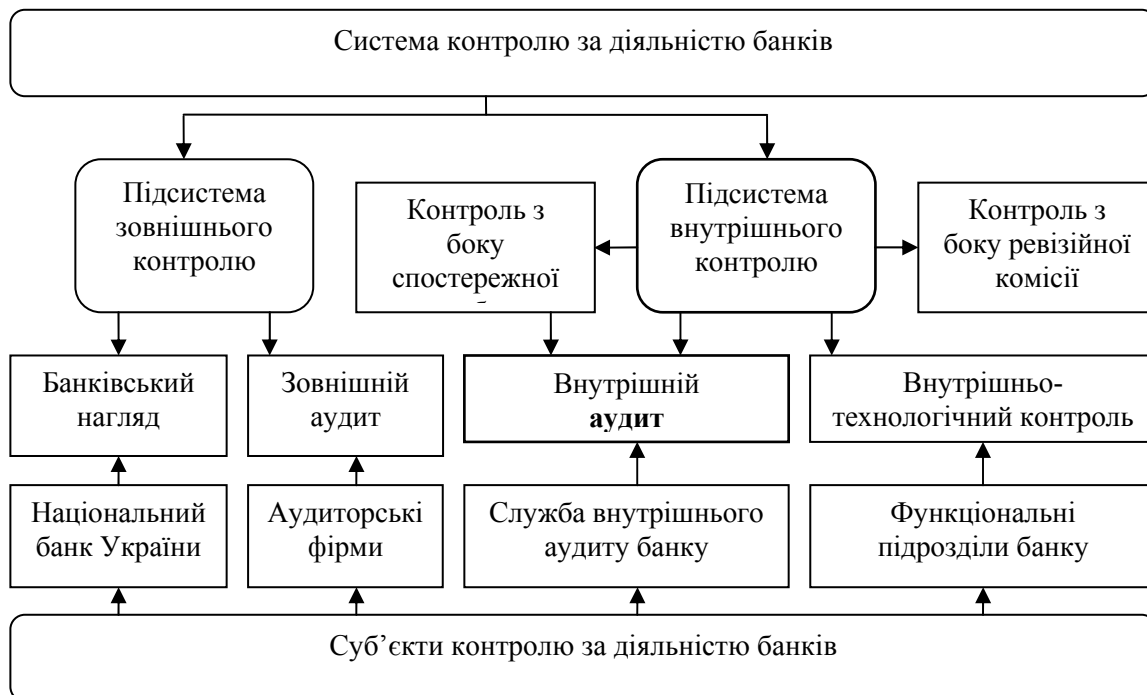

Рис. 1. Система контролю за діяльністю банків

Внутрішній аудит перебуває зараз на етапі еволюційного перетворення – окрім функції контролю, його завданням стає мінімізація ризиків і покращення показників діяльності банку. Але при цьому не слід ототожнювати функції ризик-менеджменту і внутрішнього аудиту. Внутрішні аудитори відіграють важливу роль у моніторингу системи управління ризиками, але реалізація і підтримка її функціонування не є їхнім основним обов'язком. Внутрішній аудит допомагає організації досягти поставлених цілей, використовуючи систематизований і послідовний підхід до оцінки і підвищення ефективності процесів управління ризиками, контролю і корпоративного управління.

1. Положення “Про організацію внутрішнього аудиту в комерційних банках України”, затверджене постановою Правління Національного банку України від 20.03.98 за № 114 // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності. – Вип. 7. – 1998. – С. 3 – 8 (зі змінами та доповненнями).
2. Методичні вказівки щодо застосування стандартів внутрішнього аудиту в комерційних банках України, затверджені постановою Правління Національного банку України від 20.07.1999 р. №358 (зі змінами та доповненнями).
3. Краснова І. Внутрішній контроль у банку: завдання та організація / Краснова І. // Вісник Національного банку України. - 2007.- № 9.- С. 40-42.

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТАБІЛЬНІСТЮ БАНКІВ

Табачук Юрій

Науковий керівник: к.е.н. доц. Грудзевич Я.В.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м.Київ)

Вступ. Стабільна і потужна банківська система є необхідною умовою збалансованого розвитку економіки України та її інтеграції у світове співтовариство. Особливо гострою і актуальною проблемою розвитку банківської системи України на сучасному етапі її функціонування підвищення ефективності управління фінансовою стабільністю банків. Фінансові кризи 2004 та 2008-2009 рр., які сколихнули всю банківську систему і мало не призвели до її краху, змушують банкірів по-новому підійти до поняття фінансової стабільності та переосмислити його значення. Навіть найбільші банки виявились неспроможними самостійно управляти своєю ліквідністю і ризиками, передбачати тенденції середовища та контролювати і лише втручання Національного банку та Кабінету Міністрів України допомогло зупинити руйнівні процеси. В цих умовах системний розвиток банків дедалі з більшою очевидністю вимагає переходу від інтуїтивного, стихійного управління фінансовою стабільністю до науково-обґрунтованого, що опирається на чітку науково-теоретичну базу.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблеми управління ліквідністю, ризиками, капіталом, організаційною структурою, визначення чинників впливу на фінансову стабільність банку висвітлено в працях таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як І. Васьків, Веллінк, В. Гамза, Я. Грудзевич, В. Грушко, О. Кириченко, М. Кінг, В. Коваль, С. Козьменко, В. Кочетков, О. Лаврушин, МакДонау, А. Максютів, Р. Михайлюк, В. Міщенко, С. Остерлоо, Летриченко, Л. Примостка, С. Реверчук, М. Скорик, А. Халден, С. Халява, Шелудько, Р. Шіллер та ін.

Завданням роботи є з'ясувати сутність і ознаки фінансової стабільності банку та особливості управління нею.

Виклад основного матеріалу. Як показує досвід, жоден банк не може функціонувати, якщо він не здатен вчасно відповідати за своїми зобов'язаннями. Як тільки банк стає неліквідним - не розраховується з вкладниками і перестає надавати кредити - він втрачає клієнтів. Це веде до ще глибшої кризи і ліквідації банку [1, с. 471]. Оскільки про стабільність у такій ситуації не може йти і мови, ліквідність розглядаємо як одну з найважливіших передумов забезпечення фінансової стабільності банку.

Зіставимо фінансову стабільність банку з його платоспроможністю. Платоспроможність - це здатність банку своєчасно і в повному обсязі

розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що впливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру, за рахунок його власних коштів. Чим вище значення показника платоспроможності (адекватності регулятивного капіталу), тим більша частка ризику, що її приймають на себе власники банку, і навпаки, чим нижче значення показника, тим більша частка ризику, що її приймають кредитори і вкладники. Національний банк встановлює норматив платоспроможності, який служить запобіганню надмірному перекладанню банком кредитного ризику та ризику неповернення банківських активів на кредиторів і вкладників банку [2].

Можна стверджувати, що якщо ліквідність банку - це його здатність своєчасно відповідати за зобов'язаннями та вимогами, строк виконання яких настає (незалежно від джерела покриття коштів), то платоспроможність - це здатність відповідати за усіма зобов'язаннями в цілому за рахунок власних коштів банку. Ні одне ні друге не можна розглядати як необхідну та достатню умову досягнення фінансової стабільності банку. На неї впливає ще ціла низка інших чинників, важливе місце серед яких займає система управління ризиками, прибутковість та інші.

Зведення фінансової стабільності лише до стану сталої прибутковості також звужує стабільність і не дає можливості повністю осмислити величину і значення даної категорії. Безперечно, у довгостроковій перспективі стала прибутковість, як здатність періодично створювати грошові кошти в результаті банківської діяльності, служить надійним показником фінансової стабільності, проте, показником не достатнім [3, с. 93]. Стабільна норма прибутку є однією з гарантій кредитоспроможності банку та забезпечення його поступального розвитку.

Дослідження чинників впливу на фінансову стабільність банків та управління нею показало, що дія цих чинників може мати як стабілізуючий, так і дестабілізуючий характер. Перелік їх досить великий і за способом впливу вони проявляються на мікро- і макрорівні, можуть бути постійні і тимчасові. В Україні, крім того, великий вплив має політичний чинник, який проявляється на економіці і безпосередньо на банках. Серед внутрішніх чинників визначальними вважаємо ліквідність, достатність капіталу та фаховість керівництва банку. Комплексне врахування усіх чинників банківської діяльності допомагає попередити виникнення проблем і вивести організацію на якісно вищий рівень її функціонування і розвитку.

Висновки. На основі викладеного можна зробити висновки, що основними напрямками діяльності банківської системи з подолання

наслідків фінансової кризи та підвищення її стабільності є врахування всіх позитивних і негативних наслідків посткризового розвитку зарубіжних банків

1. Інструкція "Про порядок регулювання діяльності банків в Україні" / Затверджено Постановою Правління НБУ від 28.08.2001 р. №368. -Доступний з : www.rada.gov.ua;
2. Фалюта А.В. Аналіз підходів до розуміння суті фінансової стабільності банку / Фінансова система України : [збірник наукових праць]. - Острог : Вид-во "Національний університет "Острозька академія", 2007. - Вип. 9. - Ч. 3. - С. 468-475;
3. Фалюта А.В. Комплексний аналіз суті фінансової стабільності банку / А.В. Фалюта // Сучасний стан та перспективи розвитку банківської справи в Україні : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції, (Львів, 17-18 травня 2007 року). - Львів : Львівська комерційна академія, 2007. - С. 91-94.

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Тоценко Алла

Науковий керівник: доц. Сидоренко О.М.

Харківський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

Фінансова стійкість є важливим індикатором діяльності банків, тому оптимізація механізму забезпечення фінансової стійкості є необхідною для покращення загального стану банку.

Дослідженням питання оптимізації механізму забезпечення фінансової стійкості банків займалися вчені О. Барановський; Ж. Довгань; Л.В. Кривенко; В. Міщенко; Л. Примостка.

Для того, щоб якомога повніше і детальніше дослідити механізм забезпечення фінансової стійкості банків, необхідно розглянути показники, недотримання параметрів яких спричиняє складне фінансове становище банків. Такими негативними чинниками є: недостатній розмір капіталу, неякісна структура активів, низька платоспроможність і прибутковість, проблеми ліквідності, надто ризикова діяльність та не виважена кредитна політика.

Для оцінки надійності банку з точки зору достатності, адекватності капіталу обсягам його діяльності використовуються як абсолютні, так і відносні показники. До абсолютних показників відносяться норматив

мінімального розміру регулятивного капіталу, до відносних – норматив адекватності регулятивного капіталу та норматив співвідношення регулятивного капіталу до сумарних активів.

У цілому адекватність капіталу характеризує стан платоспроможності банків. Для визначення її рівня від якісних активів віднімають реальні пасиви. Від’ємне значення цієї величини свідчить про дефіцит ресурсів, якщо вона більша нуля – про їх наявність в обсягах, необхідних для розвитку банківської діяльності. Наявність дефіциту платіжних ресурсів свідчить про необхідність негайного вжиття заходів щодо покращення якості активів і пасивів. Якщо проблема капіталізації в основному стосується малих і середніх банків, то проблема якості активів характерна для банків усіх типів, що є другою з причин віднесення банків до категорії проблемних.

Рис. 1. Механізм забезпечення фінансової стійкості банку

Неякісні активи, основними з яких є проблемні кредити, особливо в частині іпотечного та інвестиційного портфелів, та «замороження» значних обсягів банківських активів у державних цінних паперах, призводить до зниження їхньої загальної ліквідності, значних збитків, підвищення рівня проблемності у діяльності банків.

Ліквідність має особливу значимість у забезпеченні стабільності банків і банківської системи в цілому, тому регулювання її рівня здійснюється не лише самими банками, але й Національним банком України за допомогою обов'язкових економічних нормативів: миттєвої, поточної і короткострокової ліквідності, граничні значення яких є однаковими для всіх вітчизняних банків і характеризують певні співвідношення між різними статтями активу та пасиву балансу банку, відображаючи стан його ліквідності на певну дату.

Ще одним індикатором забезпечення фінансової рівноваги в системі банку є його беззбиткова діяльність, але прибуток не є абсолютним показником фінансової стійкості банку з точки зору ефективного управління ризиками. Його необхідно аналізувати у комплексі з іншими показниками, насамперед, з показниками ліквідності.

Однією з важливих умов фінансової стійкості є збереження рівноваги, пов'язаної з валютними операціями, валютним ризиком, обумовленим зміною валютних курсів. Для його регулювання Національний банк України використовує ліміти відкритої валютної позиції, наявність якої у банка є негативним моментом, оскільки це означає, що ресурси, залучені в одній валюті, банк розмістив в активи, номіновані в інших валютах. Це можна трактувати як диверсифікацію ризиків, але якщо банк помилився і курсові ризики були закладені не в тій валюті, це призведе до негативних наслідків.

Зниження впливу наведених факторів на фінансову стійкість банків дасть змогу покращити стан окремих банків і банківської системи загалом.

1. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні : затверджено Постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 р. № 368 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс].- Режим доступу: www.bank.gov.ua.
2. Барановський О.І. Стійкість банківської системи / О.І. Барановський // Фінанси України.-2007.-№9.-С.75-81.
3. Довгань Ж / Фінансова стійкість банківських установ у період економічної кризи / Ж. Довгань // Вісник Національного банку України.-2009.-№4.-С.20-26

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКАХ ЧЕРЕЗ КОНКРЕТИЗАЦІЮ МЕТОДІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ЙОГО ЗАВДАНЬ

Скиба Галина

Науковий керівник Мартюшева Л. С.

Черкаський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

Фінансовий моніторинг є достатньо новою формою контролю для українських банків. Підтримку цього напрямку діяльності традиційно здійснюють служби безпеки, які згідно з ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» займаються питаннями проведення нелегальних операцій через фальсифікацію документів недобросовісними клієнтами, надання банку недостовірної інформації, приховування чи маскування незаконного походження коштів або іншого майна чи володіння ними, прав на такі кошти або майно, джерела їх походження, місцезнаходження, переміщення, а так само набуття, володіння або використання коштів або іншого майна, за умови усвідомлення особою, що вони були добуті незаконним шляхом [1].

Той факт, що банківська сфера є зоною підвищеного ризику відмивання «брудних» коштів зумовлюється, як вказує Л. Доля, наступними обставинами: по-перше, вона є своєрідною „ареною” боротьби за перерозподіл власності, де беруть участь як „чисті”, так і „брудні” гроші; по-друге, „відмиті” гроші зазвичай розміщуються на банківських рахунках, які часто відкриваються на підставних осіб, на фіктивні імена або від імені осіб, що діють за дорученням бенефіціарів.

Характерною також є тенденція розширення офіційних представництв іноземних банків в Україні, які часто використовуються для проведення операцій з доходами від кримінальної діяльності.

Кошти кримінального походження відмиваються в банках також і через звичайні легальні операції, наприклад через відкриття тимчасових, навіть, одноденних банківських рахунків, у результаті ухилення від сплати податків та неподаткових платежів, розкрадання бюджетних коштів, державного і комунального майна, розділу прибутків від корумпованої діяльності (торгівля наркотиками, організація нелегальних казино, тощо), навмисного розорення компаній через укладання фіктивних угод, чи рейдерських атак, тощо [2].

З усього вищесказаного очевидно є проблема організації ефективного механізму моніторингу фінансових потоків у банківській

сфері. Очевидно, що від якості організації процесу моніторингу в банківській системі залежить також і стан економічного та соціального добробуту в Україні в цілому.

В науковій літературі представлено багато думок учених та практиків щодо удосконалення здійснення моніторингу фінансових потоків у банківській системі. Серед них, зокрема: розробка і прийняття з метою дотримання у банківській практиці законів і різноманітних підзаконних актів, директив міжнародних економічних союзів, дотримання спеціальних правил, запропонованих провідними світовими банківськими установами, реалізація рекомендацій органів виконавчої влади окремих країн стосовно конкретних напрямів боротьби з цим явищем, впровадження відповідних систем контролю.

Також виділяють такі універсальні заходи, як перехід комерційних банків на використання міжнародних бухгалтерських стандартів, що забезпечить більшу прозорість і дозволить банківським установам, акціонерам і контролюючим органам бачити, що ж дійсно відбувається на рахунках; уніфікація міжнародних правил, що дозволить запобігти впливу клієнтів у банки з менш жорсткими правилами.

Особливо цікаву пропозицію знаходимо в у О. Романенко. Він пропонує для удосконалення системи фінансового моніторингу на сучасному етапі реалізувати низку заходів. При цьому він не вказує, яким чином ці заходи слід реалізувати.

В табл. 1 представлено авторське бачення методів реалізації вказаних заходів.

Таблиця 1

Завдання та методи удосконалення системи фінансового моніторингу в банках

Завдання	Методи реалізації завдань
Приведення статусу та обов'язків відповідальних працівників банків у відповідність до вимог базового закону і скасування нормативно закріпленої за ними функції безпосередньої особистої реалізації усього комплексу процедур з фінансового моніторингу.	Створення індивідуальних посадових обов'язків працівникам, для кожної процедури фінансового моніторингу.
Проведення чіткої межі між обсягом функцій і повноважень відповідального працівника банку і відповідального працівника філії банку з урахуванням об'єктивних можливостей, підпорядкованості і функцій філій.	Створення документів з чіткими розмежуваннями функцій і повноважень працівників банку.

Закінчення табл. 1

Завдання	Методи реалізації завдань
Усунення суб'єктивізму банківського нагляду у питаннях фінансового моніторингу.	Підготовка та опублікування програми співбесіди з кандидатами на посаду відповідального працівника.
Проведення ревізії нормативно-правових актів Національного банку з метою виявлення та усунення неузгодженості між ними у питаннях ідентифікації банками клієнтів.	Узгодити з Уповноваженим органом будь-які нормативні документи, що стосуються питань протидії легалізації злочинних доходів
Законодавче вирішення проблеми мультирегулятивності банків: банк - цілісна і неподільна організація і має керуватись в організації фінансового моніторингу одними вимогами.	Створення одних конкретних умов для керування організацією фінансового моніторингу.
Започаткування конструктивного діалогу між НБУ та Державним департаментом фінансового моніторингу щодо вирішення найістотніших проблем банків у частині інформаційного обміну з Уповноваженим органом.	Налагодження системи обміну інформацією з органами державної влади, компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями в сфері фінансового моніторингу з метою співробітництва, взаємодії.

Запропоновані методи удосконалення системи моніторингу дозволять на рівні банків створити відповідальну систему, яка ґрунтується, перш за все, на відповідальності співробітників за якість та прозорість проведення клієнтами свої фінансових операцій.

1. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом». № 3163-IV // Додаток до Вісника НБУ: Законодавчі та нормативні акти з банківської діяльності. – 2009. - №2. С. 13-25;
2. Доля Л.М. Проблема сьогодення – боротьба з легалізацією „брудних” коштів: – Режим доступу : <http://www.pard.kiev.ua/cgi-bin/start.php?menu;>
3. Романченко О. Фінансовий моніторинг по-українськи // Фінансовий ринок України. – 2006. - №4 - С. 18-20;
4. Степаненко А. Боротьба з „відмиванням” грошей у банківському секторі економіки / Банківська справа. – 2003. - №5. – С. 3-11.

УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Патер Х.М.

Науковий керівник: к.е.н., доц. Табачук Г.П.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

Постановка проблеми: На сьогоднішній день ринкова економіка, яка зазнала впливу фінансової кризи, вимагає від українських комерційних банків підвищення ефективності управління банківською діяльністю, що дасть змогу розробити стратегію і тактику розвитку банку, обґрунтувати плани й управлінські рішення, здійснювати контроль за їхнім виконанням, виявляти резерви підвищення ефективності проведення активних і пасивних операцій, оцінювати результати діяльності банку, його окремих підрозділів.

Мета. Дослідити питання щодо проблематики управління доходами банків в кризовий період та внести пропозиції щодо покращення фінансової діяльності банків в посткризовий період.

Обґрунтування отриманих результатів. Варто зазначити, що управління доходами комерційних банків представляє собою процес розробки та прийняття управлінських рішень за всіма аспектами їх формування та використання в банку і включає в себе наступні етапи: планування доходів, оцінка та прогнозування кон'юнктури ринку банківських продуктів; розрахунок планової суми різних видів доходів; облік та аналіз доходів банку. На стан доходів банківської установи впливають як фактори зовнішнього, так і внутрішнього середовища [1 ст.721]

Варто зауважити, що завдання комерційного банку з позиції управління доходами коротко можна звести до наступних двох основних пунктів: по-перше, необхідно регулярно оцінювати фактичний обсяг і структуру сукупних доходів у динаміці за ряд років, визначати співвідношення між їх видами, питома вага кожного виду доходу в загальній сумі сукупних доходів і у відповідній групі доходів, з'ясовувати операції, що забезпечують банку основну масу доходу за рахунок стабільних джерел, і можливість використання цих джерел в найближчій перспективі. З цієї точки зору свідцтвами нормальної роботи банку можна вважати плавну ритмічність темпів зростання доходів від основної (операційної) діяльності і явну залежність розмірів і темпів зростання загальних доходів банку головним чином від стабільних (не випадкових і

не спекулятивних) їх джерел; по-друге, керівництво банку повинно регулярно уточнювати, які напрямки його діяльності (операції, продукти) будуть вважатися в запланованому періоді найбільш важливими з позицій забезпечення максимальної прибутковості, а також які зміни необхідно внести у механізми заробляння доходів.

Цілком зрозумілим є той факт, що діяльність банківських установ України протягом останнього року була спрямована на мінімізацію збитків від фінансової кризи та налагодження стабільної роботи, яка залежать від багатьох чинників, зокрема сталого розвитку економіки держави, реалізації ефективної макроекономічної політики, яка передбачає збалансовану та зважену фіскальну політику, розвитку всіх сегментів фінансового ринку тощо. Водночас на дохідність банку впливають також недостатній рівень капіталізації банків та неефективне управління банківськими ризиками. Для багатьох банків одним з найбільш актуальних на сьогодні завдань є термінове збільшення капіталу. Потреба в нагальній капіталізації пояснюється тим, що в кризовий період у банків при значному відпливі коштів з банківської системи та суттєвому обмеженні кредитування втрачається можливість для підвищення дохідності.

Варто зазначити, що попри докладені зусилля в напрямі мінімізації збитків від фінансової кризи вийти на прибутковий рівень банкам не вдалося: результат роботи банківських установ за нинішній рік збитковий. Такий результат банки показали вперше за останні 10 років. Від'ємний фінансовий результат по банківській системі пов'язаний зі значним спадом доходів банківських установ при витратах, що залишаються на попередньому рівні або навіть збільшуються. Доходи банків у січні-вересні 2009 року склали 108,2 млрд. грн. (у вересні - 12,5 млрд. грн, в серпні - 11,5 млрд. грн.), а витрати - 125,4 млрд. грн. (у вересні - 14,3 млрд. грн, в серпні - 13,9 млрд. грн.), повідомляється НБУ. Для порівняння, доходи банків у січні-вересні-2008 склали 78,1 млрд. грн., а витрати - 70,1 млрд. грн. [2]

Для мінімізації наслідків фінансової кризи керівники банків поставили за мету зробити непроцентні надходження основним джерелом майбутніх банківських доходів. Це створить можливість поліпшити підсумкові характеристики роботи комерційних банків, диверсифікувати джерела доходів і надійніше захистити банки від коливання процентних ставок [3].

Висновки. Дослідивши дану проблематику зробимо висновок, що головним завданням для банківських установ на поточний період є утримання рівня дохідності, забезпечення мінімального відтоку клієнтів, реструктуризація боргів з реалізацією заставного майна, зниження витрат,

зменшення проблемної заборгованості та відновлення довіри з метою зростання ресурсної бази, яка дозволить забезпечити повноцінне кредитування реального сектора економіки. Щоб максимально захиститися від впливу фінансової кризи та забезпечити отримання оптимального рівня доходів, кожен банк має внести радикальні зміни в систему управління бізнесом, і не лише тактичного, а й стратегічного характеру – в кризових умовах на перше місце слід поставити систему управління ризиками. Проблема оптимального співвідношення ризику й доходу є однією з ключових у діяльності банківських установ.

1. Гальчинский А. Мировой денежный кризис: истоки, логика трансформаций // Зеркало недели. – 2008. - № 42 (721).

2. Світова фінансова криза і можливі наслідки для України [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://ua.glavred.info/> 01. 11.2009 р.

3. <http://www.bank.gov.ua> – офіційний сайт НБУ.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ «КЛІЄНТ-БАНК» НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Засядько Оксана

Науковий керівник: к.е.н., доц. Михайлюк Р.В.

Тернопільський національний економічний університет

Незважаючи на світову фінансово-економічну кризу, не варто ігнорувати сучасні тенденції, які певним чином проникають у сферу нашої життєдіяльності. Якою б серйозною і затяжною не була криза, вона все-таки дійде до свого логічного завершення. Протягом останніх кількох років українські громадяни все більше й більше стали звертатися до послуг банків, особливо з того часу, як більшість підприємств стали вважати доцільним нараховувати заробітну плату своїм співробітниками на банківські картки. В операціях українських банків все частіше застосовуються новітні банківські технології. Тому дослідження нових інформаційних технологій та систем у банківській справі є досить актуальними сьогодні.

Особливе місце в розвитку електронних банківських технологій посідає система "Клієнт-Банк". Швидко ввійшовши до світової банківської системи, дана технологія з'явилася на українському ринку на початку 90-х років і по цей день залишається найпоширенішою системою віддаленого доступу клієнтів до своїх банківських рахунків. З кожним роком вона модернізується і вдосконалюються методи роботи з клієнтам. Так на сьогодні виділяють три системи "Клієнт-Банк", які застосовуються у

більшості банків України, - це Ibank2ua, iFOBS2 і ПРИВАТ24. Вони мають деякі відмінності, але й багато спільного. Тому необхідно зосередити увагу на дослідженні загальної суті всієї системи та виокремити головні переваги кожної з версій та виявити недоліки. Після чого з'ясувати доцільність створення єдиної системи "Клієнт-Банк" для усіх банківських установ України.

"Клієнт-Банк" є програмно-технічним комплексом, який дозволяє підприємству керувати своїм рахунком з комп'ютера, встановленого в його офісі. Банки розробляють програми "Клієнт-Банк" самостійно, або купують уже готову програму в організації, що володіє правами на неї. Потенційних користувачів умовно можна поділити на дві категорії. Перша - регіональні підприємства, які не мають змоги постійно їздити до банку тому, що вони віддалені від нього. Друга - підприємства, які розташовані у великих містах, але здійснюють дуже багато оперативних платежів. Тому основною функцією "Клієнт-Банк" є надання можливості підприємству проводити платежі зі свого поточного рахунку в банку, не відвідуючи банку, з офісу підприємства. Крім того система "Клієнт-Банк" надає можливості: протягом операційного дня банку одержувати поточну інформацію про зарахування і списання коштів з рахунків; одержувати виписки про рух коштів по рахунках за попередній банківський день (остаточні); отримувати від НБУ щоденні офіційні курси іноземних валют; вести довідник своїх контрагентів за платежами та довідник призначення платежу; отримувати від обслуговуючого банку повідомлення про нові банківські послуги, поточні відсоткові ставки за кредитами та депозитами, іншу інформацію, яку банк вважає за потрібне оперативно доводити до клієнтів. Можливе і звернення клієнта до обслуговуючого банку. Ця функція дозволяє підприємству і банку оперативно обмінюватися інформацією.

Усі вище описані можливості передбачає система Ibank2ua. А до переваг "Клієнт – Інтернет – Банк"(iFOBS) додається спрощена схема доступу до поточного рахунку та перегляд і керування материнською структурою юридичної особи рахунками своїх філій чи структурних підрозділів. Тоді як система електронних платежів Приват24 дозволяє додатково виконувати операції по здійсненню: грошових переказів; комунальних платежів; миттєвого відкриття поточних рахунків, депозитів в національній та іноземній валюті; валюто-обмінних операцій; конвертації валюти при перерахуванні коштів з використанням пластикових карток; замовлення пластикової картки з наступним отриманням її в заздалегідь

обраному відділенні банку; придбання ваучерів оплати послуг операторів мобільного зв'язку.

Отож, можна виділити деякі переваги системи "Клієнт-Банк". По-перше, зручність. Адже у "Клієнт-Банку" автоматизовано підготовку таких документів, як платіжне доручення, меморіальний ордер, заява на переказ валюти. По-друге, оперативність. При користуванні "Клієнт-Банком" зростає швидкість проходження платежів (якщо операціоніст банку підтверджує електронний документ клієнта відразу при його надходженні до банку). Зникає потреба готувати первинні платіжні документи на паперових носіях, лише раз на тиждень готують реєстр електронних документів. По-третє, мобільність. Користування "Клієнт-Банком" робить спілкування з банком необмеженим у часі, оскільки технічні можливості більшості програмних комплексів дозволяють цілодобово відправляти документи до банку і проглядати отримані звіди.

Поряд з очевидними перевагами, "Клієнт-Банк" має і певні недоліки: відсутність власності на програмне забезпечення, що встановлюється клієнту, що є елементом залежності від працівника банку; необхідність виїзду банківського спеціаліста до офісу компанії для встановлення необхідного програмного забезпечення; можливість конфлікту програмного забезпечення системи "Клієнт-Банк" з іншими системами програмного забезпечення. Тому важливим є створення єдиної системи "Клієнт-Банк", шляхом їх об'єднання і усунення головних вад вже існуючих.

1. *Александр Данилюк Украинские банки в Интернете // Банковская практика за рубежом – 2002 – №6.*
2. *Взаимовыгодный комфорт информационного века // Банковская практика за рубежом – 2009 – №7.*
3. *Практична бухгалтерія - Система "Клієнт-Банк" // Дебет-Кредит -2001-№47.*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОСЛУГ Е-БАНКІНГУ В УКРАЇНІ

Базадзе Каміла

**Науковий керівник: к.е.н., доц. Пасічник І.В.
Університет банківської справи НБУ (м. Київ)**

Безготівкові розрахунки дають можливість значно скоротити кількість готівкових грошових коштів, що знаходяться в обігу в країні, а також частку ризику при розрахунках покупців з постачальниками. Безготівковий платіжний оборот повністю проходить через банківські установи, в яких обслуговуються рахунки підприємств і організацій, а також проходить основна частина безготівкового обороту грошових доходів населення. Надання електронних банківських послуг є надзвичайно важливим і необхідним при переході від готівкових до безготівкових розрахунків.

Актуальність дослідження Інтернет-банкінгу обумовлена збільшенням кількості банків, що надають послуги дистанційного обслуговування. Вперше банк, який обслуговував клієнтів через Інтернет, з'явився у 1995 році – Security First Network Bank. За підсумками першого року роботи, його активи становили 110 млн. доларів, щомісячний приріст капіталу – 20 %, а кількість клієнтських рахунків перевищила 10 тисяч. У березні 2001 р. японський уряд видав ліцензію на відкриття онлайнового банку корпорації Sony, який тільки за перший місяць роботи відкрив 21 тис. рахунків. Успіхи американських і японських віртуальних банкірів зумовили те, що у 2004 р. приблизно кожен третій банк у світі пропонував послуги Інтернет-банкінгу [1].

Електронний банкінг (е-банкінг, Інтернет-банкінг) – новий спосіб здійснення банківських бізнес-процесів, суть якого полягає у проведенні трансакцій за допомогою електронних мереж [2].

З погляду клієнтів, Інтернет-банкінг має незаперечні переваги в порівнянні з послугами РС-банкінгу (система "Клієнт - Банк"). По-перше, клієнти використовують стандартне Інтернет-з'єднання замість з'єднання з модемним пулом банку. По-друге, відпадає необхідність встановлення спеціального програмного забезпечення. Усі необхідні операції і платежі здійснюються за допомогою браузерів при заповненні стандартних Web-форм. Недоліком Інтернет-банкінгу є передача конфіденційної інформації з відкритих каналів зв'язку.

В Україні стрімко зростає кількість користувачів Інтернет-банкінгу. Окрім зростання кількості користувачів Інтернету, що саме по собі робить можливим використання банківських послуг онлайн, все більше українців

розуміють, що Інтернет-банкінг набагато зручніше, швидше й істотно дешевше.

За станом на 1 липня 2010 року дистанційне обслуговування клієнтів забезпечували 172 банка країни. При цьому кількість клієнтів, які виявили бажання підключитися до Інтернет-банкінгу, становило 29,5% від загального числа.

За даними Internet World Stats в Україні зараз налічується 15,3 млн. Інтернет-користувачів. До 2012 року їх стане близько 31,4 млн. З цих 15,3 млн. користувачів тільки 5,2% користуються інтернет-банкінгом. В абсолютному обчисленні - це 800 тис. клієнтів (табл. 1).

Таблиця 1

Рейтинг банків за кількістю користувачів е-банкінгом на 01.12.2010 р. [3]

Назва банку	Кількість користувачів (тис. клієнтів)
ПриватБанк	540
ПУМБ	91
Укрексімбанк	81
Універсалбанк	50,8
ОТП Банк	43
Всього	805,8

Як бачимо з табл. 1, на початок грудня 2010 року лідером ринку Інтернет-банкінгу є ПриватБанк, який, доречі, був признаний "Кращим Інтернет банком для приватних клієнтів B2C" а також Лауреатом "AWARDS Internet UA 2010" в номінації "Інтернет-платежі". На другому місці ПУМБ, який першим надав можливість відкривати і керувати депозитами онлайн. Причому, дистанційно можна відкривати, поповнювати, знімати гроші і продовжувати внесок.

Активно працюють у напрямку надання е-послуг також Альфа-банк, Укрсоцбанк, ВіЕйБі Банк, СЕБ Банк і банк «Фінанси і Кредит».

Щомісячний приріст користувачів Інтернет-банкінгу становить 3 тис. чоловік, однак банкіри стверджують, що це вкрай мало. За даними компанії GFK України тільки 2% клієнтів банків перевіряють через Інтернет залишки заборгованості за кредитом, стільки ж перевіряють баланс по поточному рахунку. Баланс коштів на депозитному рахунку та пластиковій картці - по 1%.

Результати дослідження російського ринку е-послуг продемонстрували, що до Інтернет-банкінгу проявляють інтерес люди практично будь-якого віку. Найбільш зацікавлені у отриманні цієї послуги клієнти банків 31-45 років. Аналіз даних також показав, що найбільший інтерес до

послуги Інтернет-банкінгу зростає в міру зростання доходу респондента. Чим вище заробіток людини, тим дорожче він, як правило, цінує свій час.

Іноземні банки в плані онлайн-послуг пішли далеко вперед. Маючи доступ до свого рахунку через Інтернет, клієнт може провести будь-яку операцію: від платежу в іншу точку планети і до замовлення квитків або броні готелю. У цьому плані вітчизняні банки поки що відстають, і, швидше за все, будуть відставати ще досить довго, тому що з боку населення відсутній попит на багато нестандартних послуг, та й законодавство не дозволяє довести український банківський сервіс до європейських аналогів [4].

1. Богута Н. Деньги которые ходят по Сети / Н. Богута // Эксперт Украина. – 2006. – № 39.
2. Михайлюк Г. Поняття та особливості надання банківських послуг за допомогою Інтернету / Г. Михайлик // Право України. – 2010. – №8. – С.162-168.
3. Інтернет-банкінгом користується 800 тисяч українців [Електронний ресурс] / Леся Войтицька // Газета Дело. – 2010. – №179. – Режим доступу: <http://delo.ua/finance/internet-bankingom-polzuetsja--148962>.
4. Бондаренко С. Інтернет-банкінг популярен серед росіян з високим доходом [Електронний ресурс] / С. Бондаренко, М. Бондаренко // Режим доступу: <http://www.3dnews.ru/software-news/Internet-banking-populyaren-sredi-rossiyan-s-visokim-dohodom>.

ЕКСПАНСІЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ У ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАСЛІДКИ

Воляник Ольга

Науковий керівник: к.е.н., асистент Дунас Н.В.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м. Київ)

Активний розвиток глобалізаційних процесів, якими сьогодні охоплений весь світ, зосереджує увагу на питаннях щодо експансії іноземного капіталу в банківську систему України. Однак, інтеграція української економіки в світовий фінансовий простір не можлива без розвитку банківської сфери, зокрема, за рахунок вливання іноземного банківського капіталу. В наш час в Україні збільшується кількість банків з іноземним капіталом. Починаючи з 2002 року кількість банків з іноземним капіталом зросла з 20 до 55-х, які станом на 01.01.2011р. контролюють більше 50% активів банківського сектору [2]. Процес проникнення іноземного капіталу в банківській системі України має як позитивні, так і негативні моменти.

З огляду на це, питання доцільності розширення присутності іноземного банківського капіталу є надзвичайно актуальним і дискусійним, оскільки, як свідчить досвід зарубіжних країн, прихід іноземних банків має неоднозначний вплив на банківську систему країни в цілому.

Основною метою є вивчення впливу іноземного капіталу на вітчизняну банківську систему.

Станом на 01.01.2011 року в Україні діяло 176 банків, з них : з іноземним капіталом - 55 банків. Із них 20 банків із 100% іноземним капіталом. В цілому питома вага іноземного капіталу по банківській системі України становить 40,6%. Іноземний капітал в Україні представлений 18 країнами. Найбільшу частку становить капітал Росії і складає майже 25 % від усього іноземного капіталу. Також значною є частка капіталу Нідерландів, Кіпру, Франції, Німеччини, Австрії, Швеції, Греції.

Показово, що на сьогоднішній день найбільша частка банківських активів контролюється інвесторами з колишніх метрополій - Росії та Австрії. Присутність іноземного капіталу інших країн свідчить про особливу зацікавленість в інвестиціях в банківський та економічний сектори нашої країни.

Таким чином, іноземний капітал займає дедалі значніше місце в банківській системі України. Але ж не можна вважати, що іноземний банківський капітал – це такий же, як і вітчизняний, тільки трохи ефективніший та цивілізованіший, і проблема лише в його подальшому залученні. Його присутність має неоднозначні наслідки, серед яких, поряд з позитивними, існує чимало негативних.

Таблиця 1

Основні переваги та недоліки проникнення іноземного капіталу у банківську систему України

Переваги:	Недоліки:
<ul style="list-style-type: none"> • відбувся прискорений розвиток фінансових ринків та їх структури; • збільшення обсягів операцій; • запровадження нових видів послуг; • спостерігалось стійке економічне зростання за рахунок припливу прямих іноземних інвестицій у фінансову діяльність; • зростання іноземного капіталу сприяло зменшенню корупції, легалізації заробітної плати та відповідному збільшенню соціальних відрахувань та інше. 	<ul style="list-style-type: none"> • загроза економічному суверенітету країни, отримання тотального контролю над вітчизняним банківським ринком іноземними банками; • банкрутство вітчизняних банків; • вибіркове обслуговування іноземними банками лише кращих клієнтів; • іноземні банки можуть проводити спекулятивну діяльність не надаючи повний спектр якісних послуг, тощо.

Як можна спостерігати зростання іноземного капіталу свідчить про адаптацію держави до міжнародних стандартів та вимог, цивілізованість фінансових відносин з іноземними представниками, а також виводить державу на якісно новий рівень на міжнародній фінансовій арені.

Водночас іноземні банки очолюють верхівки рейтингів, отримують чи не найвищі доходи. Це значною мірою підриває довіру до вітчизняних банків, що супроводжується їх витісненням з ринку банківських послуг.

Виняткова роль у регулюванні процесу злиття іноземних та вітчизняних капіталів у банківській системі належить НБУ, проте і законодавча база, і, відповідно, процес регулювання має суттєві недоліки. Тому вищезазначене вимагає негайного вдосконалення, оскільки збалансувати ситуацію в банківському секторі здатна лише ефективна система нагляду та регулювання банківської діяльності. На загальнодержавному рівні має бути розроблена довгострокова програма розвитку банківської системи України, яка б чітко визначала рівень присутності іноземного капіталу у капіталі банків, як це зроблено у Росії, враховувала б можливі наслідки міжнародної інтеграції та сприяла б ефективному функціонуванню банківської системи, і як наслідок, економіки України в цілому.

1. *Новий етап розвитку банківської системи України: зростання участі іноземних інвестицій: Монографія/Авт. колектив; За наук. ред. д-ра екон. наук, проф. Т. С. Смовженко. – К.: УБС НБУ, 2008.*
2. *Основні показники діяльності банків України на 1 січня 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>*
3. *Смовженко Т.С., Другов О.О. Створення та діяльність філій іноземних банків в Україні: регуляторні аспекти// Фінанси України. – 2007. – 7. – С. 98 – 105.*

ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Янішевська Ірина

Науковий керівник: к. е. н., ст. викладач Руда О. І.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м.Київ) (м. Львів)

Актуалізація ролі міжнародних зв'язків в економіці витісняє діяльність окремих господарюючих суб'єктів за межі однієї країни. Оскільки фінансова і виробнича сфери надзвичайно взаємопов'язані, сьогодні вже важко сказати, який з цих секторів випереджає один одного за рівнем інтеграції і взаємопроникнення у країнах світу. Це породжує складну конфігурацію глобальної фінансової системи та формування

єдиного фінансового простору світу. Тому, однією з основних економічних тенденцій ХХІ століття є інституційна і територіальна інтеграція ринків або глобалізація.

Дослідження проблем функціонування банківської системи за умов впливу на неї глобалізаційних процесів висвітлено у працях таких вчених як О. Білоус, О. Дзюблюк, В. Зимовець, Г. Колодко, О. Кириченко, В. Міщенко, Ф. Шпиґа. Проте дана проблематика не втрачає своєї актуальності, зокрема з огляду на нові тенденції, спричинені світовою фінансовою кризою.

Метою даного дослідження є аналіз впливу іноземного капіталу на банківську систему приймаючої країни, оцінювання теоретичного та практичного аспектів цього процесу та порівняння отриманих даних із ситуацією, яка склалась в Україні під впливом вищезгаданого фактора.

Напрацювання економічної науки щодо предметної царини глобальних потоків капіталу є достатньо значними, однак від цього не менш суперечливими, оскільки власне фінансова глобалізація є явищем суперечливим, здатним принести не лише вигоди, а й виступати джерелом різноманітних ризиків.

Якщо в неокласичних моделях мобільність капіталів розглядається як ознака вирівнювання рівноважних цін, то явища властиві глобалізації на сучасному етапі кризових та посткризових перетворень свідчать про більш обережне ставлення до цієї проблеми. Одним з напрямків економічного дослідження феномену негативних наслідків масштабних потоків капіталу є виявлення алгоритму криз за типом «раптова зупинка». Тут простежується чітка апологія стосовно того, що припливи капіталу розігривають внутрішню кон'юнктуру, забезпечують експансію споживання, завдяки чому відбувається реальна переоцінка валюти і погіршення платіжного балансу країни. Для початку кризи достатньо зупинки припливу капіталів, навіть не відпливу [1].

Оцінювання кризових явищ в економіці України дає змогу спостерігати подібний сценарій розвитку подій, зокрема і у банківському секторі, який передував їх розгортанню. Результати аналізу передкризового стану економіки України у 2007 році стверджують, що основу для розвитку країни в цей період складали рекордні обсяги прямих іноземних інвестицій, які у 2007 році досягли більше 20 млрд. дол. США.

За цей період державні органи влади фактично не спромоглися на законодавчому рівні визначити стратегічне значення національної банківської системи для інтересів країни та обмежити граничний рівень участі іноземного капіталу в капіталі банків. Банківська система

повністю розкрилась для міжнародного капіталу та стала суб'єктом активного поглинання. Рівень іноземного капіталу у національній банківській системі швидко досяг майже 40%.

Внаслідок інтеграції банківської системи України із міжнародними ринками капіталу зовнішня заборгованість банків стрімко зростає і досягає на 01.01.2009 року більше 39 млрд. дол. США [2].

Залучення іноземного капіталу у діяльність вітчизняних банків відбулося під відволікаючі розмови про позитивні наслідки такого процесу, мотивуючи це зарубіжним досвідом і не тільки [3].

Доцільність залучення в економіку країни дешевих іноземних ресурсів, було першим міфом. Стрімке зростання іноземного капіталу у структурі банківської системи України не призвело ані до здешевлення кредитних ресурсів для реального сектору економіки, ані до залучення прямих інвестицій у пріоритетні галузі економіки. На відміну від вказаних вище очікувань, відбувалась небезпечна концентрація спекулятивного капіталу у вигляді коротко і середньострокових валютних кредитів лише на кількох ринках: нерухомості, землі, автомобільному, споживчому. Внаслідок цього особливо потужний удар фінансово-економічна криза завдала саме по населенню та відносинах на осі вкладники – банки та банки – позичальники.

Досвід роботи в умовах фінансової кризи в Україні розвіяв ще один міф, створений напередодні: про можливість повного забезпечення ліквідності іноземних банків в Україні за рахунок коштів материнських компаній. Як показало життя, фінансова допомога материнських структур не покрила у повному обсязі відтік коштів з їх дочірніх банків в Україні.

Можна констатувати, що за період 2008-2009 рр. лише кредитні кошти МВФ дали змогу уникнути системного соціально-економічного та політичного колапсу [2].

Отже, наслідки експансії іноземного капіталу в Україні були: тотальна доларизація економіки; велике негативне сальдо торговельного балансу; падіння ВВП у 2009 році більше, ніж на 15%; відтік коштів з банківської системи близько 110 млрд. гривень.

Тому, припливи іноземного капіталу повинні завжди супроводжуватись належною державною політикою у сфері банківського регулювання та нагляду і присутністю чіткої стратегії розвитку банківської системи. Тільки тоді дані процеси можуть бути використані в інтересах національної економічного розвитку.

І. Козюк В. Глобалізація та макроструктурні імперфекції припливу капіталу // Банківська справа, Науковий журнал. – 2010. – Випуск 6. – С. 22-36.

ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ НА БАНКІВСЬКУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ В ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Токарський Ростислав, Шишко Тарас

Науковий керівник: к.е.н., доц. Рисін М. В.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ(м. Київ)

Постановка проблеми. Для банківської системи України наявність банків з іноземним капіталом та значне їхнє зростання розширює ресурсну базу банків та сприяє вливанню іноземних коштів. Однак в той же час необхідно враховувати і фінансові ризики, що не тільки загрожують втратою самостійності та керованості у сфері грошово-кредитної політики, коливаннями ліквідності та відпливом фінансових ресурсів, але і зміною структури ринку кредитів та депозитів, в результаті чого збільшиться кількість в обігу іноземної валюти та стане загрозою стабільності для національної грошової одиниці. В Україні за наявності багатьох останніх публікацій та статей проблематика впливу іноземного капіталу на банківську систему є досить актуальним питанням. Зокрема, В. Геєць дає оцінку позитивним та негативним наслідкам припливу іноземного капіталу на банківську систему України ; О. Барановський наводить результати порівняльного аналізу умов функціонування іноземного капіталу в банківських системах Росії, Білорусі та України. Т. Смовженко та О. Другов обґрунтовують доцільність розробки та застосування політики управління процесом зростання участі іноземних інвесторів.

Метою статті є дослідження причин та наслідків наявності значної кількості іноземного капіталу у банківській системі України, а також дослідження ризиків його присутності та підготовка відповідних дій для уникнення можливих негативних результатів впливу на національну економіку.

Обґрунтування отриманих результатів. Процеси глобалізації світової економіки не могли і не зможуть обійти ні Україну, ні її фінансово-банківську систему, особливо якщо врахувати відкритість вітчизняної економіки. Першою великою інвестицією стало придбання у 2005 році австрійською групою Raiffeisen International за 1028 млн. доларів США 93,5% акцій банку «Аваль». На сьогодні участь іноземних інвесторів відбувається на основі придбання діючих вітчизняних банків, а в недалекій

перспективі іноземні інвестори зможуть відкривати філії власних банків в Україні. Тому процес розширення участі іноземного капіталу в банківському секторі потребує управління з боку держави для мінімізації потенційних ризиків.

Упродовж 2007 року кількість діючих банків з іноземним капіталом збільшилася з 35 до 47 банків (26,7% від загальної кількості діючих банків України), з них кількість банків зі 100% іноземним капіталом з 13 до 17 банків (9,7% від загальної кількості діючих банків). Станом на 1 січня 2008 року сума іноземного капіталу становила 15, 1 млрд. грн. Частка іноземного капіталу в загальному зареєстрованому статутному капіталі діючих банків України за 2008 рік збільшилася з 27, 6% до 35%. Іноземний капітал в банківській системі України представлений 23 країнами.

На сьогоднішній день найбільша частка іноземних активів контролюється інвесторами з колишніх метрополій – Росії та Австрії. Спільність історичного минулого і геополітичні амбіції урядів даних держав безперечно відіграли свою роль в процесі захоплення українського банківського ринку. Решта великих банків з іноземним капіталом належить французьким, італійським, угорським, німецьким, шведським інвесторам, що свідчить про особливу зацікавленість в контролі над українським банківським бізнесом фінансових інститутів з Європейського Союзу.

Станом на 1 квітня 2010 року в Україні було зареєстровано 179 банків, 52 банки – з іноземним капіталом, у тому числі 17 – з 100%-м іноземним капіталом. Сукупний зареєстрований статутний капітал українських банків на 1 квітня 2010 року становив 88,246 млрд. гривень, а чисті активи – 870,665 млрд. гривень.

Основні показники участі іноземного капіталу у банківському секторі України у 2006—2010 роках подано у таблиці:

Показники	01.01.2006	01.01.2007	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010
Кількість діючих банків	163	169	173	182	179
Банки з іноземним капіталом (у т. ч. зі 100% іноземним капіталом)	23 (9)	35 (13)	47 (17)	53 (17)	51 (18)
Частка іноземного капіталу у статутних фондах банків, %	19,5	27,6	35	36,7	35,8

За даними НБУ, станом на 1 жовтня з 176 працюючих в Україні банків 51 має іноземний капітал, у тому числі 18 — з 100% іноземним капіталом.

В Україні криза банківської системи є наслідком надмірної кредитної експансії упродовж 2005-2007 рр. Лише у 2008 році, в момент виникнення кризи, темпи приросту кредитування дещо знизились і за 11 місяців становили 57.3%. До початку фінансової кризи українські банки могли вільно залучати з-за кордону фінансові ресурси під 4–5% річних, і продавати їх в Україні за 10–11% річних у доларах США. Проблема була лише в тому, що кредити залучалися на терміни 3–5 років, а видавалися – на 10–20 років. Українські банки вирішували цю проблему за рахунок рефінансування отриманих кредитів новими з такими ж, а інколи і нижчими ставками.

Висновки. Збільшення частки іноземного банківського капіталу у банківській системі України має відбуватися поступово – відповідно до створення сприятливих внутрішніх умов розвитку банківського сектора та підвищення конкурентоспроможності національного банківського капіталу. При цьому необхідно зміцнювати сегмент банків з державним капіталом, який би спеціалізувався на забезпеченні основних стратегічних структурних та зовнішньоекономічних завдань економічного зростання. Необхідно запровадити моніторинг доступу іноземного банківського капіталу на основі національних пріоритетів розвитку і розробити раціональну стратегію державного управління процесом входження іноземних банків в Україну, яка полягає в тому, щоб максимально інтегрувати іноземні банки в українську економіку, орієнтуючи їх на виконання пріоритетних національних завдань.

1. Геєць В. Іноземний капітал у банківській системі України.// Дзеркало тижня. – 2007. – № 26 (605).
2. Смовженко Т., Другов О. Управління процесом зростання участі іноземних інвесторів у роботі банківської системи України.// Вісник НБУ. – 2008. – № 1. – С. 16–19.
3. Річний звіт про діяльність банківського нагляду України в 2007-2008-2009 р.//
4. [www.bank.gov.ua/publication/of_vydav/Annual Reports Bank Supervision /Zvit_bank_nagladu_2007.pdf](http://www.bank.gov.ua/publication/of_vydav/Annual%20Reports%20Bank%20Supervision/Zvit_bank_nagladu_2007.pdf)

Розділ 3
МАТЕМАТИЧНІ МОДЕЛІ, СТАТИСТИЧНІ
ТА ЕКОНОМЕТРИЧНІ МЕТОДИ АНАЛІЗУ
ТА ПРОГНОЗУ ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОГО
МОДЕЛЮВАННЯ У ПРОГНОЗУВАННІ РОЗВИТКУ
ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Коновал Світлана
ст. викл. Львівської комерційної академії (м. Львів)

Вплив глобальної економічної кризи на світову економіку зумовив пошук нових ефективних підходів до формування фінансових систем. Важливою складовою процесу реформування фінансових систем є створення економіко-математичних моделей їх розвитку. Спробуємо дослідити особливості використання математичного аналізу в процесі розробки та запровадження нових принципів побудови фінансової системи.

Побудова економіко-математичної моделі передбачає найбільш лаконічний математичний опис досліджуваних закономірностей та високу відповідність модельованих величин економічній реальності.

Фінансова система – досить складне та динамічне явище, яке є сукупністю взаємопов'язаних елементів, що мають однорідні ознаки. У роботах зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів спостерігаємо наступні підходи щодо розуміння цього багатоаспектного поняття. Фінансова система – це поєднання різних сфер фінансових відносин, в процесі яких створюються і використовуються фонди грошових коштів; це сукупність різноманітних видів фондів фінансових ресурсів, сконцентрованих у розпорядженні держави, господарюючих суб'єктів, фінансових інститутів та домогосподарств; це інститути, що регулюють процес розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів; це сукупність різноманітних економічних засобів для формування, розподілом і використанням різних фінансових фондів; це сукупність законів, правил, норм, що регулюють фінансову діяльність і фінансові відносини.

Складність фінансової системи визначається значним числом елементів системи, взаємозалежними зв'язками між елементами, а також

важко прогнозованим впливом середовища (стан економіки країни загалом, політичні аспекти тощо) на фінансову систему країни. Попри всі ознаки складності фінансової системи та інколи помилкове твердження про неможливість її моделювання математичним інструментарієм, можемо стверджувати, що це не так. Адже моделювати можна будь-які об'єкти, і саме складні об'єкти викликають найбільший інтерес дослідника.

Економіко-математична модель розвитку фінансової системи формується із таких моделетворних елементів, як: об'єкт дослідження (фінансова система); суб'єкт дослідження (аналітик, який вивчає об'єкт дослідження); власне модель розвитку фінансової системи, яка є результатом взаємодії об'єкта та суб'єкта моделювання. Тому визначально на вигляд математичної моделі буде впливати особистість дослідника (людський чинник) та завдання, які він ставить у процесі дослідження.

Актуальною також є проблема отримання якісної правдивої інформації для економіко-математичного моделювання. Повнота, точність, реальні можливості збору та опрацювання первинної інформації щодо розвитку та сучасного стану фінансової системи зумовлюють вибір типу прикладної економіко-математичної моделі. Тому можемо стверджувати про деяку абстрактність та обмеженість практичного застосування розроблених моделей формування фінансової системи.

Важливий вплив на моделювання розвитку фінансової системи має випадковість та невизначеність економічного розвитку. Це проявляється як у «інформаційній» невизначеності, так і у «істинній» невизначеності, тобто неможливості вибору єдиного вірного варіанта розвитку фінансової системи. Це пов'язано зі складністю точного передбачення результатів взаємодії всієї множини елементів фінансової системи та зовнішнього впливу випадкових чинників на ці процеси.

Бачимо, що реально успішним застосуванням економіко-математичного моделювання розвитку фінансової системи буде побудова стохастичної моделі, тобто імовірнісної моделі, у якій використовуються одна або більше випадкових величин для врахування невизначеності процесу [1]. Моделювання прогнозного розвитку фінансової системи з врахуванням невизначеності та стохастики дозволить розробку модельних експериментів з багатьма варіантами розрахунків; виокремлення зони невизначеності та надійності прогнозів; включення в модель змінних, які підвищують імовірність досліджень із врахуванням непередбачуваних подій. Для цього необхідне застосування всіх інструментів математичного апарату, а саме теорії ймовірності та математичної статистики, стохастичного програмування, теорії гри та статистичних рішень тощо.

Отже, розробка та застосування математичних моделей для прогнозування розвитку фінансової системи має наступні особливості:

1. Думка про неможливість моделювання фінансової системи, яка обґрунтовується складністю останньої, є хибною. Навпаки, чим складніший об'єкт дослідження, тим цікавішим буде його моделювання. Навіть більше, саме економіко-математичне моделювання дозволить отримати результати, які не покаже жодний інший спосіб дослідження.

2. Модель аналізу фінансової системи буде віддзеркалювати суб'єктивне сприйняття об'єкту дослідження аналітиком та метою, яку він ставить у процесі дослідження.

3. Методологія економічного моделювання фінансових систем передбачає врахування невизначеності економічного розвитку. Це, насамперед, «інформаційна» невизначеність, пов'язана з неточністю інформації про економічні процеси, а також «істинна» невизначеність розвитку економіки та обмеженість людського пізнання.

4. Для створення прогнозів розвитку фінансової системи необхідно використовувати побудову стохастичної моделі, яка передбачить багатоваріантність розвитку фінансової системи.

5. Практичне застосування економіко-математичного моделювання фінансових систем обмежене ефективністю та можливістю формалізації економічних явищ та ситуацій. Використання математичної моделі за відсутності необхідних умов може призвести до невірних прогнозів та не дати очікуваних результатів.

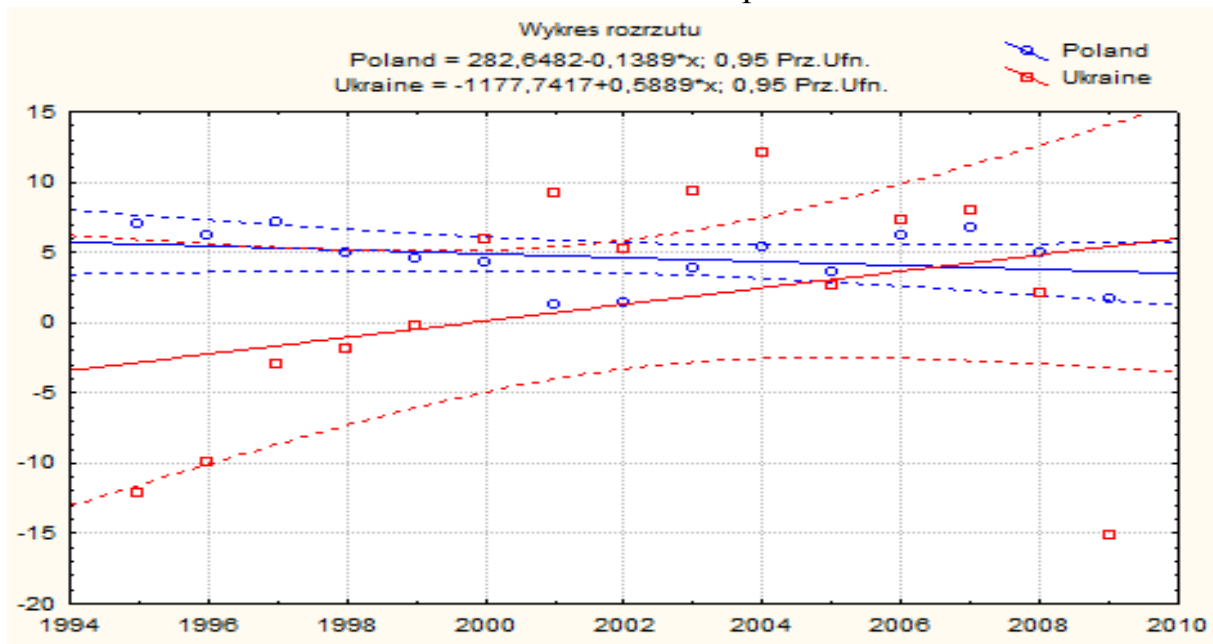
1. <http://uk.wikipedia.org/wiki/>

FINANCIAL MECHANISMS TO ENSURE THE STABILIZATION OF THE ECONOMY IN POLAND AND UKRAINE

**Magdalena Mokszań
Prof. dr hab. Stanisław Wydymus
Cracow University of Economics**

The purpose of this paper is to compare the economic situation of Poland and Ukraine during the last crisis, the reaction of monetary authorities and the effects of actions taken. The indicator of state of the economy adopted in this paper will be an economic growth described by annual growth of GDP. On the Chart 1 we can see that volatility of the GDP growth of Ukraine is bigger than that volatility of the GDP growth of Poland. This is confirmed by the values of descriptive statistics Standard deviation $s_{pl} = 1,97$ $s_{uk} = 8,33$ coefficient of variation $V_{pl} = 42,7$ $V_{uk} = 644,6$.

Chart 1 Scatterplot

Source: Own work

Ukraine's GDP growth rate responds more strongly during the period to negative stimuli, such as the Russian crisis of 1998 and the current financial crisis since 2007, reaching a negative value. However, in 2000 – 2007 Ukraine's economy grew faster with an average annual growth rate of nearly 7.5% (the value for the Poland amounted to approximately 4%).

During the period inflation rate, public debt and current account balance of Ukraine was characterized by a higher standard deviation and range than the Polish. In the case of unemployment rate the coefficient of variation was at a similar level, although in the case of Poland it was slightly higher. Based on this brief review of the economic situation in both countries over the past few years we can say that the Ukrainian economy is characterized by a higher level of volatility than the Polish economy.

Within this paper it will be analyzed, only one of the factors likely to affect the stability of the economy – the decisions of monetary authorities. The period of analysis will be limited to the last 5 years, during which there has been a global crisis. At the beginning is worth mark that Poland and Ukraine have the different solutions for the exchange rate regime and monetary policy framework. According to the classification of the International Monetary Fund (International Monetary Fund, 2005) Ukraine uses “Other Conventional Fixed Peg Arrangements against a single currency” which defines a framework for its monetary policy aimed at maintaining a exchange rate anchor while the Polish monetary policy can be described as subordinate to the inflation target and

exchange rate is “Independently floating”. The difference in exchange rate regimes affect a large extent on the effectiveness of stabilization policy – in the fixed exchange rate system, fiscal policy is strengthened by the actions of the central bank to maintain the exchange rate, the opposite is the case of monetary policy, which becomes ineffective, however, the central bank may decide to devaluation (the result of which both production and money supply increases) (Krugman & Obsfeld, 2007). During the period hryvnia exchange rate was devalued in May 2008, then underwent a series of revaluations in the period September – December 2008 then in May 2009 again lowered to 7.62 UAH/USD to over the next four months to be gradually raised to a level of 8.01 UAH / USD over the next year course change was even a few times but not more than 0.06 UAH. We can see that according the theory: revaluation of the currency (in 2008) is accompanied by a slowdown in growth (GDP growth in 2009 amounted to -15.1%). In Poland in the period from April 2007 to June 2008 the central bank raised interest rates in order to keep inflation at a stable level and then from November 2008 began a series of reductions. Comparing the effects of the decisions of central banks I'd like to present economic growth forecasts for the next 2 - 3 years (Table 1).

Table 1 Economic growth forecasts

	IMF		World bank		
	2010	2011	2010	2011	2012
Poland	3,4	3,7	3,5	4,1	4,5
Ukraine	3,7	4,5	4,3	4,0	4,5

Source (International Monetary Fund, 2010) (World Bank, 2010)

Considering the previous data and these predictions it can be said that the Polish economy better cope with recovery from the global crisis (GDP growth is more stable). On the basis of this work could therefore be concluded that its monetary policies is more conducive to stability, but note that it is not the only factor affecting the economic stability.

1. *International Monetary Fund. (2005, 12 31). International Monetary Fund Data and Statistic. Pobrano 02 20, 2011 z lokalizacji De Facto Classification of Exchange Rate Regimes and Monetary Policy Framework: <http://www.imf.org/external/np/mfd/er/2005/eng/1205.htm>*
2. *International Monetary Fund. (2010). Regional economic outlook : Europe : building confidence. Washington, D.C: International Monetary Fund, Publication Services.*
3. *Krugman, P. R., & Obsfeld, M. (2007). Ekonomia Międzynarodowa (Tom II). Warszawa: PWN.*
4. *World Bank. (2010). Global Economic Prospects. Pobrano 02 20, 2011 z lokalizacji Country forecasts: <http://web.worldbank.org WBSITE/EXTERNAL>*

SIMULATION ANALYSIS OF THE POLISH MARKET OF STUDENT BANK ACCOUNTS WITH USE OF DECLARED PREFERENCES

**Kubica Tomasz
Dr Jadwiga Stobiecka
Cracow University of Economics**

In recent years there has been a significant increase in the number of banking institutions on the Polish market of financial services. Depending on the needs and preferences, the consumer can choose between the banks, which offer free of charge current account, high interest rates on savings accounts, a wide range of mobile services or enhanced customer loyalty programs. Due to this fact, particular attention is paid to identify the factors that most affect the consumer's decision regarding selection of the bank account. One of the analytical techniques used to determine consumer preferences in relation to the various banking offers is conjoint analysis. Not only does it show the most important factors influencing the decisions of buyers, but also allows to simulate the market shares of products that are offered by the particular commercial banks. The aim of this paper is to present the result of such simulation, performed on the basis of the conjoint analysis.

Assumptions of conjoint analysis had been published by R. D. Luce and J. W. Tukey in 1964 (see B). In this analysis, products are treated as collections of attributes (features, characteristics), which have different influence on the consumer preferences. On this basis, the regression model is built, where the dependent variable is the level of preference for the analysed product and its features are the explanatory variables. Estimated parameters, called partial utilities, indicate which attributes are the most important to the buyers. The most common estimation approach is the Least Squares method (see C), which is used when the dependent variable is measured on the quantitative scale. In most cases, it corresponds to a probability of the selection of the presented product. In the case of linear relationship between the levels of variables, the preference model for individual respondent is in the form (see A):

$$\hat{Y}_s = b_{0s} + \sum_{j=1}^m b_{js} Z_{js}$$

where: b_{1s}, \dots, b_{ms} -parameters of the regression equation (utility of each attribute), b_{0s} -intercept, s -number of the respondent Z_{1s}, \dots, Z_{ms} -explanatory variables (attributes).

Form of the preference model for the entire studied group is obtained by calculating the arithmetic mean of the parameters' values for each of the respondents.

In order to determine the structure of preferences for different aspects of banking services, a survey was conducted among 206 students of Cracow University of Economics (April 2010). The analysis used five diagnostic variables: "Monthly account maintenance fee" (Z_1), "Monthly fee for card usage" (Z_2), "Number of charge free ATMs in Poland" (Z_3), "The penalty of withdrawing money from the ATM of another bank" (Z_4), "Online transfer fee" (Z_5). The estimation results are as follows:

$$\tilde{Y} = 110,368 - 14,02Z_1 - 5,09Z_2 + 4,17Z_3 - 3,47Z_4 - 4,66Z_5,$$

where: \tilde{Y} - estimated utility of the bank account, $Z_1 \dots Z_5$ - featured level of the variables.

The obtained results were used to simulate the market shares of 18 polish student bank accounts. Detailed results are shown in the table 2. In the maximal utility model, the market share is equal to the percentage of respondents for whom the account has received the highest predicted utility value. In the BTL model (Bradley-Terry-Luce), the utility of the account is divided by the sum of all accounts' utilities. The logit model differs from BTL that instead of estimated utilities, their natural logarithms are used.

Table 2 Results of the simulation analysis

Bank account	Predicted utility	Predicted market shares			Real market shares in the studied group
		Maximal utility model	BTL model	Logit model	
DB PBC <i>dbNet</i>	87,298	80,32%	8,10%	77,23%	0,53%
mBank <i>e-konto</i>	78,797	5,85%	7,32%	7,20%	0,00%
Alior Bank <i>Konto z lokatą roczną</i>	71,790	2,13%	6,60%	2,03%	3,19%
Nordea <i>Pakiet na starcie</i>	71,518	0,00%	6,62%	0,66%	2,13%
BPS <i>POL-Konto Student</i>	71,043	0,00%	6,57%	0,22%	0,53%
Multibank <i>Multikonto Jestem</i>	71,043	0,00%	6,57%	0,22%	1,60%
GBW <i>Żak SGB24</i>	64,239	2,66%	5,92%	3,12%	0,00%

Continue of Table 2

Bank account	Predicted utility	Predicted market shares			Real market shares in the studied group
		Maximal utility model	BTL model	Logit model	
ING <i>Direct</i>	63,607	6,38%	5,90%	6,42%	3,72%
BPH <i>Sezam<26</i>	63,289	0,00%	5,82%	0,18%	3,72%
Citi Handlowy <i>Citi One Direct</i>	63,289	0,00%	5,82%	0,18%	1,06%
BZ WBK <i>Konto<30</i>	61,952	2,13%	5,74%	1,93%	4,26%
PKO <i>Inteligo</i>	56,485	0,00%	5,17%	0,02%	3,72%
BGŻ <i>Konto w Planie Student</i>	49,912	0,00%	4,54%	0,03%	1,06%
Pekao <i>Eurokonto Intro</i>	49,322	0,00%	4,48%	0,00%	9,04%
ING <i>Konto Student</i>	46,254	0,00%	4,25%	0,01%	13,30%
PKO BP <i>Superkonto Student</i>	40,788	0,00%	3,69%	0,00%	20,21%
DB PBC <i>DB Start</i>	39,248	0,00%	3,53%	0,00%	0,00%
Millenium <i>Konto Student</i>	36,845	0,53%	3,33%	0,54%	17,55%

Source: Own work

One can easily notice that the results differ significantly across various models. Two models indicate enormous advantage of the DB PBC *dbNet* over the competitors, while the BTL model predicted similar market shares for all products. The results allow also to conclude that the declared preferences of respondents were not consistent with their real choices of bank accounts. Accounts with a relatively high level of utility were very rarely chosen in the studied group. Over 50% of the respondents chose the accounts that were characterized with the lowest utility.

Despite the diversity of the results obtained across different models, preference-based simulations might be perceived as a useful tool to identify features of bank account that influence market shares the most. Performing analysis like this presented in the article, may be for the commercial banks a source of the competitive advantage over the other entities existing on the market.

1. Bąk A., Walesiak M., *Conjoint analysis w badaniach marketingowych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2000
2. Luce R. D., Tukey J. W., *Simultaneous Conjoint Measurement: a New Type of Fundamental Measurement*, *Journal of Mathematical Psychology*, February 1964, 1
3. Wittink D. R., Cattin P., *Commercial Use of Conjoint Analysis: an Update*, *Journal of Marketing*, July 1989, 91-96.

СТАГНАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙ ЯК ЧИННИК «КРИЗОВОГО» ЗНИЖЕННЯ ПРОЦЕНТНОЇ СТАВКИ В УКРАЇНІ

Бардин Ірина

Науковий керівник: д.е.н., проф. Шевчук В.О.

Львівська комерційна академія

На відміну від періоду 2004—2008 рр., коли спостерігалася асиметрична динаміка інвестицій та вартості кредитних ресурсів, з початку 2009 р. спостерігається цілком протилежне, адже зниження процентної ставки відбувається на тлі стрімкого зменшення інвестицій (рис. 1). Така особливість схиляє до припущення щодо взаємного зв'язку між обома показниками — інвестиціями та процентною ставкою. У статті оцінено зв'язок між процентною ставкою та інвестиціями в Україні, що важливо з погляду ідентифікації відповідних причинно-наслідкових зв'язків та вироблення прогнозу вартості кредитних ресурсів у післякризовий період.

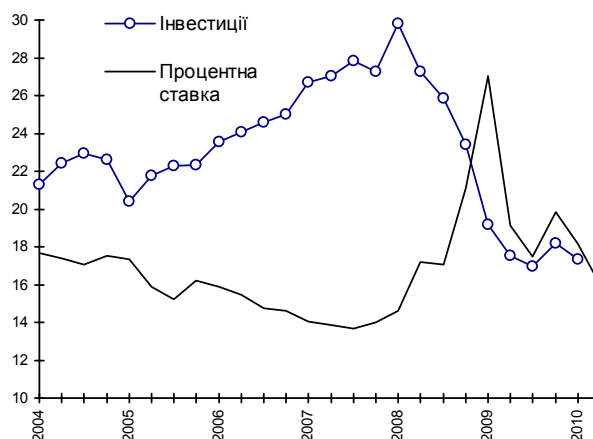

Рис. 1. Україна: процентна ставка (%) та інвестиції (% від ВВП), 2004—2010 рр.

Приймаючи традиційну кейнсіанську інтерпретацію, визначальним чинником є залежність інвестицій від процентної ставки, хоча у теоретичному контексті балансу заощаджень-інвестицій зміни у попиту на інвестиції змінюють рівноважне значення вартості кредитних ресурсів [1, с. 111—117]. Фахівці НБУ визнають, що рішення у сфері заощаджень, споживання та інвестицій впливають на процентну ставку, але винятково у довгостроковій перспективі; водночас цього не помічено для кризових умов 2009—2010 рр. [2, с. 8—10]. Таке припущення може бути реалістичним для докризового періоду, коли

спостерігається виразна асиметрія інвестицій і процентної ставки, однак виглядає менш переконливо для кризового періоду 2009–2010 рр.

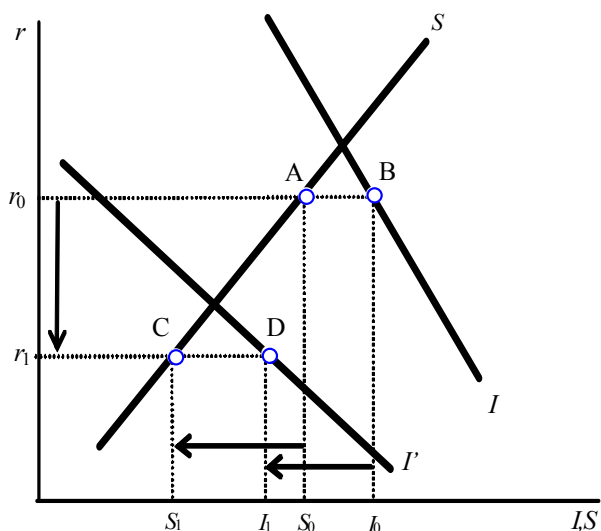

Рис. 2. Наслідки зменшення інвестицій у балансі заощаджень-інвестицій

Зауважену в Україні динаміку процентної ставки неважко пояснити екзогенними змінами інвестицій (рис. 2). Початково спостерігається високий рівень процентної ставки r_0 , а дефіцит поточного рахунку $CA_0 = I_0 - S_0$ фінансується припливом капіталу. Надалі екзогенне зменшення інвестицій $I \rightarrow I'$ створює тенденцію до зниження процентної ставки ($r_0 \rightarrow r_1$), але стагнації інвестиційного процесу може бути недостатньо для результуючого поліпшення сальдо поточного рахунку ($CA_1 = I_1 - S_1$).

Таблиця 1

Тест Гренджера для показників інвестицій (INV_t) та процентної ставки (RL_t)

Гіпотеза	Лаги				
	1	2	3	4	5
INV_t не впливає на RL_t	2,916 (0,096 ^{***})	1,956 (0,156)	3,855 (0,018 ^{**})	2,201 (0,094 ^{***})	1,360 (0,272)
RL_t не впливає на INV_t	4,015 (0,052 ^{***})	2,770 (0,076 ^{***})	4,152 (0,014 ^{**})	4,172 (0,008 [*])	1,662 (0,180)

Оскільки статистичний тест Гренджера виявляє взаємну залежність між інвестиціями та процентною ставкою, для емпіричної оцінки відповідного зв'язку використано таку статистичну модель:

$$INV_t = a_0 + \sum_{i=1}^k a_{t-i} INV_{t-i} + \sum_{j=1}^l b_{t-j} RL_{t-j} + X_t + \varepsilon_t, \quad (1)$$

$$RL_t = c_0 + \sum_{i=1}^m c_{t-i} INV_{t-i} + \sum_{j=1}^m b_{t-j} RL_{t-j} + X_t + v_t, \quad (2)$$

де X_t — вектор незалежних змінних, ε_t і v_t — стохастичні чинники.

Емпіричні оцінки методом 2SLS для рівнів виявилися такими:

$$INV_t = 0,682 INV_{t-1} + 0,312 INV_{t-2} + 0,075 \Delta Y_t - 1,179 CRISIS_t, \quad (3)$$

(4,363^{*}) (2,035^{**}) (2,097^{**}) (-2,011^{**})

$$R^2 = 0,81 \quad DW = 2,01 \quad ADF = -6,157^*$$

$$RL_t = 0,889 RL_{t-1} + 0,081 INV_t, \quad (4)$$

(27,896^{*}) (2,759^{*})

$$R^2 = 0,90 \quad DW = 2,02 \quad ADF = -2,854^{**}$$

де ΔY_t — темп зростання ВВП (%), а $CRISIS_t$ — фіктивна змінна, що враховує вплив кризових явищ (1 — 2004Q4–2005Q2, 2008Q1–2010Q1, 0 — для решти кварталів).

Отримані результати показують, що процентна ставка не впливає на обсяги інвестицій (це можна пояснити включенням змінної доходу), тоді як на високому рівні статистичної значущості простежується вплив інвестицій на процентну ставку. Щоправда, відповідний коефіцієнт при INV_t у рівнянні (4) для процентної ставки показує доволі незначний вплив. Приміром, зменшення інвестицій з 30% від ВВП у 1 кв. 2008 до 17% від ВВП у 3 кв. 2009 р. позначилося зниженням процентної ставки лише на 1 процентний пункт. Цілком передбачувано інвестиції збільшуються в разі прискорення динаміки ВВП, а також за відсутності кризових явищ. Водночас не виявлено впливу обох змінних — ΔY_t і $CRISIS_t$ — на процентну ставку.

За результатами дослідження підтверджено припущення щодо зменшення попиту на інвестиції як чинник зниження процентної ставки під час фінансової кризи 2009–2010 рр. Якщо так, то відновлення інвестиційного процесу в найближчі роки супроводжуватиметься підвищенням процентної ставки, а це вимагатиме пошуку інструментів її зниження.

1. Шевчук В. Міжнародна економіка: теорія і практика. — К.: Знання, 2008. — 663 с.
2. Міщенко В., Сомик А., Лисенко Р. Особливості дії трансмісійного механізму грошово-кредитної політики в умовах кризи. — К.: Центр наукових досліджень НБУ, УБС НБУ. — 96 с.

ВИБІР НАЙКРАЩОЇ ДЕПОЗИТНОЇ АЛЬТЕРНАТИВИ В УМОВАХ РИЗИКУ

Турчин Володимир

Науковий керівник: к.ф.-м.н. Музичук А.А.

Львівський національний університет імені Івана Франка

В умовах нестабільності економічного середовища математичні методи стають важливим інструментом отримання знань про фінансовий механізму інвестиційних процесів. У даній статті ми будемо розглядати проблему депозитних вкладів у різних валютах, їх ризикованість і прибутковість.

Депозити – це вклади під відсоток на певний період вільних коштів у фінансові установи особами, з метою отримання прибутку. Від інших активів депозити відрізняються низьким рівнем ризику і гарантованим невисоким доходом. Наше завдання полягає у визначенні критеріїв за допомогою, яких можна вибрати найкращу альтернативу із множини депозитних вкладів. У статті будемо розглядати короткотермінові депозити терміном в один рік.

Ризик вибору альтернатив виникає внаслідок складності прогнозу курсу інших валют відносно гривні. В умовах економічної кризи дуже вагомим стає ризик банкрутства банку і не повернення коштів вкладнику. Ще іншим чинником ризику буде інфляція.

Розглянемо математичну інтерпретацію даної проблеми. Припустимо інвестор готовий вкласти певну суму S_0 , у деякій визначеній валюті (надалі припускаємо, що це гривня), на депозит строком на один рік і очікує отримати прибуток. ОПР отримує таким чином задачу прийняття рішень. Під ситуацією прийняття рішень будемо розуміти $\{A, B, Y\}$ [1], де $A = \{A_1, \dots, A_n\}$ – набір альтернатив (програм депозитних вкладів), B – це множина ситуацій в економіці держави, а $Y = \{y_{ij}\}$ – оцінюючий функціонал (матриця оцінювального функціонала), де $y_{ij} = y(i, j)$ $y: A \times B \rightarrow \mathbf{R}$. Наше завдання полягатиме у визначенні найбільш вигідних для ОПР депозитних програм A_i у різні валюти.

Кожну альтернативу (депозитну програму) A_i характеризує: назва банку і його дані; тип валюти; α_i – відсоткова ставка на депозит; $g(i)$ – функція нарахування депозиту при виборі цієї депозитної програми. А кожній ситуації $B_j \in B$ ставитимемо у відповідність: β_j – вектор компонентами якого є значення курсів валют після закінчення строку

депозиту; λ_j – величина, яка вказує рівень інфляції за період тривалості депозиту. Через $p_j = P\{B_j\}$ позначимо ймовірність ситуації B_j $\left(\sum_{j=1}^m p_j = 1\right)$.

Надалі припустимо, що ці ймовірності визначаються експертним чином.

Також введемо наступні позначення: x_{i0} – курс купівлі даної валюти відносно гривні на початку року, де i – індекс депозитної програми ($i = \overline{1, n}$); β_{ij} – значення випадкової величини β_i при виникненні ситуації B_j ; $x_{ij} = \frac{g(i)\beta_{ij}}{1 + \lambda_j} = g(i)\xi_{ij}$ – цінність одиниці валюти альтернативи A_i за умови j -ої ситуації.

Ймовірний приріст доходу одиниці валюти i -ї інвестиційної програми при виникненні ситуації B_j будемо знаходити за формулою:

$$y_{ij} = \frac{\varphi_i x_{ij} - x_{i0}}{x_{i0}} \cdot 100\%$$

де φ_i – показник надійності банку для альтернативи A_i , $0 < \varphi_i \leq 1$. Цей показник може бути вибраний кількома способами. Він може бути зокрема експертною оцінкою, а може бути значенням визначеним із результатів рейтингових систем оцінювання діяльності банків за допомогою обраної функції (в залежності від системи), яка б найбільш об'єктивно відображала оцінки системи на інтервалі $(0; 1]$.

Надалі усі наші дії будуть спрямовані на відшукування найкращої альтернативи. Дуже важливим і беззаперечним є правило про те, що коли одна альтернатива залишається гіршою деякої іншої альтернативи у довільному з можливих станів навколишнього середовища, тоді таку першу альтернативу потрібно відкинути, оскільки вона домінується другою альтернативою. Ретельного аналізу ОПР потребують лише ті альтернативи, що не домінуються іншими [2]. Вибір найкращої альтернативи полягає у застосування певного критерію для ОПР з певним коефіцієнтом θ схильності інвестора до ризику. Зокрема можуть бути розглянуті критерії, у яких не використовується ймовірнісний розподіл можливих ситуацій в економіці. Наприклад:

- 1) Критерій Вальда: $K_W \Leftrightarrow \max_i \min_j y_{ij} \quad (i = \overline{1, n}; j = \overline{1, m})$;
- 2) Критерій крайнього оптимізму: $K_{REG} \Leftrightarrow \max_i \max_j y_{ij} \quad (i = \overline{1, n}; j = \overline{1, m})$;
- 3) Критерій Бернуллі-Лапласа: $K_L \Leftrightarrow \max_i \frac{1}{m} \sum_{j=1}^m y_{ij} \quad (i = \overline{1, n})$;

4) Критерій Гурвіца (песимізму-оптимізму):

$$K_{GW} \Leftrightarrow \max_i \left\{ \theta \max_j y_{ij} + (1 - \theta) \min_j y_{ij} \right\} \quad (i = \overline{1, n}; j = \overline{1, m});$$

Критерії вибору альтернативи, якщо відомий ймовірнісний розподіл:

1) Критерій Байєса: $K_B \Leftrightarrow \max_i \sum_{j=1}^m p_j y_{ij} \quad (i = \overline{1, n});$

2) Критерій Байєса-Севіджа: $K_{B-S} \Leftrightarrow \min_i \sum_{j=1}^m p_j \left(\max_{ij} y_{ij} - y_{ij} \right) \quad (i = \overline{1, n});$

3) Критерій Гермесера: $K_C \Leftrightarrow \max_i \min_j p_j y_{ij} \quad (i = \overline{1, n}; j = \overline{1, m});$

4) Критерій Ходжеса-Лемана:

$$K_{HL} \Leftrightarrow \max_i \left\{ \theta \sum_{j=1}^m p_j y_{ij} + (1 - \theta) \min_j y_{ij} \right\} \quad (i = \overline{1, n}; j = \overline{1, m}).$$

Таким чином ми розглянули деякі критерії вибору альтернативи (про ці та ще деякі інші можна довідатися з [3]) у ризиковому середовищі для даної інвестиційної моделі побудованої на основі короткотермінових депозитів.

1. Волошин О. Ф. Мащенко С. О. *Теорія прийняття рішень: навчальний посібник* ВПЦ „Київський університет”, 2006 ст. 304
2. Кігель В. Р. *Математичні моделі ринкової економіки* К., 2003 ст. 160
3. Клейнер Я. С. *Прийняття рішень: моделі і системи* Навчальний посібник Донецьк ВІК 2005 ст. 231

КЛАСТЕРНИЙ АНАЛІЗ ДЕМОГРАФІЧНОГО СТАНУ ЛЬВІВЩИНИ

Гасюк І., Волянська Н.

Науковий керівник: к.ф.-м.н. професор Яцишин В.П.

Львівський інститут банківської справи УБС НБУ (м.Київ)

Одним із методів дослідження статистичної сукупності є метод кластерного аналізу. Техніка кластеризації застосовується в найрізноманітніших областях. Термін «кластерний аналіз (cluster-згусток)» - запропонований К.Трайном. У загальному випадку методи кластерного аналізу розв'язують задачу оптимального поділу початкової статистичної сукупності на підмножини (кластери) згідно з вибраним критерієм якості [2].

Серед методів кластерного аналізу найчастіше застосовують агломеративні методи – послідовне об'єднання двох найближчих кластерів. Початково вважають, що кожна одиниця сукупності становить

окремий кластер. Інформаційною базою кластерної процедури слугує матриця відстаней між кластерами, розмір якої при кожному кроці об'єднання кластерів знижується на одиницю. Розглянемо детальніше процедуру побудови матриці відстаней.

Нехай кожна одиниця сукупності характеризується векторами $X_i (i=1,2,\dots,n)$ з m координатами (ознаками): $X_i (X_{i1}, X_{i2}, \dots, X_{im})$. Відстань між одиницями сукупності в m -вимірному просторі ознак будемо обчислювати за правилом евклідової відстані:

$$d_{ij} = \sqrt{\sum_{k=1}^m (X_{ik} - X_{jk})^2}, \text{ де } l - \text{ознака, } k - \text{кількість ознак.}$$

Сукупність евклідових відстаней утворює матрицю $m \times m$. Після побудови матриці відстаней між одиницями сукупності здійснюють об'єднання вихідних кластерів, як правило, за правилом «найближчого сусіда». Найближчі кластери – це кластери, яким відповідає мінімальний елемент у матриці відстаней.

Під час формування кластерів можна застосовувати обмеження, зміст яких полягає у заданні максимально можливих відстаней між елементами кластера. Елементи, які не відповідають таким обмеженням, треба зараховувати до різних кластерів [1, с.266-279].

В нашій роботі метод кластерного аналізу використано щодо кластеризації районів Львівщини за такими ознаками: чисельність населення (X_1), кількість народжених (X_2), кількість померлих (X_3), кількість зареєстрованих шлюбів (X_4), кількість зареєстрованих розлучень (X_5). Дані взяті за 2009 рік, але для розрахунків беремо нормалізовані показники (табл. 1).

Таблиця 1

Нормалізовані показники районів Львівської обл.

	Чисельність населення	К-сть народжених	К-сть померлих	К-сть шлюбів	К-сть розлучень	Сальдо міграції
Бродівський	-0,416	-0,419	-0,532	-0,328	-0,063	-0,025
Буський	-1,040	-0,874	-0,972	-0,886	-0,063	0,190
Городоцький	-0,032	-0,095	0,439	-0,210	-0,347	1,012
Дрогобицький	0,169	0,065	0,423	-0,283	-0,286	0,856
Жидачівський	0,086	-0,409	1,027	-0,040	0,059	-0,515
Жовківський	1,699	1,779	1,491	1,592	0,769	2,050
Золочівський	-0,002	-0,180	0,244	0,347	0,242	-1,455

Продовження таблиці 1

	Чисельність населення	К-сть народжених	К-сть померлих	К-сть шлюбів	К-сть розлучень	Сальдо міграції
Кам'янка -Бузький	-0,560	-0,522	-0,742	-0,486	-0,185	-0,358
Миколаївський	-0,302	-0,246	-0,937	-0,132	-0,205	-0,535
Мостиський	-0,564	-0,434	-0,824	-0,571	-0,733	-0,202
Перемишлянський	-1,288	-1,301	-0,999	-1,285	-1,362	-0,182
Пустомитівський	1,804	1,678	1,607	1,160	2,414	1,639
Радехівський	-0,935	-0,877	-0,949	-1,069	-0,286	-0,300
Самбірський	-0,019	-0,105	0,189	-0,020	-0,510	-0,123
Сколівський	-1,018	-0,651	-1,264	-0,813	-0,814	0,386
Сокальський	1,028	0,827	1,487	0,956	1,683	-1,396
Старосамбірський	0,352	0,096	0,489	0,262	-0,205	0,601
Стрийський	-0,368	-0,563	-0,516	-0,296	-0,408	0,895
Турківський	-0,874	-0,456	-1,069	-0,774	-1,545	-1,925
Яворівський	2,279	2,689	1,409	2,877	1,846	-0,613

Джерело. Складено за матеріалами Головного управління статистики у Львівській обл.[3]

Здійснивши кластеризацію за принципом найближчих сусідів, ми отримаємо дендрограму (Рис. 1).

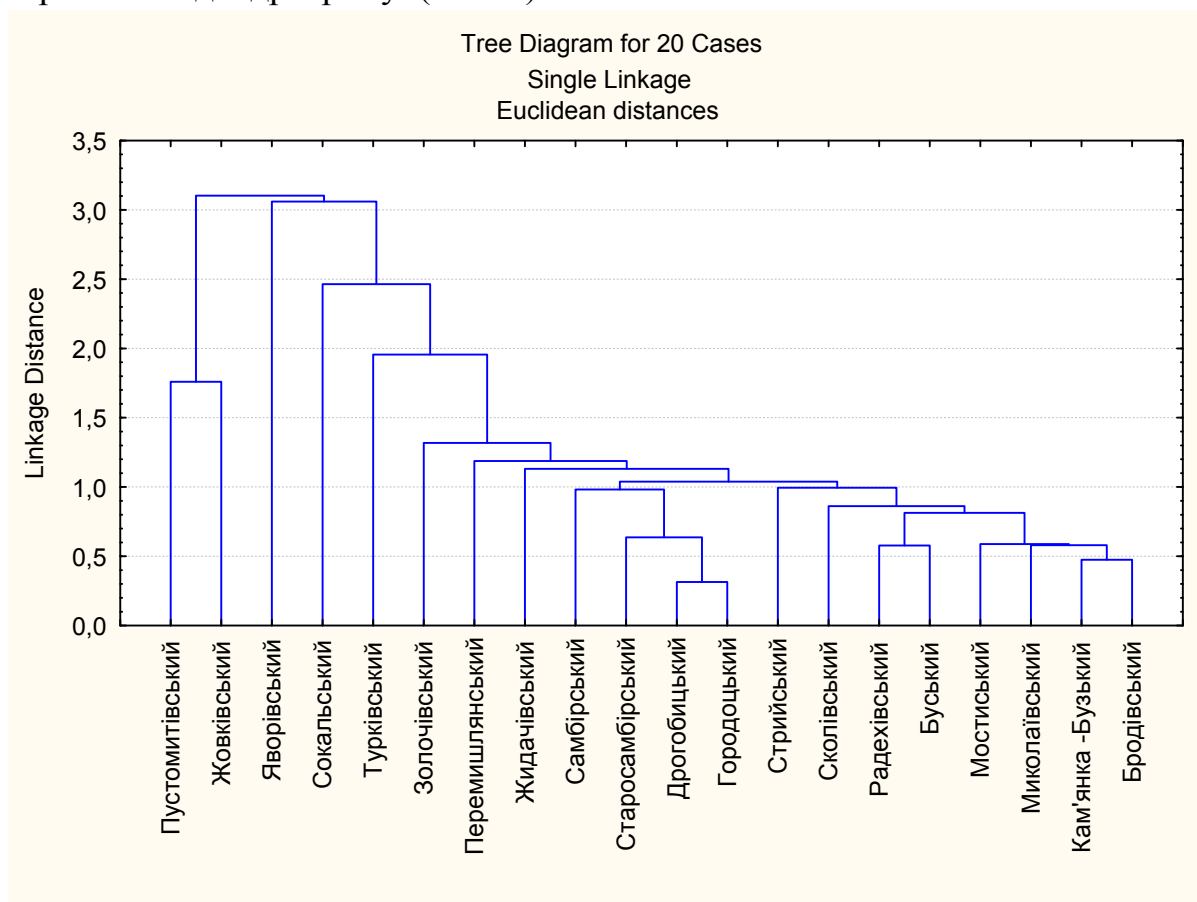

Рис.1 Дендрограма

Аналіз зображеної дендрограми показує, що всі райони Львівщини за досліджуваними ознаками можна поділити на 2 кластери:

1) Пустомитівський, Сокальський, Жовківський, , Яворівський, Перемишлянський, Турківський, Городоцький, Самбірський, Золочівський, Жидачівський, Дрогобицький , Старосамбірський райони;

2) Буський, Сколівський, Радехівський, Мостиський, Кам'янка – Бузький, Бродівський, Стрийський, Миколаївський райони;

Про однорідність другого кластера свідчать коефіцієнти варіації $Vx(\%)$, числове значення для ознак X_1, X_2, X_3, X_4, X_5 є меншими за 33%. Щодо першого кластера, то райони однорідні за показниками чисельності населення та кількості померлих осіб (табл.3).

Таблиця 3

Коефіцієнти варіації, у %

Номер кластера	$Vx1$	$Vx2$	$Vx3$	$Vx4$	$Vx5$
1	29.37	33.89	20.70	37.74	43.81
2	11.67	9.13	15.09	14.06	11.78

Висновки. На основі кластерного аналізу райони Львівської області були згруповані в 2 кластери. Однорідність кластера №2 підтвердилася коефіцієнтами варіації. Такий вид статистичного аналізу дозволяє досліджувати параметри соціально-економічних об'єктів і процесів, а також ступінь їх ділової активності.

1. Гаркавий В.К., Ярова В.В. Математична статистика: Навч.посіб.- К.:Професіонал, 2004. – 378с.;
2. Фециук Р.В. Економіко-математичне моделювання: Навч.посіб. – Л.:Ажур, 2010. – 338с.;
3. Головне управління статистики у Львівській обл.[Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.stat.lviv.ua/>

ЗАСТОСУВАННЯ НОРМАТИВНО – ІНДЕКСНОЇ МОДЕЛІ ДЛЯ ОЦІНКИ СУКУПНОГО РИЗИКУ БАНКУ

Дзядевич Альона

Науковий керівник:к.ф.-м.н., доцент Гадецька С.В.

Харківський інститут банківської справи УБС НБУ (м.Київ)

Проблема забезпечення фінансової стійкості банків є особливо актуальною в сучасних умовах. І тому особливої уваги заслуговує проблема управління ризиками. Найважливіший і найскладніший етап

процесу управління банківськими ризиками – це кількісне оцінювання їх величини. Від того, наскільки успішно виконується цей процес, залежить стійкість банківської установи.

Метою дослідження є обґрунтування застосування моделі оцінки сукупного ризику банку на основі нормативно – індексної моделі. Призначення цієї моделі ґрунтується на тому, щоб контролювати динаміку показників ризиковості та контролювати зміну напрямку ризику для того, щоб досягти поставлених цілей.

Спочатку визначається система показників, що використовуються для розрахунку включених до моделі коефіцієнтів оцінки сукупного банківського ризику. Такими показниками будуть: К - капітал банку; А - загальні активи; А_г – активи, зважені за ризиком; А_в – високоліквідні активи; К_п – кредитний портфель банку; RZ – резерв на покриття кредитних ризиків; ПР – поточні рахунки.

Для другого етапі визначаються аналітичні коефіцієнти ризиковості банку та співвідношення між темпами їх зростання. Цими коефіцієнтами будуть: достатність капіталу, миттєва ліквідність, мультиплікатор капіталу, коефіцієнт ризику кредитного портфелю, питома вага кредитного портфелю в загальних активах, питома вага високоліквідних активів в загальних активах.

На основі пріоритетів щодо темпів зростання одних показників стосовно інших побудуємо матрицю нормативних співвідношень між показниками ризиковості.

Таблиця 1.

Матриця нормативних співвідношень між показниками ризиковості

Показники	К	А _г	А _в	А	ПР	RZ	КП
К	0	1	0	1	0	1	1
А _г	-1	0	0	0	0	0	0
А _в	0	0	0	1	1	1	1
А	-1	0	-1	0	0	1	1
ПР	0	0	-1	0	0	0	0
RZ	-1	0	-1	-1	0	0	-1
КП	-1	0	-1	-1	0	1	0

Формально матрицю нормативних співвідношень за темпами зростання коефіцієнтів, включених до моделі, можна описати так: a_{ij} – елемент матриці преференцій, що знаходиться на перетині i -го рядка та j -го стовпчика; $a_{ij} = 1$, якщо i -й показник повинен зростати швидше, ніж j -й;

$a_{ij} = -1$, якщо i -й показник повинен зростати повільніше, ніж j -й; $a_{ij} = 0$, якщо нормативне співвідношення між i -м та j -м показниками невизначено.

Матриця нормативних співвідношень необхідна для порівняння еталонних значень нормативних співвідношень із фактичними значеннями, отриманими у результаті розрахунків на базі реальних даних діяльності банківської системи. Для цього скористаємося показниками діяльності банку А за 2006, 2007, 2008, 2009 роки.

Надалі будується матриця фактичних співвідношень темпів зростання показників, котрі характеризують сукупний ризик банку. Наступний етап – побудова матриці збігів еталонних та фактичних співвідношень показників. Алгоритм її побудови такий: s_{ij} – елемент матриці нормативних співвідношень, який знаходиться на перетині i -го рядка та j -го стовпчика; f_{ij} – елемент матриці фактичних співвідношень, який знаходиться на перетині i -го рядка та j -го стовпчика; d_{ij} – елемент матриці збігів, який знаходиться на перетині i -го рядка та j -го стовпчика; $d_{ij} = 1$ якщо $s_{ij} = 1$ одночасно із $f_{ij} \geq 0$; чи якщо $s_{ij} = -1$ одночасно із $f_{ij} \leq 0$; $d_{ij} = 0$ у всіх інших випадках.

На основі матриць збігів нормативних співвідношень та фактичних сукупного банківського ризику оцінюється сукупний ризик банку (W) за такою формулою:

$$W_{2007} = \frac{\sum_{i=1}^7 \sum_{j=1}^7 d_{ij}}{\sum_{i=1}^7 \sum_{j=1}^7 |s_{ij}|} = \frac{6}{22} = 0,27$$

$$W_{2008} = \frac{\sum_{i=1}^7 \sum_{j=1}^7 d_{ij}}{\sum_{i=1}^7 \sum_{j=1}^7 |s_{ij}|} = \frac{8}{22} = 0,36$$

У моделі динамічного нормативу наближення коефіцієнта W до одиниці свідчить про те, що реальний розвиток ситуації відповідає ідеальному, тобто фактичний темп зростання показників наближається до нормативного. Тобто, ми можемо стверджувати, що в сучасних умовах фактичний темп зростання показників не може наближатися до нормативного. Як висновок можна сказати про те, що комплексна оцінка ризиковості банку А свідчить про погіршення його стану з погляду ризику.

Таким чином, на підставі проведених досліджень можна стверджувати, що динамічний норматив є універсальним інструментом комплексної оцінки сукупного ступеня ризиковості банку, який дає змогу

не лише аналізувати ступінь його ризиковості, а й передбачати подальший розвиток ситуації.

1. Примостка Л.О. Управління банківськими ризиками / Л.О. Примостка, П.М. Чуб, Г.Т.Карчева. – К.: КНЕУ, 2007. – 600 с.
2. Примостка Л., Лисенюк О. Сукупний ризик банку: методика оцінки на основі нормативно – індексної моделі / Л. Примостка, О. Лисенюк // Вісник НБУ. – 2008. - №5. – С.34-38.
3. Швець Н.Р. Ризики банківських установ: проблеми визначення та управління / Н.Р. Швець // Регіональна економіка. – 2008. - №4. – С.97-10

ВИЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКА СКОРЕГОВАНОЇ НА РИЗИК РЕНТАБЕЛЬНОСТІ КАПІТАЛУ БАНКУ РОЗРАХОВАНОЇ НА ОСНОВІ МОДЕЛІ RAROC

Ковальчук Олександр, аспірант

Науковий керівник: д.е.н., професор Башнянин Г.І.

Львівська комерційна академія

Діяльність банків завжди опосередкована існуванням різного роду ризиків, що супроводжують ведення банківського бізнесу і можуть призвести до понесення певних фінансових втрат. Проте присутність ризику в роботі банку не тільки зумовлена його функціонуванням. Дуже часто банки свідомо наражають себе на додатковий ризик, з метою отримання більшої вигоди. Виникає питання щодо визначення ефективності роботи фінансової установи даного типу, діяльність якої зосереджена у ризиковому середовищі, що забезпечить можливість власникам банку та керуючому апарату побачити ефект від прийняття додаткових ризиків.

Показник рентабельності банківського капіталу ROE, що є одним з показників прибутковості банку, не дає змогу це зробити, оскільки враховує лише кінцевий фінансовий результат роботи банківської установи у вигляді віддачі на власний капітал, не розкриваючи при цьому існуючий рівень ризику ведення банківського бізнесу. У зв'язку з цим виникає необхідність у застосуванні такого показника результативності роботи банку, який би враховував взаємозв'язок між прийнятним для банку рівнем ризику та величиною отриманого прибутку. Крім того важливим є процес розподілу капіталу серед структурних підрозділів банку таким чином, щоб підрозділи, які здійснюють операції з підвищеним рівнем ризику отримали більше капіталу на покриття непередбачуваних втрат, забезпечуючи при цьому вищий рівень дохідності. Саме завдяки

оптимальному механізму розподілу капіталу, досягається ефективність функціонування всієї системи ризик-менеджменту в банку, що покликана захищати банк від прояву різного роду загроз його функціонуванню та здійсненню банківської діяльності у результаті реалізації певних ризиків. Таким показником, що дає змогу це зробити є показник скорегованої на ризик рентабельності капіталу (Risk-adjusted return on capital – RAROC) [1, с. 151; 2].

Основною метою даного дослідження є розробка моделі розрахунку показника рентабельності капіталу банківських установ з урахуванням ризиків на основі використання моделі RAROC.

Схематично модель розрахунку показника скорегованої на ризик рентабельності капіталу представлено на рис. 1.

Рис.1. Модель розрахунку показника скорегованої на ризик рентабельності капіталу.

Математично розрахунок скорегованої на ризик рентабельності капіталу банку представлена у вигляді наступної формули:

$$RAROC = \frac{\sum_{j=1}^n ENR - (EL_{MR} + EL_{CR} + EL_{OR} + (\sum_{i=1}^{N \cdot risks} EL_1 + \dots + EL_{N \cdot risks}))}{EC_{MR} + EC_{CR} + EC_{OR} + (\sum_{i=1}^{N \cdot risks} EL_1 + \dots + EC_{N \cdot risks})}, \quad (11)$$

де ENR (*expected net revenue*) – чистий прибуток, обчислений з урахуванням витрат на часткове хеджування ринкового і кредитного ризиків отриманий у розрізі напрямків ведення бізнесу, продуктів, структурних підрозділів банку;

$EL_{MR}, EL_{CR}, EL_{OR}$ – сума очікуваних збитків у результаті реалізації ринкового, кредитного і операційного ризиків банку;

$i = 1, \dots, N \text{ risks}$ – інші кількісно вимірювані види банківських ризиків;

$EL_{N \text{ risks}}$ – сума очікуваних збитків у результаті реалізації інших кількісно вимірюваних видів ризику;

$EC_{MR}, EC_{CR}, EC_{OR}$ – величина економічного капіталу, що розраховується відповідно для ринкового, кредитного та операційного видів ризику;

$EC_{N \text{ risks}}$ – величина економічного капітал на покриття інших кількісно вимірюваних видів ризику.

Вищачення показника $RAROC$ передбачає певну послідовність обчислень виходячи з достовірної та упорядкованої бази даних. Некоректна ідентифікація та розподіл витрат і доходів можуть призвести до помилкової оцінки, що зумовить втрату показником своєї цінності. Якщо прибуток на економічний капітал перевищує вартість капіталу банку, то при цьому створюється додаткова вартість, в іншому разі вартість банку (або акціонерна вартість) в цілому знижується [3, с. 64].

Практичне використання показника $RAROC$, забезпечить визначення оптимальної величини та структури власного капіталу банку, враховуючи існуючий рівень ризиків і розмір отриманих доходів для здійснення процесу розподілу капіталу. Розраховуючи показник $RAROC$ у межах різних напрямків ведення банківського бізнесу, у розрізі структурних підрозділів, продуктів, клієнтів, менеджмент банку має змогу здійснювати порівняння щодо ефективності проведення банківських операцій, надання різноманітних фінансових послуг, визначати основні пріоритети реалізації цінової політики та політики продажу банківських продуктів з метою прийняття ефективних управлінських рішень в умовах ризиковості.

1. Ковальчук О.В. Розрахунок показника рентабельності банківських установ із врахуванням ризиків [Текст] / О.В. Ковальчук // Збірник наукових праць ТНЕУ «Економічний аналіз». – 2010. – Випуск 7. – С. 151-155.

2. *Энциклопедия финансового риск-менеджмента [Текст] / Под ред. А.А. Лобанова и А.В. Чугунова. – М.: Альпина паблишер, 2003. – 786 с.*
3. *Управління банківськими ризиками [Текст]: навч. посіб. / За ред. Л.О. Примостки. – К.: КНЕУ, 2007. – 600 с.*

МОДЕЛІ СТОХАСТИЧНИХ КОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Рева (Волівендер) Оксана

Науковий керівник: к.фіз.-мат.н., доцент Кінаш Орест Михайлович
Львівський національний університет імені Івана Франка

Припустимо, що робота комунікаційної системи полягає в переміщенні частинок (зокрема це може бути переміщення коштів, див. [1],[2]) із n груп з початкового стану (вихід) в m груп кінцевого стану (прибуття). Побудова моделі визначає проміжні стани, тобто потоки $x_{ij}, i=1, \dots, m; j=1, \dots, n$ із пунктів виходу в пункти прибуття. Можливість визначення x_{ij} залежить від наявної інформації – ознака, за якою ми можемо класифікувати моделі.

Ймовірнісна схема. Вважаємо, що для кожної пари (i, j) зв'язок єдиний і для нього відома характеристика H_{ij} . Вважається, що в стохастичній системі кожна частинка «випадково» вибирає пару «вихід – прибуття». Багаторазове повторення вибору інтерпретуємо як експерименти над випадковою величиною H , в кожному з яких реалізується деяке її значення $h = H_{ij}$, при чому існує ймовірність кожної реалізації v_{ij} . Отже, існує функція розподілу $f(h)$ випадкової величини H .

Припустимо, що маємо систему, в якій переміщається N частинок, при чому в кожній реалізації проміжного стану ці частинки розміщуються в mn комунікаціях з ймовірностями v_{ij} , утворюючи при цьому матрицю потоків $X = \{x_{ij}\}$. Ймовірність реалізації матриці $X = \{x_{ij}\} \in$

$$p(X) = \frac{N!}{\prod_{ij} x_{ij}!} \prod_{ij} v_{ij}^{x_{ij}}. \quad (1)$$

$$\text{Максимізуємо функцію } \Phi(X) = \ln p(X) \approx \sum_{ij} x_{ij} \ln \frac{v_{ij}}{x_{ij}} + C. \quad (2)$$

Класифікація систем. Введемо класифікацію інформації по заданим трьом групам.

1. *Відсутність інформації.* Для пунктів виходу і пунктів прибуття відсутні обмеження. Априорний розподіл $f(h)$ – невідомий. Ймовірність появи будь-якої реалізації H_{ij} випадкової величини H є такою

$v_{ij} = \frac{1}{mn} = const$. При цьому функція (2) набуває виду

$$\Phi(X) = -\sum_{ij} x_{ij} \ln x_{ij} + C_1. \quad (3)$$

2. *Відоме середнє значення деяких характеристик елементів.* Для пунктів виходу відома характеристика $L_j^q, j=1, \dots, n$ і середнє значення. При максимізації (2) потрібно враховувати обмеження

$$\frac{1}{N} \sum_{ij} H_{ij} x_{ij} = H_{cp} \quad (4)$$

Значення $v_{ij} = const$, що призводить до максимізації (3).

3. *Відомо розподіл.* Для кожного пункту виходу відома q^j – ймовірність виходу частинки з цього пункту. Матриця потоків X задовольняє рівняння

$$\sum_i x_{ij} = Q_j, \quad j=1, \dots, n, \quad (8)$$

де $Q_j = Nq_j$ заданий «об'єм» виходу в частинках. Для пунктів прибуття враховуємо обмеження

$$\sum_j x_{ij} = P_i, \quad j=1, \dots, n, \quad (10)$$

P_i – «об'єм» прибуття.

Існують комунікації із реалізації характеристик H_{ij} з точністю до ∇h співпадають. Розіб'ємо вісь h між $\min_{ij} H_{ij}$ і $\max_{ij} H_{ij}$ на 1 відрізків довжиною ∇_k .

Припустимо, що вибір кожної комунікації в середині відрізка ∇_k рівноймовірний. Шукана ймовірність вибору одної комунікації в цьому випадку буде

$$v_{ij} = \frac{F_k}{N_{n_k}} \text{ при } H_{ij} \in \nabla_k. \quad (11)$$

де F_k – априорна ймовірність вибору групи комунікацій з характеристиками $H_{ij} \in \nabla_k$.

Приклади моделей і розв'язок відповідних задач. Модель стохастичної комунікаційної системи можна описати трійкою $\{\alpha\beta\gamma\}$.

Врахування апріорної інформації формально зводить задачу визначення $\{x_{ij}\}$ до пошуку умовного екстремуму (2) при зберігання обмежень $\sum_{ij} x_{ij} = N, x_{ij} \geq 0$ і кожній моделі відповідає своя задача.

Приклад. В моделі {123} не має інформації про розподіл потоків по комунікаціям; задана середня величина характеристики витоків L_{cp}^q ; задано розподіл по витокам P_i . Відповідно, моделі {123} відповідає наступна задача:

Знайти x_{ij} , які задовольняють

$$\max_{x_{ij}} \left(- \sum_{ij} x_{ij} \ln x_{ij} \right)$$

при умовах

$$\sum_{ij} x_{ij} L_{cp}^q = N L_{cp}^q, \quad \sum_j x_{ij} = P_i, i = 1, \dots, m, x_{ij} \geq 0.$$

Визначення потоків x_{ij} . Загальна формула всіх задач така:

$$\max_{ij} \Phi(x_{ij}) = \sum_{ij} x_{ij} \ln \frac{v_{ij}}{x_{ij}}, \quad (12)$$

$$\sum_{ij} a_{ij}^r x_{ij} = b^r; r = 1, \dots, s, \quad (13) \quad x_{ij} \geq 0; i = 1, \dots, m, j = 1, \dots, n \quad (14)$$

де b^r і a_{ij}^r – коефіцієнти, які визначаються типом задачі.

Для вивчення загальних властивостей розв'язку задачі (12) – (14) припустимо, що всі $v_{ij} > 0$ і використаємо такі твердження.

Твердження 1. Функція $\max_{ij} \Phi(x_{ij}) = \sum_{ij} x_{ij} \ln \frac{v_{ij}}{x_{ij}}$ строго опукла вгору при $x_{ij} \geq 0$.

Твердження 2. Розв'язок задачі $\max_{ij} \Phi(x_{ij}) = \sum_{ij} x_{ij} \ln \frac{v_{ij}}{x_{ij}}$ з умовами $\sum_{ij} a_{ij}^r x_{ij} = b^r; r = 1, \dots, s$, завжди задовольняє умови $x_{ij} \geq 0; i = 1, \dots, m, j = 1, \dots, n$.

Зауважимо, що прикладами розглядуваних комунікаційних систем можуть бути так звані гравітаційні моделі переміщення грошової маси,

див. зокрема [1],[2]. Модель, розглянута тут, є певним узагальненням цих моделей.

1. Кінаш О.М., Лапішко М.Л., Кожан Р.В. Економіко-математичне моделювання грошових потоків// Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Економічні проблеми ринкової трансформації України(Збірник наукових праць). Вип..1(XXXIX)/ НАН України. Інститут регіональних досліджень.- Львів, 2003.- С. 256-263
2. Кінаш О.М., Яструбський М.І. Вибір механізму оптимізації розподілу фінансових ресурсів у вищих навчальних закладах// Науковий вісник: Збірник наукових праць.- Львів: НЛТУ України.- 2005, вип 15.3.- С.301- 309.

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФУНКЦІОНАЛУ ВИПЛАТ

Лазарів Тарас, Мазур Степан

Науковий керівник: доктор фіз.-мат. наук, професор Єлейко Я.І.
Львівський національний університет імені Івана Франка

Останніми роками стало популярним поєднувати економіку та математику. Тому в нашій статті ми розглянули виплати за Європейським опціоном, які залежать від політичних ситуацій, побудувавши відповідний ланцюг Маркова на множині станів, які є виплатами.

Метою нашого дослідження було обчислити основні математичні характеристики для функціоналу $f(x(t)) = \int_0^t B(x(s))ds$, такі як математичне сподівання, дисперсія та очікуваний ризик для ланцюга Маркова з дискретним часом.

Для стохастичної матриці

$$P = \begin{pmatrix} p_{00} & p_{01} & \dots & p_{0n} \\ p_{10} & p_{11} & \dots & p_{1n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ p_{n0} & p_{n1} & \dots & p_{nn} \end{pmatrix}$$

завжди існують такі числа q_0, \dots, q_n , що $\sum_k q_k p_{ki} = q_i$, $i = 0, \dots, n$

$0 \leq q_i$, $\sum q_i = 1$. Якщо $x(t)$ - однорідний ланцюг Маркова, з n станами і матрицею переходу за один крок P , а $P\{x(0)=k\}=q_k$, то для всіх t $P\{x(t)=k\}=q_k$. Розподіл $\{q_0, \dots, q_n\}$ називається стаціонарним для даного ланцюга Маркова.

Розглянемо модель фінансового ринку в схемі серій, в якій весь часовий інтервал $[0, T]$ в n -ій серії розбито на кроки $\frac{T}{n}, \frac{2T}{n}, \dots, \frac{nT}{n}$, $n \geq 1$

Нехай на цьому ринку функціонує один без ризиковий актив $B^{(n)}$ з ціною $B_k^{(n)} := (1 + r_n)^k$, $k = 0, \dots, n$, $n \geq 1$, $r_n > -1$, причому $\lim_{n \rightarrow \infty} (1 + r_n)^n = e^{rT}$, де r - скінченна стала, і один ризиковий актив $S^{(n)}$ для якого випадкова величина $R_k^{(n)} := \frac{S_k^{(n)} - S_{k-1}^{(n)}}{S_{k-1}^{(n)}}$, $k = 1, \dots, n$, в k -ий період рівномірно розподілена на інтервалі $[\alpha_n, \beta_n]$ при $-1 < \alpha_n \leq r_n \leq \beta_n$, $k = \overline{1, n}$ $\lim_{n \rightarrow \infty} \alpha_n = \lim_{n \rightarrow \infty} \beta_n = 0$

Розглянемо випадок, коли параметри мають спеціальний вигляд.

Назвемо модель ринку *симетричною*, якщо $r_n = \frac{rT}{n}$ і α_n, β_n такі, що

$$1 + \alpha_n = e^{-\sigma \sqrt{\frac{3T}{n}}}, \quad 1 + \beta_n = e^{\sigma \sqrt{\frac{3T}{n}}}, \quad \text{для деякого } \sigma > 0.$$

Теорема 1. Нехай X утворює один рекурентний додатний клас із стаціонарним розподілом $\{q_x\}$, а функція $f(x)$ на X задовольняє умову

$$\sum_x q_x |f(x)| < \infty.$$

Тоді з ймовірністю 1

$$\lim_{T \rightarrow \infty} \frac{1}{T} \sum_{t=0}^{T-1} f(x(t)) = \sum_y q_y f(y)$$

Розглядаємо Європейський опціон купівлі і виплату за ним $C = (S_T - K)^+$ на проміжку часу $[0, T]$. A_0, A_1, \dots, A_n - політичні ситуації, які утворюють повну групу подій, $A_0 \rightarrow C_0, A_1 \rightarrow C_1, \dots, A_n \rightarrow C_n$, де C_i - виплата за опціоном під час відповідної політичної ситуації A_i , $i = 0, \dots, n$

Побудуємо ланцюг Маркова на множині станів $\{C_0, \dots, C_n\}$.

Знайдемо стаціонарні розподіли такого ланцюга Маркова: стани $\{0, \dots, n\}$, $p_{01} = 1$, $p_{kk-1} = p_{kk+1} = \frac{1}{2}$, $0 < k < n$, $p_{nn-1} = 1$, (блукання з пружними екранами).

$$P = \begin{pmatrix} 0 & 1 & 0 & \dots & 0 \\ \frac{1}{2} & 0 & \frac{1}{2} & \dots & 0 \\ \vdots & \vdots & \vdots & & \vdots \\ 0 & 0 & 0 & \dots & 0 \end{pmatrix}$$

Розв'язавши систему рівнянь $\sum_k q_k p_{ki} = q_i$, $i = 0, \dots, n$, і використавши умови $0 \leq q_i$, $\sum q_i = 1$, отримаємо $\vec{q} = \left(\frac{1}{2(n-1)}, \frac{1}{(n-1)}, \dots, \frac{1}{(n-1)}, \frac{1}{2(n-1)} \right)$

Розглянемо функціонал $f(x(t)) = \int_0^t B(x(s)) ds$

$$\begin{aligned}
& \sum_{i=0}^n q_i \left| \int_{t_i}^{t_{i+1}} \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^i dt \right| = \sum_{i=0}^n q_i \left| \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^i \Delta t_i \right| = \\
& = \frac{T}{n} \left(\frac{1}{2(n-1)} + \sum_{i=1}^{n-1} \frac{1}{n-1} \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^i + \frac{1}{2(n-1)} \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^n \right) = \\
& = \frac{T}{n(n-1)} \left(\frac{1}{2} + \frac{\left(1 + \frac{rT}{n}\right)^n - 1 - \frac{rT}{n}}{\frac{rT}{n}} + \frac{1}{2} \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^n \right) = \frac{1}{r(n-1)} \left(\left(1 + \frac{rT}{n}\right)^n - 1 - \frac{rT}{2n} + \frac{rT}{2n} \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^n \right) = \\
& = \frac{1}{r(n-1)} \left(\left(1 + \frac{rT}{n}\right)^n - 1 \right) \left(1 + \frac{rT}{2n}\right) < \infty, \text{ тому що } n < \infty, r < \infty, T < \infty
\end{aligned}$$

Отже, застосувавши теорему 1, з ймовірністю 1 середнє значення функціоналу $f(x)$ можна обчислити наступним чином:

$$\begin{aligned}
\lim_{T \rightarrow \infty} \frac{1}{T} \sum_{t=0}^{T-1} f(x(t)) &= \sum_{i=0}^n q_i \int_{t_i}^{t_{i+1}} \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^i dt = \frac{1}{r(n-1)} \left(\left(1 + \frac{rT}{n}\right)^n - 1 \right) \left(1 + \frac{rT}{2n}\right) \\
Mf^2 &= \sum_y q_y f^2(y) = \sum_{i=0}^n q_i \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^{2i} \Delta t_i^2 = \\
&= \frac{T^2}{n^2} \left(\frac{1}{2(n-1)} + \sum_{i=1}^{n-1} \frac{1}{n-1} \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^{2i} + \frac{1}{2(n-1)} \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^{2n} \right) = \\
&= \frac{T^2}{n^2(n-1)} \left(\frac{1}{2} + \frac{\left(1 + \frac{rT}{n}\right)^2 \left(1 - \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^{2(n-1)}\right)}{1 - \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^2} + \frac{1}{2} \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^{2n} \right) = \\
&= \frac{T^2}{2n^2(n-1)} \frac{\left(1 + \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^2\right) \left(1 - \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^{2n}\right)}{1 - \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^2} \\
Df &= Mf^2 - (Mf)^2 = \\
&= \frac{T^2}{2n^2(n-1)} \frac{\left(1 + \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^2\right) \left(1 - \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^{2n}\right)}{1 - \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^2} - \frac{1}{r^2(n-1)^2} \left(\left(1 + \frac{rT}{n}\right)^n - 1 \right)^2 \left(1 + \frac{rT}{2n}\right)^2
\end{aligned}$$

Також, знайдемо очікуваний ризик:

$$\sigma = \frac{\sqrt{Df}}{Mf} = \sqrt{\frac{\frac{T^2}{2n^2(n-1)} \frac{\left(1 + \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^2\right) \left(1 - \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^{2n}\right)}{1 - \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^2} - \frac{1}{r^2(n-1)^2} \left(\left(1 + \frac{rT}{n}\right)^n - 1 \right)^2 \left(1 + \frac{rT}{2n}\right)^2}{\frac{T^2}{2n^2(n-1)} \frac{\left(1 + \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^2\right) \left(1 - \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^{2n}\right)}{1 - \left(1 + \frac{rT}{n}\right)^2}}}$$

1. Скороход А. Элементы теории вероятностей и случайных процессов.

2. Соловейко О. Граничні теореми для цін похідних цінних паперів. Дисертація.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ МІЖ РІВНЕМ СЕРЕДНЬОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ У РАЙОНАХ ЛЬВІВЩИНИ ТА ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Малюта Яніна

Науковий керівник, к.ф.-м.н., професор Яцишин В.П.

Львівський банківський інститут УБС НБУ

Постановка проблеми. Існують різні чинники, які безпосередньо впливають на формування місцевих бюджетів. Це база оподаткування, ставки місцевих податків, перелік загальнодержавних податків і зборів тощо. Найбільш цікавим, на нашу думку, є дослідження взаємозв'язку між фінансовими ресурсами місцевих бюджетів та іншими важливими показниками соціально-економічного розвитку регіонів.

Метою дослідження є дослідити залежність між доходами місцевих бюджетів та заробітною платою, а саме:

- а) проаналізувати склад і структуру доходів місцевих бюджетів;
- б) провести статистичне дослідження між показниками середньої заробітної плати та доходами зведених бюджетів на одну душу наявного населення у районах Львівської області в 2002-2008 роках.

Основні результати дослідження. Нами обрано два основних показники:

1) середній рівень доходів бюджетів районів і міст обласного підпорядкування Львівської області у розрахунку на одну особу наявного населення;

2) середньомісячна заробітна плата у регіонах області у розрахунку на одного штатного працівника.

Насамперед, розглянемо структуру доходів місцевих бюджетів протягом досліджуваного періоду (табл.1).

Бачимо, що протягом періоду проведення дослідження з року в рік найбільший вклад(=80%) до місцевих бюджетів дають податкові надходження. Серед них найбільший внесок від податку на додану вартість, який стабільно зростає протягом досліджуваного періоду, за ним йде податок з фізичних осіб, який мав незначний спад в 2005-2006 рр., і податок на прибуток підприємств, який має тенденцію до зменшення.

Далі проаналізуємо динаміку доходів місцевих бюджетів(без міжбюджетних трансферів) у розрахунку на душу наявного населення. Дані за 2002-2008 рр. наведені у табл. 2. Тепер перейдемо до розгляду іншого показника дослідження – середньомісячної заробітної плати у регіонах Львівської області. Статистичну інформацію щодо нього наведено у табл. 3

Таблиця 1.

**Структура надходжень до бюджетів усіх рівнів Львівської області
в 2002 – 2008 рр.¹**

Доходи	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	%						
Податкові надходження²	81,81	83,07	80,91	79,02	78,33	78,77	80,39
Податок з доходів фізичних осіб	17,58	18,71	16,91	14,42	14,89	17,62	17,56
Податок на прибуток підприємств	15,41	13,42	21,89	12,22	12,62	13,15	13,15
Збори за спеціальне використання природних ресурсів	3,18	3,12	3,48	2,81	2,64	2,30	2,32
Податок на додану вартість	26,96	24,39	28,09	31,53	33,00	31,18	33,94
Акцизний збір	8,46	11,91	8,37	6,22	4,86	4,95	3,34
Плата за ліцензії на певні види підприємницької діяльності	0,44	0,62	0,72	0,70	0,93	0,66	0,49
Плата за торговий патент	0,58	0,56	0,72	0,70	0,68	0,59	0,48
Місцеві податки і збори	0,80	0,74	0,58	0,44	0,54	0,33	0,28
Єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва	1,33	1,46	1,54	1,36	1,12	1,04	0,91
Неподаткові надходження	16,35	14,63	15,51	18,09	18,14	17,16	16,33
Доходи від операцій з капіталом	1,38	1,87	3,13	2,38	2,93	3,09	2,68
Цільові доходи	0,46	0,42	0,45	0,49	0,59	0,97	0,59
Усього надходжень	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

¹За даними Головного управління статистики у Львівській області.
Статистичний щорічник Львівської області за 2008 рік.

²Без урахування міжбюджетних трансфертів.

Таблиця 2

**Динаміка доходів місцевих бюджетів на одну особу наявного
населення Львівської області в 2002 – 2008 рр.
(без міжбюджетних трансфертів)¹**

Регіон	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
грн.							
Міста							
Львів	516	625	667	924	1457	1724	2353
Борислав	405	543	756	983	1235	1728	2706
Дрогобич	433	484	583	886	1144	1580	2217
Моршин			768	1292	1964	2357	4504
Новий Розділ			596	879	1116	1361	1914
Самбір	531	633	780	804	1019	1506	2159
Стрий	381	493	585	798	1200	1555	2008
Трускавець	462	814	1006	1494	1781	2822	4080
Червоноград	356	462	540	800	1151	1524	2007
Райони							
Бродівський	391	493	616	857	1185	1828	2279
Буський	344	454	578	805	1158	1729	2264
Городоцький	328	419	539	736	1040	1521	2252
Дрогобицький	300	406	463	715	1074	1311	1869
Жидачівський	349	426	490	762	1005	1471	2352
Жовківський	332	439	516	751	1099	1625	2193
Золочівський	362	460	543	742	1039	1505	1991
Камянка-Бузький	339	455	496	765	1115	1714	2316
Миколаївський	369	721	544	719	993	1622	2187
Мостиський	353	458	540	793	1156	1653	2178
Перемишлянський	351	471	558	817	1122	1644	2123
Пустомитівський	295	384	419	638	917	1551	1971
Радехівський	350	455	539	791	1141	1782	2193
Самбірський	392	533	557	873	1215	1960	2960
Сколівський	403	554	680	1047	1474	2299	3390
Сокальський	326	436	544	791	1088	1553	2081
Старосамбірський	370	503	600	967	1228	1745	3127
Стрийський	335	513	1073	824	1078	1630	2210
Турківський	404	665	829	1163	1467	2082	3032
Яворівський	382	509	540	833	833	1751	2209
Львівська область	515,3	648,4	732,35	1197,74	1745,78	2026,16	2764 ,81

¹ За даними Головного управління статистики у Львівській області.
Статистичний щорічник Львівської області за 2008 рік.

Бачимо, що доходи місцевих бюджетів знаходяться у певній залежності від заробітної плати у конкретному регіоні і в області в цілому. Про це свідчать коефіцієнти парної кореляції між досліджуваними показниками , як по роках, так і за весь період. Так цей коефіцієнт по області за період з 2002 по 2008 рр. дорівнює 0,995.

Таблиця 3

**Динаміка середньомісячної номінальної заробітної плати
найманих працівників у регіонах Львівської області в 2002 – 2008 рр.¹
(в розрахунку на одного штатного працівника)**

Регіон	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
	грн.						
Міста							
Львів	411,85	498,76	605,74	802,41	1034,91	1323,96	1733,68
Борислав	347,21	466,31	562,17	772,08	935,88	1187,29	1522,50
Дрогобич	341,79	408,56	503,69	680,80	854,73	1066,71	1404,49
Моршин		313,02	398,29	563,02	852,29	1098,80	1470,26
Новий Розділ		246,06	320,59	481,77	627,56	762,43	1088,35
Самбір	306,53	381,87	490,06	641,03	812,11	1017,77	1374,07
Стрий	372,85	476,17	584,96	742,56	957,28	1216,68	1701,89
Трускавець	310,69	393,42	455,25	581,72	725,12	911,80	1232,30
Червоноград	360,16	407,55	498,35	716,75	922,36	1182,25	1580,92
Райони							
Бродівський	260,16	330,70	422,81	581,10	744,04	990,46	1307,55
Буський	207,22	259,81	353,91	510,09	653,83	799,59	1195,70
Городоцький	253,28	330,72	429,38	585,41	703,29	918,20	1225,44
Дрогобицький	209,11	274,34	359,24	506,71	655,49	869,06	1183,42
Жидачівський	293,54	354,05	447,87	597,51	768,71	958,31	1255,16
Жовківський	235,18	299,35	391,73	596,24	780,18	927,37	1217,63
Золочівський	230,52	285,90	384,01	534,45	698,03	908,22	1221,62
Кам'янка-Бузький	324,37	410,96	522,37	757,64	999,74	1303,10	1730,11
Миколаївський	242,40	347,36	430,19	593,52	768,11	1025,10	1450,83
Мостиський	224,83	291,36	366,99	588,93	781,81	859,64	1160,17
Перемишлянський	226,12	304,80	393,63	584,56	760,07	1010,61	1350,73
Пустомитівський	287,11	368,87	516,94	719,86	896,88	1055,99	1410,54
Радехівський	190,35	237,74	332,30	493,98	676,51	880,93	1134,81
Самбірський	165,90	225,17	303,25	464,56	638,34	875,84	1208,74
Сколівський	315,10	399,20	496,08	684,60	896,84	1139,48	1524,79
Сокальський	308,71	343,70	479,18	693,38	923,11	1243,89	1745,87
Старосамбірський	186,63	237,89	326,33	496,60	672,56	879,63	1226,39
Стрийський	370,81	534,15	674,70	902,90	1098,49	1495,18	1901,50
Турківський	239,23	296,27	391,85	579,85	806,97	1020,35	1416,44
Яворівський	236,78	301,40	387,01	572,33	773,21	954,66	1278,67
Львівська область	339,31	419,14	523,32	713,16	923,30	1182,63	1570,18

¹За даними Головного управління статистики у Львівській області.

Статистичний щорічник Львівської області за 2008 рік.

Введемо в розгляд коефіцієнт трансформації заробітної плати у доходи місцевих бюджетів, який розрахуємо, як відношення зведеного бюджету на одну душу наявного населення до середньомісячної зарплати

на одного штатного працівника в регіоні. Розраховані значення даного коефіцієнта для всіх регіонів Львівської області у період з 2002 по 2008 рр. подано в табл.4

Таблиця 4. Динаміка коефіцієнта трансформації заробітної плати у доходи місцевих бюджетів у 2002 – 2008 роках¹

Регіон	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Міста							
Львів	1,25	1,25	1,10	1,15	1,41	1,30	1,38
Борислав	1,17	1,16	1,35	1,27	1,32	1,45	1,78
Дрогобич	1,27	1,19	1,16	1,3	1,34	1,48	1,58
Моршин	-	-	1,93	2,29	2,30	2,15	3,06
Новий Розділ	-	-	1,86	1,82	1,78	1,79	1,76
Самбір	1,73	1,66	1,59	1,25	1,25	1,48	1,57
Стрий	1,02	1,04	1,00	1,07	1,25	1,28	1,18
Трускавець	1,48	2,07	2,21	2,57	2,46	3,09	3,31
Червоноград	0,99	1,13	1,08	1,12	1,25	1,29	1,27
Райони							
Бродівський	1,50	1,49	1,46	1,47	1,59	1,85	1,74
Буський	1,66	1,75	1,63	1,58	1,77	2,16	1,89
Городоцький	1,23	1,27	1,26	1,26	1,49	1,66	1,84
Дрогобицький	1,43	1,48	1,29	1,41	1,64	1,51	1,58
Жидачівський	1,19	1,20	1,09	1,28	1,31	1,53	1,87
Жовківський	1,41	1,47	1,32	1,26	1,41	1,75	1,80
Золочівський	1,57	1,61	1,41	1,39	1,49	1,66	1,63
Камянка-Бузький	1,05	1,12	0,95	1,01	1,12	1,32	1,34
Миколаївський	1,52	2,08	1,26	1,21	1,29	1,58	1,51
Мостиський	1,57	1,57	1,47	1,35	1,49	1,92	1,89
Перемишлянський	1,55	1,55	1,42	1,40	1,48	1,63	1,57
Пустомитівський	1,03	1,04	0,81	0,89	1,02	1,47	1,40
Радехівський	1,84	1,91	1,62	1,60	1,69	2,02	1,93
Самбірський	2,36	2,37	1,84	1,88	1,90	2,24	2,45
Сколівський	1,28	1,39	1,37	1,53	1,64	2,02	2,22
Сокальський	1,06	1,23	1,14	1,14	1,18	1,25	1,19
Старосамбірський	1,98	2,11	1,84	1,95	1,83	1,98	2,55
Стрийський	0,90	0,96	1,59	0,91	0,98	1,09	1,16
Турківський	1,69	2,24	2,12	2,01	1,82	2,04	2,14
Яворівський	1,61	1,69	1,40	1,46	1,08	1,83	1,73
Львівська область	1,52	1,54	1,40	1,68	1,89	1,71	1,76

¹Розраховано за даними табл. 2 і 3.

Розрахунки показали, що з 2002р. по 2008р. значення коефіцієнта дещо зростає (з1,62 до 1,72) з певним спадом в 2006 р. і з подальшим

зростанням. Це свідчить про те, що заробітна плата з 2002 р. по 2006 р. все менше трансформувалася у доходи місцевих бюджетів та ставила їх у залежність від рішень центральної влади.

1. *Статистичний щорічник Львівської області за 2008 рік*

2. В.Є. Корчинський, С.Ю.Колодій «Дослідження залежності між рівнем середньої заробітної плати у регіонах України та фінансовими ресурсами місцевих бюджетів» *Актуальні проблеми економіки* №1(79), 2008.р, с.177-185

THE CHARACTERISTIC OF THE UNEMPLOYED AND ECONOMICALLY INACTIVE POPULATION IN POLAND USING CORRESPONDENCE ANALYSIS

Slawomir Koziel, Malgorzata Suchenia, Kinga Szablowska

Dr Jadwiga Stobiecka

Cracow University of Economics

In times of capitalism the problem of unemployment is encountered by a modern man on a daily basis. The scale of this phenomenon is interest of every citizen starting from a politician, who needs to take into consideration huge macroeconomic consequences resulting from the unemployment rate¹ which is different from its natural level, to an average man for whom the lack of economical activity would lead to a significant setback of the quality of their life.

Although recently, unemployment in Poland is not enormous, it is still on a high level and cannot be neglected in various scientific deliberations. Research concerning this area is usually focused on unemployment rate forecast, analyses of determinants of the length of time when one is unemployed or structural and regional analyses of this phenomenon. The characteristic of the unemployed and economically inactive population is often ignored.

The main aim of this study is attempt to characterize polish unemployed and economically inactive population in terms of selected variables to show the structure of these populations along with their similarities and differences. Posted specific objectives concern assessing whether young people are more satisfied with their prospects for the future than older people and that education and class of place of residence significantly differentiate the unemployed and economically inactive. An important aspect is also to show the advantages (and

¹Unemployment rate is a percentage share of the number of unemployed population in the number of economically active population [1]. The natural rate of unemployment is the unemployment rate that occurs, even in a healthy economy [2].

possible weak points) of correspondence analysis as a method of supporting the characteristics of Polish unemployed and economically inactive.

The study was conducted using the research project “Social Diagnosis. Conditions and quality of life of the Poles”, edited by J. Czapiński and T. Panek. It is an excellent source of, representative on the scale of the country, data, additional to the LFS (Labour Force Survey), that was the source of basic definitions².

Analyses were based on correspondence analysis³ belonging to the group of exploratory data analysis methods. It allows to examine the co-occurrence of categories of variables embedded in the weakest of the qualitative scales, which is nominal. Its detailed procedure requires Singular Value Decomposition of Matrixes (SVD). Due to the complex character of this algorithm, its full description is not given in this study. Along with examples of the application it is in a [4] and [5].

Data used covers the 37841 members of households, of which 29792 people were in the 15 to 74 years age group. Among them, 1793 were unemployed (6.02% of total) and 3099 were economically inactive population (10.40% of the total).

The first analysis allows to examine the co-occurrence of categories of variables like age of respondents and their satisfaction with prospects for the future. Respondents were asked to rate satisfaction with different areas of their lives. Assessment took place on a six-point Likert scale, with the following categories: “very happy”, “happy”, “quite satisfied”, “somewhat dissatisfied”, “dissatisfied” or “very dissatisfied”. Age of the respondents were divided into five intervals. After the necessary calculations, it is noted that the young respondents are a group of people most pleased with their prospects for the future. With age, this attitude is changing in a negative direction. The only exception to this trend is taking place among the oldest respondents (60-74 years) who expressed a more optimistic view than the lower grade of age category (45-59 years).

Another correspondence analysis, in this case multiple variables CA, were performed using a multidimensional contingency table. The study used a class of place of residence, socio-occupational status and a new variable – level of education. The following seven levels of education were marked out: higher with a master's degree or equivalent, the higher the degree of engineering, bachelor's, post-secondary, secondary vocational, general secondary, basic

² Definitions of unemployed and economically inactive population could be found in [3]

³ Correspondence analysis is also called suitability analysis or linkages analysis [4]. Some sources call it optimal scaling or homogeneity analysis [5].

vocational, primary. Based on the analysis, it was found that among respondents living in cities over 500000 inhabitants, a significant proportion are people with higher education with a master's degree or equivalent. However, in rural areas, the average level of education of unemployed remains at a primary or basic vocational.

It should be noted that correspondence analysis is a very useful method, allowing to expose of dependencies between categories of variables, difficult to notice during the general characterization of objects.

Analyses of all characteristics, that describe the unemployed and economically inactive population were not embedded in this study. For this reason, it is reasonable to conduct studies with the classic and multidimensional correspondence analysis using a larger set of variables. It would also be beneficial to use other analytical methods in order to compare the results.

1. *Central Statistical Office (www.stat.gov.pl) (05.02.2011 at 5 p. m.).*
2. *Mankiw G., Macroeconomics. Fifth edition, Worth Publishers, New York NY 2002.*
3. *Aktywność ekonomiczna ludności (publikacja kwartalna BAEL), Central Statistical Office, Warsaw 2010.*
4. *Greenacre M., Correspondence Analysis in Practice, Academic Press, San Diego CA 1993.*
5. *Stanimir A., Analiza korespondencji, jako narzędzie do badania zjawisk ekonomicznych, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 2005.*

IS EURO 2012 A THREAT TO PUBLIC FINANCES? CASE OF POLAND

Malczyk Krzysztof, Maźnica Łukasz, Starzyk Małgorzata
Supervisor: Marek Benio, PhD
Cracow University of Economics

The decision to award Poland and Ukraine to host the final tournament of UEFA 2012 European Football Championship was noted not only as sports but also as an economic event. EURO 2012 was considered as an event that would contribute to acceleration of the pace of economic growth, and in particular, to promote the development of cities being the event organizers [2]. The biggest Polish cities have started series of investments in sports and tourism infrastructure; however, it was immediately reflected in the increase of their debt. In this article we present a comparison of debt ratios of Polish cities organizing EURO 2012 football matches, taking into consideration the mechanisms preventing excessive debt in the Polish Public Finance law.

The question of indebtedness of local government units has been raised in the Polish Constitution and described in details in the Public Finance Act. It can be concluded that there are three types of restrictions against excessive debt in the Polish law. The first one says that when the public debt exceeds 50% of GDP then the ratio of the deficit of local government unit and its income cannot be higher than the ratio of government budget deficit and the national budget revenues. The increase of public debt exceeding 55% of GDP results in even wider range of restrictions [1]. The second mechanism of prevention says that the funds dedicated to the repayment of debt and debt service in a given year cannot exceed 15% of revenues of local government units, however, while the public debt exceeds 55% of GDP, this ratio cannot exceed 12%. The last of the restrictions is that the total debt of local government units cannot exceed 60% of total revenue of the total income. It should be noted that the last two limitations do not take into account the commitments of local government units dedicated to investments co-financed with EU funds, which increases investment and development opportunities for the Polish communes and towns [3].

Taking into consideration the restrictions mentioned above, we have compared seven Polish provincial cities. Four of them, Poznań, Wrocław, Gdańsk and Kraków (“euro cities”) have applied to host EURO 2012 matches. Therefore, they must finance most of the investments related to the event, such as construction or modernisation of stadiums. Warsaw has been excluded from the analysis since construction of the national stadium is financed from the central funds. For comparison, three other cities: Rzeszów, Lublin and Białystok (“non-euro cities”) do not bear any direct costs associated with the organization of EURO 2012.

We have used long-term financial projections, which are an obligatory element of budgetary procedure. In each of the projections municipalities have to take into account previously mentioned second and third debt ratio, which is related to the current debt repayment and the total volume of debt in relation to the income of the city.

If we take into account the forecast in 2007 (prior to the announcement of the organization of EURO 2012), the debt in the “euro cities” scheduled for 2010 was equal the average of 42% of income (ratio no. 3). In the budget for 2009 (after the decision about the organization has been undertaken), the same forecast was already equal 51%. However, the actual debt in the “euro cities” in 2010 reached 59.14% of revenue which was on the borderline required by the Polish law. If we look at the same forecasts for cities which are not participating in organisation of the EURO 2012 we can see the difference between the debt scheduled (34% in 2007) and the actual (46.2% in 2010). Nevertheless the

difference is not that considerable; in addition, there is no threat to excess statutory limitations (the highest rate in Lublin was equal 54%).

Projections of funds dedicated to the repayment of debt and debt service looked very similar (ratio no. 2). The forecast for "euro cities" for 2010 determined in 2007 was equal 6.85%; two years later the value predicted was equal 8.61%, while the actual value of the ratio noted was even 9.85%. In two cities, Kraków and Poznań, it exceeded 12%, while the forecast for Gdańsk for the next year is more than 14%. Thus, ratio values are approaching the legal limit of 15% of revenue. This threat does not exist in "non-euro cities", where the actual rate in 2010 was equal 5.8%, compared with the forecast in 2007 even 5.56%. The highest value of the ratio was noted in Lublin and is equal only 6.61%.

Forecasts made for the period of 2011-2013 suggest the reduction of debt in "euro cities" and simultaneous increase of debt in "non-euro cities". Every year the debt ratios for the former are higher (in 2011 equal 55% for the "euro cities" towards 49% noted for "non-euro cities"; in 2013 equal 57% and 53%, respectively). Paradoxically, this may mean a deterioration of standards of living in "euro cities", where authorities, in order to limit the debt - will be forced to reduce at the same time development-oriented investments and supply of public goods.

Concluding, it should be said that the statement about the positive impact of the organization of EURO 2012 on Polish cities doesn't need to be true. The necessity of urgent and high expenses on organizational preparations has led to a drastic increase of debt of Polish cities organizing the championship. The need to meet the demanding legal requirements for debt may appear to be the same brake impeding the development in the incoming years. Similar threat is not present in the cities that do not bear the expenses connected to the organization of EURO 2012. Described risks may be more realistic in respect of new, more restrictive limitations in Poland effective in 2013 [3].

1. *Surówka Krzysztof, Kosek-Wojnar Maria, 2007, Podstawy finansów samorządu terytorialnego, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa*
2. *Borowski Jakub et al., 2010, Raport na temat wpływu przygotowań i organizacji Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej UEFA EURO 2012TM na gospodarkę Polski, Warszawa*
3. *Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 157, poz. 1240)*

Підписано до друку 03.03.2011. Формат $60 \times 84 \frac{1}{16}$. Тираж 100.
Облік. вид. арк. 17,3. Умовн.друк.арк. 15,92. Зам. № 966.

Львівський інститут банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України.
79005 м. Львів, просп. Т. Г. Шевченка, 9.

Виготовлено у редакційному секторі видавництва
Університету банківської справи Національного банку України.
790054 м. Львів, просп. В. Чорновола, 61.

